

VSA

1929
Vol I

భారతీషప్తసంపుటము—భా. ౧.

వ్యాసకర్తల అకారాదినూచిక

			సంచిక	పుట
అన్నపూర్ణేశ్వరకాస్త్రీ, సోమంచి—శివమ్ (క)	...	...	౫	౬౮౩—౬౮౪
అన్నమరాజేశ్వర, కె.—స్వప్న కేరి (ప)	...	...	౪	౫౪
అప్పాస్వామి, పురిపండా—చిత్రనాటకము (ప)	...	...	౧	౨
" " అనార్కలి (ప)	...	...	౨	౧౭
" " ఓయి వనమాలి! (ప)	...	...	౪	౫౧
అప్పారావు, గర్భాం—అంగుళీయకము (క)	...	...	౧	౩౫—౪
" బసవరాజు—నా ఆశ (శ)	...	...	౧	౬
అంజనేయులు, కొడారి—అమూల్యము (ప)	...	...	౪	౪౭
" " సాగరసంగీతము(ప)	...	...	౫	౬౬
" పాలపర్తి—నవనాగరిక గ్రామజీవనము (క) ...	...	...	౨	౧౧౩—౨౧౦
ఆదినారాయణ, దుర్గమహంతి—అమెరికా కుటుంబములు (కల)	...	...	౨	౨౭౬—౨౭౭
" " విమానప్రమాదములు (కల) ...	...	...	౨	౨౮
ఆదినారాయణకాస్త్రీ, పంచాంగుల—తైమల మతకథలు (౧౧ పంచనమస్కారకథ) (క)	...	...	౨	౨౨౮—౨౩౩
ఈశ్వరప్ప, నిడమర్తి—కుక్కుట స్వనము (ప)	...	...	౨	౨౫౬—౨౫౭
" " బిక్కురెట్టువ వాపోత (ప)	...	...	౫	౬౨౩—౬౨౪
ఉమామహేశ్వరరావధాని, భవిషి—చిత్రకారుడు (ప)	...	...	౩	౩౭
కనకమ్మ, కాంచనపల్లి—తైలి-శ్రీరామస్తావము (ప)	...	...	౨	౧౭౧—౧౭౭
కమలావతీదేవి, పులవర్తి—రాగిణిమారి (క)	...	...	౨	౨౨౩—౨౨౪
మేశ్వరరావు, చిట్టాపూరి—పసిపిల్ల (ప)	...	...	౨	౨౨
" భవిషిపాటి—పల్లెటూరు స్కూలు తిరిగి తింతు	...	...	౨	౨౧౪—౨౧౫
" " అద్దెకొంపలు	...	...	౩	౩౫౧—౩౫౨
" " కాఫీదేవాలయం	...	...	౫	౬౮౫—౬౮౬
కుటుంబకాస్త్రీ, కర్లపాలెం—చిచ్చుగాడు (ప)	...	...	౬	౮౭
కృష్ణమచార్యులు, కొమాండ్మారు—సరస్వతి భూలోకమున కవతరింతుట (ప)	...	...	౧	౭౪—౭౫
కృష్ణమూర్తి, గూడా—సింహాశ్రద్ధిప మూతనరాజ్యరిధానము	...	...	౧	౧౩—౧౪
కృష్ణమూర్తి, తన్నీరు—అడవి (ప)	...	...	౪	౫౭
గదపతికాస్త్రీ, కాన్యకంబ—కాలినాహనకేకాబ్జములు (చ)	...	...	౧	౩౧—౩౨
గోపాలకృష్ణమూర్తి, శ్రీపాద—నవకుసుమాంజలి	...	...	౩	౩౧౩—౩౧౪
గోపాలరెడ్డి, బెజవాడ—విశ్వభారతి ఆదర్శము—భారతీయ మనకు దాని అనువర్తన	...	...	౬	౫౬౮—౫౬౯
చిత్ర, వి. ఆర్.—శ్రీ అనీతకుమార పాల్దారు (చిత్ర)	...	...	౧	౧౧౩—౧౧౪
" " ఆటాపర్వము	...	...	౬	౮౭

1076
4

జగన్నాథస్వామి, పారవండి—శృంగారకావ్యములు—శృంగార రాధామధవసంవాదము	౪	౪౮౬-౪౯౩
జయంతి గంగన్న గారి సుమతాల	౬	౭౬౪-౭౭౦
జామనకవి, జి—ఆంధ్రుడను (ప)	౧	౩-౪
తమ్మయ్య, బండారు—భరతిధాత్రి (ప)	౨	౨౪౨
దీక్షితులు, చింతా—నసరాదిబ్బ (నా)	౧	౨౩-౩౦
శరీర్మ (నా)	౩	౩౨౧-౩౨౮
దుర్గాబాయి, సుమ్మడిదల—శే ధన్యనైతిని (క)	౧	౫౮-౬౯
దుర్గా సదాశివేశ్వరప్రసాద్ బహదర్, శ్రీ రాజా వాసిరెడ్డి—హరిదాసు (క)...	౨	౨౩౩-౨౩౫
ధర్మారాయకవి, కొల్లూరి—పానకాంక్ష (ప)	౩	౩౮౭
ధర్మారావు, తాపీ—విరక్తురీదనము (ప)	౨	౧౯౦-౧౯౨
వరసయ్య, జాస్తి—వేణీసంహారమున నాయకుడెవడు (కల)	౩	౪౦౩-౪౦౪
వరసింహము, కూచి—రామచంద్రప్రభుశతకము (ప)	౫	౬౮౨
వరసింహరాజు, కలివిండి—గోమత (నే)	౫	౬౪౭
వరసింహాచారి, కొ—విశోధిల్పము-ఇల్లు	౬	౮౬౯-౮౭౧
వరసింహాచార్యులు, మునుంబ—పూర్వజన్మదాంపత్యం (క) ...	౫	౬౬౨-౬౮౧
వరసింహారావు, మునిమాణిక్యం—కథమిది కష్టాలు (క)	౨	౨౦౬-౨౧౨
విత్తానప్రకాశ్రి, అక్కిరాజు—కాళిదాససందేశం	౨	౧౬౫-౧౭౦
పాపయ్యకాశ్రి, బాలును—గుంటూరి పెద్దయ్యగారు	౩	౩౦౭-౩౧౨
పిచ్చయ్యకాశ్రి, చల్లా—పెండ్లి రాయబారము (ప)	౪	౫౦౮-౫౧౧
పురుషోత్తం, పెంపటి—భాగ్యరేఖ (క)	౩	౩౩౯-౩౪౦
ప్రభాకరకాశ్రి, వేటూరి—తెనుగున ప్రథమావిధి కై 'ందు' ఎట్టు పుట్టినది	౪	౪౭౫-౪౭౭
ప్రసాదరావు, కే. యస్.—ఆంధ్రకవుని (కల)	౬	౮౮౦-౮౮౨
భుజంగరావు, రాజా మంత్రిప్రగడ—అశోక్కు పార్థనా వరత్నమాలిక (ప)...	౩	౩౮౧-౩౮౨
ముద్దుకృష్ణ—ప్రైయ్యసింధుర్ (క)	౪	౫౨౫-౫౨౭
రంగనాయకులు, అల్లంరాజు—అనంతిల (ప)	౩	౩౧౫-౩౧౬
రంగాచార్యులు, ప్రతివాదిభయంకరం—వైప్రహని శేషిక-స్వాతింత్రవ్యాసులు	౩	౩౫౯-౩౬౫
రత్నము, ఎ. వి.—తిక్కన విరాటపర్వము	౨	౧౫౫-౧౬౨
రాఘవాచార్యులు, కిలించి—ఆశ్చర్యమాదామణి-వాల్మీకిరామాయణము	౪	౪౭౮-౪౮౩
రాజగోపాలరావు, తేకుమళ్ల—ఆంధ్రభాషయందలి సంస్కృతవృత్తములు	౨	౧౪౬-౧౫౨
రామకృష్ణయ్య, కోరాడ—ద్రావిడభాషాపద చరితము	౧	౪-౯
రామచంద్రరావు, ఆ. వెం.—సింగరేణిబొగ్గునులు—పాదరాబాదు (దక్కను)	౪	౫౪౮-౫౫౧
రామదాసు, గొ—ఆంధ్రభాషా స్వాతింత్రము (కల) ...	౩	౪౦౮
సారపు, మోహంతో దాశోలలో చొరకేసముద్రలు (కల) ...	౩	౧౦౨

రామదాసు, గొ.—పండితుడు (కల)	...	...	3	౪
,, బోసి (కల)	...	...	3	౪౦౧-౪
,, పంచవటి, కిష్కింధ, స్థలనిర్ణయము (కల)...	...	...	౪	౫
,, బొమ్మలాట (కల)	...	...	౪	౫౨౨-౫
,, కిష్కింధ, పంచవటి, స్థలనిర్ణయము (కల)	...	...	౬	౫౨౩-౫
రామనాథం, మండాడి—శ్రీయంత రామన్ మహాశయలు	...	...	౨	౨౪౯-౨
,, ,,	...	...	3	3౨౪-౪
,, ,,	...	...	౪	౫౫౯-౫
రామమూర్తి, నేలూరి—కర్ణాటకము	...	...	3	3౨౫-3
రామారావు, తిలిపెట్టి—భారతీయ చిత్రకళ (చిత్ర)	...	...	3	3౨3-3
రామిరెడ్డి, దువ్వూరి—జాతీయత (ప)	...	...	3	3
లక్ష్మీనరసింహము, పెట్టి—సంవత్సరాది (ప)	...	...	౪	ముఖప
వరలక్ష్మమ్మ, కమపత్రి—నేనే అపరాధిని (క)	...	...	౫	౬3౨-౬
వరాహనరసింహాచార్యులు, వింజమూరి—శ్రుతి-స్మరముల పరిణామము	...	...	౨	౨౬౨-౨
విక్రమదేవవర్మ—మధాకరతిత్వము (ప)	...	...	౧	
,, అధీరధీరగతులు (ప)	...	...	3	3
,, పురుషోత్తమక్షేత్రత్వము (ప)	...	...	౪	౫
,, ఇతిహాసలేఖమలకు విజ్ఞప్తి	...	...	౫	౨౧౪-౨
,, సింహాచలేశమహాత్మ్యము (ప)	...	...	౫	౬
,, మాంపాతేగులకు మనవి (ప)	...	...	౬	౨
విశ్వనాథం, ముద్దూరి—పండితుడు (క)	...	...	౫	౬౯౧-౬
విశ్వేశ్వరమ్మ, పిల్లలూరి—ప్రీతివిద్య	...	...	౧	౨౬
విశ్వేశ్వరరావు, మల్లారావు—తెలుగు (ప)	...	...	౪	౫
వీరరాఘవయ్య, నల్లమోతు—నేనే సంహారమున నాయకుడెవరు? (కల)	...	...	౪	౫౨౫-౫
వీరవేంకటాచార్యశాస్త్రి, అప్పల—కృష్ణ! (ప)	...	...	౪	౫
వెంకటగిరి, క్రమధాటి—అణురూపము	...	...	౬	౨3౫-౨
వెంకటరత్నము, పెనుమర్తి—విధి (ప)	...	...	౬	౨
వెంకటరమణయ్య, నేలూరి—కరికాల నోళ్ళమహారాజుల శాసనం (ప)	...	...	౧	౨౫
,, ,, ఆచ్యుతదేవరాయల విజయములు-భామినేవ (ప)	...	...	౫	౨౧౨-౨
,, ,, ఆరవేటి వంశచరిత్ర (ప)	...	...	౬	౨౪౫-౨
,, పూడి పెద్ది—బత్తిపాటలు (ప)	...	...	౧	౨౨
వెంకటరామారావు, కాగూరు—పశుత్వమూ-మానవత్వమూ (క)	...	...	౪	౫౧౨-౫
వెంకటవీరరాజు కవులు—విరేధనిశ్చయము (ప)	...	...	౧	
వెంకటాచార్యుల శాస్త్రకాల—కిష్కింధ, పంచవటి-స్థలనిర్ణయము (కల)	...	...	౪	౬

శేషాద్రిమణికవులు—దమయంతీసంవరణము (వా)	...	...	౨	౧౭౯-౧౮౦
,, రుద్రనేవుని అనుమకొండశాసనము(చ).	...	...	౪	౫౩౧-౫౩౨
శ్రీనివాసరావు, శ్రీ.—అంతస్సమాధి (ప)	...	...	౨	౨౭౭
,, ,, నిశేధసాంత్యనము (ప)	...	...	౩	౩౦౭
,, ,, తమస్విని (ప)	...	...	౫	౬౩౭
,, ,, మధుమూర్తి (ప)	...	...	౬	౮౧౭
శ్రీరంగనాయకమ్మ, వాడేవు—వైరాగ్యోదయము (ప)	...	...	౪	౫౨౮-౫౨౯
శ్రీరామకృష్ణ, గొల్లపూడి—బ్రహ్మచర్యము	...	...	౨	౨౫౯-౨౬౦
శ్రీరాములచౌదరి, జాస్తి—కర్ణకా! (ప)	...	...	౩	౩౨౭
,, యేతెళ్ల—పశువు—దేవానిర్యాణము	...	...	౫	౭౨౮-౭౩౩
శ్రీరాములరెడ్డి, పూతలపట్టు—విద్యమాన విద్యావిధానము	...	...	౬	౮౩౩-౮౩౪
సత్యనారాయణ, కొత్త—తిలింగలక్షణశేషము-తన్నామవిచారణము	...	...	౧	౧౬౭
,, విశ్వనాథ—సామివేణువు (ప)	...	...	౨	౧౮౭
,, ,, మూగనోము (ప)	...	...	౩	౨౯౫-౨౯౬
సత్యనారాయణరాజు, పెనుమెచ్చ—కమ్మరీడు (ప)	...	...	౨	౨౦౩-౨౦౪
సర్వేశ్వరకృష్ణ, పారసంది—అధ్యాత్మ వాల్మీకి రామాయణములందలి కథాభేదములు	...	...	౬	౭౫౫-౭౫౬
సాంబయ్య, మద్దూరి—రాధికావరసాము (ప)	...	...	౨	౨౩౭
,, ,, రామ ప్రసము (ప)	...	...	౩	౪౧౭-౪౧౮
సాంబశివరావు, దినుసురి—తేలు	...	...	౪	౫౪౪-౫౪౫
సాంబాత్రి మహామని, కల్లూరి—పెంపుడుగున్నలు	...	...	౬	౭౯౭-౮౦౦
సీతారామమూర్తిచౌదరి, తమ్మల—ఆత్మార్పణము (ప)	...	...	౧	౧౦౦-౧౦౧
సుబ్బారాయడు, వడ్డాడి—మల్లి కొమారుతము (ప)	...	...	౩	౩౧౮-౩౨౦
,, ,, ,,	...	...	౪	౪౮౩-౪౮౪
,, ,, ,,	...	...	౫	౭౧౪-౭౧౫
సుబ్బారావు, వేలాల—రీలారంగం (క)	...	...	౬	౮౧౫-౮౧౬
సుబ్రహ్మణ్యము, బి.—మైసూరుకొపరిశ్రమలు	...	...	౧	౧౦౭-౧౦౮
,, ,, మైసూరునందు సబ్బుపరిశ్రమ	...	...	౨	౨౪౩-౨౪౪
,, ,, మైసూరు పురాతనశిల్పకళ	...	...	౫	౭౨౫-౭౨౬
సుబ్రహ్మణ్యకృష్ణ, శ్రీపాద—అత్త-అల్లుడు (ప)	...	...	౧	౧౧౧-౧౧౨
,, రాచసీనుడు తోడులేకుండా చక్కడు (క)	...	...	౬	౭౮౯-౭౯౦
మూర్యనారాయణతీర్థులు, పురాణం—హరుంరసీదు నాశేరవాఁ (కల)	...	...	౨	౨౭౭-౨౭౮
,, ,, శ్రీ కృష్ణుని వేణుగానము (ప)	...	...	౩	౪౪౪
మూర్యనారాయణరావు, వల్లూరి—హైందవసాంఘికపరిణామము	...	...	౪	౫౫౩-౫౫౪
మూర్యనారాయణశర్మ, పోయించి—ప్రబోధము (ప)	...	...	౪	౫౨౭
మూర్యనారాయణకృష్ణ, మల్లూడి—ఛందోవిశేషములు (మీగడ)	...	...	౩	౩౬౭-౩౬౮
,, సన్నిధానము—పంచవన్నెలచిలుక (ప)	...	...	౫	౬౯౭

శ్రీ వారాహకాస్త్రము, పన్నిధానము—మందమారుతము-రఘురఘామారుతము (ప)	...	...	౬	౮౩౩-౮౩౪
శ్రీరావు, క్రొత్తపల్లి—ఆంధ్రదేశములోని ఎఱుమలభాష (కల)	...	...	౧	౧౩౩-౧౩౫
,, ,, చైవస్తుతి (ప)	...	...	౪	౫౪౩
యాజ్ఞాం, కొ.—విచిత్రగుణకారము (కల)	...	...	౩	౪౧౦-౪౧౧
శేఖరశర్మ, మల్లంపల్లి—కళింగకదంబులు (చ) ✓	...	...	౩	౩౬౯-౩౭౪

భారతి—షష్ఠసంపుటము—భా. ౧.

వ్యాసముల అకారాది నూచి

	సంచిక	పు
అంశువీయకము-గర్భం ఆప్సారావు (క)	...	...
అంతస్సమాధి-శ్రీ. శ్రీనివాసరావు (ప)	...	...
అచట-తన్నీరు కృష్ణమూర్తి (ప)	...	...
అచ్యుతదేవరాయల విజయములు-భాషాసేవయన్. వెంకటరమణయ్య(చ)	...	...
అణురూపము-క్రమధాటి వెంకటగిరి	...	...
అత్త-అల్లుడు-శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి (ప)	...	...
అద్దెకొంపలు భువిపాటి కామేశ్వరరావు	...	...
అధింధీరగతులు-శ్రీవిక్రమదేవివర్మ (ప)	...	...
అగ్నితూలు-భాగతీయ విజ్ఞానశాస్త్రి మహానధిపతి, చెన్నపురి (కల)	...	...
అధ్యాత్మ వాల్మీకి రామాయణములందలి కథాభేదములు-పొరసంది సర్వేశ్వరశాస్త్రి	...	...
అనంతలీల-అల్లంరాజు రంగనాయకులు (ప)	...	...
అనారాధి-పురిపండా అప్పలస్వామి (ప)	...	...
అగ్రకపుగనీ-శే. యస్. ప్రసాదరావు (కల)	...	...
అమాయిక-"అలాలు" (క)	...	...
అమాల్యము-కొడూరి ఆంజనేయలు (ప)	...	...
అమెరికా వటుంబములు-గుడ్డుమహంది ఆదివారాయణ (కల)	...	...
అనమానకరమే-నిజమయితే (కల)	...	...
అసితమహార వాల్దారు గారు-వి. ఆర్. చిత్ర (చిత్ర)	...	...
అహమద్ జోగూ, మాతన అశ్వేనియారాజు (కల)	...	...
ఆంధ్రదేశములోని ఎఱుసుల భాష-కొత్తపల్లి నూర్యరావు (కల)	...	...
ఆంధ్రభాషయందలి సంస్కృత వృత్తములు-కేమమర్ల రాజగోపాలరావు	...	...
"	"	...
ఆంధ్రభాషాస్వాతంత్ర్యము-గొ. రామదాసు (కల)	...	...
ఆంధ్రాభ్యుదయము	...	...
"	...	...
"	...	...
"	...	...
ఆంధ్రుడను-జి. జాషువాకవి (ప)	...	...
ఆత్మగృహము-తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి (ప)	...	...
అనందగీతిము-జనమంచి వేంకటరామయ్య (ప)	...	...

ర్యతము-వి. ఆర్. చిత్ర	...	...	...	౬	౮౬౮
వంశ చరిత్ర-శేలవారి వెంకటరమణయ్య	...	...	...	౬	౮౪౫-౮౬౭
ప్రార్థనా సవరణ్ని మాతిక-రాజా మంత్ర ప్రగడ ఖజంగరావు (ప)	...	...	...	౩	౩౮౧-౩౮౨
మాదామణి-వాల్మీకి రామాయణము-కిశాంబి రాఘవాచార్యులు	...	...	...	౪	౪౭౮-౪౮౩
మలలో నాటకరంగము (నాట)	...	...	...	౪	౫౭౩-౫౭౪
జీవహజ (కల)	...	...	...	౧	౧౩౦-౧౩౧
ని షాసిష్టు పైనికులు ఆమసరింపవలసిన పదియాజ్ఞలు (కల)	...	...	...	౧	౧౨౭-౧౨౮
సతీఖకులకు విజ్ఞప్తి-శ్రీవిక్రమ దేవవర్మ	...	...	...	౫	౭౦౪-౭౦౯
హిందూస్తానభాషలు-దేశి-కోరాడ రామకృష్ణయ్య...	...	...	...	౫	౬౧౩-౬౨౨
గములా? గ్రామములా?-చ. భా. (కల)	...	...	...	౧	౧౨౦-౧౨౧
వనమాలి-పురిపండా అప్పలస్వామి (ప)	...	...	...	౪	౫౧౧
కష్టాలు-మునిమాణిక్యం నరసింహారావు (క)	...	...	...	౨	౨౦౬-౨౧౨
దు-పెనుమెచ్చ సత్యనారాయణరాజు (ప)	...	...	...	౨	౨౦౩-౨౦౫
లచోళ మహారాజుల కాసనం-యశ్. వెంకటరమణయ్య (చ)	...	...	...	౧	౮౫-౯౦
కము-వేలూరు రామమూర్తి	...	...	...	౩	౩౭౫-౩౮౧
హి-హి ప్తి శ్రీరాములు చందరి (ప)	...	...	...	౩	౩౫౦
ముక్తి-గుండిమెడ వేంకటసుబ్బారావు (ప)	...	...	...	౫	౬౩౧
వేంకటరామశాస్త్రిగారు, కీ. శే.	...	...	...	౫	౭౧౦-౭౧౩
కడంబులు-చుల్లంపటి పోతుశేఖరశర్మ (చ)	...	...	...	౩	౩౬౯-౩౭౪
బలి-భాగవతి-కే. యస్. శర్మ	...	...	...	౬	౭౬౧-౭౬౩
య్యో-గుండిమెడ వేంకటసుబ్బారావు (ప)	...	...	...	౬	౭౮౮
దేవాలయం-భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు	...	...	...	౫	౬౯౫-౭౦౦
వాసనం దేశం-అక్కిరాజు నిత్యనందకాస్త్రి	...	...	...	౨	౧౬౫-౧౭౦
"	...	...	...	౩	౩౦౭-౩౧౨
"	...	...	...	౪	౫౮౪-౫౮౫
ంధనంచి లంకకు మార్గము-విక ప్రబలసం దేహము-కోచ్చర్ల కోట వెంకట్రామయ్య(కల)	...	...	...	౨	౨౭౫-౨౭౬
ంధ, పంచనటి స్థలనిర్ణయము	"	"	"	౫	౭౩౨
"	"	"	"	౬	౮౭౮-౮౮౦
" గా. రామదాసు (కల)	...	...	...	౨	౨౫౬-౨౫౮
బధ్యానము-నిడమర్తి ఈశ్వరప్ప (ప)	...	...	...	౪	౫౩౯
అప్పల వీరవేంకటకోగయ్యశాస్త్రి (ప)	...	...	...	౨	౨౨౭
విషయకు-శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి (ప)	...	...	...	౬	౮౭౪
ము-(కల)	...	...	...	౬	౮౮౧-౮౮౨
రామమోహనశాస్త్రి (చిత్ర)	...	...	...	౩	౪౦౫
త్తరింత-(కల)	...	...	...	౩	౪౦౫
కన్యా (కల)	...	...	...	౨	౨౩౭-౨౪౨
వారి పెద్దయ్య గారు-బులుసు పాపయ్యశాస్త్రి	...	...	...	౨	౨౩౭-౨౪౨

సోమాత-కలిదిండి సరసింహరాజు (గీ)	...	...	౫	౬౪
గోరుచంక-శేషాద్రి రమణకవులు (ప)	...	...	౧	౧౧౨-౧౧౩
గోసేప-మంగిలూడి వేంకటేశ్వర (ప)	...	...	౬	౨౨౧-౨౨౨
గంధాలయోన్నతి ఎట్టు కాగలను? (కల)	...	...	౧	౨౨౩-౨౨౪
గ్లాస్టోపట్టణమున భారతీయోత్సాహములు-టి. వెంకాచారావు	...	...	౬	౨౪౩-౨౪౪
చచ్చినంతి కలగంటే...? భావరాజు వేంకటకృష్ణారావు (క)	...	...	౫	౬౪౫-౬౪౬
చాంపానేర్ సగరద్వారము (కల)	...	...	౧	౨౪౬
చిత్రకారుడు భమిడి ఉమామహేశ్వరరావధాని (ప)	...	...	౩	౩౨౬
చిత్రవాటకము-పురిపండా అప్పలస్వామి (ప)	...	...	౧	౩౨౭
చెన్నపురి చిత్రకళా ప్రదర్శనము (చిత్ర)	...	...	౩	౪౩౩
చేతి వేళ్ల నుండి మెరుపులు-శ్రీ. గో. కృ. మూ. (కల)	...	...	౪	౫౨౬-౫౨౭
ఛందోవి శేషములు-మల్లాది మూర్యనారాయణశాస్త్రి (మీగడ)	...	...	౩	౩౬౨-౩౬౩
జట్కా-తెట్టువ వాపోత-నిడమర్తి ఈశ్వరప్ప (ప)	...	...	౫	౬౨౩-౬౨౪
జనసామాన్యమునకు విద్య ఉత్తమయోపమైన సంఘసేవ (కల)	...	...	౨	౨౦౦
జపాను చేళపు రాజకాసనము (కల)	...	...	౨	౨౦౬-౨౦౭
జయంతి గంగన్న గారి సుమలాల-పారసంది జగన్నాథస్వామి	...	...	౬	౨౬౪-౨౬౫
జాతీయత-సువ్యూరి రామిరెడ్డి (ప)	...	...	౩	౩౬౬
జాన్సనులేఖ (కల)	...	...	౪	౫౨౦-౫౨౧
జై నులమతకథలు (౧౧ సంవత్సరముస్కా-రకథ)-పంచాగ్నుల ఆదినాథాయగశాస్త్రి (క)	...	...	౨	౨౩౨-౨౩౩
తమస్వినీ-శ్రీ. శ్రీనివాసరావు (ప)	...	...	౫	౬౨౫
తిక్కన విరాటపర్వము-ఏ. వి. రత్నము	...	...	౨	౧౫౫-౧౫౬
,, గుట్టం వేంకటసుబ్బరామయ్య	...	...	౫	౬౩౨-౬౩౩
తూగుటూయెల-జనమంచి వేంకటరామయ్య (గీ)	...	...	౨	౧౫౩-౧౫౪
తమిళన ప్రథమావిధి క్రింద 'ఎట్టు పుట్టినది-వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	...	...	౪	౪౨౫-౪౨౬
తెలుగు-ముల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు (ప)	...	...	౪	౫౨౭
తెల్ల వారు-నల్ల వారు (కల)	...	...	౧	౫౨౮
తేలు-దిగువ పాంబళివరావు	...	...	౪	౫౪౪-౫౪౫
త్రిలింగపక్షా శేషము-తన్నామచారణము-కొత్త సత్యనారాయణ	...	...	౧	౧౬౬
దమయంతి సంవరణము-శేషాద్రి రమణకవులు (నా)	...	...	౨	౧౨౬-౧౨౭
దశాధిపతి-వేంకట వీరరాజ కవులు (ప)	...	...	౧	౨౩౪
దశరాదిబృ-చింతా దీక్షితులు (నా)	...	...	౧	౨౩౫
దురదృష్టము-నాదెళ్ల వేంకటాచార్య (ప)	...	...	౪	౨౩౬
దేశభావ-వేటూరి శివరామశాస్త్రి (ప)	...	...	౬	౨౩౭-౨౩౮
దేశారాధక ప్రబోధకము-మంగిలూడి వేంకటేశ్వర (ప)	...	...	౨	౧౬౭-౧౬౮
దైవస్తుతి-కొత్తపల్లి మూర్యరావు (ప)	...	...	౪	౨౩౯
దావిడభామపద చరితము-కోరాడ రామకృష్ణయ్య	...	...	౧	౨౪౦

దేవ భారతజాతీయ మహాసభ, కలకత్తా-తీర్మానములు	...	3	౪౧౩-౪౧౬
అంజలి-శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి	...	3	3౧౩-3౧౪
గ్రామజీవనము-పాలపత్రి ఆంజనేయలు (క)	...	౨	౧౯౩-౨౦౨
సవరాజు అప్పారావు (గో)	...	౧	౬౯
హరి శివరావు (ప)	...	౨	౨౧౩
దనము-తాపీ ధర్మారావు (ప)	...	౨	౧౯౦-౧౯౨
యసు వేంకటరమణయ్య (ప)	...	3	౪౨౫
దనము-శ్రీ. శ్రీనివాసరావు (ప)	...	3	3౧౨
య ద్వీప శ్రీకృష్ణ (కల)	...	౬	౮౭౬
యదియేండ్ల వృద్ధుడు (కల)	...	3	౪౦౧
జీవితక, స్వాతంత్ర్యవాదులు-ప్రతివాది భయంకరం రంగాచార్యులు	...	3	3౫౯-3౬౫
తని-సుమ్మశివల దుర్గాబాయి (క)	...	౧	౫౮-౬౯
ధిని-కనుపత్రి వరలక్ష్మమ్మ (క)	...	౫	౬౩౮-౬౪౬
ప్రేమింద్ర, స్థలనిర్ణయము-గో. రామదాసు (కల)...	...	౪	౫౭౭
చిలుక-సన్నిధానము మార్యవారాయణశాస్త్రి (ప)	...	౫	౬౯౪
గో. రామదాసు (కల)	...	3	౪౦౮
స్కూలు తిరిగి తింతు-ధమిడిపాటి కామేశ్వరరావు	...	౨	౨౧౪-౨౨౨
మానవత్వము-కామోద వేంకటరామరావు (క)	...	౪	౫౧౨-౫౨౩
నిర్మాణము-యేకైక్య శ్రీరామలచందరి	...	౫	౭౨౮-౭౩౧
కామోద కామేశ్వరరావు (ప)	...	౨	౨౨౨
నందలి శివనియమములు-విద్యాభోధకభావ (కల)	...	౨	౨౮౫-౨౮౬
తెలుగువాచకములు (కల)	...	3	౪౧౧-౪౧౨
కొల్లూరి ధర్మారాయకవి (ప)	...	3	3౮౭
యేత్రతత్త్వము-విక్రమదేవమ్మ (ప)	...	౪	౫౫౧
దాంపత్యం-ముదుంబ నరసింహాచార్యులు (క)	...	౫	౬౬౨-౬౮౧
యారము (కల)	...	౧	౧౨౧-౧౨౨
సభారము-దల్లా పీఠ్యయ్యశాస్త్రి (ప)	...	౪	౫౦౮-౫౧౧
స్కూలు-కల్లూరి పాంబాతి మహాముని	...	౬	౭౯౭-౮౧౦
స్కూల్ (కల)	...	3	౪౦౮
సోమంచి మార్యవారాయణశర్మ (ప)	...	౪	౫౨౪
యసు వేంకటరమణయ్య (ప)	...	౧	ముఖపత్రిము
దితములు (కల)	...	౪	౫౮౫-౫౮౬
ధ వార్తాపత్రికలు (1849-75) నిడుదకోలు వేంకటరావు	...	౫	౭౨౩-౭౨౪
య-మధుకృష్ణ	...	౪	౫౨౫-౫౨౭
సి. కె. కార్యగారు (కల)	...	3	౪౧౨
తెల-పీఠే వేంకటరామశాస్త్రి (ప)	...	౬	౮౦౧

‘ప్లాంట్ పీట్స్’ చలన ప్రకటనలు (కల)	...	...	౧	౧౨౬-౧౨౭
బత్తిపాటలు-పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య (ప)	...	...	౧	౨౨-౨౩
బాలకుల కర్తవ్యములు (కల)	...	...	౧	౧౨౨-౧౨౩
విద్యగాదు-కల్లపాడెం కుటుంబశాస్త్రీ (ప)	...	...	౧	౮౭
విద్యకుంగళస్వామి (కల)	...	...	౨	౨౮౨-౨౮౩
వెన్నెరుడుగారితో సమావేశము (కల)	...	...	౩	౪౦౫-౪౦౬
వేటయ విల్లు (కల)	...	...	౧	౧౨
వొమ్మలూరి-రామదాసు (కల)	...	...	౪	౫౮౨-౫౮౩
వోగి-రామదాసు (కల)	...	...	౩	౪౦౧-౪౦౨
బ్రహ్మచర్యము-గొల్ల పూడి శ్రీరామకృష్ణ	...	...	౨	౨౫౯-౨౬౦
బ్రహ్మతోమ్యల శుభాశ్రమగారు (నాట)	...	...	౧	౧౧
భరతిధాత్రి-బండారు తమ్మయ్య (ప)	...	...	౨	౨౪
భాగ్యశేఖ-వెంకట పురుషోత్తం (క)	...	...	౩	౩౩౯-౩౪౦
భారతదేశమునందలి కొన్ని ప్రకృతి దృశ్యములు (కల)	...	...	౩	౪౦౧
భారతదేశమున వ్యవసాయము (కల)	...	...	౧	౧౨౯-౧౩౦
భారతీయ చిత్రకళ-తరి పెట్టి రామారావు (చిత్ర)	...	...	౩	౩౮౩-౩౮౪
భారతీయ మహిళామండలి	...	...	౧	౧౧౭-౧౧౮
”	...	...	౩	౪౨౬-౪౩౭
”	...	...	౪	౫౮౮-౫౮౯
”	...	...	౬	౯౧౧-౯౧౨
భావగీతము-జనవంది వెంకటరామయ్య (గే)	...	...	౬	౭౯౫-౭౯౬
మందూరుతిమ్మ-యంగిరెవారిమండలి-పన్నె ధానము మాత్యవారాయణశాస్త్రీ (ప)	...	...	౬	౮౩౩-౮౩౪
మధుమూర్తి-శ్రీ. శ్రీనివాసరావు (ప)	...	...	౬	౮౧౫
మల్లి కా మారుతిము-వడ్డాది శుభాశ్రమయ్య (ప)	...	...	౩	౩౧౮-౩౧౯
”	”	...	౪	౪౮౩-౪౮౪
”	”	...	౫	౭౧౪-౭౧౫
మహాక్షత్రం ద్వితీయ రుద్రదాముడు-సోమయాజుల వెంకట శివరామశర్మ (ప)	...	...	౧	౭౯౮-౭౯౯
మహాక్షత్రం ద్వితీయ, దేశభక్త, దేశోద్ధానకులు (కల)	...	...	౬	౮౮౫
మాంసభక్షణము చెలసి ముప్పు (కల)	...	...	౧	౧౨౫-౧౨౬
మాంసాశేషులకు మనవి-విక్రమదేవ వెర్మ (ప)	...	...	౬	౮౩౫
ముగ్ధులకని-ఆంధ్ర శేషగిరిరావు (చ)	...	...	౫	౬౭౬-౬౭౭
మహావీరనీగారి యాదర్శములు (కల)	...	...	౧	౧౨౮-౧౨౯
మూగవోము-విశ్వవాధ సత్యవారాయణ (ప)	...	...	౩	౨౯౫-౨౯౬
మాదు తమ పాటలు-వేలూరి శివరామకృష్ణ (క)	...	...	౩	౩౩౦-౩౩౧
మూర్తిమత్త్యము (కల)	...	...	౨	౨౮౮-౨౮౯
మైసూరు కళాపరిశ్రమలు-వి. శుభాశ్రమయ్య	...	...	౧	౧౦౭-౧౦౮
మైసూరునందు పట్టు పరిశ్రమ-	...	...	౨	౨౪౩-౨౪౪

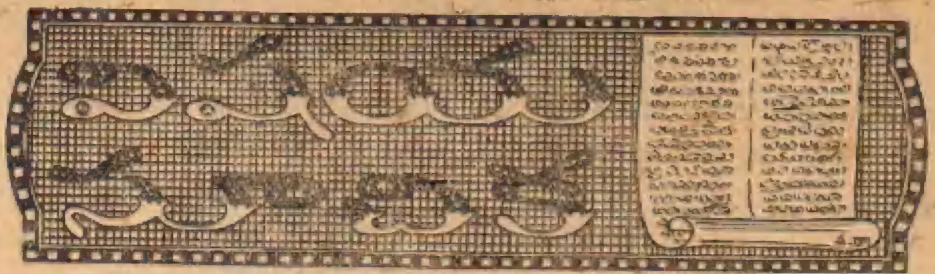
పురాతన శిల్పకర-వి. సుబ్రహ్మణ్యము	...	...	౫	౭౨౫-౭౨౭
సింహాగారు-౩. జ. (కల)	...	...	౩	౪౮౭
బ-సువ్యవస్థిరములు-కవికొండల వెంకట సత్యవారాయణమూర్తి	...	...	౨	౧౭౩-౧౭౪
హరి-పులనర్తి కమలావతీదేవి (క)	...	...	౨	౨౨౩-౨౨౬
నాన్యలుగారి ఉపాధ్యక్షులపేరి- జ. (నాట)	...	...	౧	౧౧౫-౧౧౬
౬ తోడులేకుండా పెళ్లదు-శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి (క)	...	...	౬	౭౮౯-౭౯౪
రహము-చుమ్మరి సాంబయ్య. (ప)	...	...	౨	౨౩౨
ప్రభు శత్రుకము-కూచి నరసింహము (ప)	...	...	౫	౬౪౨
గము-చుమ్మరి సాంబయ్య (ప)	...	...	౩	౪౧౭-౪౨౨
వి అనుచుకొండకాపనము-శేషాద్రి రమణకవులు (ప)	...	...	౪	౫౩౧-౫౩౯
ములు (కల)	...	...	౪	౫౮౫
ం-వేలూరి సుబ్బారావు (క)	...	...	౬	౮౧౫-౮౩౩
వులు (కల)	...	...	౧	౧౩౦
కాకరము-కొ. సోమయాజులు (కల)	...	...	౩	౪౧౦-౪౧౧
విద్యావిధానము-పూతిలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి	...	...	౬	౮౩౮-౮౪౨
ములు-పాత్యపుస్తకములు (కల)	...	...	౪	౫౮౦
పుత్తి వెంకటరత్నము (ప)	...	...	౬	౭౬౩
ము-బిల్లు-కొ. నరసింహాచారి	...	...	౬	౮౬౯-౮౭౧
ద్రిక (కల)	...	...	౫	౭౩౨-౭౩౩
...	...	...	౬	౮౭౬-౮౭౮
...	...	...	౧	౧౩౭-౧౪౦
...	...	...	౩	౪౩౩-౪౪౭
...	...	...	౪	౫౯౦-౬౦౧
...	...	...	౬	౮౮౩-౯౦౯
మాదములు-దుగ్గుమహంతి ఆదివారాయణ (కల)	...	...	౨	౨౮౦
రతము (కల)	...	...	౪	౫౭౭-౫౭౯
తి ఆచర్యము-భారతవర్ష మనకు దాని అనువర్తన-రెజివాడ గోపాలరెడ్డి	...	...	౪	౫౬౯-౫౭౨
గ-జనసుంచి వేంకటరామయ్య (క)	...	...	౫	౭౦౧-౭౦౩
ంగళి వెంకటసుబ్బారావు (ప)	...	...	౪	౬౦౧
గారి శివరామశాస్త్రి (క)	...	...	౪	౪౯౪-౫౦౭
శరమున నాయకు డెవదు-జాస్తి నరసయ్య (కల)...	...	...	౩	౪౦౩-౪౦౪
శరమున నాయకు డెవదు-వల్ల మోగు వీరరాఘవయ్య (కల)	...	...	౪	౫౭౫-౫౭౬
చిట్టిగాడు-ముద్దా విశ్వేశ్వరం (క)	...	...	౫	౬౯౧-౬౯౩
గు డైగర్లు (కల)	...	...	౨	౨౮౧
వయము-వాడేపు శ్రీరంగనాయకమ్మ (ప)	...	...	౪	౫౭౮-౫౩౦
ము-వేలూరి శివరామశాస్త్రి (క)	...	...	౧	౪౬-౫౭

శర్మిష్ఠ-దంతా దీక్షితులు (నా)	...	...	3	320-321
కారదాకాంచికవన్దనకిరీ-ఆంధ్రవ్యాకరణ సర్వస్వతత్త్వము-వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి	...	...	౪	౪౬౧-౪౬౨
"	"	"	౫	౪౬౨-౪౬౩
"	"	"	౬	౪౬౩-౪౬౪
శాలివాహన శతాబ్దములు-కావ్యకంఠ గణపతిశాస్త్రి	...	...	౧	321-322
శివస్-సోమంది అన్న పూర్ణేశ్వరశాస్త్రి (క)	...	...	౫	౬౦౩-౬౦౪
శృంగారకావ్యములు-శృంగార రాధామాధవసంవాదము-పారసంది జగన్నాథస్వామి	...	...	౪	౪౮౬-౪౮౭
శైలి (శ్రీరామ స్తవము)-కాంచనపల్లి కవకమ్మ (ప)	...	...	౨	౧౭౧౧-౧౭౧౨
శ్రీకృష్ణుని వేణుగానము-పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు (ప)	...	...	3	౪౪౪
శ్రీయుత రామన్ మహాశయులు-మండారి రామనాథం	...	...	౨	౨౪౪-౨౪౫
"	"	...	3	3౪౮-౪౪౯
"	"	...	౪	౫౫౯-౫౬౦
శ్రుతి-స్వరముల పరిణామము-వింజయూరి వరాహనరసింహాచార్యులు	...	...	౨	౨౬౨-౨౬౩
సందేశము-ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రి (ప)	...	...	౫	౬౧౧-౬౧౨
సంవత్సర జాతీయ గీతిక-కవికొండల వేంకటరావు (గ)	...	...	౧	ముఖ్యత్రము త
సంవత్సరాది-పెట్టి లక్ష్మీనరసింహము (ప)	...	...	౪	ముఖ్యత్రము
సరస్వతి భూలోకమున కవతిరించుట-కొమండూరు కృష్ణమాచార్యులు (ప)	...	...	౧	౭౪-౭౫
సాగరసంగీతము-కొడారి ఆంజనేయులు (ప)	...	...	౫	౬౬౧
సామధ్యుతి-మంగిపూడి వేంకటేశ్వర (ప)	...	...	౪	౪౫౫-౪౫౬
సామి వేణువు-విశ్వనాథ శర్మనారాయణ (ప)	...	...	౨	౧౪౫
సింగరేణి బొద్దగనులు, మైదరాబాదు (దిక్క-మ)-ఆ వెం. రామచంద్రరావు	...	...	౪	౫౪౮-౫౪౯
సింహాశేష్యప మారవ రాజ్యవిధానము-గూడా కృష్ణమూర్తి	...	...	౧	౯3-౧౦౪
సింహాచలయాత్ర (ఒకసోదరుడు)	...	...	౧	౭౦-౭౩
సింహాచలేశి మహాత్మ్యము-విక్రమచేవరమ్మ (ప)	...	...	౫	౬౩౭
సింహాసన భ్రష్టలయిన ద్వైతములు (కల)	...	...	౪	౫౪౬
సుదర్శనరావుగారు, టి. (నాలు)	...	...	3	౪౪౮-౪౪౯
సుధాకరతత్త్వము-విక్రమచేవరమ్మ (ప)	...	...	౧	౫౭
సేవాంజలి-వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు (ప)	...	...	౬	౭౫౯
స్త్రీలు-సంస్కారము (కల)	...	...	౧	౧౭౪-౧౭౫
స్త్రీనిద్ర-పసుమూర్తి విశ్వేశ్వరమ్మ	...	...	౧	౭౬-౭౭
స్వప్న కేళి-క. అన్నయరాజశర్మ (ప)	...	...	౪	౫౪౭
స్వయంపాపల జానకిరామమూర్తి (నాలు)	...	...	3	౪౪౮
పాంప (కల)	...	...	౨	౨౮౦
పారిష్టు, మొహంతోదానోలలో దొరకిన ముద్రలు-గొ. రామదాసు (కల)	...	...	3	౪౦౭
పారిదాసు-శ్రీరాజా వాసిరెడ్డి దుర్గాసదాశివేశ్వర ప్రసాద్ బహదర్ (క)...	...	...	౨	౨33-౨3౪
హరుంరశిడు-కా శేతవా-పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు (కల)	...	...	౨	౨౭౭-౨౭౮

భాతీయక-మౌలికము-కీర్తిమరపు వేంకటకాస్త్రి	...	...	౪	౫౪౦-౫౪౩
మహామ్మదీయ వివాహము (కల)	...	...	౬	౮౭౫
ముషతీ శరణాలయము (కల)	...	...	౧	౧౩౧-౧౩౩
సాంఘిక పరిణామము-వల్లూరి మార్యనారాయణరావు	...	...	౪	౫౫౩-౫౫౭

ప్రశంస—బులుసు వెంకటరమణయ్య గారు	...	...	...	ముఖ్యత్రయము
సంవత్సరచరిత్ర—కవికొండల వేంకటరావుగారు	...	...	...	"
స్వవిషయము	...	...	...	౧-౨
ఆంధ్రుడను—జ. జాషువశర్మ గారు	...	...	...	3-౪
ద్రావిడ భాషా పదచరిత్రము—కొ. రా. రామకృష్ణయ్య గారు	...	...	...	౪-౫
ఆత్మార్పణము—తుమ్మ సీతారామమూర్తి చోదరి గారు	...	...	...	౧౦-౧౧
త్రిలింగ లక్షణ శేషము—సన్నా మవిచారణము—కొత్త నత్యనారాయణ గారు	...	...	...	౧౬-౧౭
చిత్రనాటకము—పురిపండ్ల అప్పలస్వామి గారు	...	...	...	౨౪
నవరాదిబ్బ—చింతా దీక్షితులు గారు	...	...	...	౨౬-౩౦
శాలివాహన శతాబ్దములు—కాన్యకంఠ గణపతి శాస్త్రి గారు	...	...	...	౩౧-౩౨
అంగులీయకము—గంగాం అప్పారావుగారు	...	...	...	౩౫-౪౦
దశరథనిర్వేదము—శ్రీ వెంకట వీరరాజ శర్మలు	...	...	...	౪౫
వ్యత్యయము—శేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు	...	...	...	౪౬-౪౭
సుధాకరతత్త్వము—విక్రమదేవవర్మ గారు	...	...	...	౫౭
నేధన్యవైతిని!—గుమ్మడిదల దుర్గాబాయి గారు	...	...	...	౫౮-౬౦
నా ఆశ—బనవరాజ అప్పారావు గారు	...	...	...	౬౦
సింహాచలయూత—(బక. సోదరుడు)	...	...	...	౭౦-౭౩
సరస్వతి భూలోకమున కవతరింపుట—కొమాండ్మారు కృష్ణమాచార్యులు గారు	...	...	...	౭౪-౭౫
స్త్రీవిద్య—పసుమర్తి విశ్వేశ్వరమ్మ గారు	...	...	...	౭౬-౭౭
బత్తిపాటలు—పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య గారు	...	...	...	౭౭-౭౮
మహాత్మత్రప ద్వితీయరుద్రదాముడు—సోమయాజుల వెంకట శివరామ శర్మ గారు	...	...	...	౭౯-౮౦
కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం—యశ. వెంకటరమణయ్య గారు	...	...	...	౮౫-౮౬
ప్రతికాసంపాదకుడు—త. రామారావుగారు (౩ వ్యంగ్యచిత్రములు)	...	...	...	౯౦-౯౨
సింహాశద్వీప నూతన రాజ్యవిధానము—గూడ కృష్ణమూర్తి గారు	...	...	...	౯౩-౧౦౪
గోరువంక—శ్రీ కేశ్వాదిరమణశర్మలు	...	...	...	౧౦౪-౧౦౬

కళాపరిశ్రమలు—బి. సుబ్రహ్మణ్యముగారు	...	...	...	...	...౧౦౭-౧౧౦
మ—శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	...	...	...	...౧౧౧-౧౧౨
శ్రీఅనీతపూర హల్లారుగారు	...	...	...	...	...౧౧౩-౧౧౪
రాఘవాచార్యులుగారి ఉవాదనము; శ్రీబ్రహ్మశ్రీస్వల్లభాచార్యుగారు	...	...	...	...	...౧౧౫-౧౧౬

మహిళామండలి	...	...	...	...	...౧౧౭-౧౧౮
దయము	...	...	...	...	...౧౧౯

౦౬—ఉద్యోగములూ, గృహములూ; పూవుల గడియారము; బాంతుల కృష్ణములు; శ్రీమణి—పంపాగ్రము; దేబకు విల్లు; మాంస భక్షకము చుట్టముపై తెల్లవారు, చల్లవారు; 'ప్లాస్టిక్' పలన పూలగుత్తులు; ఇటలీలోని ఫాషిన్లు పైనికులు అనుసరింపఁబడిన పది యాజ్ఞలు; ముస్సోలినీగారి యాదర్శములు; భారతదేశమున వ్యవసాయము; వింతవస్తువులు; ఇండ్రాజిత్సూత; హిందూయురత్తికర జాలయము; ఆంధ్రదేశములోని ఎఱుకుల భావ; దేశింసు

✱ రాజా స్థానముల పలుకులు ౧౨౦-౧౩౬

...	...	...	...	...	...౧౩౭-౧౪౦
మహిళామండలి...	...	...	...	...	...౧౪౧-౧౪౨

చిత్రములు

పల్లచిత్రములు:—ప్రభాతము; ఆంధ్రబాలిక; వైవేద్యము; ఖమానచ (రాగిణి)
 భారణచిత్రములు:—శ్రీయుత పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు, జె. యస్. గారు; ఆకస్మికభాయాచిత్రములు ౩; పూవుల గడియారము ౪; నాటకపాత్రలు ౩; మైసూరుకళాపరిశ్రమలు-చిత్రములు ౧౫; వింతవస్తువులు ౪; ఇతర చిత్రములును.

మాచందాదారులకు

భారతి ౫ వ సంపుటము రెండవభాగమునకు సంబంధించిన వ్యాసములయు, వ్యాసగిరి కారాది సూచికలు, ముఖపత్రము, రాసున్న సంచికతో వెలువడును.

—సంపాదకుడు, భారతి

ప్రశంస

జులను వెంకటరమణయ్యగారు

నింపారఁ బసిద్ధవైజ్ఞానిక
భాసద్విమర్శ సత్ప్రభలనించి,
రమణీయ వర్ణవిరాళిత చిత్రన
కిమరూఁములను నందిప్తినెరపి,
వరసమాత్రమాన సర్వజ్ఞానమాలనిడి
త్రిగుణతత్త్వంబులఁ జెలియఁజేది,
కిమనీయగీతికా కలితరీతి రచించు
క్రమకాన్యమాలఁ బంకమ్ముఁ బాపి,
గురువులైనర్య విజ్ఞాన గరిమఁజెలిపి,
జగతి లాలించు నల్లివై దిగులుఁబాపి
యనునమ విమర్శ కాగ్రతఁ గనఁగఁగథన
ముగను మేటివి భారతి, ముగిసినయ్య.

సంవత్సర జాతీయ గీతిక

కవికొండల వేంకటరావు గారు

0

హిమగిరిశిఖరము-వింశ్యవనీంద్రము-కన్యాకుమారిపవనీందీరము

స్ఫురితము-ధరితము-చలిశోలితము

స్వాతంత్ర్యముచే-స్వాతంత్ర్యముచే

త మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

1

జాహ్నవి, గౌతమి, కృష్ణ, వినాకిని, కావేరి, నర్మద, యమునా సింధులు

అహర్నిశాదులు-ఒకటేగా నము-కలలో-అలలో-అదే ప్రయాణము

స్వాతంత్ర్యముకై-స్వాతంత్ర్యముకై

త మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

3

గుజరాత్, వంగ, అంగ, మరాఠా, త్రిలింగ, తమిళ, కళింగమును జను

లజరులు-అమరులు-అనామయులుగా

స్వాతంత్ర్యము హేయ్! స్వాతంత్ర్యము హేయ్!

త మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

4

నారోజ్ తిలకులు, లజ్జద్దాసులు, దానిపథులున, నలిగిన నోగిలిన

వెచ్చనినెత్తుటి దిపటివెలుగునె

స్వాతంత్ర్యంబడె!-స్వాతంత్ర్యంబడె!

త మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

5

ఇంగ్లం దమెరిక, స్వీడన్, స్విట్జర్, జపాను, జర్మని, కీచు, పరాను,

అందవిశ్వకళ కభివాదనమిడు

స్వాతంత్ర్యమురా, స్వాతంత్ర్యమురా

మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్, మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

చెన్న పట్టణము, ఊసెంబరు ౧౯౨౮ జనవరి ౧౯౨౯

సంపుటము ౬

విభవ సంవత్సరము పుష్యమాసము

సంఖ్య ౧

స్వవిషయము

ఆనందము జీవబ్రహ్మములకు సహజావస్థ. సకలజీవములును నిరతిశయానందమును గోరుచు జీవయాత్రను జేయుచున్నవి. ఆనందము జీవజాలమును జీవయాత్రయందు పోషించుచున్నది. ఆనందానుభవమున కనంతములైన సృష్టి విలాసములు ప్రత్యక్ష సాధనములుగ నున్నవి. మహానుభావులు సృష్టివిలాసములందానందసందర్శనమును జేయుచులోకానందమునకు సాధనముల నుపదేశించుచున్నారు. ఆనందము దివ్యసాధనములందువలె పూరిగుడిసెలందును, కుబేరులందువలె నిరుపేదలందును, పండితులందువలె పామరులందును, సగరములందువలె వనములందును, అంతరిక్షమునందువలె భూమియందును, ధీరులందువలె భీరువులందును, సాధువులందువలె క్రూరు

లందును మహానుభావులకు ప్రత్యక్షమగుచున్నది. భారతీదేవి కంగోపాంగములైన చతుర్దశవిద్యలు, చతుర్వప్తికళలు, సకలసాహిత్యములు మానవుల కానందదాయకములై విశ్వకల్యాణమునకు సాధనములుగ నున్నవి. భారతీ ఆనంతములైన విశ్వవిలాసములకధిదేవత. భారతీ—సావిత్రి, వరస్వతి, వరదాయిని, మహాదేవి, కళాస్వరూపిణి, పురుషార్థప్రదాయిని, ఆనందమయి. ఆనంత భారతీవిలాసములను శాస్త్రజ్ఞులు పరిశోధించుచు జ్ఞానానందము సనుభవించుచున్నారు; కవులు వర్ణించుచు రసానందమును బడయుచున్నారు. గాయకులు పాడుచు నాదానందము సనుభవించుచున్నారు. శిల్పులు చిత్రించుచు రూపానందమును ప్రత్యక్షము చేసికొనుచున్నారు.

మ్యులు మహానుభావుల ననుసరించుచు
పించుచున్నారు.

అంతములైన భారతీవిలాసముల కాద్యం
లు లేవు. ఆద్యంతములు లేని భారతీ
వైభవములకు నామరూపములను
దియానందమును గలుగజేసెడి మహాను
భమ్యులు. అంతములైన వైభవ
ములతో వెలయుచున్న భారతీదేవిన సం
ముల నారాధకు లుపాసించి నేమించుచు
నమును బొందుచున్నారు. భారతీదేవి
రాయలు కనురూపమైన ఫలమును
ంచుచున్నది. భారతి ఎవరు నేమించిన
న వారికి ప్రత్యక్షమై ఆనందమును
ంచుచున్నది.

ఖండమైన భారతీవిలాసములం దొక
లాసమును ప్రదర్శించుటకు భారతి
నామరూపములనుదాల్చినది. భారతికి
ండ్లు నిండినవి. ఆరవయేడారంభమైనది.
న్యగ్రహమువలనను, ఆంధ్రమహాజనుల
పోషణములవలనను భారతి క్రమవికా
బొందుచు యథాశక్తిని స్వధర్మనిర్వ
ను జేయుచున్నది. భారతి నాదరించి
ముల పోషించుచున్న వారందఱు
సాదమును బడయుచు నిర్వాహకు
నను స్వీకరింతురుగాత!

భారతియందలి గుణదోషములను గ్రహిం
పండితులు సమర్థులు. నిర్వాహకులు
భిమానముతో గుణములను గనుగొను
దోషములను గనుగొనజాలరు.
శోభితయై తాను ఆంధ్రహృదయ
మును ప్రత్యక్షము చేయుటయే భార
వాజనము. ప్రవృత్తియందు జాతీయా
భావోన్నత్యము మీద నాధారపడి

యున్న విధమును ప్రపంచేతిహాసములు విశ
దము చేయుచున్నవి. భారతి నలంకరించు
చున్న పద్యములు, కథలు, కావ్యవిమర్శనలు,
నాటకములు, చరిత్రోధనలు, చిత్రములు,
తత్త్వవిచారణలు, వింతలు, విశేషములు ప్రజా
ప్రబోధాయత్తమైన సవజీవప్రభావమును
విశదము చేయుచున్నవి. ప్రజాహృదయ వికా
సమునకు భావవికాసము మూలబీజముగ
నున్నది. జాతీయభావవికాసము కళాసాహిత్య
రూపములను ప్రత్యక్ష మగుచున్నది. ఆంధ్ర
హృదయస్వభావ మాంధ్రశిల్పమునందును, సం
గీతసాహిత్యములందును, నిత్యజీవనమందును
ప్రత్యక్షమగుచున్నది. ఆంధ్రశిల్పమునకు గల
వ్యక్తిత్వమును ప్రాచీనమైన అమరావతి, అజం
తా శిల్పములవలె వర్తమానరామారావు
చిత్రకళయును విశదము చేయుచున్నది.
ఆంధ్ర సంగీత సాహిత్యహృదయమును ప్రాచీ
నకావ్యములవలె వర్తమాన కావ్యములును
విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రహృదయ స్వ
రూపము స్త్రీలయందును పురుషులయందును,
బ్రాహ్మణులందును, బ్రాహ్మణేతరలందును,
పండితులందును పామరులందును వికాసమును
బొందుచున్న విధమును కళాసాహిత్యస్వరూ
పములు విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్ర
సాహిత్య కళాప్రపంచము సర్వతోముఖమైన
వికాసము నభివృద్ధిపించుచున్నది. ఏతత్ఫలప్రా
ప్తికై భారతియును గతించిన అయిదేండ్ల యం
దును యథాశక్తిని పాటుపడినది. ఇంతవరకును
భారతిని పోషించిన సాహిత్య కళోపాసకులకు
పందనము లర్పించుచు ముందును సహాయము
చేయుటకు వేడుచున్నాము. కావ్యకళావిలాసిని
యై, ఆనందదాయినియై భారతి వర్ధిల్లుటకు షర
మేశ్వరు డనుగ్రహించుగాత!

దానిని మీకొరకే వినియోగింపుడు

పూచీహల్లా పోషకులు

మీరు నిలువ చేయగలిగిన శ్రీధనము—
మీ తల్లి—సోదరుడు—భర్త—పుత్రుడు—
వీరిలో నెవరివద్ద మీ రుంచినను సరే, దానిని
మీకొరకే వినియోగింపుడు.

ఆధనముతో నగలుకొని దానిని
మీరు ధరింపుడు.

పురుషు యెల్ల పుత్రును.....
ఈ లగతి మీకు బాగుగా తెలిసియే
యున్నది. కావున మీకు పాశ్చా-
త్య శ్రీధనము లాంకితోను నమ్మ-
కములేని వాటాల్ని కిందను నిలువబడి
యుండగూడదు.

ఆధనము యెల్ల పుత్రును మీకంటి
యెదుటనే మీ వంటివిగానే యుండ
వలగునట్లు; దానితో మీ కొరకు
సాగజైన నగలను కొనుడు.

మేముత్యము చేయుచిన నగల
విలువ యెప్పుటికిని తగ్గిపోదు. నగ-
లను అందముగా చేయుచుంటున్న
ప్రత్యేకాభిమతము. ఈవిషయమున
మేమే అగ్రగణ్యుల మనిగూడ సరి
నయముగ తెలుపుచు వ్వాము.

మీరు మొదట మావద్ద కొను-
పట్టి అలంకారము మీకు మిక్కిలి
సంతోషకరముగా నుండుటకే
మేమే ప్రయత్నించెదము. అట్లు
పిమ్మట మీ యెల్ల పుత్రును మావద్దనే
కొనుచుందురు. మీ మిత్రులకు
గూడ సిఫార్సు చేయుచుందురు.

ఉమ్మడి రామయ్యశెట్టి గురుస్వామిశెట్టి కంపెనీ,

బంగారు వెండి నగలను తయారుచేయువారు,

25, చైనాబజారు రోడ్డు

చెన్నై ౪౯.

62, గోవిందప్పనాయక వీధి

మలేరియావల్లగలిగిన వ్యత్తువను సేనటోజన్ వల్ల పోగొట్టుడు

మూఖ్యముగా మలేరియా జ్వరపీడితులైనవారు
వను పోగొట్టుకొనుటకు సేనటోజన్ రామబాణ
కాక్చురే, డెబ్బూ, యస్, అను ప్రసిద్ధమైన
తైలమును వ్రాయుచున్నాడు.

క్లిష్టమైన మలేరియా జ్వరమును పోగొట్టును.
గలగు బలహీనతను పోగొట్టి వాద్యమును
జాలదు.

అట్టివేళలందు శరీరమునకు శక్తిని చేహార్చగల
ఆహారము నివ్వవలెను. అదియే సేనటోజన్, సేన

అతిస్వల్పకాలములో రక్తములో చేరికగలిగి,
ను శుభ్రపరచి, శరీరమునకు వాద్యమును
గలది.

అందు సేనటోజను సేదించుటకు ప్రారంభింపుడు.

SANATOGEN

మంచి టూనిక్ ఆహారము (2)

వారు అన్నిటియందును, దుకాణము
యందును దొలకును.

తయారు చేయునప్పుడుగాని, ప్యాకు
పప్పుడుగాని చేతులతో తాకబడదు.

ఆంగ్ల భాషా పరిచయము లేనివారలకు బహుములభీము
నేర్చుకొనుటకు తెలుగు అర్థ ములతో నుండు

ఆనంద ఆంగ్ల భాషాబోధిని

అనుగ్రంథము మిక్కిలి సహకారిగ నుండును.
ఇది 700 పేజీలు చక్కని కాలిగోలైండు, భారతీయ భాష,
ఆకర్షణకు సంబంధించిన 16 అవేలన పటములు గలిగియు
న్నది. దీనియందు ప్రతిపదమునకు తెలుగు ఉచ్చారణ, ఇం
గ్లీ ముపదములు, అర్థ ముచేర్చి నేర్చుకొనువారలకు బహు

ములభముగ తెలియుటకు ముద్రించితిమి. ఇంగ్లీషు పాఠశాల
లో 10 పంజీలు చేరికొలది రూపాయి అర్హులైన సంతానం
చివరకును యింటియందుండియే సంపాదించవచ్చును.
ఉపాధ్యాయుల వాడకపనిలేదు. గ్రామోచ్చారణ, కథ
ణములు, దొరలతో సంబంధముగల బట్టర్లు, వంటవాకలు
మరియుతర సిబ్బందులు వీరలకును, ఆంగ్ల భాషాపరిచయ
ము లేని వారలకును, మా ఆనంద ఆంగ్ల భాషాబోధిని
చాల ఉపకారిగ నుండును. ప్రతి కుటుంబమునకును
ఇది ముఖ్యవశ్యకమా.

పుస్తకముల నెల రు. 2-0-0.

ఒకపుస్తకమే కొనువారికి పోస్టుఖర్చులు అ. 8 యగును.
2 ప్రతుల పోకేసారికొనిన పోస్టుఖర్చులు మేమేధరించెదము

ఆనందబోధిని ఆఫీసు,
పోస్టుబాక్సు నెం. 167, మద్రాసు.

మూలములై యొప్పినవి. 'కుటు' అను మూలరూపము నందలి శకటరేఖము ద్వితీయమగుచోండి, 'కుటు' అయి శకటరేఖద్వితీయస్వార్థము టకారరేఖములను గలిపి యుచ్చరించినట్లుండు గావున, కుటు-కుట్టుఅయి, చేపకాటిపోయి, 'కుట్టు' అనురూపమున, 'కుట్టుసురు' మొదలగుపదములలో దెనుగున గానవచ్చుచున్నది. 'కుటు' కుటుబ్బయైన 'ఉసురు' అన్నపుడు, 'కుటు' విశేషణ మగుటచే, 'అంకారమునకు ద్వితీయమగుచున్నది. ఒకకాల మున ద్వితీయ లేకుండగూడ విశేషణమైయుండుటయు కలదు. కావుననే కుటుగద్దయ, కుటుగట్టి, కుటుగేలు, కుటుమాపు మొదలగు పదము లేర్పడినవి. మనయాంధ్ర వైయాకరణులు, నిఘంటుకారులు, ఇది 'కుటుచ'కేబ్బమే యనియు, వృత్తియందు 'కుటుచ' కేబ్బమునకు మీదివర్గము లోపింపగా, 'కుటు' అనునది సిద్ధించుననియు దీని కచ్చుపరమైనచో అకారమునకు 'ట'కారద్వయ ముదేశ మగుననియు, నిట్లే కుట్టారుగ, కుట్టుముక, కుట్టుగురు, కుట్టాపిరీ, మొదలగు పదము, లేర్పడినవియు తెప్పుదురు. 'చిలు' మొదలగు కేబ్బములలోగూడ నిట్లే ప్రాచీనభాషయందలి శకటరేఖాంతమగుపదము విశేషణమైనపుడా శకట రేఖమునకు ద్వితీయము కలుగుటయు, నాద్వితీయరేఖము 'ట్ట' ఉడిపలుకబడుటచేట్టిగా నుచ్చరింపబడుటచేతను, 'కెట్టలిగో' మొదలగు ప్రాచీనసమాసములు తెలుగున 'చెట్టెలుకలు' అనురూపమును బొంది ద్వితీయకారముతోగూడినవైనవి. ఇది ప్రత్యేకముగా నామవాచకమైనపుడు రేఖాచ్చారణమే నిలచినట్లున్నది. కుట్టు, కుట్టుడు-చిన్నపిల్లవాడు, పలకన (పలకాతువు), చెచ్చన (చే-ధాతువు) పచ్చన - (పనధాతువు). మొదలగువానిలోవలెనే ఈ 'కుటు' అనువానికి 'చ' అనునది చేర్పబడుచున్నది. ఇ 'చ' యనున దేపదముయొక్క యవశ్యరూపమో విచారించవలసియున్నది. సమాసములలో గనబడు 'కుటు' అనురూపమే 'కుటుచ' అనుపదముకంటె మిగుల ప్రాచీనమనుటకు సందేహము లేదు; 'కుటుమట్టము' అనుపదము మఱొకటి కలదు.

✓ 'కుటుకుటు' అనగా 'అల్పము'

క. ఎఱసంజ కెఱసి విరిపెం
కెఱుచీకట్టు లెగసి గగననీరున్ బలకె
గుఱుకుట తెగలై కనబడి
తెఱచై వెనువెనక పెట్టు లారలు వోచెకా.

సమాసము అనునర్థముగల 'కుటుంగట' అను మూలోగూడ 'కుటు' అనురూపము కనబడుచున్నది. "సమాసముగా జేరిన కొన్ని పద్యపుల సమాహము" అన 'రాళి' అనునర్థమున 'కుటుకు' అనుపదము ప్రాచీనసహితమున నున్నట్లున్నది. ఇప్పుడు వాడుకలో లేకపోటచే గ్రోత్తగా గనబడునుగాని భారతము ద్రోణపములో

మ. కుటుకు గట్టె భటాంగకంబులు రణ
జోడిం బ్రవాహంబులై
పటచెకా నెక్కురు భూతికొటి విహరిం
పన్ బ్రస్తురింపన్ మరదో

అని యుద్ధభూమిని భటుల యవయవములు పులు గట్టినవనుటకు 'కుటుకు' అనుపదము లిక్కా బ్రయోగింపబడినది. మనకు గ్రోత్తగా గనబడు నిట్టి యోగములు భారతమున నడుగడుగునకు బొడగట్టుచు యుండును.

ఇది యాంధ్రతమిళములయందే కాక కన్నడ నను విశేష ప్రచారములో నున్నట్లేయున్నది. 'కు గడ్డ' = చిన్న గడ్డము; కుటుంగిడ = చిన్న చెట్టు, కుటుంగి చిన్నకర్ర, కుటుంగియ్య = చిన్న చెయ్యి, కుటుంగి చిన్నబోయియుండుట; అనుపదములలో గానవిన్నపిన్నది. తమిళమున కుటుంగు = చిన్నదగుట, చిన్నబోక యను నర్థమున కలదు. దీనికి సంబంధించియే తెలుగు 'కుంగు' అనుధాతు లేర్పడియుండును, వాడు క్రు పోయినాడు. అది క్రుంగిపోయినది. అనగా పొట్టియైన క్రిందికి దిగిపోయినది, పొడవు అడగినది, అన్నయర్థ వచ్చినది. కావున తెలుగులో 'కుంగు' ధాతువు 'కుటు' అనునదే మూలరూపమని తెలియవచ్చుచున్నది. కుట్ట + అగు 'కుటు-కుటు' అనియైయుండును.

దభావలోనూడ చిన్నదవము, పొట్టితనము
 3) అను వర్ణమున 'పటాయ' 'పటాచి' అను
 లపు తెలుగున కలుగు అనియు గలదు.
 అనుదానినుండియే, 'గుణ్ణు' 'గుణ్ణ'—
 అనుపదము లాండ్రకన్న పదములపేర్వడియుం
 గన ముఖ్యులు అను పదమునను, బ్రత్యేక
 గాదు అను వర్ణముననూడ నీ 'గుణ్ణ' పదము
 వున్నది. విభుంబువులలో నది 'పబ్బ'కట్టభవం
 బుజినను, ద్రావిడభాషలన్నిటిలో ననేకము
 యు మూలంబైన 'పబ్బ' అనుధాతువునుండి,
 వదనుటయే సమంజసముగా గవబడుచున్నది.
 'గుణ్ణకత్తి' అవగా చిన్నకత్తి (a small
 ముర—పొట్టిచెట్టు (a small tree). ఆచెట్టు
 పగుచున్నది అనియు, నందుము. ఇది మళ్
 'కొణ్ణ' అనియు, కుశుభావలో 'గుణ్ణ'
 పములతో వున్నది. కన్నదమునందలి
 తప్పుపతనము అనువర్ణము గల 'పత్త'
 (efficiency) అనుపద మీ 'పబ్బ' ధాతువు
 పేర్వడినట్లున్నది. కలు + త=పబ్బత=పత్త—
 నే యాండ్రమున 'కొణ్ణ' అనుపద పేర్వడి
 'పబ్బ' లోని మొదటి కకారముమీద
 రము. 'పి'కారముగా మారినది. ఇట్లేమూల
 పి యకారములు. ఏ, పిలుగా మాలు
 అనుగా గా న న గు ను; రిమి. కట్టు=
 (strike) తె. కొట్టు; తమి. పడి= point
 కొడి(దీపపుకొడి); తమి. కుడుపు=a stick
 drums; తె. కొడుపు; తమి. పుడై—
 etc.) కావున, పేట్ త=పత్త, అని కన్న
 యుగా చెనుగున 'పబ్బ', 'కొణ్ణ', 'కొణ్ణత్',
 పద పేర్వడినది.
 కలు 'కొణ్ణ' అను రూపమును తెందు
 పికాలమున 'పబ్బ'—'కెబ్బ' అనురూపము
 యున్నట్లు కనబడుచున్నది. కిటి—కెట—
 —కెట—కొట—కెట—గుణ్ణ మొదలగునవ
 కే పటంబుమునకు తెందినవియే కెట్టె

(Kittel) పండితుని యభిప్రాయమునూడ వైయున్నది.
 ఇందలికకారము తరువాత నొకకకారము వచ్చియుండు
 టచే నీతాలవ్యాప్తు, ఆకకారమును తలవ్య 'క' కార
 ముగా మార్చివేసినది. ఇట్టి తాలవ్యీకరణముగ్రే
 (palatalization) మార్యభాషలలోగాక ద్రావిడభా
 షలభూత వర్తించుచుండుట సుప్రసిద్ధమే. (Cf—
 కిటి = చెవి, కెంపు = చెప్పు, కయ్ = చెయ్యి, కివ=
 చెట్టు, కిడి=దిలుక ఇత్యాదులు) కావున 'కిటి', 'చిటి',
 'చెటు' అందునది. ఇది యొక్క తెలుగుననేకాక తమిళ
 మళయాళములనూడ 'చెటు' అనురూపమును బొందియు
 న్నది. కాని కన్నదమునను, కుశుభావమూత్రము
 కిటి, కిడికెటు, కిగ, అనురూపములు కలవు. కన్న. కిటి
 కుల, కిటిగట్ట, కిటియక్క, కెటుకాల, కెటుబులి, కెటువె,
 లర్, ఇత్యాదులు 'క' కారముతోనూడినదై ప్రాచీన
 రూపమును విశ్వయము గావున కులు కన్నదములలో
 ప్రాచీనరూపములు నిలచియున్నవనియు తెలుగులో నది
 యంతరించిపోయినవనియు దలంపవలయు. 'కొ'కె' అను
 రూపమునూడ కన్నదమున 'కొ'కె'దిన, కొ'కె'ప్రాం(the
 point of death) ఇత్యాదులయందు కలదు.

పైని చెలుపబడిన క్రియారూపము 'పబ్బుగు' అను
 వది ఈ 'పబ్బ' అనుధాతువునుండి యేర్పడినదే యని
 చెప్పబడియెగదా! ఇది యాండ్రతమిళమళయాళభాష
 లలో గవబడుచున్నది. ఆండ్రమువక్రము కొంత
 మార్పు బొందియున్నది. 'పబ్బ' అనునది కేవలవ్యాపా
 రమును మాచించునదిగా లేకుండుటచేతనే ఏమో
 యిమూలరూపమునే ధాతువుగా గ్రహింపక యాండ్ర
 కన్నదభాషవై యాకరణులందఱును 'గు' అంతయుందు
 గల 'పబ్బుగు' (లేదా'క్రంగు)' నే ధాతువుగా గ్రహింపు
 చున్నారు. దీనివంటిదే 'పెరు' అనునదొకటిమాడ కలదు.
 'పెర్' ప 'పేర్' అనురూపమునూడ కలదు. అది
 పెరుగుచున్నది అనుటకు 'పెరుక్కి'అను' అని తమి
 శమున తెప్పరుదు. ఈ 'పెరుగు', 'పెరుక్కు' లకు
 కొంత సంబంధముండునని తోచకమానదు. తెలుగులో
 ననేకధాతువులు 'గు' 'గు' లతోనూడినవై కనబడుచు
 న్నది. కలుగు, చెలగు, తలగు, మలగు, వెలగు, తోలగు,

లిలుగు, విరుగు, కలుగు, చెలుగు, తిరుగు, తునుగు, పెరుగు మొదలగు వానిలోని 'ను' ధాతుస్వరూపమునకు తెలిసినదిగానే తలంపబడుచున్నది. ఇట్లుక తెనుగునకే కాదు. కన్నడభాషా వైయాకరణులుగూడ 'ను' అంతమునే ధాతువుగా నెంచియున్నారు. కేళిరాజు శబ్దమణి దర్శనమున 'ను' అంతమందుగల ధాతువుగా నెంచియున్నాడు. కేళిరాజు శబ్దమణిదర్శనమున 'ను' అంతమందుగల ధాతువుల ననేకములను దెలిపియున్నాడు. పోన-గనునే, అను-ప్రాచుర్యాచే తొలగు-విధక్, కరగు-విలీన, తుడుగు-గోపన, ముఱగు-వాదన క్రియాయాం, మిలుగు-చక్రవకాయమానే, మిగు-అతిక్రమణే, విగి-బంధనే-ఇత్యదులు. ఆంధ్రకన్నడవైయాకరణు లిట్లు 'ను' అంతమునే ధాతువుగా గ్రహించి వీరిపైని 'ఉన్నా' వ్యవబంధములను వర్తమానాది కాలద్యోతకములుగా తేర్చి క్రియారూపములను నివృత్తిచేసినను తమిళవైయాకరణులు మాత్రము యీ 'ను' అంతమును ధాతువుగా బరిగణింపక 'పెర్, పో, ఉన్, పో' మొదలగువానినే ధాతువులుగా గ్రహించి, వానిపైని వర్తమానార్థమున 'కిరు, గిరు' అనునవి చేర్చబడునని చెప్పుచున్నారు. కిరు-గిరు అనునవి వర్తమానార్థకప్రత్యయములుగా నిట్టివని ద్రావిడభాషాపదయాకరణులచే గ్రహింపబడినవి. కాని, యీభాషకు బ్రహ్మవైయాకరణుడగు తొల్గా-పియార్ అను నాయన రచించిన 'తోల్గాప్పియం, అను లక్షణగ్రంథమున 'కిరు-గిరు' అనిచెప్పక 'క్రియలకు తేర్చబడు ప్రత్యయములక్రింద పం, దుం, తుం, టుం, అనునవి ఉత్తమపురుషబహువిధనమునను, పు, దు, తు, టు అనునవి ఉత్తమైకవచనమునను వచ్చునని చెప్పి యిచ్చియున్నాడు. దీనినిబట్టి యీ 'ను' అనునది ధాతువుల కేదో యొకయర్థమున తిరువాతి తేర్చబడిన బ్రత్యయము వంటిదిగాని ధాతువునకు లేదా మూలరూపమునకే చెందినది కాదని స్పష్టమగుచున్నది. ఇంలేకాక ఈ 'ను'లేఖనదగిన యనేకపదము లామూలరూపమునుండి బయలుదేరుచున్నపుడు, 'ను' అంతము క్రియారూపములకుమూలమున్న ననవచ్చును గాని భాషలో మూలరూపము, (Elemental form) అని చెప్పట పాపగడు. 'తునుగు'

దానినుండి, తునినది తునుగుచున్నది. మొదలగు క్రియారూపములునుతునుక, తునుగుట, మొదలగు భావాగ్రకరూపములును నివృత్తుండై యుండవచ్చునుగాని, తునీ, తునియ, తుండు, తుంపర, మొదలగుపదములలో 'ను'పు ప్రపక్తి లేకపోవుటచే 'తున్' అనునదే ధాతువని తలంపనగుకాని, 'తునుగు' ధాతువనుట సమంజసముకాదు. ఆపదములలో 'ను' లోపించినది చెప్పటలో వర్ధమేలేదు. ఆర్యభాషలోవలె ధాతువు వ్యాపారద్యోతకమైయుండవలెననియు, తునుగు, చెలుగు మొదలగువానినుండియే క్రియారూపములు బయలుదేరుచున్నవిగావున నవియే ధాతువులై యుండవలయుననియు తెలిచి వీనికి పూర్వస్థితిని మరిశీరింపకుండుటయే వారు వీనిని ధాతువులుగా బరిగణించుటకు గారణము. ఏచెట్లయినను మొత్తము విూద ద్రావిడభాషలన్నిటిలోను ధాతువున కేదోయొక కారణముచే 'ను' అనునది చిరస్థ వచ్చుట తెలిసించుచున్నది ఇదియొక పెద్ద విశేషము. ఇంలేకాక, ఇది భాషలో చాలా ప్రాచీనరూపమనినాడ తలంపదగియున్నది ఈ 'పు' ప్యరూపమును తెలియక తమిళులు 'పు' లేదా కిరు (పు + ఇరు), (గిరు)-అనుదానిని వర్తమానార్థక బ్రత్యయముగాతెప్పుచు, దానిని 'పెర్', 'పెర్' అను హంతధాతువులకు తేర్చి వర్తమానార్థకరూపములను నివృత్తిచేయుచున్నారు. ఈ 'తు'- 'ను' అనునది కాలద్యోతకమై యుండుటను మఱచిన తెనుగుకన్నడులు ఈ 'ను' అంతమునే ధాతువుగా పరిగణించి దానిపై కాలపురుషద్యోతకములను వేలుపదములతో, ప్రత్యయములతో చేర్చి రూపములను బడయుచున్నారు. పెరుగుచున్నది అని మనము చెప్పుచుండు, 'పెరుక్కిరరు' అని వారు చెప్పుచున్నారు. వీనిలో సమానభాగముగా గనబడుచున్న 'పెరుగు-పెరుకు' అనునది ప్రాచీనభాషకు చెందిన రూపమైయుండును. ప్రాచీన జనపంఠములలో తెలుగుకన్నడులు, తమిళులనుండి విడివిడిన తరువాత భాషను వ్యాకరించుటలో (analyse) వారు 'పెరుగు' అనుదానినే ధాతువుగా గ్రహించి దానిపైని 'దు', 'ఉన్న' అనువానిని కాలద్యోతకములుగా తేర్చి యుండు, యీ తమిళులు, 'పెరు' నేధాతువుగా గ్రహించి

‘ఘ’-‘గు’-‘ఇరు’లను కాలవ్యోతకములుగా జేర్చిరి. ‘అది’-‘అను’ అనునవి లింగవ్యోతకపదములు ‘పెరుగుచున్నది’ అనియు ‘పెరుక్కి-అను’ అనియు నవి. ఇట్లు తెలుగున ధాత్వియవచనముగా నలంపఁ గన్న ‘గు’ అనుదానికని, తమిళమున వర్తమానాగ్ధముగా నలంపబడుచున్న ‘గు’ (గు+ఇరు) ‘గు’ కను నన్నిహితసంబంధము కలదియే, అది యొక్కటి యనియే నా యూహ.

దీనినిబట్టి వీనిలోని మూలరూపము ‘గు’ తో యిది కాదనియు, నీ ‘గు’ అనునది యొక్కో యేకో వర్ణమున నా మూలధాతువునకు జేర్చబడిన యొక మొక్క యవశిష్టరూపం (Remnant) అనియు తెలుస్తుంది. ఈధాతువులనుండి ‘గు’ అవసరము లేకుం ధామలో బయలుదేరిన పదజాలమే దీనికి నిదర్శన. ‘పెర్’ అనుధాతువునుండి-‘పేర్చి, తమి. పెరుమై-మి, పెరికి. పేరురము, పేరాళి, పెర్గడ, మొదలు; ‘వెర్’ అనుదానినుండి- వెల్లి, వెల్లన, వెలలి, వెలి, వెండి, వెల్లి (కన్న) ఇత్యాదులు ‘గు’ లేకుండగనే బయలుదేరియున్నవి.

ఇట్లు ‘పెర్’ ‘వెర్’ ‘తుక్’ మొదలగునవియే లైనవో వానినుండి క్రియారూపములను నిష్పత్తి ప్తి చేసి ‘గు’ ను చేర్చుటకు గారణమేమి? ఇది వ్యవభాగము అని విచారించవలసి యున్నది. అంతయులగు ధాతువులనుండి బయలుదేరిన నామవాచకములలో నీ ‘గు’ ‘ఘ’ గా మాటుం జేసి (మొగ్గు-మొలక, కలగు-కలక; కునుక; పోగు-పోక, (etc) ఒకప్పుడీ ‘గు’ ‘ఘ’ పమును బొందునది యుండెనని తలంపదగును. ‘గు’ మొదలగు వానిలో ‘ఘ’ కనబడుచు నాగిరే ‘పోగిస్తేన్’, ‘వరిగిరేన్-వరిగిస్తేన్’, ‘వెన్’ మొదలగువానిలో ‘గు’ కనబడుచునే కావున నొకకాలమున ప్రాచీనతమిళమున ‘గు’ వరగు, కేయగు, పెరగు, అను ‘గు’ పములక ఇరు+వీ అనిగాని, లేదా

ఇన్ + అు (తు) అనిగాని కాలపురుషవ్యోతక ప్రత్యయములను జేర్చియుండునట్లు సంభావ్యముగా నున్నది.

ప్రాచీనద్రావిడభాషలో వర్ణభేదమును వెలుపుట కార్యభావలలోవలె ప్రత్యయములు లేవనియు, నాయ వర్ణభేద మొకపదమునకు మఱియొకపదము చేర్చుటచేతనే కలుగుచున్నదనియు, నొకవాక్యమందలి యగ్ధము అందలి పదముల విశేషణవిశేష్యభావసంబంధముమీదనే యాధారపడి యున్నదనియు నీభావలయందలి విధిక్రిప్రత్యయములను బరిశీలించినచో తెలియగలదు. ‘మరత్తా’ ‘మరత్తి’ ‘నాచేత’ ‘చెట్టువలన’ మొదలగువానిలో ‘అ’ ‘ఇ’-చేత, వలన-యనునవి మొదట పదములేయై యగ్ధభేదమును నూచించుటకుగా మొదటి పదమునకు జేర్చబడి, తరువాత ప్రత్యయము లెట్లుయినవో అట్లే పోగు, వెలుగు, పెరుగు, కునుగు మొదలగువానిలోని ‘గు’ పో, వెర్, పెర్, కున్, అను ధాతువులను క్రియలుగా మార్చుటకు జేర్చబడి, తరువాత వర్తమానాగ్ధవ్యోతకముగా గ్రహింపబడిన ‘అను’ అను సహాయక్రియయొక్క యవశిష్టభాగంలై ప్రత్యయరూపమును దాల్చినవని యూహింపదగియున్నది. ‘వెర్’ + అను = ‘వెరగు’ అనగా ‘వెద్ద’ యగుట. ‘వెండి’ చెంబు’ అన్న పుడు వానికి విశేషణవిశేష్యభావ మెట్లు కుదిరినవో అట్లే చెందుధాతువులను జేర్చినపుడును వాని కారికాలమున విశేషణ విశేష్యభావము కుదిరియుండును. ‘వెరగు’ అనగా ‘వెద్దది యైనది’ అగుట అనునర్థము వచ్చియుండును. అట్లే ‘వెర్’ + అను = ‘వెరగు, వెరుగు’-‘వెల్ల’ నైనది, ప్రకాశమైనదగుట. ‘తుక్’ + అను = ‘తునగు, కునుగు’-‘ముక్క’ అగుట; ‘తర్’ + అను = ‘తరగు, తరుగు’-‘కమ్మ’-‘చయైనదగుట; ‘మెర్’ + అను = ‘మెలగు = ‘మెలమెలకాడుట; చలించుట; పో’ + అను = ‘పోగు’-‘పోవునదగుట; వా’ + అను = ‘వాగు, నోరు’ (ధ్వని) కలది అగుట; ‘వె’ + అను = ‘వెనగు’-‘వెనునది’ అగుట; కుం + అను = ‘కులుగు, కులుగు, క్రుంసు’-‘కగిపోయినది, క్రిందికి పోయినది, పొట్టిది, అగుట’-ఇట్టిరూపము జేర్చడియుండును. ‘మరం’ అనుదానికి ఇతిరపదము తోడి (అ-ఇన్, పీడు etc.) సంబంధమును జాపుటకుగా అనగా సంబంధార్థమున ‘అత్తు’-‘అదు’ అనున దొకటి చేర్చబడి

తరువాత కొంతకాలమునకు దానియర్థము యాతుహాసి పోవుటచే, “మరన్తు” అనునది కేవలము విధిప్రత్యయములను జేర్చుటకుగానేర్పరుపబడిన ‘అంగము’(declensional base)గా నెట్లు గ్రహింపబడుచు వచ్చినదో, అట్లే యీ ‘అను’కు సంబంధించిన ‘గు’ అను దానితో జేరిన పెరుగు, మెలగు, పోగు మొదలగునవి కూడ ధాతువులుగనే గ్రహింపబడకొచ్చినవి. ఈ ‘గు’ అనునది కేవల ధాత్వవయవము కాదనియు, ఏనోయొక యర్థమున జేర్పబడినదే యను విషయము ద్రావిడభాషలో తొలి వ్యాకరణంబున తొలి కాస్పియములోని క్రియాపరిచ్ఛేదనూత్రిము మనకు స్పష్టముచేయుచున్నది. తొల్లా, ప్పియార్ ధాతువులకు ‘కు, డు, తు, దు’ అను ప్రత్యయములు వచ్చునని చెప్పబడె, నవి ధాత్వవయవములు కానవి మాత్రము స్పష్టముగా దలియవచ్చుచుండే నేకాని వీనిలో నేవి యే యే కాలముల వచ్చునో యను విషయమున వాదవి యభిప్రాయము నిశ్చయింప వీలు లేకట్లున్నది.

ఏది యెట్లయినను ప్రాచీనభాషలో నీ‘గు’వర్ణాంతరూపము లేర్పడిన తరువాతనే తెలుగు కన్నడములు ప్రాచీనభాషనుండి విడిపడియుండును, కావుననే యీ ధాతువులనుండి క్రియా-రూపములు చేయు మార్గ మాయా భాషలలో భేదించుట తటస్థించినది. తెమిగులు పోగు, పెరుగు, మెలగు ధాతువులకు ‘ఇలు’ ‘ఇన్తు’ అను మఱియొక సహాయక్రియ (auxiliary verb) ను జేర్చి దానిపై బురుజువాచకరూపములను చేర్చుటకు మొదలు

పెట్టగా, తెలుగువారు ఉరు, (ఉ+గు - ఉండు) అను ధాతువుతో సంబంధించిన ‘ఉన్న’ అనుదానిని జేర్చి, దానిపై పురుజువాచకరూపములను గలిపి వర్తమానరూపములను జేయ మొదలు పెట్టియుండురు, ఇట్లు పెరుగు + ఇరు + ఏవ్ = పెరుగిన్వేవ్ పోగు + ఇరు + ఏవ్ = పోగిన్వేవ్ మొదలగున వేర్పడగా, పెరుగు + ఉన్న + ఆను = పెరుగు (ను)న్నాను, పోగు + ఉన్న + ఆను = పోవు (గు) (ను)న్నాను అనురూపము లేర్పడియుండును. ఈమధ్య వచ్చిన ‘య’ అనునది ప్రేరణార్థకమున గొన్ని ధాతువులలో చివర నేర్పడినదై, కొంతకాలమున కాయగమును గోలు పోయి, కేవల ప్రత్యయముగా జేర్పబడుచువచ్చినదేమో యని సంశయము కలుగుచున్నది. తొల్లా, ప్పియార్ వాటికే ‘గు’ ‘సగు’ మొదలగునవి వర్తమానార్థక ప్రత్యయములుగా దలంపబడుటంతేపి ‘గు’ అంతములగు రూపములప్పటికి చిరకాలము క్రిందటనే యేర్పడియుండవలయును.

ఇంతేకాక భాషలో వర్తమానార్థకరూపములే యర్థాచీనములవియు, ప్రాచీనకాలమున నొకప్పుడు తిథర్థార్థక రూపమునంటితే త్రికాలములయందు సుపయోగపడుచున్నట్లుండ్రద్రావిడ భాషలయందు చెంటుమగూడ నిన్యవములు కనబడుచుండుటచే నీ క్రియారూపముల పరిణామమును బట్టి ద్రావిడభాషల ప్రాచీనతనుగూర్చి కొంత మనయాహించుట కవకాశము కలుగునట్లు తోచుచున్నది. ఇట్లే పదముల నిరీతియు భాషా పరిశ్రేణానమునకు దోడ్పడుచుండును.

లో నిగ్గతికొ మ్రొగ్గి మగ్గుచున్న-పుల్లల బాడగాంచి విస్తయఃబున మునింగి
నిట్ట నిలుచుండి బోయ నిర్నిమిష దృష్టి-జేష్టలందక్కి యొక్కింత నేపుగడపె.
తదనంతరంబున నతండు.

ఇమ్మోయి సాహసంబు గలదే? విలసత్కరుణారసార్ద్ర చి
త్తమున నిష్టాసంగునె పతంగము స్వాంగ? మహా! విహంగ
సంఘమున దీని కీడగు ఖగంబు జగంబున నున్నదొక్కొ? ని
క్కముగ నొక్కవేలు పగుల గాక కపోతమనంగఁ జెల్లునే.

కటకటా! జ్వలదగ్ని శిఖాకలాప-మెగిసి తనకోమలాంగంబు నేర్పుచుండ
నెట్లు పైరించె? నాబాధ నీ పులుంగు-కొఱలు నావేశమున మేను మఱచె నోటు?

అగ్గలమైన సీతువున సంగము కొంగరవోవ మృత్యువు
దగ్గఱియున్న నల్లని హుటాహుటిఁ బల్లెకు నేగి ముక్కుతో
దగ్గని చెచ్చి కోటరమునందలి గూటినిగాల్చి నాచలికొ
దగ్గనొనర్చి కూర్చెనుగదా! ముద మియ్యది నాకు ముందరన్.

కటా! దీనం దనియక-పెట్టుము నా కన్నమనుచు బీడించితి లే
నిట్ట దుట్టతుదకు నా-పొట్టం బెట్టుకొని నీచపుంగతిఁ గంటిన్.

లోకు లీకరణి, బ్రాణిలోకమునకు-మేలు గావించుచుండు కాబోలు పతముఁ
బట్టువుందొట్టి యువకృతి పాంతఃబోవి-కట్టిడిని నేను నాకెట్టి గతులుగలవా?.

భగవంతుండు నన్నేటికి-జగమునఁ బుట్టించె? నాదు జన్మంబునకు
గుఱలమెయ్యది? యని లో-వగవక నాజీవనమ్ము" వ మ్మొనరిచితిన్.

కర్పణాశ్రుజ్వలెల్ల రెద్దావి "బరమ-పాతకనిదాన మీది" యంచు బల్కుచుండు
ట్టి హింసయ నావ్రతం బయ్యె నెపుడు-నకట నాపాప మేనాటి కడఁగిపోవు!

ధర సరసము!

నమ్మకమైన సరుకు!!

అన్ని రకముల పిప్పరమెంట్లు

ఉపన్యాస వేదికలపై నుండి ఉపన్యాసముల
నొసగినంతమాత్రమే ఫలితము లేదు.ప్రతియొక్కరు కార్యరూపముగా సహాయపడినగాని,
స్వదేశి ఉద్యమము నిజముగా వృద్ధిజెందజాలదు.స్వదేశాభిమానులారా!
స్వదేశ పరిశ్రమము
నకు ప్రోత్సాహ మొస
గి, ఉత్సాహమును గలి
గింపుడు!!హిందూదేశము నందే, హైం
దవ పరిశ్రామికులచే, చేతితో
తాకబడక తయారుచేయబడినవి.

వివరములకు ఈదిగువ విలాసమునకు వ్రాయవలెను:—

ది ఈస్టర్న్ కన్ ఫెక్షనరీ మార్కు

తంత్రి విలాసము: “వేరూరి”

16, ఆదియప్ప నాయకవీధి, జి. టి. మద్రాసు.

5152

మిక్కిలి
మేలైన

సీమకమలములు

ముఖ్యముగా ఆంధ్రులకొరకే ఉత్పత్తిస్థాన మగు ఆంటువర్ప్
నుండియే నేరుగా తెప్పించి సరసమైన ధరలకే యిచ్చుచున్నాము
ఇవిగాక ఇతర సవరత్నములు కూడ విశేషముగా గలవు.
ఒకసారి ఆర్డర్ రిచ్చిన, మీకు తప్పక సంపూర్ణ తృప్తి,
ఆనందము కలుగునని మా దృఢనమ్మకము.
ప్రజలకు సేవజేయుటయే ప్రధానోద్దేశము గావ
స్వల్పలాభముతోనే వ్యాపారము చేయుచున్నాము.
దీని నిజము కనుగొనువారు ఒకదశా మావద్ద
బేరము చేయ కోరెదము.

ఇదివరకు ఆశాభంగము గలిగినవారు లేరు.

వి. యం. యన్. షేక్ మహమ్మదు అండు కంపెనీ,

సీమకలమలములు, నగలువ్యాపారులు,

రాజమండ్రి.

ఇందు పడకగను తెల్లపండ్లపనినదియు, వారి శేరిధముగ నలంకరింపఁబనినదియు, భార్యార్థి గ్రహ పడకటిండ్లలో నెట్లెట్లు ప్రవర్తించఁబనినదియు, వారి పరపాలాపములు, శత్రువు సంయోగవిధానము, శత్రువులములను ముగ్ధులు, ముగ్ధులలోనిరకములు, స్త్రీలను గుడ్డిరుగొను విధానములు, ముగ్ధుల సేవంగనివారెట్లుండునదియు, మొదలై పని నుట్టి విషయములెన్నియో గలవు. ప్రతివారు తప్పక బరింపవలయును చిత్రపటము లెన్నియోగలవు. నెల జలాలు

పురుష ప్రేమ రహస్యములు.

ఇందు స్త్రీ పురుష జాతులను, ఏయే జాతిపురుషులు లేదేజాతి స్త్రీకి దగునదియును, స్త్రీని పురుషుడెట్లు విశేషరహస్యములపనినదియు, ప్రేమప్రవాహ విధిచిగఁబనుము, వ్యభిచారకోపము, అనుభవచాంపత్తియు, సాంసారికతీవనము, వైవాహికములు, శిష్యులందరి పుర్యములు, సతీపతుల శత్రుత్వములు, యోగ్యునియు, పుంపత్వసోపదోపములు, శుక్లవస్త్రము, అపరిమిత సంయోగాభిలాషునివల దోపములు, గర్భధారణము, సత్సంతోషమునాబడయవలసిన మాన్యములు ఈమొదలయిన యంశములీ "స్త్రీ పురుష ప్రేమరహస్యము" అను గ్రంథమునందలి సదివరముగ విశదీకరింపబడెను. ఇయ్యదిఆంధ్రులను ప్రతి స్త్రీ పురుషుల గృహములందు బతనీయగ్రంథముగ నుపయోగింపుబడివలయును. మితీతా దీప్తియంద నేక చిత్రపటము ల్గారుమద్దుగా సందర్శనసారముగ పొందుపఱుపబడినది.

నెల రూ. 1. ది. నెం 8486.

మహారాజ పుస్తకశాల,

అరణాచల మొదలి వీధి, మద్రాసు.

(రిజిస్టర్డ్)

ఇంజెక్షన్ లేహ్యము

(రిజిస్టర్డ్)

నిమిషమునకే గొప్పగుణము. 40 దినములకునరిపడు 5 తుం|| డబ్బీరు. 40 ఇంచురకు యిట్టి ఔషధరాజము లేదు.

స్టికొగము యెట్టికష్టదశలోనుండినను ద్యాయుగక్తినిచ్చి కోగములనుపి, కంశేయములను న్నట్టి ఘరామధము. ప్రపంచములో యిట్టిమహాస్త్రిప్య ఔషధ మేరిచేతను తయారుచేయబడియుండలేదు. పటాటోపుప్రకటనల గాంచి మోసపోయినవారు దివ్యోపదముల ప్రిణీకరించుటనట్లు గొప్పచిక్కులనొందెదరు. కుమారోగములు, కుష్టురూపములు, సవ్యాయి, సెగజాడ్యములు, మూర్ఛ, విచ్చి, చెవుడు, సుశూచికములు, వాటిఅంగైకల్యములు, గ్రుడ్డినపుంపత్వము కోగములుచెప్పినట్లునివారణచెందును. గ్యారంటీ, గ్యారంటీ. రతులములకుతప్పక గాకోర రాదుఅట్లుపంపుటబహిలుండను.

నిమిషమునకొకసారి కోగిని మంచిస్థితిలోనికిదెచ్చును. పూచీగా ఒక్క-మోతాదుకే మంచిగుణము. జర్మనీ, జపాను, యింగ్లండు, అమెరికా, యిటలీ, టర్కీ, గ్రీసు, ప్రాన్సు అస్ట్రేలియా, ఆఫ్రికా తదితర మహాదేశములందున్న మేధావులు దీని నిరాశ్చరసాధ్య మెరుంగరు. ఆంధ్రమండలమునంది మాచేతనే తయారుచేయబడినది. ఈ ఔషధ మాలమున మికోగముకువరనివో మిసామ్మ మికు నిరాశ్చరణగా తిరిగిపంపిచేయుదుము. బిరుదులకు 2 అ|| ప్లాంపును, కేటలానునకు రు 1 ని పంపించవలెను. కార్డువానిన జవారీయబడదు.

అగ్గడతో సగముసామ్మన్ను, కోగియొక్క-చాయాపటము పంపించవలెను. అనేకులు ఏజెన్సీయొడని వ్రాయుచున్నారు. వారిక్రిందనిబంధనలు గవనింకవలెను. మద్రాసురాజధానిలోనివారు రు 200 లు యికిర రాజధానిల వారు రు 200 లు ధరాంతు చెల్లించవలెను. వీరికి ఏజెన్సీయొబడును. ఇంకను ఏజెన్సీవికరములు చలయవారు 8 అ|| జాలు తపాలుదీర్లు పంపవలెను. ది జర్మన్ ఇంజెక్షన్ లేహ్య మాన్యస్థేక్కురింగు కంపెనీ- (రిజిస్టర్డ్)

పుద్గకోటమి, గావెలంక, మమ్మిని-పంపొప్పు [ఈర్డు గోదాచరిట్లా.]

వ.రా:-అనేకులు చెలక్కింపునుచున్నారు. వారికట్లు తగ్గించలేమని విన్నవించుచున్నాము.

ఒక లాభకరమగు వృత్తి

ఉద్యోగములు దొరకుట చాల కష్టముగా నున్న యీలోకములో యిది గొప్పలాభము

మామూలు తెలివి తేటలను తగు మాత్రమైన శ్రద్ధయును కల వారికి గూడ
యునైటెడ్ ఇండియా లైఫ్ ఎస్యూరెన్సు కంపెనీవారు శ్రేష్ఠమైనవృత్తిని
కలుగజేసెదరు. ఇంగ్లీషు భాష రాసవసరములేదు.

యునైటెడ్ ఇండియా కంపెనీ భీమాకంపెనీ లన్నిటిలోను
అనేక కారణములవలన ప్రజల కెక్కువ ఆకర్షకముగా నున్నది:—

యునైటెడ్ ఇండియా కంపెనీ భారత దేశములోనిది. భారతీ
యులు దీని సభికముగా ప్రేమించుట కీయొక్క కారణమే చాలును.

యునైటెడ్ ఇండియా కంపెనీ మదరాసు ప్రెసిడెన్సీలోనిది.
దీని సభికముగా ప్రేమించుట కిదియే ముఖ్యకారణమని చాలమంది తలచుచున్నారు.

రాష్ట్రీయాభిమానము, మున్నగు సంకుచిత భావములతో యీ కంపెనీవారు
ప్రజల ఆదరణను కోరుటలేదు. భీమాకంపెనీల సిద్ధాంతముల కనుగుణ్యమైనట్టియు,
భీమాకంపెనీలకు సాధ్యమైనట్టియు రీతిని సౌకర్యములను, లాభములను ఉత్తమరీతిని
పాలన హోజరులకును, భీమాచేయుచు కొనుపట్టి ప్రజలకును, కలుగజేయు విషయ
మునందే ధైర్యములును, కార్యనిర్వాహకులును నిరంతరము కృషి సల్పుచుందురు.
అనునదియే ప్రజలు దీనినాదరించుటకు ప్రధానకారణమై యున్నది.

అన్ని ప్రాంతములలోను ఆలస్యము లేకుండ, ఏజంటును నియమించుచున్నాము.
ఇదివరకు ఏజంటును నియమించని స్థలములలో పనిచేయుట కిష్టమున్నవారు దరఖాస్తు
లను పంప వలెను. ఈ పనియందు గట్టి ఆసక్తిగలవారు వెంటనే యీ కంపెనీకిగాని,
యీ కంపెనీ తరపున ఆంధ్ర రాష్ట్రమునకు చీఫ్ ఏజంటుగా బెజవాడలో నున్న
జి. వి. కృష్ణస్వామి బి. ఏ., బి. ఎల్. గారికిగాని దరఖాస్తులను పంపవలెను.

యునైటెడ్ ఇండియా
ఎస్యూరెన్సు బిల్డింగ్సు,
పోస్టబాక్సు, 281, చెన్నపురి.

ప్రార్ & కంపెనీ,
మేనేజర్లు.

ఇందు పడక గనుల్లోనుండువలసినదియు, వారి శివగముగ నలంకరింపవలసినదియు, భార్యగర్భ వ్రలు పడకటిండ్లలో నెట్లెట్లు ప్రవర్తించవలసినదియు, వారి పరస్పరాలాపములు, క్రమము సంయోగవిధానము, కేరినిధములను ముగ్ధులు, ముగ్ధులలోనిరకములు, స్త్రీలను నూర్చుకున్న విధానములు, ముగ్ధుల నెఱుంగనివాల్సెల్లంపెనదియు, మొదలైన పలువిధ విషయములెన్నియో గలవు. ప్రతివారు తప్పక బ్రతీంచవలయును చిత్రపటము లెన్నియోగలవు. వెల ఆరణాలు

పురుష ప్రేమ రహస్యములు.

ఇందు స్త్రీ పురుష జాతులును, ఏయే జాతిపురుషులు చేయవలసినదియును, స్త్రీని పురుషుడెట్లు విశేషముతో నలంకరించునదియును, ప్రేమప్రవాహ విచిత్రగణనము, వ్యభిచారదోషము, జనులదాంపత్యము, సాంసారికజీవనము, వైవాహికములు, కేయోమందిర వర్మములు, సతీపతుల కరణలూపములు, యోవ్యవము, పుంపత్రివిహీనదోషములు, శుక్లవస్త్రము, ఆపరిమిత సంయోగాభిలాషకలన దోషములు, గర్భభాగము, సత్సంతోషమునుబడయవలసిన మార్గములు ఈముగ్ధులయిన యంశములీ “స్త్రీ పురుష ప్రేమరహస్యము” లను గ్రంథమునందు సవివరముగ విశదీకరింపబడెను. ఇయ్యదిఅంగ్రులను ప్రతి స్త్రీ పురుషుల గృహములందు బ్రతీత్యగ్రంథముగ నుపయోగింపబడవలయును. మఱియును దీనియందనే చిత్రపటము లన్నియునుగా కందర్పానుసారముగ చూచుచుండువలసినవి.

వెల రూ. 1. 5. నెం 8486.

మహారాజ పుస్తకశాల,

అడగాచల మొదలి వీధి, మద్రాసు.

(రిజిస్టర్)

ఇంజెక్షను లేహ్యము

(రిజిస్టర్)

నిమిషమునకే గొప్పగుణము. 40 దినములకునెరించు 5 తం|| డబ్బీ రు.40 ఇంతివరకు యిట్టి డౌమధ రాజము లేదు.

ఎట్టిరోగము యెట్టికష్టవశలోనుండినను ద్యోమగుణ క్రివిచ్చి రోగములమాసి, కంశములనిల్పవట్టి ఘనోమధము. ప్రపంచములో యిట్టిమహోత్సాహి డౌమధ మేరితేమి లేయారుచేయబడియుండలేదు. మహాప్రళయకటనల గాంచి మోసపోయినవారు దివ్యవధముల నిజీకరించుటవల్ల గొప్పచిక్కులనొందెదరు. కుష్టురోగములు, కుష్టురూములు, పద్మాంబు, నెగజాడ్యములు, మూర్ఖ, కీచి, చెవుడు, మహాచికములు, వాటిఅంగ వైకల్యములు, గ్రంథి, నపుంసకత్వము రోగములు చెప్పినట్లునివారగచెందును. గ్యాగంటి, గ్యాగంటి. రీతులములకురికప్పు నగారోగ రాదుఅట్లుపంపుటపవలసిండును.

నిమిషమునకొకసారి రోగిని మంచినిగొలిపిడియెదును. పూచీగా ఒక్కమోతాదుకే మంచిగుణము. జర్మనీ, జపాను, యింగ్లండు, అమెరికా, యిటలీ, బ్రిక్సి, గ్రీసు, ప్రాన్సు అస్ట్రీలియా, ఆఫ్రికా తదితర మహాదేశములందున్న మేధావంతులు దీని నిరర్థకరహస్య మెరుంగరు. అంగ్రమండలమువందది మా చేరితే తయారుచేయబడినది. ఈడౌమధ మాలమున మీరోగముమధురనినో మీసామ్య మీద నిరాశ్చేయగా తిరిగిపంపివేయదుము. నివరములకు 2 అ|| ప్లాంపును, కేటలానునకు రు 1 ని పంపించవలెను. కార్డువాసిన జవాబియబడదు.

ఆర్డరుతో సగముసామ్యున్న, రోగియొక్కచాయ పటము పంపించవలెను. అనేకులు ఏజెన్సీరీయుడని వ్రాయుచున్నారు. వారిక్రిందవింధనలు గమనించవలెను. నందరాసురాజధానిలోనివారు రు 200 ల్ను యితర రాజధానిల వారు రు 100 ల్ను భరణిచ్చి చెల్లించవలెను. వీరికి ఏజెన్సీరీయబడును. ఇంకను ఏజెన్సీరీయరములు లభించువారు 8 అ|| రూలు తిబాలుబెట్టు పంపవలెను. ది జర్మన్ ఇంజెక్షన్ లేహ్య మాన్యుక్చర్లరింగు కంపెనీ- (రిజిస్టర్)

నల్లగొల్లమి, గాలింక, మమ్మిరీయంపోసు వ్రాస్తు గోరావరీతిగా.

మరొక—అనేకులు వెలతగింపుచునుదున్నారు. వారికట్లు తగిలించలేము ఏ పన్నుదించుచున్నాము.

ఒక లాభకరమగు వృత్తి

చివ్విగమలు దొరకుట చాల కష్టముగానున్న యీ రోజులలో యిది గొప్పలాభము

మామూలు తెలివి తేటలను తగు మాత్రమైన శ్రద్ధయును కల వారికి గూడ

యునైటెడ్ ఇండియా లైఫ్ ఎస్యూరెన్సు కంపెనీవారు శ్రేష్ఠమైనవృత్తిని

కలుగజేసెదరు. ఇంగ్లీషు భాష రానవసరములేదు

యునైటెడ్ ఇండియా కంపెనీ భీమాకంపెనీ లన్నిటిలోను

అనేక కారణములవలన ప్రజల కక్కువ ఆకర్షకముగా నున్నది:—

యునైటెడ్ ఇండియా కంపెనీ భారత దేశములోనిది. భారతీ

యులు దీని సభికముగా ప్రేమించుట కీయొక్క కారణమే చాలును.

యునైటెడ్ ఇండియా కంపెనీ మదరాసు ప్రెసిడెన్సీలోనిది.

దీని సభికముగా ప్రేమించుట కిదియే ముఖ్యకారణమని చాలమంది తలచుచున్నారు.

రాష్ట్రీయాభిమానము, మున్నగు సంకుచిత భావములతో యీ కంపెనీవారు

ప్రజల ఆదరణను కోరుటలేదు. భీమాకంపెనీల సిద్ధాంతముల కనుగుణ్యమైనట్టియు,

భీమాకంపెనీలకు సాధ్యమైనట్టియు రీతిని సౌకర్యములను, లాభములను ఉత్తమరీతిని

కాలనీ హోల్డరులకును, భీమాచేయుచు కొనుసట్టి ప్రజలకును, కలుగజేయు విషయ

మునందే జైర్హతులును, కార్యవిర్వాహకులును నిరంతరము కృషి సల్పుచుందురు.

అనునదియే ప్రజలు దీనినాదరించుటకు ప్రధానకారణమై యున్నది.

అన్ని ప్రాంతములలోను ఆలస్యము లేకుండ ఏజంటులను నియమించుచున్నాము.

ఏజెంట్లకు ఏజంటులను నియమించని స్థలములలో పనిచేయుట కిష్టమున్న వారు దరఖాస్తు

ను పంపవలెను. ఈ పనియందు గట్టి ఆసక్తిగలవారు వెంటనే యీ కంపెనీకిగాని,

భీమాకంపెనీ తరపున ఆంధ్ర రాష్ట్రమునకు చీఫ్ ఏజంటుగా బెజవాడలో నున్న

కె. వి. కృష్ణస్వామి బి. ఏ., బి. ఎల్. గారికిగాని దరఖాస్తులను పంపవలెను.

యునైటెడ్ ఇండియా

ఎస్యూరెన్సు బిల్డింగ్సు,

ప్రార్ & కంపెనీ,
మేనేజర్సు.

పోస్టుబాక్సు, 281, చెన్నపురి.

శ్రీ యుత వందిత మోతీలాలునెహ్రూగారు, అధ్యక్షులు

౪౩-వ అఖిలభారత జాతీయ సభాసభ, కలకత్తా

శ్రీ. జె. యమ్. సేనుగుప్తగారు, ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు

రెండవ అధిలభాగత జాతీయమహాసభ, కలకత్తా

నాజూకైర పన్నితనము!

అద్భుతమైన అందము!!

మా పద్ధతి ఒక కేరము
చేసిన, రెండువారము
తెచ్చము మా పద్ధతి చేసిన
ముచ్చముదురు. ఇది
లభ్య మా పద్ధతి
చేయుదురు.

మా పంగలి మేమే
తెలుప మా కిష్టములేదు.
మమ్ములను మా పద్ధతి
పాత పద్ధతుల నుండి
యిదియు రక్షింప
పునది గమనింప ప్రార్థన
తులు.

సమృద్ధమునకు,
అందమునకు,

ను ప్రసిద్ధమైన

పన్నితనమునకు,
మెలుగునకు,

న గ ల దు కా జా ము

(1) మొదటిరకము సీమకమలములు, పుష్పరాగములు, కెంపులు, పంగలి బంగారు, సీమకెండి
మొదలగువాటిచే రెండువారము చేయబడిన సగము సిద్ధముగా మున్నవి.

(2) పాదా ఉంగరములు, కెంపులు, పుష్పరాగములు, కెంపు సీమకమలములు చేర్చికట్టబడిన
బంగారు, తోడులు, నూనెలు, వాగరలు, బంగారు, యంత్రవల్ల గావలసిన పరాధరా
చేయబడును.

(3) నవవాగరికమునకు తన పలురకముల వాల్చుమైన బంగారు గాజులు, వెండి, వాగవర్తులు,
వెండిచెయిలులు, వాల్చుములు మొదలగునవి తయారుగా మున్నవి.

4 వెండిపూలబట్టలు, రైలుముఖాలు, టీ కాఫీపెట్టు, టూర్న మెంటు కప్పులు, పన్నీరుచెంబులు,
పండ్లపిచ్చెలు, వెండి బంగారు మెడలులు మొదలగునవి సిద్ధముగా మున్నవి.

5 పూజకు అర్హమైన వెండివిగ్రహములు, పలుములు సంతకములు, సంతకములో కావలసిన
మనస్థ హాజరులో మున్నవి.

శుభము ఖ్యుగ మ నింపు శుభ

అపట్టమైన సీమకమలములకు, కెంపులకు, పుష్పరాగములకు
సవరం బంగారుకు, వెండికి పూచీనిచ్చెదము.

ఉమ్మిడి బంగారుశెట్టి అంచు సన్ను,

సీమకమలములు, బంగారు, వెండినగలు వర్తకులు,

చక్రకలకాల:—

చోదాం:—

226, గోవిందప్పనాయుని వీధి, 28, వైనాబజారుకోడ్డు,

మద్రాసు.

మద్రాసు.

పిడుగు వేంకటకృష్ణారావు పంతులు,

వైద్యగ్రంథములు

జ్యోతిష గ్రంథములు

ంతామణి 2 సంపుటములు	8 0	యవవజాతకము	0 8
తీయము	7 0	జాతకాలంకారము	0 6
హృదయము మూత్రస్థానము	6 0	చరమాధరభృషిదాంబవము	0 8
కారీరస్థానము	1 8	జ్యోతిషాగ్రంథవివరము అట్టలైదు	1 8
నిదానస్థానము	2 0	" కలిఖోలైదుచేసి పేరుపాడముద్రించినది	2 0
ధిశాస్థానము	4 8	పోకల శేషాచలనాయని విరచితము	
కల్పస్థానము	0 12	శ్రీకృష్ణబోధామృతము 12 రాశాలకథలు	0 12
ఉత్తరస్థానము	6 0	పరమపదమార్గము	0 8
ము, కారీరస్థానము ప్రాచీనము	2 8	వసిష్ఠజనకసంవాదము	0 8
గర సంహిత	8 0	నిర్వచనస్వరదర్శనము	0 8
నిఘంటువు సమగ్రప్రతి	2 8	గణగీతిలు, టైతావ్యర్థము	1 4
పాతము (నూతనము)	2 8	శ్రీకృష్ణబోధాసంవాదము ముఖ్యవశాంత్రము	0 8
మంజరి	0 8	పెద్దప్రవర్తనల ఇంద్రజాలపుకథలు	0 8
గర్భాక్షరము	0 12	ముఖ్యవశాంత్రము	0 8
మేలుప్రతి	1 0	అంగ్రహపంచీకరణము	0 2
గతరంగిణి	0 12	అదలసద్గమపంక్షి గ్రంథము	0 6
మేలుప్రతి	1 0	జనకశులభిసంవాదము	0 8
శ్రీమము, లోలంబరాతీయము	0 8	జడభరతోపాఖ్యానము	0 8
గర్భము, శ్రీలోకబాలరోగచికిత్సలుగలవు	1 4	శుద్ధవిద్యవతిత్యకందార్థములు అయ్యలోనున్నది	0 12
పాఠము	2 8	చిలక చాటి - వేంకట రామానుజశర్మ విరచితము	
పుత్రము ఇందులో అశ్విన్మంజరి చేరియున్నది	1 4	వివోదకథాకల్పవల్లి	8 0
గ నూకల్పము	2 8	కాళిదాసచరిత్రప్రకరణము	1 8
నకల్పమును శరీరపుష్టివిధానము	1 8	చమత్కారకథాకల్పాలిని 1 భాగము	0 12
లజ్జానము	0 8	" 2 భాగము	0 12
ప్రమాళ, వాడీనిర్ణయము	0 4	శ్రీమదాంధ్రభోజనరీతి అనునయన్నది	1 0
మము	0 8	N. B. ఇదిగాక, అనేకసంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు మొదలైనవాల్లము, అయ్యపనులకును వ్రాసిన	
దానము [నూతనపూర్వ]	8 0	బహుగలదు. క్యాలిటాను సువిద్యు.	
పుము [నోపాలాచార్యులు]	1 4	ఇదిగలలో అయ్యపదిన గ్రంథములన్నియు పరి	
గర్భాక్షరము	0 12	గణ శేయమున్నాము.	

త్వరపడుడు! సతీపతికుతూహల త్వరపడుడు రహస్యములు.

ఇకను మోసపు పుస్తకములను కొని మోసపోకుడు!!!

ఇట్టి గ్రంథ మిదివర కాంగ్లభాషలో వెలువడియుండలేదు. ఇందు గృహసాశ్రమధర్మము, సతీపతి లని వ్యక్తపేరుతో పర్వలగల విధులు, ప్రేమతత్వము, స్త్రీబాతులు, పురుషబాతులు, వాని ప్రవర్తనలు, బాతుల పాపములు, వానియొక్క అభిప్రాయము, శిష్యాగృహరహస్యములు, వానిలక్షణములు, ఎట్టి సతీపతుల కెట్టి సంనము గలవగు నమవిషయము, గర్భవిషయములు, గర్భస్త్రీ లనుపరింపవలసిన విధులు, గర్భవతుల యాలోచ్యావ్యక్తి శిశురక్షణ, అ త్తకోదండవైరములకు గల కారణములు, వానిని శమింపజేయు మహాయములు, వారి మండపల స్నేహశిష్యకల, మున్నగు 280 విషయములతోను, పంచర్యాసుసారముగ గల ఆఫ్ బోక్, లైక్ లాములు 25 లో గ్లా 410 పేజీల పెబడిన సీయకాలికోతోమ చక్కనిపైండతో విరాజిల్లుచున్నది. ప్రతిగృహస్థుడు తన ఇదివియే తీరవలెను. కొద్దిప్రతులే గలవు.

పుస్తకము 1-కిరు.2-0-0. పోస్టేజి 7 అణాలు. 2 పుస్తకము లొకేసారికొనువారికిరసాలభిర్నులేదు.

మా చిరునామా:—ఆర్యక్ బుక్ డిపో,

19, తాండవచాయ మొదలి వీధి, తిరువల్కెగ్గెడి, మద్రాసు.

మేలైన అసలు పుష్కరాగములు

వీటిచే నాణ్యముగా కట్టబడిన బడవిల్లలు, తోడులు, ముక్కుపుడుకలు, బేసరీలు, మోపులు, ఉంగరములు వగైరా సమృథముగా దొరకునట్టి స్థలము.

పరిశ్రమతాల:— జలగం సు బ్రహ్మణ్యం నాయుడు అండు కో

96 వరదాముత్తియప్పవీధి.

ప్రదర్శనగది, చైనాబజారురోడ్, మద్రాసు.

Revised & Enlarged Editions of Sankaranarayana's English-Telugu Dictionary

శంకరనారాయణగారి ఇంగ్లీషు-తెనుగు నిఘంటువు రు. 8-0-

Sankaranarayana's Telugu-English Dictionary

శంకరనారాయణగారి తెనుగు-ఇంగ్లీషు నిఘంటువు రు. 5-0-

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

తండ్రి అద్రిను: 'వావిళ్ల' మదరాసు.

292, ఎస్.ఎస్. నేడ్, చెన్నై.

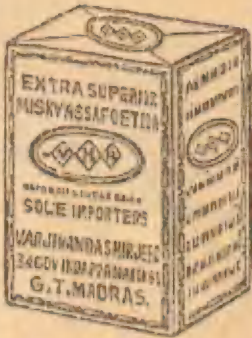
రల్లమైన
కుమపుత్తు

గాంచిన శ్రీ విష్ణువు
కుంభమపుత్తుకం పే
న, గుర్రమెవదియనిర్వ
రణ మా ర్కెటువేందు
య లేదు.

ప ర శు వే ది శో కి న యినుము బంగార మగునట్లు

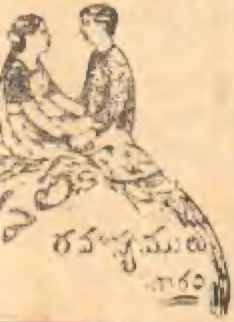
మా. బి. ఎన్. ఆర్.
మార్క్సుగలమిక్కియింనువను
మీ ఆహార పదార్థ ములలో
నుపయోగించిన మీ భోజన
పదార్థమును మిక్కిలి రుచి
కరముగాను, సంతోష దాయ
కముగా నుండుట మీరు
ను తరంగుదురు. మీ ఆరోగ్య
మును బాగుగా కాపాడును.

బి. ఎన్. ఆర్. మిక్కి
యింనువయే మీ ఆరోగ్యము
సఫలపరచువనునంగతి వృ
థ నిశ్చయము అంగడివాని
వల నువ ర్త కునివల నుమోస
పోయి నురియొక రకమును
కొనుటను మీకు బి. ఎన్.
ఆర్. ఇంనువయేకావలెనని
చెప్పుదు. లేక యీ దినంబ
వినివమునకు ప్రాప్తి తెప్పిం
చు కొనుడు.

రక్తదాన్ హార్ జీ అందుకంవెనీ, 34. గోవిందప్పనాయునివీధి, మదరాసు.

ములు! 50 రహస్య గ్రంథముల సాంశము. 2 వ కూర్పు!!

ఇట్టి గ్రంథ మిదివరలో ప్రకటింపబడియుండలేదు. యువశీ యువకులు
ప్రేమించుకొను టెట్లు? ప్రేమరహస్యములు, మందిరాంతర రహస్యములు (స్త్రీ
పురుషులలోని జాతులు, ఆయా జాతుల విశ్రమలు, సంతానవాంఛ లేనివారు
అనుంధింపబడిన విధాలు — గర్భనిరోధనముగల ములుపుమార్గములు, అనుమల
దాంపత్యమునకు ముయు విషయము లన్నియు వింగు గలవు. సమకూరుమల
చిత్రములు 260 పేజీలు వల 1 రూపాయ మాత్రము (పోస్టేజీ వేరు)

ఎన్.వి.గోపాల్ అందుకో., 37, తిరువల్లివీధి, మదరాసు.

కృషా అండ్ కో

గ్లీషు స్వదేశీజపులివ ర్తకులు 243-244 చైనాబజారులోడ్డు మదరాసు.
గ్లీషు స్వదేశీజపులి వ్యాపారమును మేము చాలాకాలమునుండి కొన సాగించు
చు. మాకాతాదారులందరును సంపూర్ణముగా సంతృప్తినందియున్నారు. ఒకసారివచ్చి
మీకే తెలియును. మమ్ములను గుఱించి అధికముగా మేమే తెలుపుటకు మా
కు.
సరకములు పట్టిలు, దీప్తిములు, ఆల్పాకాలు, ప్లావలులు, పాపిలములు, బమ్మడిలు, కాకిత్ జర్మను
ములు వగైరా గలవు.

పాదుగు శుకాంగనక జదిపి బుట్టను బెట్టితి; దల్లిదండ్రులక
వదలనిగోరువంక మెడ వంచితి; ద్రుంచితి గుంజనీమలక
బాదలు కపోతదంపతుల; పొంగుచు నేసితి జూడి మోపునక
గదలని లేడిపిండు; బెటకల్పముల్ దడవంగ నేటికిన్.

శాకాదుల మెనవి యనం-భ్యాకములగు భూతములు సుఖస్థితిమై నీ
లోకమున లేవొకో? యవి-నేకమ్మున నేన యిట్టివెంగలి నైతిన్.

ఉత్తమ మానవజన్మం-బెత్తియు నేడెడితి జ్ఞానహీనుడనై; లో
కోత్తిరచరిత్రం బుల్గు బు-ధోత్తంసప్రోతమునకు యోగ్యంబయ్యెన్.

స్వార్థమును వీడనాడి పరార్థమునకు-స్వార్థమును మానమును మేని నప్పగించు
పుణ్యమూర్తి చరిత్రంబపో నమస్త-జగతి కాదర్శమై సుప్రశస్తి గాంచు.

మంజులంబుగఁ బెక్కు ధర్మములు వల్కి-చేతలం దొకఁడే ననుష్ఠింపలేని
వదరుఁబోతుల కింక సిగ్గు నచ్చుఁగాత-మేలదల్పకపోతవిఖ్యాతచరిత.

శుద్ధుడనై గాఢ తమో-నిద్రారతి నున్ననన్న నిర్వాణజక్ష్మచా
ముద్రిత హృదయంబునఁ గడు-భద్రంబుగ మేలుకొల్పె బహి గురుండై.

తగుబుద్ధి సెప్పె బాపుర-మింక మానెద జీవహింస; నెడఁబాసెద నీ
చగుణంబుల; గామంబులఁ దెగటార్చెద; విడతు సంస్కృతిక; ధర్మరతిన్.

గురువుల నేవించెద; నీ-శ్వరతత్త్వ మెఱింగెదక; భవంబులఁ ద్రుంతుక;
నిరుపమ నిరుపద్రవ సు-స్థిరతర కైవల్యసౌఖ్య సిద్ధింగాతున్.

అని పెక్కుభంగుల విచారించి యంతరంగంబునం బొంగిపోరలు వైరాగ్యభాగ్యం
బునంజేసి హింసావృత్తమ్ము నెడఁబాసి తుచ్ఛంబులగు విషయోపభోగంబుల రోసి
పురుషార్థంబునంద డెందంబుం బదిలవఱచి యుండె నయ్యవసరంబున.

వలఁ జిక్కియున్న పుల్లులు-చలిగాలికి నదలి తాళఁ జాలక జీవం
బుల మీఁది యాసలెల్లం-దొలంగ విలాపించుచుండె దుర్భరచింతన్.

ఆయార్తనాదములు విని-బోయం దెద మివుల జాలి పొంగారంగ “నా
రాయణ నారాయణ నా-రాయణ” నాపాప మెక్కురని రూపడఁగున్.

అంచు నవ్వలం దరిసి.

మొలంగల కత్తి దీసి వల ముక్కలు ముక్కలు చేసి యుచ్చులక
బలితములైన చిక్కములఁ బట్టి రయంబునఁ గోసి కాల్వలై
జలజల నశ్రుతోయములు జాల్కొనఁ బుల్లులన్నె నల్లవో!
వెలిచె; నేటి కెట్టి సువివేకిముగ్గులఁ గనాయితోయకున్.

అంత నతండు దనకొదవిన యెఱుక బలిమిం బారలౌకిక చింతానాగర నిమగ్నం
డయి యంద నిలువంబడియుండె; బదంపడి బంధవిముక్తిం గవిన విహంగంబులు మెల్ల
మెల్లనఁ జెక్కల నల్లార్చుచుఁ బరివరతరుశాఖల నధిరోపించె; విదంబ మూర్ఖా
మగ్నయై యొడలెఱుంగక పడియున్న కవోతి యప్పుడ మేల్కొని యున్మిషితలోచనయై
నలువలంకులఁ గలయం దిలకించి చెలువుని గానక.

జీవితనాయక, నీవు-న్నావోకా? జీవంబుతోడ; నాతికి యుచ్చు
త్వావనరూపముఁ జూపఁ గ-దేవల్లభ, యంచు లేచె ధృతిదూరముగన్.

లేచి యవలంబు కడవ్రాలి చూచె నందు-లీనమగుచున్న మగని సుజ్ఞాన ఖనిని
చూచినంత నె శోకంబు చుట్టు ముట్టు నిట్టు విలపించె గానయు బిట్టు వగవ.

వల్లభ, వల్లభ! మంటం-దెల్లితె? యీదీనురాలి ది క్కె-వ్వరఁటం
చుల్లంబునం దటంచిత-చెల్లరె! నీకింత కఠినచిత్తము తగునే?

ఇది భవదధీన జీవిత-గద! దీనిం దించి పోవఁగా నకటా! నీ

హృదయ మెఱులియ్యకొనె? నా-కెది తెరు? వికఁ జేయుకార్య మెయ్యది నాథా?

నాకడుపు నిండుటకు మును-నీకుఁకీం జూడవెప్పుడు; నేనించుక బా
ధాకలితనైన నోర్వపు-నీకూరిమి పేరిమి వ్రణింపఁ దరంజే.

లలిత లావణ్య పల్లవ వితాన లతాంత నముపేత మంజుకుంజములయందు
గ్రావనవన్నది కమలశీకరసిక్త శీతలాద్రిప్లవ శ్రేణులందు
బాలరసాలద్రుజాల కోమల లతా స్తోమాంచితారామనీమలందు
సుందర వికచారవింద మందిర దీర్ఘికా మనోహరతీరభూములందు
నిరుపమవిగుఢ హర్షవార్షిధితరంగ-జోలికాపంక్తులందు నూయేల లూపి
నన్ను మదిఁదేల్చి నట్టి నీ నవ్యలీల-మఱితునే నాథ, యెన్ని జన్మములకైన?

నతి మరణానంతర మీ-క్షితి నొక్క నిమేషమేని జీవనయాత్ర
నతి గడపుట దుస్సాధ్యం-బతిదుష్కర మని యెఱుంగవా హృదయేశా?

కుసుమకోమలమైన నీ గొనబు మేను-వీతిహోత్రున కెట్లు లర్పించి తకట!
అతిథి సేవాపరాయణం బైన నీదు-చిత్త మెంతకుఁ బెరరేచె జీవితేశ?

నేన నీకంటమును మరణింతు నంచు-నాకొఱకుఁ గుందితివిగదా నాథ, నీవు
తుదకు నాకంటమును నీవ త్రుంగి తకట!-యేగడియ కెద్దిమూడునో యెవ్వఁడెఱుగు?

ప్రాణశతి, నాకు నీవు నీకేను నెట్టి-విప్రియంబుల నెపుడుఁ గావింపము గద
యేల యీలీల నీకొఱ కేడ్చునతికి-గానుపింపవు నీవు నిష్కారణముగ ?

మూర్ఖయందున్న నన్ను కన్మోఱుగి యిదియ-సమయమని యెంచి యాభిష్టసాహ్య
వగుచు నన్నిటించి నీ వమరపురికి-తేరఁదలచితె? నీ కిట్టి నేత తగునె? [దుండ

“సుదతీ! నామదినుండె దీవెపుడు” నంచు మత్స్యియార్థంబు నీ
వెది భాషించితి! దానిఁ గైతవమఁటం చేనిష్ట యాహింతు న
య్యది నాథా, మెఱమెచ్చు గానియెడ నీ వంగచ్యుతిం జెంద నం
దద నాదేహ మొకింత భంగము? నిఁకేలా వేయి సిద్ధాంతముల్?

అని భర్తృమరణ సంజనిత దుఃఖాతి రేకంబునఁ బెక్కు-భంగులఁ గొందడవు వనవివనవి
పదంపడి యెఱుక లెఱుచుగల దగుటం జేసి నాకింక నెద్ది కర్తవ్యమని యాహించి
తామున్ను విన్న సతీ ధర్మంబుల సంస్మరించి.

మగ్ని సనుగమించి మరణించు నిల్లాలు-పతియుఁ దానుఁ బుణ్యగతుల కేగి
యతులసాఖ్యపదవి నంది భవంబులఁ-ద్రెంచునంచు బుద్ధులు దెల్పవిందు.

కావున జీవితేశ్వరు నెయిదుటయ నాకిపు డవశ్యాచరణీయం బని నిశ్చయించితేని
నుద్దేశించి.

నీ యొడలిలోన నగపాలు నిలిపి బోయ-కప్పనమ్మనరింతె? శేషాంగ మిట్లు
దీనఁగల్గునె పూర్ణాతిథేయ సుకృత? -మతిథి కర్థాన్నమిడుట నాయంబె నాథ?

ఏపుణ్యమునం దైనను-నాపాలి నొసంగకుంటే నాథా, మును? నే
డీపుణ్యకార్యమందు-నాపాలిని బంచుకొంటే నాయంబ కదా!

నీ యనితర వితరణమున-బోయకు నుదయించె స్మృతబోధము దానన్
నాయురులఁ ద్రెంచె నాతఁడు-పోయె దురంతంబు నాదు పుణ్యముకలెనన్.

మరుచిరనందన విహగీ-పరిరంభణములకు నీవు పాల్పడుటకు ముం
దరుడెంచి నిన్నుఁ గూడె ద-నతిలేని మనంబుతోడ ససలాభ్యమునన్.

నాథ, యిపుడే నినుం జేరినను “గపోతి-యిస్సీరో! జీవితేశ్వరు నెడసి పుడమి
రెండు మూఁడు నిమేషంబు లుండనోర్చె”-న నెడినడి నాకుఁ దప్ప నే (?) యక్కటకట!

నెలతో వెన్నెల దొలఁగు-జలదముతో నరుగు మెలుపు చానలు తమభ
రల ననుగమించు వారని-తెలిపెడిని విచేతనములుఁ దెల్లముగాఁగన్.

రమ్యకుసుమంబ పీపు సారభమ నేను-నిండునెల పీపు పండువెన్నెలను నేను
పదమ పీపు తదర్థసంపదను నేను-కలదె యన్యోన్య విప్రయోగంబు మనకు?

అని పలికి నన్నగిల్లు ననలంబుం జేరువ నీదుగుల నెగఁద్రోచి దరికొల్పి యావేశ వికాస
హర్షంబులు ముప్పిరిగొన నిష్ఠం జాట్టినచ్చి.

ఉల్లమునం గపోతవిభు నుజ్జ్వలమూర్తిఁ దలంచి “నిల్వ మో
వల్లభఁ పోకుపోకు మిదె వచ్చితి వచ్చితి” నంచుఁ బల్కుచున్
నల్లవో! మంటలో దుమికి నాధునిడఁపటఁ బవ్వళించి తా
ద్రెళ్లె జగంబునన్ నిజసతీత్వము నెల్లరు మెచ్చుపట్లుగన్.

అంత నగ్గువ్వ జవ్వని.

నవ్యప్రభావిభాసుర-దివ్యవిమానంబు నెక్కి దీపించు పతి
భవ్యగుణుఁ గూడి నజ్జన-సేవ్యంబగు నాకమునకుఁ “జిప్రు”న నేగెన్.

అచ్చల నచ్చర లె దురై-వచ్చియు స్వాగతము నడిగి వాలిన మోదం
బుచ్చుపడ నమ్మికునమున-కచ్చిరి హరితులు విబుధులెల్లఁ జెలంగన్.

నదంపడి.

నందనవనహారిచందన-మందారాదిక సురద్రుమముల నమందా
నందంబు చింద నప్పలు-గుండోయి సుఖించుచుండె గూరిమిపేర్మిన్.

బోయఁ డిట నట్లుచనిన కపోత మిగున-వర్తనమ్మును గాంచి “వహ్వ” యటంచు
మెచ్చి తానును నట్లుగా నిచ్చగించి-తుచ్చ దేహభిమానంబు ద్రుంచివైచి.

ఆలుబిడ్డలమీఁది యానల విడచి-పోల నైహిక బంధములనెల్లఁ గోసి
అఖలేంద్రియమ్ముల నాత్మ నడంచి-నిఖలేశు నెడఁదలో నియతిమై నిల్చి
ముక్తకేశుండయి మునివృత్తిదాల్చి-ముక్తికాంతాకరమ్మును బట్ట నెంచి
రయమున దుర్గమారణ్యంబు సొచ్చి-నయనమయ్యెను మహాప్రస్థానమునకు.

నిమనాలికముండులు దన-యెడలింగఁడుఁ జీల్చి నెత్తు రుడుగక నడవఁ
దడపుచునుండ నలం డది-యెడఁదడవక నడచుచుండె నెడలని కడఁకన్.

ఇట్లు లయ్యెఱుకుఁజెట్టి యట్టి జెట్టిదంపు టిక్కట్టులనేని నరకుగొనక దీక్షాబలంబు
గిరిసరిదరణ్యంబు లనేకంబులు గడచి పుణ్యభూమి యను నాన నుత్తరాభిముఖుడై
పోవం బోవ.

దావానల మొక్కయెడక-ద్యావాభూమ్యంతరముం దగ నలమి వన
శ్రీవోవఁగఁ దీర్చిడించుచు-నా విమలాత్మునకు బోయ కడ్డంబయ్యెన్.

ఆతం డందుల కెంతయు సంతసించి.

ఓ పరమేశ్వర, మత్స్యత-పాపంబుల నెల్లపైచి భవనంబంధ
వ్యాపారముఁ బాపఁగదే-నీ పాలం బడితి దిక్కు నీవ దయాభీ!

అనిప్రాక్తింపుచు నించుక-యనుమానములేక తద్దవానలమం దొ
య్యనఁజొచ్చి మై దొఱంగి పా-వన దేవత్వంబునడసి వన్నియకెక్కెన్.

అంగలక్షణశేషము - తత్త్వము విచారణము

కొత్త సత్యనారాయణ గారు

అంగలక్షణమున ముక్కు మొగముగల
 భానుశాసక గ్రంథములలోఁ బ్రాథ
 మమును గూడ నొక్కటిగఁ బరిగణింప
 . ఈ గ్రంథమునకు నేతద్గ్రంథకర్తలే
 యమును బ్రకటించి యుండిరి. ఆం
 గలక్షణశేషము" అనునది.

భామ మేనద్గ్రంథవిషయమై యంతవఱ
 య్యెనో యయ్యది యిట నిచుకంతి
 యచుటయే ముఖ్యోద్దేశము.

మహద మనేకార్థములకు బోధకమై
 . అలంకారగ్రంథములు లక్షణగ్రంథ
 , ఛందోగ్రంథములు లక్షణగ్రంథము
 భాషానుశాసకగ్రంథములు మున్న
 . లక్షణగ్రంథము లనియుఁ జెప్పఁ
 వి. ఇట్లే అలంకారికులను, ఛాంద
(ఛందోగ్రంథకర్తలు), వైయాకరణ
కులని వ్యవహరించుట నైజము.

మందు నిందలి తృతీయార్థమే చెప్ప
 చెప్పినచో "ఆంధ్రభాషానుశాసక
 లకు" అని యుపర్యుక్త "త్రిలింగ
 ధమున కర్థము తేలినది. ఆ గ్రంథ
 శేషము- అనఁగాఁ దదుద్దిష్టవిషయ
 శేషగ్రంథ మియ్యది యని ఫలితా

ర్థము. ఆ ఫలితార్థమే యిట విచారణీయ విష
 యమై యున్నది.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున లక్షణగ్రంథముల
 తిరు ద్వివిధముగఁ గన్పట్టుచున్నది.

పూర్వపుటాంధ్రలాక్షణికు లనేకులు
 సంస్కృతభాషయందును నఖండపాండితీమండి
 తులు గాన, సంస్కృతభాష "అతివిత్రమైన
 దనియు సం దెట్టివిషయము ప్రతిపాదితమైనను
 నయ్యది పూజ్యము, ప్రామాణికమునయ్యెడు
 సనియుఁ దలఁచి యాంధ్రభాషావిషయములను
 గూడ సంస్కృతభాషయందే కూర్చి గ్రంథ
 ములు రచించిరి. అట్లు కూర్చి రచింపఁబడిన
 వానిలోఁ జేరినవే ప్రథమాచార్యులయు, ద్వితీ
 యాచార్యులయు భాషానుశాసకగ్రంథములు.
 ఈ మార్గ మిట్లుండ మఱికొందఱు పూర్వోక్త
 విషయములను సులభమగు వచనరచనను దె
 లుపఁదగువానిని ఆంధ్రభాషయందే పద్యగ్రంథ
 ములయందుఁ బ్రతిపాదించియున్నారు. ఆంధ్ర
 భాషాభూషణము, అప్సరవీయము కవిసంశయ
 విచ్ఛేదము మున్నగునవి ఈ తెగలోఁ జేరినవి.

ఏతదుభయవిధ గ్రంథములలో వేనికై
 నను బ్రకృతగ్రంథము శేషగ్రంథముగా నుండ
 నలయును గదా! అది యంతవఱకుఁ బాస
 గునో విచారితము.

మొదటి తెగలోఁ జేరిన ద్వితీయాచార్యుల
“వికృతివివేకము”లోని వెక్కు విషయములే
ప్రకృత ప్రాథవ్యాకరణమునందును బ్రతిపా
దింపఁబడినవి. వాని నిట దిజ్ఞాత్రముగ నుచా
హరింతును.

(౧)

సంధి స్థిత్యం ప్రత్యయాచారస్తూర్యాగ
స్యః. —(అధర్వణులు. సంధిపరి. ౪ శ్లో.)

శ్రేష్ఠతావాచకంబులగు వార్యాంబాద్యధిక
శబ్దంబులు పరంబులగుచో నన్నియచ్చులకును సంధి
నిత్యము. —ప్రాథ. వ్యాకరణ. సంధి. ౧ నూ.

(౨)

శ్లో. మానార్థా నిత్యే మేకత్వే మెదు స్వాస్య త్పరిమాణకే.
—అధర్వ. సంధి. ౭ శ్లో.

పరిమాణార్థంబునంబ్రథిమేకవచనమునంద యెదు
వర్ణకంబగు. —ప్రాథ. తద్ధి. ౧౬ నూ.

(౩)

శ్లో. కేచి ద్వయే ద్వ్యభేదత్వే మనుస్వార మకారయోః.
—అధ. సంధి. ౧౨ శ్లో.

ప్రాసంబున మకారంబు పరంబులచో ద్రుతంబు
నకు మకారాదేశంబగు. —ప్రాథ. సంధి. ౨౨. నూ.

(౪)

శ్లో. ఏకశ్చే సస్యవాచిత్యం బహుశ్చే ధాన్యవాచితా,
లోపాదేశ వికారస్తు తత్ర తత్ర ప్రదృశ్యతే.

—అధర్వ. అజస్త. ౬౩.

సస్యవాచకశబ్దంబులును
—ప్రాథ. శబ్ద. ౨౯ నూ.

తెలుచుగ ధాన్యవాచక శబ్దములును,
—ప్రాథ. శబ్ద. ౩౭ నూ.

(౫)

శ్లో. అథ భేదకృచ్ఛివృత్తాదిగా స్వాస్య తతో ౭౫ దుక్,
వామంత్రనే దుక్ ప్రాప్య స్వాత్ బహుతా
త్వత్ర శేష్యతే. —(అధర్వ. అజస్త. ౭౧ శ్లో.)

తెనుగునం గొన్నితత్వము దేశ్యశబ్దములకంటె
బరంబుగ నేకవచనంబున నీదత్వద్యోతకంబయి ‘యిగా’
యను లోక్కశబ్దంబును దానిపై దువర్ణకాదులును జూప
పైడి. సంజోధనంబున దువర్ణకంబు హువత్తును, తుది దీర్ఘం
బునకు ప్రాప్యంబు వైకల్పికంబు.

—ప్రాథ. శబ్ద. ౨౨ నూ.

(౬)

శ్లో. క్వచి దామంత్రనే కానో వైకృతాన్యరతో మతః.
—అధ. అజస్త. ౭౨.

దేశ్యంబులం గొన్నియెడల స్త్రీవాచకస్త్రీపదం
బులగు సంజోధ్యవాచకశబ్దంబులమీద నేకవచనంబునం
గానశబ్దం బొందును, అలయను నవ్య.బంబొందునుగానం
బజియెడి; అలదీర్ఘాంతమునగు.

—ప్రాథ. శబ్ద. ౧౫ నూ.

(౭)

శ్లో. పూజ్యశ్చేన ద్రుతః కాయః
భేదకంఠాధియోగ్యకమ్;

తచ్చబ్ధస్వాస్య ద్బహుశ్చే స్వాస్య
త్రేతా తత్ర ద్రుతస్థితిః.

—అజస్త. ౭౩ శ్లో.

తెలుచుగా స్త్రీపదంబులగు దేశ్యశబ్దంబులకు
గడపలఁ గొన్నింటి నేకవచనంబునం బూజ్యతయందు
గారుశబ్దంబగు. —ప్రాథ. శబ్ద. ౩౯ నూ.

దుమంతంబులగు దిత్వమాదిశబ్దంబులకుం గొన్ని
టికి ద్వితీయా బహువచనంబుమీదఁబూజ్యతయందు గా
రునకు మాఱుగ వారగు.

(ఇందుకంటె సురరణము) —ప్రాథ. శబ్ద. ౪౧ నూ.

—(தேவ, மீய, ரு)

ఈ విధముగ వికృతివివేకస్థ గ్రంథస్థవిషయములను గొన్నిటిని స్వీకరించుచుఁ గావలయు నన్నమార్పులు చేయుచుఁ బ్రాథవ్యాకరణకర్తలు స్వీయగ్రంథమును బెంపొందించిరి.

ఇది యిట్లుండ బేరులోని త్రిలింగలక్షణపదమునకు ఆంధ్రభాషలోఁ దల్లాక్షణిక విషయములను జర్పించియున్న గ్రంథములని యర్థమనియు, వాని కీ ప్రాథవ్యాకరణము శేషగ్రంథమనియు నందురేమో! అదియును బాసఁగి యుండలేదు.

కారణమేమన పూర్వోక్తగ్రంథములలోఁ జేరియున్న “కవినంశయవిచ్ఛేదము” మున్నగు లాక్షణికగ్రంథములయందు క్తములగు నంశములనే గొన్నిటిని ప్రకృతగ్రంథకర్తలు ముచ్చటించియున్నారు. అవియును నీక్రింద స్థాలీపు లాకన్యాయముగ నుదాహృతము లైనవి.

(౧)

క. మనమునను, మనమునం దన
మనమునయం దనఁగ మఱియు మనమునదనఁగాఁ
దనరారి పెక్కు తెఱగులఁ
బనియె నీసప్తమీ విభక్తులు కృతులకొ.
—కవి సం. కవీంద్రయవిచ్ఛేదము. ౨౨ తరంగము. ౭౫ పద్య.
ఉదంతెలు లగు నమహత్తుల కందువల్లకము పర
బగునపుడునవల్లకంబగు. —ప్రాథ. శబ్దం. ప. ౨౧నూ.

(౨)

శ్లో. తొడటియాంధ్రవిభక్తులతోడఁ గలసి
సంస్కృతసమాసములు కొన్ని జగతిఁ బరగు
నిరభుజబలంబున తిత్రత్తిపురుషుఁ డంది
కామవోన్లభుం డను కరణిధరణి.
కవి సం. ద్వితీయ తరం. ౨౪ పద్య.

కొన్ని యెడల నిద్రసమాసమవ్య గతపదంబులతోఁ దప్పిన్న పదంబుల కన్వయంబుమాపట్టెడి.

—ప్రాథ. సమాస. ౩౫ నూ.

(౩)

శ్లో. ఎఱుకఁగలవారె యనుచోట పెఱుకఁగలరె
యిట్టివారె యనుచోట నిట్టిరెఱుగు
నేయఁగలవారె యనుచోట నేయఁగలరె
యనుచు, లోకప్రసిద్ధాక్రియగుట శర్య!
—కవి సం. ద్వీ. తరం. ౧౦౦ పద్య.

అట్టి, ఇట్టి, ఎట్టి విశేషణంబుల మీఁది తచ్చబ్రవేశారంబునకు లోపంబు విభాషనగు.

—ప్రాథ. సమా. ౪ నూ.

(౪)

పురమునందలివారని సాసఁగ బలుకు
పెడఁబురంబునవారని యిడఁగవచ్చు.
—కవి. ప్రశ. తరం. ౧౨౪ పద్య.
వష్టితత్పురుషంబులందు నగాగమంబు విభాష
నగు.
—ప్రాథ. సమాస. ౧ నూ.

(ఉభయత్ర ఉదాహరణములు తుల్యములు)

(౫)

క. అగుననుక్రియతోఁ రానియెఁ
దుఁ డెక్కు-విభక్తులం బ్రసమఁ జెందును భ
క్తగణయమానదిక్తుం
డగబాధిత్వక్రి దిశల నలమె ననంగన్.
—కవి. ప్రశమ త. ౪౩ పద్య.

ఒక్కో సమాసాంతర్గత విశేషణంబులకగు
విశేషణంబుల వష్టికిని బ్రథమ మాపట్టెడి.
—ప్రాథ. కారక. ౨౧ నూ.

ఇట్లే అన్యము లనేకములు.

ఈ తీరునఁ బ్రాథవ్యాకరణకర్త పెక్కు
విషయము లన్యగ్రంథములనుండి గ్రహించి

డ యథాతథముగ ముఱియొక్కచో
ంతరేణ వివరించుచు వ్రాసిన గ్రంథము
గలతూశేష." మెట్లుగును?

కాని యొకవేళ వికృతివివేకగ్రంథాదు
తాదవ్యాకరణ కర్తలు చూడలేదం
! అది యసంగతము.

వయో స్సంగతిం యస్తు కళోతి కవితా కృతా,
వ్యాకరణాంతరేణ తస్య ద్వివిధస్య సహితా కళ్యణే.

అను ద్వివీధ్యాచార్యుల వాక్యమును
గ్రంథకర్తలు ప్రత్యక్షముగ స్వీయగ్రంథ
చుట్టంకించిరి.

ఇదియును గాక అధర్వణకారికల నా
దర్శముల నడుమను నహోబలపతిపండి
తాద్రశ్యబద్ధింతామణికి వ్యాఖ్యానము
యియండిగదా. అట్టి గ్రంథవిషయమై:

అహంకరంబును బ్రహ్మ — చూ. సం. ౧ నూ.
పతి పహోబలపతి పండితుడు మిశ్రబ్రహ్మపీఠా
కాని యట్లుగుట దుర్బలంబు.

తాదవ్యాకరణకర్తలే అహోబలపతిగ్రంథ
నిరసించియున్నారు.

ఈ బ్రహ్మగ్రంథమున సామాన్య
జూడ నూతనముగ రచించబడినవి
వ్యాకరణ శేషవిషయములు కొన్నిమా
చిన్నయసూరిగారు తమ వ్యాకరణ
బూర్వగ్రంథప్రతిపాదిత విషయముల
లను ఆదరణీయప్రయోగ బాహు
లేమిచేతనో, మఱి యేయుద్దేశముచే
ముపేక్షించుటయు, ఖండించుటయు సం

భవించినది. అట్టి యుపేక్షిత, ఖండిత విషయ
ములను మాత్రము గొన్నిటిని బ్రకృతగ్రంథ
కర్త లవధానమున నుద్ధరించుచు వివరించి
యున్నారు.

ఉపేక్షిత విషయములు

(౧)

కొకటిం బొందు, సంబోధనంబున ప్రేరేపకం
బునకు బరంబుగవను. — ప్రాథ. శబ్ద. ౧౪ నూ.

(౨)

శ్లో. దీర్ఘ స్వాధ్యక్ష్య నిక్షేప్త ప్రత్యయైః స్యత్రైకవ్యవహితః
కేమంచి ప్రత్యయే నే తత్ప్రయోగస్తు సమ్మతిః.
— అధర్వ. అజ. ౨౪ శ్లో.

నిక్షేపవిధానోచ్ఛారణంబులం దఱుదుగ నవర్ణాదు
లకారప్రత్యయాలంబులును, రవర్ణమిథ ప్రత్యయాలం
బులును వను. — ప్రాథ. సంజ్ఞ. ౨ నూ.

ఒకచో ప్రాప్త్యంబు, దీర్ఘంబును.
దీర్ఘంబు దీర్ఘంబు. — ప్రాథ.

ఖండిత విషయములు

శ్లో. గ్రామ్యంత తద్దీర్ఘా సాఘ కలకంఠముఖాపితాః.
— అధర్వణుడు

— (అధ. సంజ్ఞ. ౨౪ శ్లో.

లక్షణవిరుద్ధంబగుభాష గ్రామ్యంబు.

ఈభాష ప్రయోగమున కవర్తంబు. బాలవ్యా
కరణము. — (సంజ్ఞ. ౨౨ నూ. బాలవ్యా.)

ఇట నీయుభయ విషయములను గాంచి
ప్రాడవ్యాకరణ కర్త

“గ్రామ్యంబు తత్త్వజ్ఞాతివర్తంబునం బ్రయోగా
ర్థం బను”

అని నవరణరూపముగ నూత్రించియున్నాడు.

ఈ విషయము లిట్లుండఁ బ్రకృతగ్రంథము
 కేవలము “బాలవ్యాకరణశేష”మని యను
 టయుఁ గొన్ని యెడలఁ బొసఁగదు. బాలవ్యా
 కరణసాధితరూపములను దదుద్దిష్టవిషయము
 లనే ప్రకృతగ్రంథమునఁ గొన్నిటిని గ్రంథ
 కర్తలు పేర్కొనియుండిరి.

అన్ని మొదలగు శబ్దము లాఱును ద్విప్రభృతి
 సంఖ్యావాచకంబులును, మహాదర్థంబులును బహువచనాం
 గంబులను—

అని బాలవ్యాకరణము చెప్పియుండ

అందఱ్వారులు నిత్య బహువచనాంతంబులు.

ప్రాథ.శబ్ద. ౩౫ మా.

అని ప్రత్యేకతః ప్రాథకృతి వర్ణించియున్నది.

జడ్డక్కరంబుతోఁ బదాదివ్యరంబు గూడుచో
 జడ్డకు లోపంబు లేదు.— బాల. ప్రకృ. ౯ మా.

యెద్దియో నూతనవిషయమన్నట్లు,

“ద్విత్వరహితంబను ద్వితీయావిధి క్రియకారము
 న కచ్చ పరంబగుచో సంధి రాదు.—

ముక్తలక్షణ నివేదనము.

అని ప్రాథవ్యాకరణకర్త వ్యర్థముగఁ
 జెప్పవలసివచ్చె.

ఈ విధముగఁ గొన్ని పట్టులమాత్రము
 జూచినచో, బ్రకృతగ్రంథము “బాలవ్యాకరణ
 శేషగ్రంథ”మనుటకును జంకు కలుగుచున్నది.

ఇంక నేతద్ద్రంధమునకుఁగల “ప్రాథవ్యా
 కరణ”మను నామాంతరమును గూర్చియు
 నొకింత ముచ్చటంపవలయును.

గీర్వాణభాషయందు, ‘బాలమనోరమ’
 యను గ్రంథమునకు “ప్రాథమనోరమ” యను

గ్రంథముండిన ట్లుండవలయునని తలఁచియుం
 దనకాలమున బాలవ్యాకరణమునకు మిక్కిలి
 భ్రాతియుండుటంజేసి దానికిఁ బ్రతిద్వంద్విగనుం
 డవలయునని భావించియు నేతద్ద్రంధకర్తల
 ప్రాథపదవిలసితనామధేయమును స్వీయగ్రంథ
 మునకు నెలకొల్పిరి. కాని సూత్రఘటనాసామ
 ర్థ్యంబునను, గ్రంథప్రణాళికా నిపుణతయం
 దును, రవ్వంతేనియు బాలవ్యాకరణమునకు
 సరిరాదు కదా ప్రాథత్వ మించుకంటైనను
 గానరాదు.

ఇంకఁ ప్రాథత్వమన్న పూర్వవ్యాకరణ
 ముల నుదాహృతములు, సాధితములు గాని
 ప్రాథప్రయోగములను మాత్ర మనేకములను
 బ్రకృతగ్రంథము సాధించి, యేతద్రూపప్రాథ
 తను మాత్ర మాపాదించుకొనియున్నదని
 చెప్పవచ్చును.

ఈ క్రమముననే గ్రంథమున కుంచిన
 నామద్వయమును నేతివీరకాయ చందముగ
 వెలసియుండుటం జేసి, దానికి నన్వర్థతను సం
 పాదించ నయితికాదయ్యె.

కాని నామకరణ మెట్లున్నను వస్తువా
 దరణీయమైనచోఁ జాలదా? యని యందు లేని
 ఆ విషయమున మీకన్న ముందుగ మేమే తల
 యూహ సంసిద్ధులము.

అంద్రపండితులు కేవలము సంస్కృత
 వాసనా పటిమచే “ప్రయోగమూలం వ్యాక
 రణం; ప్రయోగశరణా వైయాకరణా” యను
 మాటలను మఱచి, సంస్కృతవాఙ్మయము

గ్రంథమును వ్యాకరణముచే సాధింపవల
సంభవివేశముతో భారతేతరప్రయో
కనాదరము చూయుండ నయ్యది
గతమని భావించి భాషావ్యాకరణము
ల సంబంధ మరసియున్నవాఁడుగుటచే
గ్రంథకర్త ఆదరణీయప్రయోగము
లత్యేకతః చూపించుచు, వానికి సూత్ర
ప్రతిపత్తిని, నూతనమార్గమును వైపు
గఁ ద్రొక్కి, యాదరణీయుఁడు, చిరస్మర
కు నయి యుండుట సిద్ధము.

పూర్వవ్యాకరణములను బఠించినవారల
కీగ్రంథమును భాషయం దెంతయో ప్రవేశ
మిప్పించి, వాఙ్మయజ్ఞానమునకుఁ జేయూత
యొనగుచు, గర్భతావిషయమున విశేష
ప్రయాసమునకు లోనైన యేతద్గ్రంథకర్తల
గౌరవాభివ్యక్తియును బ్రకటించుచు రానించుచు
న్నదని భావించి పాఠకమహాశయులను విష
యాంతరమునకుఁ బోవ నభ్యనుజ్ఞ నర్థించు
చుంటిని.

చిత్రనాటకము

పురిపండా అప్పలస్వామి గారు

అనుదినమ్ము నీ విపుల నాట్యాలయమున
సరిగ వేళకు తెరఁదీసి తెరను వాల్చి
అర్థమే కాని నాటక మాడు చుండు
వోయి నాటకసూత్రధారి! యిదేమి!

కల్పము లతీత మైపోవుఁ గాని నాట
కమ్ముమాత్రమెన్నఁడు సమాప్తమ్ముకాదు
కడచు రంగమ్ము వెండియుఁ గంటవడదు
చనిన పాత్రల కింకఁ బ్రవేశమ్ములేదు
తవిలివచ్చు వారలకు సంతమును లేదు
ఎవరి మెప్పింప నెందఁక నీ యనంత
చిత్రనాటక మిటు ప్రదర్శింతువోయి!

రాజు

పరివ్రాజకులకు సాష్టాంగ నమస్కారములు.
కవులకు వందనములు.

కవి

ప్రభువులవారికి విత్యానందము కలుగునుగాక.

సన్యాసి

శిష్యులకు నారాయణపాదభజన సామ్రాజ్యము కూడ కలుగునుగాక.

రాజు

కవులకు భవిష్యత్తుకాచఫలకము వలెనే సుస్పష్టమటగా?

సన్యాసి

భవిష్యత్తు అనంతము. కవులకు స్పష్టమయ్యే భవిష్యత్తు లిస్తామాత్రము.

రాజు

జ్యోతిష్కులకో?

సన్యాసి

వారి బ్రతుకువలెనే దృశ్యాదృశ్యము.

రాజు

వారిద్దరికీ సామ్యభేదములేట్లు?

సన్యాసి

కవివాక్యములకు నిత్య సత్యస్థితి ఉన్నది. కాలజ్ఞుని వచనము తాత్కాలిక సత్యనిర్దేశ మాత్రము.

రాజు

సన్యాసివచనమో?

కవి

శిలాశాసనము. కాదు శ్రీమన్నారాయణ శాసనము.

రాజు

కవివరా, లోకానందము కోసము మేము చేసిన ఈ కార్యమునకు ఎంతవరకు స్థిరత్వమున్నది?

కవి

సృష్టిసిద్ధిలయములు లోకములకు వలెనే సామ్రాజ్యములకు కూడ సామాన్యమను అశ్రితుని మాటలు తమకు కోపకారణము కాకూడదు.

రాజు

సత్యముపై కోపించు దుర్బలచిత్తుడనా నేను పరివ్రాజకా, ఈ నా కార్యమును గురించి తమ అభిప్రాయము?

సన్యాసి

ఈ మీ కార్యమునకు సుస్థిరత్వమున్నది.

రాజు

మీ మీ వాక్యముల సత్యాసత్యముల నిర్ణయించు సామర్థ్యము అమరకోటికే ఉన్నది.

సన్యాసి

స్వకార్య స్థిరత్వవిచారణ ఈ దేహమున్నంత వరకే.

కవి

భేదించిన ఆ కోరిక నశించునని.

రాజు

కమ్మకము కలుగుటకు కూడా ఈదేహమే
నా కడ్డుపడుతున్నది. పోనీ కాని
ర్యమును గురించి ప్రజలేమనుకొనుచు
?

కవి

కమ్మమును ప్రజలకు గోరుముద్దలు పెట్టి
చుచున్నారు సార్వభౌములని.

సన్యాసి

భిములను చవిచూపుచున్నారు సార్వ
లని

రాజు

వాక్యములలో సత్యమెంతవరకు?

కవి

ప్రభువులే తండ్రులు.

సన్యాసి

ప్రభువులే దేవుళ్ళు.

రాజు

ఇహపరములు పాలకుల హస్తగతము

సన్యాసి

ర్తించనివారి విషయముననే 'రాజ్యాం
ం ధ్రువ'మ్మను వచనము.

రాజు

ర్తించితివా లేదా అని భయము.

సన్యాసి

అందుకు మీ కార్యమే సాక్షి.

కవి

చిత్రకళాదేవికి నిత్యనివాసమైన కృతకాద్రి
వలెనున్న ఆ శిలామంటపమే సాక్షి.

సన్యాసి

దానిని తామరమొగ్గవలె తేల్చివేయుచున్న
అధ్యాత్మకీర్తన కల్లోలినీ తరంగములే సాక్షి.

కవి

అనంతమైన ఆ ప్రజా సమూహముయొక్క
దుఃఖమంతా ఆకాశవైల్యమున మాయమైనది.
అనంతమైన ఆ ప్రజాసమూహము యొక్క
హాసములవల్ల ఆ శిలామంటపము పాల సము
ద్రములో లక్ష్మీమైనది.

సన్యాసి

ఆ ప్రజల పాటలలో శ్రీ కృష్ణుని వేణువు
న్నది. ఆ ప్రజల ఆటలలో శివుని తాండవ
మున్నది. ఆ ప్రజల హృదయములలో సృష్టి
కర్తకు కమలానస మున్నది.

రాజు

ఈ సామ్రాజ్యమును స్థాపించి పోషిం
చునది సన్యాసులూ, కవులూ. ఇప్పుడు నాకు
మార్గదర్శకులు కూడా వారే. అయితే ఈమం
టపమునకు నా మకరణముచేస్తేరా తాము?

సన్యాసి

పునాది వేసినప్పుడే నామకరణము చేసినవి
ప్రజల హృదయములు.

రాజు

సన్యాసి

ఏమని?

అవును.

కవి

కవి

మహర్షి నమి మంటనము అని.

తామా కార్యము కే సుఖిరత్వము సెలవిచ్చారు.

౨

సన్యాసి

కవి

అవును.

కవి

స్వామీ, సమస్కారము.

ఈ వాక్యములు సమన్వయము చేసికోలేకుండా ఉన్నాను స్వామీ.

సన్యాసి

సన్యాసి

కవీ, ఏమి పనిమీద వచ్చావు?

రాజు కార్యములో ప్రజాహితము ఇమిడి ఉన్నది.

కవి

కవి

సందేహము తీర్చుకోవాలని.

అవును స్వామీ.

సన్యాసి

సన్యాసి

కాలము సందేహాలు తీర్చుతుందిగదా.

ఆ ప్రజాహితములో ఐహికా ముష్మికములు ఇమిడి ఉన్నవి.

కవి

కవి

కాలమునంటి ఉండడముకు శక్తి చాలుగదా మానవులకు.

అవును స్వామీ.

సన్యాసి

సన్యాసి

అవును, ఏమిది?

ఐహికమునకు లయస్థితి ఉన్నది. కాబట్టి వీ వాక్యములకు సత్యస్థితి వచ్చింది.

కవి

కవి

కవుల వాక్యములకు నిత్యసత్యస్థితి ఉన్నదన్నారు తాము.

చిత్తము.

సన్యాసి

సన్యాసి

అవును.

కవి

రాజుగారి కార్యమునకు లయస్థితి నేను అముష్మికమునకు సుఖిరత్వము నే చెప్పివ్రామాట.

కవి

సన్యాసి

సన్యాసి

ఈకల్లోలములో వశించనిది ఏమైనా ఉన్నదా?

నిరూపించడ మెట్లని మళ్ళీ నీ సందే

కవి

ఉన్నదానికే శాశ్వతత్వము.

కవి

శ్వామీ.

సన్యాసి

సన్యాసి

ట్టున నిలబడి నిశ్చలమనస్సుతో ఏమి కనిపిస్తుంది?

పరమాత్మను దేశించిన కార్యములు మూతమే కాలసముద్రములో తేలియాడుతూ, పైకెగిసి సూర్యునితో కలిసి అతని కాంతిని వృద్ధిచేస్తున్నవి.

కవి

కవి

లముగావున్న కాలసముద్రము.

మన రాజుగారి కార్యము ఏమి అవుతోంది?

సన్యాసి

సన్యాసి

దములో మనుష్యుడు తన శక్తితో కట్టడములన్నీ నశించుచున్నవి.

ఆకార్యబీజముకు నిత్యత్వము వచ్చింది.

కవి

కవి

బాహ్యరూపమున్నదా?

సన్యాసి

సన్యాసి

మ తన మేలుకోసమే చేసుకొన్నానన్నీ నశిస్తున్నవి.

బాహ్యరూపము కాలసముద్రములో కరిగి పోయింది.

కవి

కవి

మరి ఈ కార్యముకు స్పష్టి స్థితి లయములు ఉన్నట్లేకదా.

సన్యాసి

సన్యాసి

ములు మునిగిపోతున్నవి. ఎడారులు ములు లేస్తున్నవి. సముద్రములు మున్నవి.

కార్యబీజము నశించలేదంటినిగా. అందుచే తనే సుస్థిరత్వమున్నదన్నది.

కవి

కవి

తమ మాటలు అర్థముచేసుకొంటాను. సెలవు.

ఏల మీరు కామినియా తైలమును మాత్రమే వాడవలెను?

(రిజిస్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియా తైలము వెంట్రుకలకు చాలాభోగమైనది.

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు సోడిపోవుటను ఆపును.

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళితు
గాను కాంతిగాను పెరుగుటకు
తోడ్పడును.

కామినియా తైలము శుభాసన తైలము మాత్రమే కాదు.
అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు
కావలసిన ఓషధులు ఇందులో
గలవు.

కామినియా తైలము పుష్టిని చల్లదనమును గలిగించి మే
దముకు విక్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు,

ఆలోచింపుడు,

ఆర్థరును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డుపత్రిక తెలిపినది:—“ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే
పంపబడిన ఆ తైలులు, వాసన తైలములు విభజింపబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు
లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినియా వాసన తైలమునందు శుభోపాదమైన ఆ తైలు చేర్చబడినది. మెదడుకు
చిలువను గలిగించును.”

సి. యం. ఆర్. కార్వెల్లా, ఎన్. ఏ. షర్మ, పెరా డ్విఫమునుండి వ్రాసినది:—“కామినియా తైలము
మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సంశయముగా కనుగొంటివి. ప్రత్యేకముగా మంచిను, పుష్టిని
త్యక్తరలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా తోగులకంగరిని దీనిని తోపాటుచేసితిని.”

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1-0-0

వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0-6-0

బుడ్డు 3 కి ధర రూ. 2-10-0

,, ,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న శుభ్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామి
నియా తైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి దుకాణమునందు దొరకనిచో అతనిపేరును మాకు
తెలుపుచూ, ఆర్థరును మాకు పేరుగా పంపుడు కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై ఆకేపడి పేరులేని
ప గ్రతుగుఱుకులు గలవి, తక్కువరకముని “శ్రేష్ఠమైనదని” తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను వమ్మి మోప
టాకుడు. ఎల్లప్పుడును కామినియా తైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించవద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

285, జమ్నామసీదు, బొంబాయి.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావలెనా?

మేలైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోమోటివ్ బహార్ ను ప్రపంచానికి తెలుపు

కొన్ని చిందువులను మీ చేరుమూలపై చిరికినతోడనే యింపును. పుష్పసంబంధమును సువాసన వీరుట్టుపట్టవ్యాపించును. ఇంతటిరక్తమైన, మనోహరమైన సువాసనను నీవు బహుళాకౌను యితర అత్తరులలో సాంధ్యబాలవు.

‘ఆటోమోటివ్ బహార్’ అను పేరును యిప్పుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చుకొనుడు. దానిని ఒకమా రుపయోగించుడు. దాని మనోహరమైన, శాశ్వతమైన సువాసనను తప్పయత్త్యమును చెందుదువు.

1 బోమ్మ బుడ్డి వెల రు.	2-0-0
1/2 " " " రు.	1-4-0
1 చామ " " రు.	0-12-0
మాదిరిసీసా " రు.	0-2-0
సువాసనగలకార్డులు రు.	0-1-0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి ‘ఆటోమోటివ్ బహార్’ అను పేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్ని చోట్లను అమ్మబడును. సోల్ ఏజెంట్లు:—

అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ,
285, జమ్నామసీదు బజారు, బొంబాయి.

పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైనను సరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నోపులనులన బాధపడవలెను. ఆ నోపులు తలయందైనను సరే, దేవాలు తరచోట్లున ననుసరియే, నడుమునోప్పి, వాయువునోప్పలు, పడికిము, గొంతు కాళ్లనోప్పలు, కీళ్లనోప్పలు, నాడినోప్పలు, బేలుకునోప్పలు, మొదలగు లెవైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

‘ఆడిమెన్స్ సైసెస్ సాల్వ్’

నిచే మాన్యునొప్పును. ఇది పుష్కలంతికర మగు అంజనము కాదు. ఇది చాలా తైలము. ఇది చాలా వింతగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే చెయిల లంబుబాఱు తత్వము మీ నొప్పు అనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలగించును. దీనిని చాలా వాడెడిది.

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0.

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్యద్భుతమగు బాధనివారిణి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన అంగడినుండి 2 అణా గంపిలుడిల్లి తెప్పించుకొనవచ్చును.

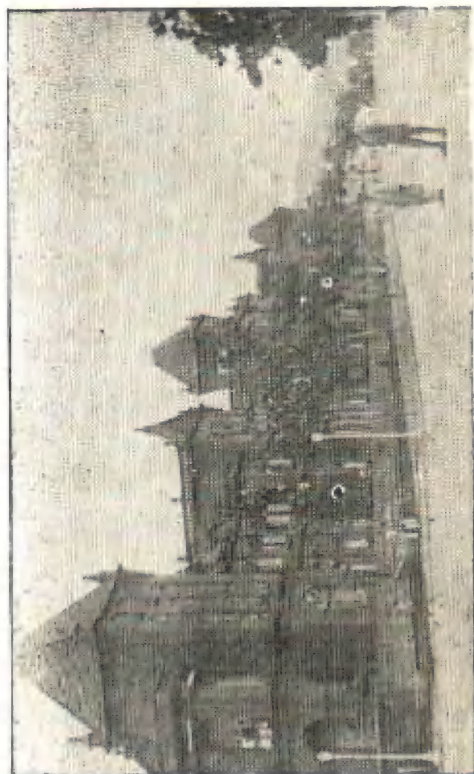
మెస్సర్స్:—వి. పార్కర్, 259, నై నాబజారు, మద్రాసు.

ఏజెంట్లు:—అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ,

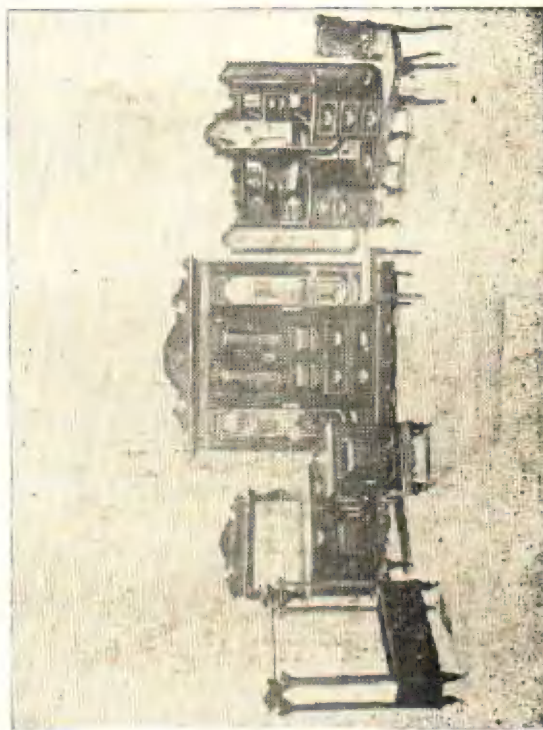
285, జమ్నామసీదు బజారు, బొంబాయి.

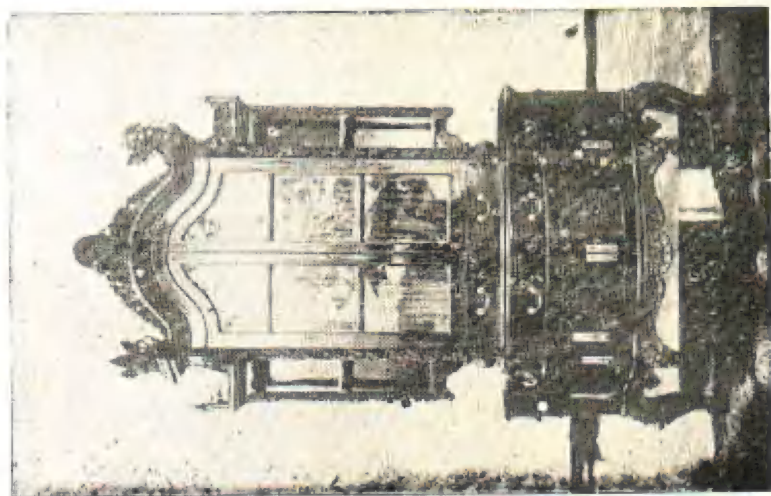
మైసూరు కళాపరిశ్రమలు—చిత్రములు

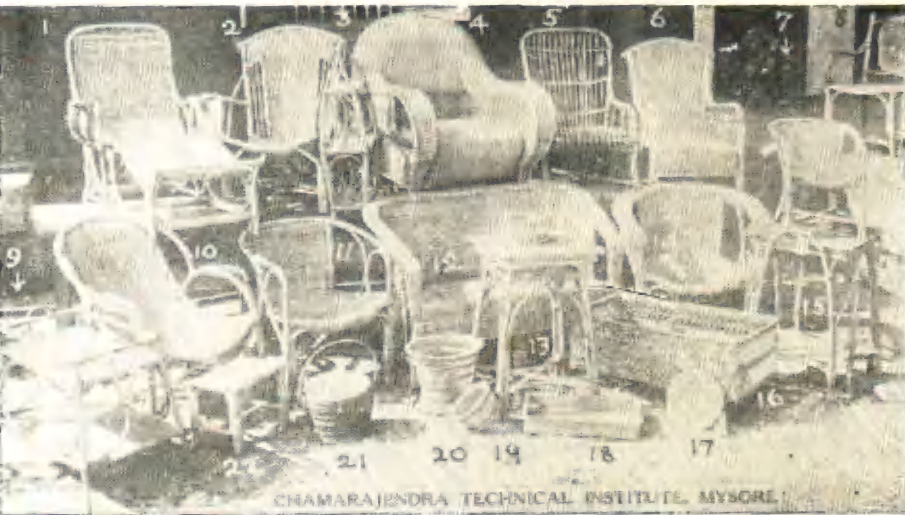
(౧) చామరాజేంద్ర సాంకేతిక విద్యాలయము,
మైసూరు

(౨) చామరాజేంద్ర సాంకేతిక విద్యాలయ విద్యార్థులు
తయారుచేసిన సామానులు

(౩) మాకుమాను చీరదా

(౪) చామరాజేంద్ర సాంకేతిక విద్యాలయందు తయారయిన కేమరూపములు

(౫) గంధపువ్వుని చేతికత్తి

(౬) అందమైన గంధపువ్వుని నగలపెట్టె - చిన్నది

‘వా పి ని’

వేటెంటు అభివృద్ధి చేయబడిన ఆవిరి కుక్కరు

కుక్కరులన్నిటిలోను ‘వాపిని’ అనునదియే కడపటిది. దీనికై మీరందరూమ వేచియున్నారు. దీనిని చూచినంత మాత్రముననే ఒకటి మీరందరూ యుండునలెనని మీరు తప్పక కోరెదరు.

బాయిలరు వలె గట్టిగానుండి, అభరణమువలె ప్రకాశించుచు, అన్నియు పూర్తిగా గల వంటపామానులు. పై భాగమంతయు ఇత్తడితో తయారు చేయబడినది. లోనగలపొత్తులు అలుమూనియముతో తయారుకాబడి యున్నవి. మూయుట సులభము, పరిశుద్ధముచేయుట సులభము.

నీరు ఎంతవరకుండునది కనబడుచునే యుండును. ఇతర కుక్కరులయందుండు లోపములేవియు ‘వాపిని’ యందు లేదు. ఇది చక్కగా పనికి ఉపయోగించుటకే తయారు చేయబడినది కాని ఆటవస్తువుమాత్రము కాదు. వీరకము మంటవస్తువులు అవగా బొగ్గు లేక స్పిరిట్ లేక గ్యాసు లేక కిరపక సాయిన్లు మొదలగువాటిలో దేనినైనను ఉపయోగించవచ్చును.

ధర రూ 12-8-0 నుండి రూ 25 ల వరకు గలదు.

పూర్తివివరములకు వ్రాయుడు.

బెంగాల్ కెమికల్ అండు ఫర్మాటికల్ వర్కుసు,

లిమి టె డ్; క ల క త్తా.

చెడి సామానులు

బంగారు సామానులు

పరి శుద్ధ మైన ట్టియు అంద మైన ట్టియు

ఉపయోగకరమైన ట్టియు వస్తువులు

—కలితీలేని చెడిని అవగా చాడిపోడిని కాసులబంగారమును మాత్రమే యుపయోగించెదము. మేము తయారుచేసిన ప్రతివిస్తువైనను మా దయనుండు ప్రేమకార్యము లెప్పుడుండ మందును.

—మా నమూనాలు అన్నియును క్రొత్తరకముగాను బహుసౌక్యముగాను యుండును. ఈకాలమునందలి నవవాగ్ధిపలు ఆమోదింపబడిన పద్ధతులపైని చెడిసామానులను పాటిలేని మాతనస్వరూపములతో తయారుచేయుచున్నాము.

—గము—కలితీలేని చెడిసామానులను కొనుటచున ధవనప్త మేమియును కలుగదని వేరుగాబెప్ప వక్కర లేదు. “ఏది క్రేస్తమైనదో అదియే యెల్లప్పుడును చాకయైవది” అను సామెత్తప్రకారము వస్తువును కొనువప్పుడు అది యెన్నియేండ్లు మున్ను ననువిషయమునుబట్టియే దరను నిర్ణయింపవలసియుండును.

—యింట నుంచుకొనుటకును ఒకరి కిచ్చుటకునుగూడ చూచినంతమాత్రముననే మీ కాళ కలిగింపగల చెడిసామానులు మావద్ద నున్నవి.

—లైన సామానులను మావద్ద పబ్బుద్ధిగా నున్నవి. వానిలో నుంచినానిని మీ రెన్నుకొనుటలో మీరు కోరినచో నిపుణులచివారు మీకు సలహానిచ్చుటకు సిద్ధముగా నుండును. బహుమతిచేయుటకు దేరకము చెడిసామానులు కావలసినను అనుకూలమైనవానిని యెన్నుకొనుటలో మే మన్ని సౌకర్యములను కలుగ జేసెదము.

—పవరత్నముల వ్యాపారమునందు మే మేపద్ధతి నవలంబించియున్నామో ఆపద్ధతిని చెడి బంగారు సామానుల వ్యాపారమునందుగూడ మే మువలంబించియున్నాము. మోసములేకుండను కిమ్మితుచేయు నట్టియు సరుకులను యిచ్చుటయే మాపద్ధతి!

—వీరకము వస్తువులకైనను మేము నమోనాలును సిద్ధపరిచి కోరినవారి నమోనాలును ఎన్ని మేటులను పంపించెదము.

మీ ఆదరణను కోరుచున్నాము.

రాజ్ మల్ లల్లాభయ్ అందు కో,

డయిమండు మర్చింబ్బు అండు జ్యాయలర్సు,

గోల్డు అండు సిల్వరు స్లిత్సు,

బజారు, తిరుచునాల్లి.

పుష్యమాసము]

సన్యాసి

చంద్రుడు

ఆలోచన, అనుభవము, మననము నిగూఢ
సత్యమును బయల్పరచగలవు.

నీవు ఎవరవు?

కవి

కవి

చిత్తము.

నేను కవిని.

చంద్రుడు

3

సత్యత్వము పెల్లడిచేసేవాడవనా నీ అభిప్రాయము?

కవి

కవి

చంద్రుడా, పూర్వమిక్కడ పట్టణమున్నట్లు
జ్ఞాపకము. ఇప్పుడేమైనది?

కావచ్చు. నీ కళ్లముందర సామ్రాజ్యాలు వైభవముతో వెలిగినవి. నీ కళ్లముందరే అవి నశించినవి. నీకు వాటి చరిత్ర గుర్తేగదా.

చంద్రుడు

చంద్రుడు

నన్నెందుకు అడుగుతావు?

కవి

సామ్రాజ్య ఊలికల మీదా, సామ్రాజ్య సమాధుల మీదా నా దృష్టి ఒక్కమాదిరిగానే పడుతుంది.

నీవు ఆదినుండి సృష్టిని చూస్తున్నావు కాబట్టిన్నీ, ఆ మార్పులు కనిపెట్టుతూ ఉన్నావు కాబట్టిన్నీ.

చంద్రుడు

కవి

నీకు ఆ మార్పులు అసామాన్యము కాబోలు; నాకు సామాన్యమే.

అందుకనే నే నేనే ప్రశ్న.

కవి

చంద్రుడు

నిత్యపరిచయమువల్ల సామాన్యత్వము పదార్థములకు పట్టినా వాటి విలువకు లోటు ఉండదు కదా!

భూమిని అడగలేకపోయావు? సామ్రాజ్యభారాలు వహించేదీ, బరువు దింపుకొనేదీ అదే కదా?

కవి

చంద్రుడు

భారమనే దృష్టి దానికి ఉంటుంది కాబట్టే దానిని అడగలేదు.

ఆ విలువలు కట్టదగ్గవాయితే నీవు చెప్పిన మాట వాస్తవమే.

చంద్రుడు

కవి

నీవు చెప్పినట్లు ఇక్కడ పట్టణమున్నమాట వాస్తవమే.

అందుకనే నేనడుగుతున్నాను.

కవి

వీమయినట్లు?

చంద్రుడు

మనుష్యుల పట్టణము, ఇప్పుడు మృగ
ల పట్టణము.

కవి

లు?

చంద్రుడు

మృగముల పట్టణము. తరువాత మను
లడైనది. ఇప్పుడు మృగములు తమ హక్కు
పొందినవి.

కవి

మనుష్యుల పట్టణమును గురించే నే వివరము
న్నాను.

చంద్రుడు

ఇచ్చకు ఎంత బొన్న త్యమున్నదో వారి
వమునకు కూడా అంత ఉన్నతి వచ్చినది.

కవి

టివారి వైభవమునకు ఆనాటి మనుష్యుల
క కొలతబద్ధ అన్నమాట.

చంద్రుడు

డైనా యీనాడైనా అంతే.

కవి

కోరికలో ఇమిడినవారి వైభవ మెటు
దో?

చంద్రుడు

భవనములు, చిత్రశాలలు, జంతువాహ
లు, నృత్యసమృద్ధి, గానకళావికాసము,

కవిత్వవైభవము, చీని చీనాంబరములు, చవు
లూరు తిల్లు, సుగంధములు.....

కవి

వట్టి గుణవాచకములవల్ల సమష్టి వైభవము
నన్నగిలుతున్నది.

చంద్రుడు

వీటికితోడు వీటిని అనుభవించుటకు నిర్భయ
త్వమూ, దుఃఖలేశత్వమూ కలుపుకో.

కవి

అంతేనా?

చంద్రుడు

అంతేకాదు. ప్రజాబాహుళ్యముమీద నిర్దిష్ట
కాలములో నిర్దిష్ట దేశముమీద వాటిని వ్యాపిం
పచెయ్యి.

కవి

అది వారి వైభవమా?

చంద్రుడు

నాశనము గుణముగా గలవారి వైభవము.

కవి

శాశ్వతత్వదిహ్న మేమీ లేదా?

చంద్రుడు

ఈ పాడుపడ్డ పట్టణమునంతా పెడికితివికదా
నీకేమీ గోచరించలేదా?

కవి

అవి రాతికాలువలు, ఇవి గజశాలలు, అవి
అంతఃపురములు, ఇవి కేళీసరస్సులు.....

పుష్యమాసము]

చంద్రుడు

కవి

వీటి శైధిల్యములో శాశ్వతత్వ చిహ్నమున్నదా?

ఎందువల్ల?

చంద్రుడు

కవి

లేదేమో!

భక్తుని ప్రార్థనా, కవి గీతమూ, గాయకుని గానమూ, నటుని నృత్యమూ ఆ రూపము పొందినవి.

చంద్రుడు

కవి

కారణము?

అది శిథిలమైనదే.

కవి

తాత్కాలిక సుఖసంపాదకత్వము వాటి గుణమనుకొంటాను.

చంద్రుడు

సరి.

ఆరాతి కట్టడము శిథిలమైనది.

చంద్రుడు

కవి

అవి దేవాలయములు.....

నీకు గోచరముకాని పరమునకు పోయే పూల బాటలు శిథిలము కాలేదు.

కవి

చంద్రుడు

వాటిసంగతి ఏమిటి?

ఎట్లు?

చంద్రుడు

కవి

అక్కడచేరిన భక్తుల నిత్యప్రార్థనలే పరమునకు బాటలైనవి.

అప్పుడు మనుష్యసముద్రము ఉప్పొంగి అలలుగా వచ్చి దానిని తాకినది.

చంద్రుడు

కవి

ఆ బాటలకు లేదా శాశ్వతత్వము?

సృత్యగీతాదులు ప్రార్థనారూపముగా ఆ తావునుండి వైకెగసినవా?

కవి

ఉండదా మరి?

చంద్రుడు

చంద్రుడు

ఆ కట్టడము చూశావా?

అవును. నేడు నా చలవలో మనుష్యేతర లోకము ఆతావుననే సుఖమును పొందుచున్నది.

కవి

ఆ, దానిపేరేమిటి?

కవి

చంద్రుడు

అది ఒక రాజు హృదయకమలము నుండి బయలు వెడలిన సౌరభము.

అరణ్యకాంతమైనదని దుఃఖించుట విశాల దృష్టి కాదన్నమాట.

చంద్రుడు

ననే తరుచుగా గంధర్వులు విలాస
నేడు సంచరిస్తూ ఉంటారు.

కవి

చంద్రుడు

భేదరూపకు విడిచి.

కవి

చంద్రుడు

మానము చేయు విద్యాధరుల విమా
ఆతాపు విశ్రమస్థానము.

కవి

విషయములన్నీ అనుభవసిద్ధములు
నాకు ఊహామాత్రదృష్టములు.

చంద్రుడు

మునుండి నాగలోకమునకు విహ
నాగకన్యకలకు ఆతాపు మజిలీ.

కవి

చంద్రుడు

మానము లన్నింటికీ ఆతాపు నీల

కవి

భవమేనా ఇది ?

చంద్రుడు

ముచూడలేక మీరు కళ్లనీరు పెట్టు

కవి

చూచుకొలేదు కదా మరి.

చంద్రుడు

మీ బుద్ధి కఠీనమైన కార్యములు జరగవచ్చు
నని నమ్మకమున్న చాలును.

కవి

దాని పేరడిగినాను. చెప్పినావు కావు.

చంద్రుడు

మనుష్యేతరలోకము పెట్టినపేరా ?

కవి

అది నాకెందుకు ? మానవులు పెట్టినపేరు ?

చంద్రుడు

మానవులు పెట్టినపేర్లు నానాటికీ మార్పుకొంది
పోయినవి.

కవి

నేడు మిగిలినపేరు ?

చంద్రుడు

నేటి మానవులు పెట్టిన పేరున్నది.

కవి

అదే నాకు కావలసినది.

చంద్రుడు

ఈ స్థలము పాదుపట్టణము.

కవి

ఆ తాపు ?

చంద్రుడు

దనరాదిబ్బ.

కవి

మహర్షవమి మంటపమా !

P-S inter
 changeable
 కావ్యకంఠ గణపతికావ్య గాయ
 కావ్యకంఠ గణపతికావ్య గాయ
 కావ్యకంఠ గణపతికావ్య గాయ
 కావ్యకంఠ గణపతికావ్య గాయ

రసాత్మకము) — అర్థ — అర్థము. విదర్భక — విదర్భ — విదర్భ
వెద — వెల * (వెలనాడు). కర్ణకర్ణకర్ణ (అసత్యత్వ
కానునము) గోదావరీ — గోదా — గోలా: గోలా అను
నది గోదావరీనదీపరమగు ప్రాకృతపదము. (ప్రా. వ్యా.
౧.౩-౧౦౧) చూడుము). తృణకూన్య — తిగసాన్ని —
తిగసాన్ని. (ప్రా. వ్యా. ౧-౨-౧౧౧). ఇత్యాదులు చా
హరణములు. మళయాళములో నిష్పత్తికిని తకార పాల్లును
లకారపాల్లుగానే యున్నవనియు వాడుక. వారు అసం
గాయత్రీమంత్రమునుగూడ “తల్పచితుర్వకేయం” అని
యారంభించి “ప్రసోదయాత్” అని ముగియుదురు. ఇప్పు
డు సాలిశబ్దము సాలశబ్దముగా మాటుట భాషాపరిణామ
సిద్ధాంతమునకు విరుద్ధముగాదని చేతనది. సాలశబ్దము
సాలిశబ్దమైనపిమ్మట సాలివాహనశబ్దము సంస్కృతరచనా
యగా నుండకపోవుటవలన మధ్యకాలకవులు దానిని
కాలివాహనశబ్దముగా తీసుకొని యుండురని నాయనాహు
ఇక సాలవాహనశబ్దములో “నామైకదేశే నామగ్రహణా
వ్యాయమునసాలశబ్దముమాత్రముసాలివాహనవాచకముగా
తీసుకొనినపిమ్మట సకారము హకారముగామాత్రే “హల”
అయినది యని నా యమమానము. సకారము హకార
ముగా మాటుటకు సింధు — హిందు ఇత్యాది విదేశభాషా
దాహరణములుగాక, దశ — దశ — దశా ఇత్యాది మహా
రాష్ట్ర) ప్రాకృతో దాహరణములు గూడ గలవు. “వచన
రూప్యోహలో + కాలివాహనే” అను ప్రాకృత వ్యాక
రణమునందలి రూపాదాదిగణ మూత్రాంతర్గతనూత్రము
చతుర్యధ హళశబ్దములు సాలివాహమనందు వర్తించు
దేశ్యపదము లనుమన్నది. మహారాష్ట్ర దేశ్యపదములకు

దిత్యురూఢ హోలశబ్దములు సాతేవాహనమందు వర్తించు
దేశ్యపదము లనుచున్నది. మహారాష్ట్ర దేశ్యపదములకు

౧౩. ఉభయంకర్ణకమ్మాయా నోభయం దగ్రాష్ట్రజాః.
 యః, తేనవాటివారిని దగ్రాష్ట్రజాలనియు చెప్పినాడు.
 త్రిలింగశబ్దము త్రికలింగభవమని నాయనానా.

సాతవాహన అనుపాతము కన్పట్టుచుండ ప్రాకృత వ్యాకరణది లేఖక ప్రమాదమాలకపేమో?

స్వీకృతి మే మూలమైనందున సాతకేబ్బభవము
అట్లు ఈమూత్రము విశోధింపదు. సామాన్య
ము మించిన వికారములను పొందినపక్షములను
ముఖముగా పరిగణించునట్లు తెలియుచున్నది.
శబ్దము సాతవాహన శబ్దభవము గాకపోయినను
సావాహనశబ్ద తుల్యార్థమును చతురోధ శబ్దభవ
మిది. సాతవాహనశబ్దమున కర్థము సాతుడు
గా గలవాడు. చతురోధ శబ్దమున కర్థము
మోయబడినవాడు. ఈ చతురుడు సాతు
డనలెను. ఈ సాతుడు సింహరూపధారియును
బృహత్పితృ వీతిక చెప్పుచున్నది. ఆ వీతికను
క రచించియుండిన పక్షమున నది అనపోద్య
గాని దాని నతని తరువాతవారు రచించియు
తికలోనే గలదు. వారు దంతకర్షణను విని
ందురు. ఆ దంతకర్షణలోగూడ కొంత సత్వ
ము. అది ప్రత్యేకముగా విమర్శింపవలసిన
గనుక ఇచ్చట విడిచివేయుచున్నాను.

కృష్ణాపరపర్యాయుడగు అర్జునాతకణిణి
లగు సార్వభౌముడైనట్లు చరిత్రకారులు
యు. బృహత్పితృ వీతిక సాతవాహనుని
పక్షణియని చెప్పుచున్నది. ఈ కొసనుండు
తకణిణిలోని నామైక దేశమేమో? ఈ దీప
స్థానములో రాజుగానున్నట్లు బృ. పీ. చెప్పు
రిత్రమునకు ఈ కథను అనిరుద్ధముగా చేయు
చునుమానము నాశ్రయింపవలసి యున్నది.
జీవాధాన్యకటకమునందు సార్వభౌముడై
నివాసమును దీపకణిణి రాజ్యప్రతినిధియై ప్రతి
నిధి రాజ్యమేలుచుండి యుండును. ఆ కా
యాచారప్రకారము రాజ్యప్రతినిధులు రాజు
పూరింపబడుదురు విదికాపాలకుడు అగ్ని
తెండ్రె పుష్కమిత్రుని కాలములోనే విదికా
వ్యవహరింపబడుట యందులకు నిదేశము.
ధిపదవి అతనితరువాత సాతవాహనునకు వచ్చి
బృహత్పితృ వీతిక ప్రకారము ఇతడు కన్నతండ్రిగాడు, పెంపకపురిండి. వేలు సంకానము లేనివాడు.

యుండును. సాతవాహనుడు (హాలుడు) అరిష్టుని యనం
తరము సార్వభౌముడు అయియుండును. ఇతడు పత్తిష్ఠా
నమున నున్నప్పుడే గుణాధ్య కర్వకర్మల కాశ్రయవాత
యయ్యెను.

కాలివాహనుని జన్మమునుండి రెండు కథలు గలవు.
ఒకటి అతడు బ్రాహ్మణునకు కుంభకార కన్యయందు
పుట్టెనని చెప్పుచున్నది. ఇంకొకటి అష్టప్రకాలగు
(అప్రాధమ్య) బ్రాహ్మణ కన్యకు మానవసంపకము
లేకయే అతడు పుట్టినట్లు చెప్పుచున్నది. ఇది క్రైస్తవజన్మ
కథను కొంచెము పోలియున్నది. ఈ రెండు కథలలో
రెండవ కథయే బృహత్పితృ వీతికకు చేరువగానున్నది.
అచ్చట ఒక ఋషికన్యకు యక్షసంపకము వలన నితడు
పుట్టినట్లుకలదుగదా! కనుక దీనిలోనే కొంతసత్యముండ
గలదు. ఒకకావనములో వొక సాతవాహనరాజు
తన వామాంతమున "సాతకానీనో" అని చేసుకొనియున్న
దానిని నాకు చదివినట్లు జ్ఞాపకము. అది యెవరి కావ
నమో అదిమాత్రము నాకు జ్ఞాపకములేదు. ఈజ్ఞాప
కము సత్యసంవాదయగునెడల ఈ పేరు రెండవ కథకు
గొప్ప బలమిచ్చుచున్నది. సాతవాహనునకే సాతకానీను
డని యింకొక పేరుండునెడల నచ్చట కానీనశబ్దము అతని
జన్మనూచకమునుటలో సంశయముండదు. కేమి జ్ఞాపకా
ధారముపై నిలిచియున్నందున యీయుక్తిని నేను వొక్కి
చెప్పజాలకున్నాను. నేనున్న యీ తిరువణ్ణామలలో
నాంధ్రగంధాలయును లే నం దు న నేను మూలము
చెతకుట కవకాశము లేకపోయినది. ప్రకృతియు ననుసరిం
చెదను.

ఇదివఱకు చూసిన కారణములనుబట్టి సాతవాహన
కాలివాహనశబ్దములు ప్రకృతి వికృతులనియు, హాలుడే
సాతవాహనుడనియు తేలినది. అయినను హాలుడే
అబ్ధకర్తయనుటకు ఈ కారణములు సరిపోవు. ఈ
సాతవాహనశబ్దము తరువాత రాజులకు కాలవామముగా
నుండుటచే కాలివాహనశబ్దముగూడ అట్లునుట సంభవమే.
అందువలన అది సాతవాహనుడు అబ్ధకర్తయో? అతని

తరువాతవచ్చిన శాలివాహనరాజులలో నొకొకడు అబ్బ కర్తయ్య? అను విషయము నిష్పక్ష విచారింపవలసి యున్నది. చరిత్రకారుడు స్మిత్తు ఇచ్చిన లెక్కప్రకారము పురీంద్రసేనకాళికా ఆబ్బకర్తయనిచెప్పవలసినవ్యుచున్నది. పురీంద్రసేనుడు క్రీ. వె. ౭౯వ సంవత్సరమున సింహాసనమెక్కినట్లు స్మిత్తు తెలియచుచున్నాడు. స్మిత్తు హాలుడు క్రీ. వె. ౬౯వ సంవత్సరమున పాత్రాజ్యసింహాసన మెక్కినట్లు అభిప్రాయపడుచున్నాడు. ఈచరిత్రకారుడు తన లెక్కను ఊహలపై నిర్మించెనుగాని అనబోధ్యప్రమాదవారా నిర్ణయించియుండలేదు. అందువలన పురీంద్రసేనుడే ఆబ్బకర్తయని యిచ్చిన లెక్కపై మాత్రమాధారపడి చెప్పట పాధ్యముగాకున్నది. మఱు తొమ్మిది సంవత్సరముల కలుపుకొని హాలుడు క్రీ. వె. ౭౮వ సంవత్సరమున సింహాసనమెక్కినట్లు ఒప్పుకొనుటయే యంతకంటెను యుక్తియుక్తముగా నుండును. హాలునిప్రసిద్ధిగూడ అందుకు తగియున్నది. హాలుడే ఆబ్బకర్తయనుటకు అనుమాన ప్రమాణము చాల నెక్కు తోడ్పడుచున్న నదిక గట్టిప్రతిబంధక ముద్దుపడుచున్నది.

అది యేది? శాలివాహనునకు అబ్బములకు మధ్య నుండు శకశబ్దమే. ఈశకశబ్దము కాలవాచకముగా ప్రాచీన వాఙ్మయములో నెచ్చటను ఉదాహరింపబడలేదు. 'శక'దాతువులోనుండి పుట్టిన శబ్దమిది. సమర్థుడు అను నర్థక మిచ్చునదియై యున్నది. శకులు అను నొకజాతి రాజులు ఉజ్జయినిలో నుండి చాలకాలము రాజ్యమేలినట్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది. అందువలన శాలివాహనశకాబ్దములు అనుమాటలో మధ్యనుండు శకశబ్దము ఆ నామము గల యొక వ్యక్తినిగాని శకజాతి రాజునుగాని చెప్పి తీరవలెను. ఈ శకశబ్దమునకు శాలివాహనునితో సామా

వాధికరణ్యముగాని అబ్బములతో గాదు. శాలివాహనశకుని అబ్బములనియే యచ్చట అన్వయమని తాత్పర్యము

అయ్యా, యధిష్ఠిర విక్రమార్కు శాలివాహనాగాజాన విజయాభిసందన కల్పితము లాటు అనొక ప్రసిద్ధి యున్నందున శకశబ్దము అబ్బములతోడ అన్వయించునంటిలేని అవాదము నిలవగూడినది గాదు. శాలివాహనశకాబ్ద వ్యవహారము స్థిరపడినదిమ్యుట అరాచీన గణిత గ్రంథకర్తలు శకశబ్దము కాలపర్యాయమధ్రమపడి అందజేసినట్లును ఈ శకశబ్దమును తోడిందియన్నారు. అది యొకప్రమాదము కాజాలదు. విక్రమాములకు 'విక్రమసంవత్' అని వ్యవహారము గలదేగాని విమళకమని వ్యవహార మిప్పటికిని లేదు. శ్రోతివగ్రంథములందు కాకే అని యెచ్చట వచ్చినను శాలివాహనశకాబ్దకర్ణము చెప్పబడుచున్నది. శకసంబంధమైపది శాకమ అని నిర్వచనము, ఉదీచ్యుల గ్రంథములలోనూడ ఈ శాశబ్దము శాలివాహనశకాబ్దపరముగానే వ్యవహరింపబడుచున్నది.

“శాకశ్యరాంభోధియుగోనితో వ్యాతో మానం భితరై రయనాంకా స్మృతాః.”

శ్రోతిరివ్విదాభరణము, ౧ అధ్యాయము, ౧౮ శ్లో.

శాలివాహనశకాబ్దములలో ౪౪౫ తీసివేసి ౬౦ హరింపగా శేషము అయినాంకలు అనునవి ఈశ్లోక ర్థవర్తము. ఇచ్చట శాకశబ్దమును విక్రమసంవత్సరమున చేసిన అనేక సిద్ధాంతములకు విరోధము వచ్చును. ఈ శ్రోతిరివ్విదాభరణకర్త కాదామో, సుప్రసిద్ధ కాళిదాసడే అనువాదముతో నే నేర్పరింపజాలకపోయినను గ్రంథము ప్రాచీనమని నే నంగీకరించును. *

* ఈ శ్రోతిరివ్విదాభరణములోని కొన అధ్యాయము అధునికకల్పనలతో నిండియున్నది. అందువలన నితరతాను వనికొందిన విక్రమనకు సమకాలికుడని చెప్పటకు సంశయము కలుగుచున్నది. విక్రమనకు మాడుకొన పదాక్షరము, పదిలక్షలు గుణములు, ఇరువదివారునుచేల వీనుగులును, నాలుగులక్షలు నాకాదళమును ఉన్నట్లును ఇతడు యాభై ఆయురకొల్ప శకులను సంహరించి శాకప్రపత్తుకు దైవట్టును ఆ అధ్యాయములో కన్పట్టుచున్నదానితోనే నవరత్నశ్లోకమున్నది. పై కల్పనలు నమ్ముటకు వీలులేనట్లున్నవి. మొదటి అధ్యాయములోని అనాంక శ్లోకమువలన శా. శ. ౪౪౫ టికి తరువాత వాడని స్పష్టమగుచుండ కొన అధ్యాయమువలన ఈకవి క్రీ.పు

శకపదము రాజవాచకమేగాని కాలవాచకము
అను నా కింకారప్రబల సాక్ష్యమున్నది. అది
గా-అర్థంత ప్రాచీనమున చాళుక్యమంగ శక్త్యయని
ను. (బాదామి గుహాశాసనము).

దానిలో నిట్లున్నది:—

“శ్రీమంగ శక్త్యకో రణవిక్రాంతః సువర్ణమాన
వత్సరే ద్వాదశే శకవృషతి రాజ్యాభిషేక సంవ
త్సరీ లేషు పంచమశ్లేషు.....”

ఈశాసనములోని శకవృషతి రాజ్యాభిషేక సంవ
త్సరీ అను ముక్క మనకు రెండు విషయములను
బయలుపరుస్తున్నది. అర్థకర్తయగు వృషతి శకనామకుడు
జాతీయుడు. అర్థములు అతని పుట్టుకనుండి ఆరం
భమైనవి. అతని రాజ్యాభిషేక వర్షము మండియే
చినవి.

ఈ వృషతి శకజాతీయుడనుటకు శాలివాహన పద
మున్నున్నది. అంతియేగాక స్వకీర్తనపుటల శకల
పుటల పోకయగమును బైదివలారంభించురని గాని
కాచే వారంభించబడిన దానిని విమృశించిరి
ని నమ్ముటకు నీలులేదు. కనుక యీ వృషతి శక
యగుగాడు. అతని నామము మాత్రము శకుడు.
శాలివాహనశాసనమునకు చేరినవాడని శాలివాహన

పదముచెప్పుచున్నది. ఎవ డీశాలివాహన శకుడు? గౌతమి
పుత్ర శ్రీగార్తకర్ణి అని ప్రసిద్ధిచెందియున్న రెండవ విలి
వాచకునిని తిండియూ, వానినీ పుత్రుడగు మొదటి విలి
వాచకునిని కుమారుడునగు శకనేనుడే యీ శకవృషతి
యని నా యనుమానము. భీమనేనుని భీముడన్నట్లు శక
నేనుని శకుడని నామైకదేశనామగ్రహణ వ్యాయముచే
వ్యపారింతుల సంభవము. ఈశకనేనునకు శివతాతకర్ణి యని
యు; శివల పరుడనియు నామాంతరములు గలవు. ఇతడు
మాధారీపుత్రుడు. ఇతడు శ్రీ. వె. ౧౫లో సింహాసన
మెక్కినట్లు స్మృతు లొసొించుచున్నాడు. ఏకు సంవత్సర
ములు తగ్గించి శ్రీ. వె. ౭౧లో ఇతని రాజ్యమారంభించి
నది యని నేను చెప్పునెడల అది ధర్మితకారణమునకు
చాల చేరువగా చేయుండును. శకనేనుడే తన రాజ్యాభి
షేక సంవత్సరము మొదలుకొని క్రొత్త సంవత్సరముల
నేర్పాటుచేసెనని నేమాహించువను గాని గౌతమీపుత్రుడు
శకయవనాదులను జయించి ఆంధ్రసామ్రాజ్య కీర్తిని
ధరతఖండమునం దంతటను విస్తరింపజేసిన విమృశ్య పితృ
గౌరవముచే తనతండ్రి రాజ్యారంభవర్షమునుండి శకాబ్ద
ముల నేర్పాటుచేసియుండునని నా యూహ. ముమ్మందు
పరిశోధనల నలన దీనిపర్యము బయల్పడవలసియున్నది.
ఇప్పటికి తర్కబలమంతయు శకనేనుని శకవృషతిగా
చెప్పుటకే అనుకూలమైయున్నది.

ప్రాంతపువాడగు సంవత్సర సభలో నున్నట్లు చూపబడుచున్నది. శ్రోతిర్విదాధరణ కవిత్వము చాల స్థి
యాదిదోషములతో కూడుకొనియున్నది. ఇది రఘువంశాది కర్తయొక్క కృతించి చెప్పిన సాధ్యము
ని. అతని బాల్యకవిత్వమేమో యని చెప్పుటకు సాధ్యముకానట్లు కవి కొన అధ్యాయములో తాను రఘు
వంశత్రయస్సు చేసినవిమృశనే ఈ శ్రోతిర్విదాధరణుడు చేసినదిని చెప్పుకొనుచున్నాడు. చతుర్థా
రాధామన సింహాసనమెక్కిన గుప్తనక్తవర్తి చంద్రగుప్త విక్రమాదిత్యునిగా గూడ శ్రోతిర్విదాధరణ
చెప్పుట సాధ్యముగాదు. అసలు శ్రోతిర్విదాధరణ గ్రంథమే శ్రీ. వె. ౫౩౩లకు తరువాత పుట్టినది.
గ్రంథ పురాణకర్తలు తమకృతులను కృష్ణద్యౌపాయమనకు ముడిపెట్టినట్లు తన కృతిని కాలిదాసునకు
యొందవచ్చును. అతని పయకాలివడుగా విశ్వసింపబడు విక్రముని పర్చించి ముందు వారిని వెనుకవారిని
ముచేసి అతని సభకు చేర్చి యుండవచ్చును.

లోకమున నున్నతవది కోరునెడల తేవక క్తి కార్యసిద్ధులను పొందగోరునెడల 'సోప్నాటిజం' 'సెన్సారిజము' మొదలగు నపూర్వ రహస్యములు తెలియగోరునెడల—లోకోపకారముకొరకు

స్వామి ప్రేమానంద గారు వ్రాసిన

‘వశీకరణతంత్రము’

అను నత్యద్భుతగ్రంథమును పితృణమే వెలకుతీసి చదివి లాభము పొందుదు. ఇందు, కోరికపిల్లను పెండ్లియాడుట, భార్యప్రేమను భర్త పొందుట, ప్రేమావృద్ధి, స్త్రీప్రమాదమున గౌరవముపొందుట, స్త్రీపురుషుని లోపములను దిద్దుట, పోగొట్టుకొనిన మిత్రస్నేహమును మరల చేపట్టుట, పోమరిపిల్లలకు చదువు పుట్టు చేయుట, పెండ్లికిముందుగ పెండ్లి కూతురి ప్రేమను సంపాదించుట, ప్రియులు లేనిపెండ్లిని ప్రీతికరముగ చేయుట, పురుషుని పశికరించుట, స్త్రీని వశ్యము చేయుట, విరోధులైన బంధువులప్రీతిని సంపాదించుట, అధికారి యనుగ్రహమును సంపాదించుట, దేశనాయకుడగుట, మానవ వశ్యము, తీవ్రజంతువుల వశ్యము, ఉచ్చాలన, ఆకర్షణ,

మోహన, వ్రంధన, విశ్వేషణ, మారణ, కాంతిప్రయోగములు మొదలగు 100 విషయములు సులభతైలిలో లిఖింపబడినవి. అందరకు నుపయోగమైన యీ యమూల్యగ్రంథము నింతవర కెవరయి తెలుగుభాష యందు వ్రాయలేదని దైర్ఘ్యముతో చెప్పవచ్చును. ఎన్నియో మర్కములు! అన్నియు రహస్యములు! మర్కములు-రహస్యములు-వశీకరణములు-నరుచుచున్న మాదమాద అత్యద్భుతములు!!! ఈగ్రంథమునకు బంగారమునకు బంగారమంత మర్యాద కలదనుటయేం దతిశయోక్తిలేదు.

పైన వివరింపబడిన విషయము లిందు లేవని విరూపింతుడేని ఈ పుస్తకమునకు మిరిచ్చిన వెలను మీకు త్రిప్పిచేయబడును. ఇంతకన్న నెక్కుడుగ నీగ్రంథముయొక్క మహత్వమునుగూర్చి వేరేమి చెప్పవచ్చును? ఈ యమూల్యగ్రంథరాజమును ఫకల్బజులు చదువుటకుగాను డిచ్చరచిన వెల రూ. 8-0-0.

ఎం. ఎస్. రాములు అందు కంపెని, పుస్తకవ్యాపారులు, రాయపూరు, మదరాసు.

“క్రాంత శక్తి, బాల్య తేజస్సు”

అ

ఎంతి మూలై
పోయిన చెట్టు
వడంతే కాలములో
తిరిగి యేలాగు
చిగురించి కోళ్లు
వెనజ్జునో, మీ
జీవామృతమును
యేయొక్కరు
సేవింతుకో వారి
సమస్త రుక్మతల

అ

అ

సంపాదించి వాడు
లకు, నరములకు
క్రమేణ బలము
నొసగి పై చెప్పిన
చివురింతవలె మను
జుని కొక క్రాంత
శక్తిని, బాల్య
తేజస్సును ఉద్ధి
రింప జేయును. ఇది
నా ప్రియభావము.

అ

యం. ఎ. పారిశ్చేంద్రరావుగారు, బ్రహ్మ, ఇర్రాకుం.

[జీవామృతము సేవించినవినక తీయించుకొనిన వారూచిత్రము.]

సా 1-3 వెల
రు, 3-4-0

జీవామృతము

ప్రతి మందులంగడే
యందును దొరకును

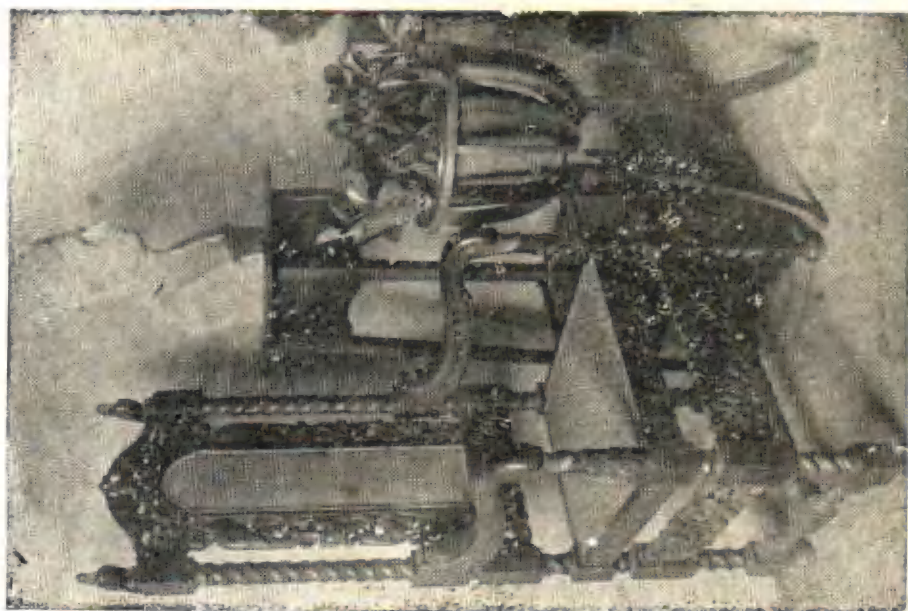
తేజస్సుకు - విర్యవృద్ధికి - కండపుష్టికి
ఆయుర్వేదాశ్రమము

151, గోవిందపునాయక వీధి, రేపాలపెట్టె 287, మదరాసు.

౪. వెండ్రి ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడిన తొమ్మిదవ నమూనా

౫. వెండ్రి ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడిన తొమ్మిదవ నమూనా

ఇది చామరాజేంద్ర సాంకేతికవిద్యాలయందు చేయబడినది.

నల్ల చెనకీటలో నమర్చబడిన దంతపు
చిత్రప్రేయ విగ్రహము

(౧౦) చిత్తరువుప్రతిమ - గంధపువ్వునది ;
తెండుకొరు కర్మాగారమున చేసినది

(౧౧) మేజుపై నుంచుకొను అద్దము

తండ్రినిలాసము. ప్రిన్స్ ప్లేటులును, ఎక్స్ ప్రెస్ హార్డు గాస్ ప్లేటు చేపర్లును శ్రేష్ఠమైనవి! పెరిఫరాను నెం
 "జ్యూస్" 2128
 కలకత్తా. **చౌకయెనఫోటోగ్రాఫికు డిపార్ట్** కలకత్తా

బొటోక్యష్టా దత్తు అండ్ కంపెనీ డి. త్తరాధికారులు

లేట్ పిబ్ చరణదత్తు అండ్ కంపెనీ ఫౌండేషన్ 1880.

8/1 హాస్పిటలువీధి; ధరంతుల్లా: కలకత్తా.

పోస్ట్ ఏజెంట్లు:—

"ప్రిన్స్ ప్లేటు, బ్రామైడు అండ్ పి. ఓ. చేపర్లు"

పోస్ట్ ఏజెంట్లు:—

"గెవార్డు పి. ఓ. అండ్ బ్రామైడు చేపర్లు"

"స్క్రింస్ కమిషన్"

"తారన్ టెన్ పిక్చర్స్ కమిషన్"

శ్రేష్ఠమైన జర్మనీకమిషన్లు, మంట్లు
 మున్నగు వివిధవస్తువులు.

డిస్ట్రిబ్యూటింగు ఏజెంట్లు

"ఇలింగ్ పిక్చర్స్ ప్లేటు, చేపర్లు, ఫిలిములు"

అన్ని రకముల ఫోటో సామానులు, కెమికల్స్, హాండ్లీ, ప్రొసెస్సు, లైను, ఆఫ్టోన
 సామానులు, చిత్రకారుల రంగుపరికరముల ఇంప్రోవర్లు, విక్రయదారులు.

అమెచ్యూర్స్ డెవలపింగు, ప్రింటింగు, బ్రామైడు ఎక్సలార్జిమెంట్లు అత్యంత మనో
 హరముగ పలువిధములు, సరవములునగు ధరలలో తయారుచేయబడును.

క్రొత్తదనమునకు పూచీ!

ఒకసారిచూచినచో మీకే తెలియును!

సంపూర్ణధరల బాపితాకొరకు వ్రాయుడు.

3 రూపాయలు విలువగల టైంపీసు గడియారం

నూతన విచిత్ర పాకెట్ క్యామరా

నూతనముగా ఇంగ్లీషువారిచే కనుగొనబడినది. ఈ
 క్రొత్త క్యామరా ఫోటోలను సులభముగా తీయవచ్చును
 దీనికి ఫోటోగ్రాఫ్ సంబంధమైనవిద్య యేదియు నేర్చుకొనకయే
 నెలకు రు. 50 మొదలు రు. 200 వరకు సంపాదించవచ్చును
 ఫోటోతీయుమార్గమును బోధపరచుచు యీ క్యామరా మీకు
 సంపదను. దీనినుండి $3\frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$ పైజాగల ఫోటోగ్రాఫ్ తీయ
 వచ్చును. ఇందుతోకూడ ఒక డ్రైక్లేట్లు, కాపి, డెవలెప్పర్
 వగైరా ఒకటాకటి సంపదను. ఇందులకు మరి జేరోక సాధ
 నము అవశ్యకములేదు. మిక్కిలి సులభమార్గము.

దీనిధర 3-8-0 లు మాత్రమే.

క్యామరా కొనువారికి ఒక టైంపీసుగడియారం ఇనాముగా సంపదను. పోస్టేజీ ప్రత్యేకము.

డి 5412-వా 1652.

కె. టి. గోవిందరాజులు అండు కో.,

ఫోటోగ్రాఫర్, 1/25, ముల్లాసా హెబువీధి, మద్రాసు

బరంపురం నేత పట్టుబట్టలు

చాక ధర !

గ్యారంటీగా ఇవ్వబడును !!

బరంపురం నేతపట్టులు కొనుటకు యిదియే మంచి సమయము !

0-0 కిమ్యత్తుగల పట్టుబట్టలు రు 60-0-0 లకే ఇట్టి సమయములో చిక్కగలవు !!

ఈ తరుణము వినిచిపోయినయెడల మరల ధరలు జూపి ఆగును !!!

మా సిల్క్-బట్టలు మైనూరు, పూవా, మద్రాసు, నూరత్, తంజావూరు, కంబీవరం, మొదలగు ప్రదేశము లిగిన మహాసభలలో మహారాజులవల్లను, దేశనాయకులవల్లను అనేక యోగ్యతాపత్రికలను పొందియున్నది. మా యొక్క సరుకుల నాణ్యమునకున్ను, తక్కువధరలకున్ను, మేము పొందిన యోగ్యతాపత్రికలే నిదర్శనము. మా సిల్క్-బట్టలు ప్రతిగ్రామములోను, ప్రతిపట్టణములోను దొరుకును. మావద్ద అన్ని రంగులలోను, జాలలోను సిల్క్-కండువాలు, పంచెలు, చావులు, చీరలు, నారమడి పాత్రిపంచెలు, వర్తింగు, కోటింగు, న్ను, వేస్తు సిల్క్-కోటింగు కండువాలు, దుప్పట్లు. సెం 100 లగాయకు 200 వరకు మూలు జరీబట్ట కొరుకును.

కొ వివరములకు ఈ దిగువ యడ్రాసుకు వ్రాయుడు—

బి. కె. గుప్త ఆంధ్ర కంపెనీ

పట్టుబట్టలు వ్యాపారము, బరంపురం సిటీ,

[గంజాంజిల్లా]

తమగు ఆరోగ్యము !

గ్యారంటీ?

నిర్వివాదముగు నివారణము !!

కాండో లేహ్యము.

విద్యుక్తముగ తయారుకాబడినది.

20 రులముల వద్దా 1-కి వెల రు 2-0-0 లు మాత్రమే. పోష్టేజీ ప్రత్యేకము.

లేహ్యము ఒక గొప్ప మహాత్మునిచే క్రొత్తగా కనిపెట్టబడినది. మాకాండో లేహ్యము నేవించిన ఇండ్రయి, స్వచ్ఛులనము. కాప, క్యాప, పాండుపు, దుర్బలత్వము, అరుచి, గుండెనడి, నిక్కాక, పురాతన మొదలగు మేహవ్యాధులు నివర్తియై ఇండ్రయిపుష్టికలుగును. దేహదారుఢ్యము వృద్ధియగును. ఇది ప్రతి వ్యక్త నేవించలేనిది. అనేక యోగ్యతాపత్రికలు వచ్చుచున్నవి. పూటకు $\frac{1}{2}$ రులం చొప్పున నేవించిన టువంటి ముసలివారైనను యౌవనవంతులై సంసారసౌఖ్యము అనుభవించుటకు వలయుధాతువుత్తి కలుగుడబాల్సి [ఒకమండలము] నేవించినయెడల మంచిబలిష్ఠుడుగు సింహముతో బోరాడగల కాండో బలము ఇంకా దీనిఅద్భుతగుణములు నేవించినచో మీకే తెలియును. వాడువిధము, మాకువచ్చిన యోగ్యతాపత్ర తో పంపబడును. నేడే ఆర్డరు వ్రాయుడు.

ప్రాప్రయిబుడ.

గుప్త ఆయుర్వేద నిలయము,

కన్పాబజారు, బరంపురం సిటీ. (గంజాంజిల్లా.)

MEHA SANJEEVI TYLA

మేహసంజీవి తైలము

మేహసంజీవి
తైలము

96 అభ్యుద్ధమైన మూలికలతో తయారైన మేహసంజీవి తైలము పకలకుప్పలు, మేహసంబంధములైన అన్ని ప్రాణములు, అన్ని చర్మవ్యాధులు, కాళ్ళు చేతులలోని తిమరువాయువు తెలుపు, కొరుకు, మధుమేహము, రాచకురుపు, స్త్రీలరుతువాద్యములను పూర్తిగా పోగొట్టి కఠినమును కృత్రిముచేసి స్త్రీలకు సంతాన ప్రాప్తిలభిం చేయును. గుణము లేదని రుజువున ఖరీదు వాపీను చేయుదుము.

6 టౌ. సీసా. ద్దు. 5-0-0,

3 టౌ. సీసా. ద్దు. 3-0-0.

ప్రంభనవట్టి

సరములకు నిజముగా మంచినటుత్వమును గలిగించుటలో ఇది అసమానమైనది. వ్యష్ణు నలితము, నిస్సత్తువ, అకలి మందగించుట. జ్ఞాపకశక్తితగ్గుట, మెదడు చీకాకుగా నుండుట, మొలదగువాటికిని రామబాణమువంటిది. 25 గుళికలుగల బుడ్డి 1కి రు 3-0-0. పోస్టేజీ వేరు.

విలాసము :—

డాక్టరు కోటా జయరామునాయుడు, ప్రొవైజరు

మహేశ్వరీసిద్ధ మెడికల్ హాల్,

159, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

రత్నపురుష లేహ్యము

ఏకారణమువల్ల వచ్చిన శుక్లవర్ణమైనను పోగొట్టి ఏర్పవృద్ధి బలము కలుగజేయుటయందు ప్రసిద్ధిపొందినది. ఒకసారి వాడి మాచిన మీకే తెలియును. కేరు డబ్బీ రు 3-4-0 లు శగలేహ్యం-శగలకు-డబ్బీ రు 1-8-0 లు మానద్ద పూర్ణచంద్రోదయం మొదలగు టౌషధములు-లేహ్యములు-భస్మములు-అనవములు, సిద్ధముగా కలవు. కోరువారికి కేట్లా గుచితము.

శ్రీ పట్టాభిరామ వెద్యశాల,

రాయవరము,
(తూర్పుగోదావరిజిల్లా)

జయగురు దేవ

యం. రంగప్ప

అందుకో

మేలయిన పట్టు పీతాంబర వర్తకులు మొలకాల్కూరు, మైసూరు సంస్థానం.

1912 లో స్థాపితం

గట్టిచాయవస్త్రం తులం 1కి రు 0-7-6

మొగటం తులం 1కి రు 0-9-6

జల్లారిచీరలు 1కి రు 65-100-170

సాదాపట్టుచీర 1కి రు 45-50-55

కరవస్త్రములు డజను 1కి రు 9-0-0

కోటుగుడ్డ, నడుముకట్టు మొదలైనజవళీ సర సముగా దొరుకును.

వర్తకులకు కమీషన్ ఇవ్వబడును

బాపాలాల్ & కో

సీ మ

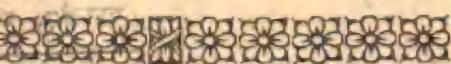
0.0-కి

ల ము ల కు

నమక మైనస్థలము

కారు, నెండి నగలవర్తకులు,

26 చైనాబజారురోడ్డు, మదరాసు.

యైస్ ఆస్యారెన్సు

కంపెనీ లిమిటెడ్

(స్థాపితము 1908)

ధ్యక్షుడు, పర్ లాలూభాయ్ కామత్ బాన్

E. J. P. మేనేజరు యస్. వి. కాద్దూమా

యా దేశపు భీమాకంపెనీలలో కెల్ల అన్ని

అవీకాకగ్యముల నివ్వగలదియై. ప్రత్యేక

ములు, తక్కువ ప్రీయములు, ఎక్కువ బోన

మం. రకులు.

మంచి మేనేజిమెంటు.

మేటర్ నాన్ థర్ ఫీచరు, పాలసీదారు

కెంటు సే చెల్లింపుట, వివరములకు వ్రాయుదు

JANABHAPAI B.A. Secretary

Madras Branch, P. B. No. 337,

Mount Road, Madras.

అమెరికా బయాస్కొప్రమిషన్

[ప్రథములో చూపింపున ప్రకారమే యుండును.]

ఈ యంత్రమునకును చమురు దీప ముంచబడియున్నది.

ఆంధ్రులారా! ఈ నెం. 1 యంత్రములో ఫీలిం

లేపులు చేసుకొని వచ్చినట్లయి

తే పెద్ద బయాస్కొప్రలో కను

బడుచిత్రములు బహుములభము

గా చూడవచ్చును. దీనిలో అనే

క వాట్టుములు, పర్కములు,

లేటిలు, ఓడలు మోటారు మొద

లైనవివరుగెరువట్లు కనబడును.

దీనిలో కనబడు చిత్రములు 1

X జము పొడవుకు పైగా బహుచక్కగా తెలుగును. రు. 8.

ఈ యంత్రముతో 1 X జము పిలిచునైపు ఇవాం

పంపబడును, ప్రత్యేకముగ పిలిచునైపులు X జము 1-కి

ధర 2 అ. కొన్ని మిషన్లే చేతిలోవున్నందున శిష్ట

ములో వుచ్చుకొనుడు.

మదరాసు సినిమా కంపెనీ,

నెం. 10, ఆరుముగంబి, మదరాసు.

ప్రాచీన శృంగార గ్రంథములు

శృంగారరాధామాధవ సంవాదము 2-0-0

శృంగార అహల్యా సంక్రందనీయము 1-0-0

శృంగార మల్లినాదరిత్ర 1-0-0

శృంగార భల్లూనాదరిత్ర 1-0-0

శృంగార సావిత్రీచరిత్ర 1-0-0

శృంగార సత్యభామాసాంత్యము 3-0-0

శృంగార కాళిదాసుకథలు 1-0-0

శృంగారము 0-4-0

మిస్ మెయో గ్రంథఖండము 1-0-0

శృష్టికాండము 1-8-0

తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము.

జి. ఎస్. శాస్త్రి అండుకో,

తపాలుపెట్టె నెం. 110, మదరాసు.

ఒకనాటి మధ్యాహ్నమున మేఘములు క్రిందిభాగము నావరించుచుండెను, వర్షము పడుచుండెను. కిరణ వాయుప్రచారము మిక్కుటముగా నుండెను. మోహనకామసుందరుల సంభాషణ మగ్గములోనివాడె నలె జరుగియుండెను.

మోహనుడు కాలవ కన్యకాని యొక్క మర్రిపై కూర్చుండెను. క్యామసుందరుడు పశుకమర్రిపై జీగబడి ఏనుగుమార్కు పెగల్చెట్టి పరిగించుచుండెను. క్యామసుందరుడు సంభాషణనిమిత్తము జాటచే నలిగిపోయినట్లుము చేయుటండెను.

“మాదుము మోహనా! న్యాయవాదిమాత్రము స్వలింగప్రేమనుకలరాదాదేమి! నెవకవృత్తిలోనున్న వాడొకరిద్దరు యజమానలియ్యబ్బి తిరపావహింపవలెను. న్యాయవాదియు లోపలకు నీవచేయవలసినవాడే. కావున నిరువురికి నామ్యము లేకపోలేదు. ఏదైన పరమగవాన మగు నేవకవృత్తియే” అని క్యామసుందరుడు పలికెను.

“అదెట్లు? నీవకుడనువాడొకరిది వృత్తి నిమగ్నరించి తిరుగవలెను. న్యాయవాది యీ విషయమున ఇరువులకును. నెవడు వానిని నాశ్చాపించలేడు.” అని మోహనుడు నుడివెను.

“న్యాయవాదిని కయ్యి. నేను పలికినదానిలోని పశ్యిమెనుగనల” అని క్యామసుందరుడు నుడివెను.

“నరే! మాచెట్” అని మోహనుడు పలికినను, సంభాషణపద్ధతి యిట్లుండెను. చర్చ కడు కదలిక గలిగియున్న ను నారాంతమేమియు లేలలేదని క్యామసుందరుడు తెలిసికొనెను. కొంతసేరకు మూకీభాషయు వహించెను. అతని చర్చపై పెగల్చెట్టిపైబడెను. అయ్యది చెబుగుచుండలేదు. కాన దానినుండికూడ వారెకు సారమేమియు గ్రహింపలేకుండెను. అందుచే మరల సంభాషణనుతిగెను.

“మోహనా! నీవు చర్చాకావ్యైక్యాడవు. అన్నదని నేనేనిషయము నీ మనమున కెక్కింపలేదు.”

“అది నా తప్పుకాదు. నీ చెప్పడట్లు చేయలేకాని వాదముల ఫలితముండే. నీకట్టివాడను తలెయును.”

ఈ మాటకు క్యామసుందరుడు కోపములెఱిగించి “దివరకు నీవిట్టివాగ్గమునే యవలంబించెదవు. తి. హేతువులు మాపలేనపుడు నీవు మనశ్శైలియుల వాక్కులు ప్రయోగించువు. నీలోనున్న లోపమే యిది అని పలికెను.

“అదిగో! నీవు నీ యిష్టానుసారము మాటలు ప్రయోగించెదవు, నేను నీతో వాగాదమునకు పరిగించి నీవు పలికినపుడే నీవు సారపడితివని లెలంపవు.”

ఈ మాటపై క్యామసుందరుడు పెగల్చెట్టి పడినది కిదితో వాసీనుడై తనకేలులోనుండి రుమా తీసి ములోలనముల అద్దములు ముద్రపరచి లేచి “నీ న్యాయవాదియగుటకు దుర్బుద్ధి పొదిముచున్నది. నీ జయమునొందుము. నేను పోయెద ననుచు క్యామసుందరుడు వెడలిపోయెను. మోహను” చాలోపనానిమిత్తముండెను.

* * * *

మోహనకామసుందరులు ఆంగ్రవయోగి బాపగండలేమునకు తెండివారు; ఏకమటుంబ జనితులమిత్రులు. మోహనునితండ్రి స్వోపయోగమునకై వాడలో నొకప్రత్యేకగృహము కట్టించి యుండుండెను. అంతకుపూర్వము కుటుంబముంతయు బంధువులలోనుండెను. మోహన క్యామసుందరులు పాతకాలయందు క్రింది కిరణులలో ప్రవేశించునపుడు స్నేహము కుదిరెను. నా నుండియు వారిమైత్రి దీక్షాసాధిగృహింపబడెను. ముక్తధారణమున నేమి, అభిరుచులలోనేమి, యభిప్రాయలలోనేమి, పరిహాసఫలితములలో నేమి వారెన్నడు నే

విభవ కళాకాలా పరిమళలితములందు గూడ పొందిరి.

* * *

అప్పుడు వారి భావితీవితము చింతనీయము. దాని యంతరవర్తన నర్పించియుండిరి. మోహనునికి దిగా ప్రవేశింప తలంపు, శ్యామసుందరుడు యయివాది పరీక్షయం దుత్తీర్ణుడైయున్న నం దాదని కభిమానములేదు, తనమిత్రుడు దిగా బ్రవేశించుటకు కృతసిద్ధియు డైయున్నం దెవలంబింపని వృత్తిని దా నవలంబింప నిష్ఠ పడుట తాను పసితనమావృత్తిలో బ్రవేశింప నుచు అప్పుడు మోహనుని విడిచి పైకేగెను. దిగా శ్యామసుందరుడు పీఠిలోనికి రాగానే మెలపు మెలసెను. అత డాకాశమువంక పోతేలులో సామ్యుక్త చేతులుమాన్చెను. పాస్తములే మైకివచ్చినవి. మరల నింటి మోహనుని తల్లి కన్నడెను. ఆమెను ఆమె “నిందుట! ఇంకలోనే వెనది అనెను అందుకాతడు నిరింపునను తిరు నడిచిపోవలంబితి, వర్ష ముపడువట్లున్నది. కంట మెక్కిపోవలెను.”

మని తల్లి యాతనికి కొంతపైకమిచ్చెను. అదివ యిదల దేవప్రభు గృహశ్యాపార కలుగుదున్నాని యామెనడిగెను. “నిదో పార్యకు పోవమా!” అని యామె యడి గా వాతడు గృహశ్యాపరమురాతిపోయెను.

తన భద్రావన్నము మోహనుడు శ్యామసుం దున్నెను. నేనట లాతనితో శ్యామసుందరుడు నిం దనే షికారు వెడలెనని చెప్పిరి. వెంట ఉత్సాహిహీనుడై శ్యామసుందరు జనని దికిగెను.

వా! ఈమందువేసవిలో నెచ్చటికి ప్రయా నున్నావు? ఇప్పుడే శ్యామసు షికారు మామె పలికెను.

మోహనుడు—మా పినతల్లి కుమార్తె పెండ్లి. “నేను గంటూరు వెళ్లవలసియున్నది. నేను వెళ్లనిచో మా పినతల్లి కోపగించుకొనును. ఈ విషయము చెప్పుటకై వచ్చితిని. శ్యామసుందరుడు వచ్చు సమయమైనదని తలంచెదను.”

శ్యామ. తల్లి—“ఏమైనవరే. ఇట్టియెండలో నీవు గంటూరు వెళ్లరాదు. కడువాయాసపడెదవు. శ్యామ డెంతలో నమ్ముతో చెప్పజాలను. బాంకి వెళ్లెను. ఇంది రా! మోహనుడు గంటూరు వెళ్లమన్నాడు. మార్గమువ వేసికొనుటకై కొన్ని తెనులపాకు లిమ్ము.”

మోహ—“అవునవును. నాకు హితమే. నేను వీని నేదించినప్పుడెల్ల నిన్ను చ్ఛరించుచుండెదను.”

ఈ మాట కామె నవ్వెను. ప్రక్కగదిలోనున్న శ్యామని పొందడైశ్వరీయు నవ్వెను. మోహనుడు చేరి గడియారము చూచుకొనియెను. అప్పుడు శ్యామని తల్లి చైలుబండికి వేళ యయినదని గ్రహించి మోహనునకు తెనులపాకులు తెచ్చుటకై వెడలెను. మోహనుడును లేచి శ్యామసుందరుని దిగువు గదిలోనికి పోయెను. మార్గోయాసము పోవ మనోహరమున నవిల యేదైన నుండువని పుస్తకము లన్నియు వెదకెను. క్రొత్తత్రుప్తక మొకటి యాతని కంటబడెను. అది తీసి తెరచునది కొక యుత్తరము అందు కనబడెను. కనరు పై విలాసము తనభార్యచే వ్రాయబడియుండెను. ఆమె శ్యామసుందరునికి తిరుపతినుండి వ్రాసినది. మోహనుని మామగారు తిరుపతిలో మర్యాదగుండుండెను.

అయిదారు దినములనుండి తనభార్య వృత్తాంత మేమియు తెలియమిచే నుత్సాహినికుడై యుత్తరము విచ్చెను. కాని యందలి ప్రభమాత్మరములే యాతనికింపి తునికేసెను. ఎట్టెట్టో యాత డుత్తరమంతయు చదివెను. అందినట్లున్నది:

“ప్రాణప్రియా!
నాపై మీగుకోపమా? మా వదినయొక్క అడ్డుచే నేను మీ కుత్తరము వ్రాయ నీలులేన్నది. పరిహాసప్రియు

రాలగు వామె చూడకుండ ఈ త్రైతము వ్రాయ నీలు లేకు
న్నది. అట్లుచూచినయెడ నాకు సిగ్గు. నే ను త్రైతములు
వ్రాయుటలో వెనుకబడితివని మీరు వ్రాయ మానరాదు.
మాననచో నా మనసు నోచును. మీ యే త్రైతము విచ్చి
నచో రహస్యముగా చదివి దాని వాప్యవంతిరమున సర్వ
కాల సర్వావస్థల నుంచెదను. అందువిషయమై మీ రే
మియు సందియపడవలదు. మీ వియోగము నే నొక్క
క్షణమైన భరింపజాల. నా మనోవ్యాకులత మీ రెరుంగ
జాలరు. నా యంతిశ్చేడువుచే మిమ్మెప్పుడును గాంచు
చుండెదను. నా విక్రాంతిపయమున నా మానసవిధిని
మిమ్ము స్మరించుచుండెద. మీరును నన్నట్లుదరించుచుం
డెదరా? అందు సహస్రాంశమైన నాపై ప్రేమకలిగి
యుండెదరా? ఈ జబ్బాబునకై నా మన మాతృశపడు
చుండును. చూరము గానున్న మీ యథాంగిని పురుషుడు.

“ఈ విషయము పైకి నుద్దుసరానిదైనను నాయా
త్మను లోనవలెపించి కేయలందుటచే దాని వెడల
గ్రక్కల సెను. మదియాభిప్రాయమందు తీర్చెదరని మిమ్ము
కోరుచున్నాను. ఆనాడు మనల జాడ నొక పార్శ్వ
యునలినచ్చినది. ఆమె యొక యంగుళీయకమును ధరించి
యుంబ కంటిరికదా. అనురాగము నెఱుంగుచున్న కెంపు
ఆ యువతి యంగుళీ కెంట పొంపు కలిగించుచుండెను?
ఆ యువతికోరచ్చాయ యాసొంపును ద్విగుణీకృతము గా
బించియున్నది. అట్టిభాయ మనకులేదు. శరీరకాంతిలే
నంతమాత్రమున నంత చక్కని యాభరణము ధరించుట
కభ్యంతనమేమి? నేను దాని ధరించుట మీ కిష్టమగునని
నొకటి నాకొఱకు పంపుదు. నా వ్రాతలో మాద్దనిము
లేదు. నయయుంచి తమింపవేడుచున్న దాన. విదిన
నచ్చుచుండుటచే లేఖని యిచ్చట నాగినది. నెలవుతీసి
కొనెద. మనసార సర్పించిన నాప్రేమాంజలి గొనుదు.

త్వదీయ పౌనర్యాంబుజ భ్రమరభ్రమర.”

మోసానుని కల గిరగిర తిరుగుచుండెను. ఆరని
నాదీపతీక్ష నెవరైన కేయలరురేని ప్రాణములు వీడిపోవు
చున్నవని పలుకవలసినదే! ఉత్తరమందలి ప్రత్యక్షరము

వివశూరితముగు శిల్పమై మనస్సును బాధించుచుండెను.
భ్రమర తన భ్రమర యేనా! యువకుల ప్రేమ యథో
లోకమునకు ద్రోయవలసినదేనా? ఇచ్చియు నటన
లేనా? మయదారము లోయారము గల పక్షింబ; మాత
యలికటువు. కేతకి పరిమళోద్ధారి; కంటకాపృతము.
దంతపుబొమ్మలవలె ధవళకాంతుల చెవజల్లు శరీరచ్చాయ
గలిగి వివశూరిత వ్యావయలగు ముదితల నెవడు నమ్మునో
నానిశీదితము నిస్సారము, ఇట్టి యాలోచనచే మోసానుని
మన సెల్లకల్లాలమగుచుండెను. ప్రపంచకమంతయు నంద
కారముగ్గు మయ్యెను. ఒకచో నానీనుడయ్యెను. “శ్యామ
సుందరుడు నానాల్కన్నే హితుడు. హామిత్రమా! పవిత్ర
పౌరదయా! నీవు నన్ను మోసపుచ్చితివా” అని కలంచు
చుండెను.

కంకదారావములు చెలగ శ్యామసుందరుని భార్య
గదిలోనికివచ్చెను. రెనులపాకులు కొన్ని యాతనికెచ్చి
“మీ రెప్పుడు తిరువతినుండి తిరిగివచ్చెదరా”ని యడిగెను.
ఆసమయమున నిర్మానమాయా క్రోధములు ముప్పిరిగొన

మంశిపముచుండెను. అతడే ప్రత్యుత్తరమియ
మానప్రతముగాంచి యాతని మోము దిక్కుమె
ను. తమ్ములు వివర్ణ తన చెగడొందెను.

“వీర కీర మస్వస్థురగా నున్నదియో? యిట్లుగ
యము మావరాదా?” అని యాతనితో బలికెను.
అతడు మెట్టగా “మావను” అనుచులేచి మాడు
డక వడివడి మెట్టువెగి గ్రొదిలిపోయెను.

ఉపరిభాగమువలె పాతానుగా గ్రొందవడిన యొక
పాత్రజింతుడునునున్నది ప్రతిధ్వనులతో గడిచంత
విన లక్షణము, మోహమని చిడిముడిపోకడలన
దు కలిగెను. ఇందర తీవ్రమున నిట్టిలర్య నూత
ఆమెయెన్నడు మోహమనందట్టి లక్షణము గన
కాదునుండదు నామెపెండ్లియాడిన దినమునుండి
నామెయెందుల నేర్చుతో బ్రవర్తింపుచు నాత
లవనముల నామెకుత్సాహముకలిగించుచుండెను.
నీ విదియేమి? అట్టి విషయమెన్నడైన జరుగునని
తలంపలేదు. మోహమడు కొలది నిమగ్నములగ్రొంద
డెయున్న కుప్పీపై నామె యాసీనయై యందుకు
రగా మరయుచుండెను.

మేటాపై కొన్ని పుస్తకములుండెను. ఆ దినమే
మె సరిగా చేర్చియుంచినది. కాన నందునుండి
యున్న మాతన గ్రంథమొకటి యామె దృష్టి
ం చి నది. దానిని తీసి తెరిచినది. భ్రమర
యుత్తరము కంటబడినది. ఉత్తరము చదివినది.
ను దాని నచ్చలమర చెనని యూహించినది. కాని
డవోట్లు నావిధముగా వాయుటకు గతంచేమి?
ను మామెకు పలుమరు బాధించుచుండెను.
భావముతో నా యుత్తరము కనరులోనుంచి
విడిచెను. ఆలోచనా నిమగ్నయై యుండుటచే

వ్రాతగమనింపలేదు. ఉత్తరముట్లు అశాగ్రతగా
మంచిదికాదని తలంచి తనపైపైలో దాన
తన గదిలోనికి పంపెట్టె తెరిచెను.
కవరంచునుండ పైవ్రాత కనబడెను. ఆమె
వెంటల బాటెను. పంపెట్టె మాత్ర ఆమె

చేరిగాకలపైబడి నానిని పగులగొట్టి చేతికి గాబుములు
కలిగించెను. ఆ సమయమున నా గాయములు కలిగిన
పంగతియే తెలియకపోయెను. విషయ నిగూఢగతై
యాలోచించుచుండెను. తర్వాతమే మోహమనందట్లు
కారణమేమో కనుగొనెను. ఆమె మొగమంతయు పారి
పోయెను. నుగుటిపై చిగుతెనుటలు కమ్మెను.

వెంటనే తనలో “భ్రమరతేమి పిచ్చియో? ఈ
యుత్తరముయొక్క కవరికాకపోవచ్చును. ఈకవరులో
వచ్చిన యుత్తరము మరియొకటి కావచ్చును.” అని
టంకు పెట్టె యట్టె తెరిచియుంది క్యానునుందిరకు
నదువుకొను గదిలోనికి ప్రతిఫలము చెప్పెను. కాని
యుత్తరము మరొకటి కన్పడలేదు. దీనితో నామె
హృదయాంధకారము మరింత దట్టమయ్యెను.

మోహన క్యానునుందరల హృదయములొక్కటి
యే యని ఇందరకు తెలియును. అట్టి మైత్రి యొద్దట
నామె కాంచలేదు. ఈ హేతువుచేతనే భ్రమరతో
నామె స్నేహముచేసెను. ప్రపంచమందలి వైభవమంత
యు నాకు భ్రమరామోహన క్యానునుందరలందరే యు
న్నది. ఇట్టి బంధమును విడగొట్టు దుర్దినము వచ్చినవని
విచారించెను. ఆమె దృష్టికవలోధము కలిగించుచు కన్నీటి
విందువు లామె కన్నుల నావరించినది.

ఇందర మరల నిట్లు రేలంచెను.

“మోహనబాబు తనకు భ్రమర వ్రాసిన యుత్తర
మచ్చట మరచి నా ప్రాణవిభునకు వ్రాసిన యుత్తరము
తీసికొనివెళ్లి యుండును. లేదా. ఆ యుత్తరము నా
ప్రియుని వద్దనే యుండ వచ్చును. భ్రమర తనకొకయుత్త
రము వ్రాసియుండిన నాతో నాప్రియుడు చెప్పవం
దువా? అదిగి యీ యనుమాన విశాసమును వదల్చుకొని
యెడ.”

అట్టియాలోచనయందు గంటలు గడిచిపోయెను.
తలనొప్పి మిమపై నాదినము గృహకృత్యములు వదల్చు
కొనెను. రాత్రి ౮ గంటలకు క్యానునుందరు దింటికి
వచ్చెను. ప్రియురారి యస్వస్థత తల్లిచలన నెరిగి నామె
పండుకొన్న స్థలమునకేగెను. కాని మునుపటివీరి నాతని

బాహువుల నామె కంఠ ముర్పించలేదు. ఇదన్నియు క్షామమందగుదు గమనింపలేదు. ఏదో యాలోచించుచుండెను. ముందు ఇందిరయే మాటాడెను. మోహమును గుంటూరు వెళ్లి వదిలయ మాత యెరుంగునేమో కనుగొనెను.

“అవును; అతడు నా కావిషయ మెరిగించెను. తనతో రమ్మచి వస్తుబులంత పెట్టుచుండెను. ఆతడెప్పు డీదలము విడిచెను!”

“ఈ మధ్యాహ్న మే. మీరు ఏకాదశినిన తతోక్షుడమే యాతడిక్కడను విచ్చెను.”

“ఏదోనేమైన చెప్పెనా?”

“ఏమియులేదు. కొన్ని తనలపాపము ఆతనికిచ్చితిని. అవి తీసికొని యతడు వెడలెను. భ్రమర పంకతిలేమి?”

తొట్టుపాటుతో “నాకేమి తెలియును?”

ఈమాటతో పెద్ద గాలివీచగా దీపమూరి అంధకార నూనరించిన స్త్రీ మెరుగు యాకొంచె మాత్రము తొల్లి పోయి యామె మనసంతయు తమోహమును ముగియెను.

* * * *

మోహమును గుంటూరు వచ్చిన తరువాత తన గృహము విషయము మరచెను. అతడచ్చటనుండవలసినది తెందు దివములే. ఆతనియందు మాత్సర్యం నీనత్వం గమనించెను. అనందమయుడగు నాత డిప్పుడు చింతా కులిగెను డయ్యెను. అటలలో పొట్టాడడు. తన యాడుచారి గూడడు. అనంతజనకములకు నే విషయములందు బ్రచే శింపడు. బంటరిగా నుండును. మాటాడుటగును. ఏదైన ప్రశ్నింప తురము చెప్పవలసినపుడు వెడమాపు మారును. ‘విద్యాధికక్యమే యిట్టి నడతలకు కారణము. ఇప్పటి విద్యాధికుల స్వభావమే యిది’ యని యాతని పినతల్లి తెలుచెను.

వెజనాడ వెల్లిరమ్మని తనతండ్రి మోహమనకు త్రము వ్రాసెను. కాని యాతని పినతల్లి మోహమునికేరీరసితి

తానులేదనియు, నుంటూరులోనే యున్నదా నాలోగ్యముగానుండుననియు ప్రత్యక్ష తురమిచ్చుటచే మోహముని తండ్రి మాత్ర ప్రాయశః మోహము పేరవచ్చిన యు త్రము బన్నియు నతనికి పంపించి జేయుచుండెను. అందు భ్రమర వ్రాసిన యు త్ర ముందు కలదు. కాని గాంచినంతనే మోహము వనూయుద్యోగిక ముందహాసమువరించెను. ఆ యు త్ర మొకవంక వడవైచి తక్కినయు త్రము బన్ని యుబాగయూరతో జూచి తుదను భ్రమర లేఖను చిచ్చి వదిలెను.

“హితా!”

మీ యు త్రముచూడ నాకు గలిగిన యానంద మపరిమితము. మీరు నన్నంతగా ప్రేమించుటకు నాయందే గోష్ఠతనము కాన్పించెను. కాశ్యపముగా నిట్టి దయ నాయండుండునట్లు జేవుడనుగ్రహించుగాక. మీ యంద రిట్ల దూరముగానుండుటచే నా పౌదయ మెప్పుడు విచార యుజమెయ్యుండును. జేవుడెన్నడు నులల నందర మరల వెజనాడలో సమావేశమగునట్లు చేయువో? మీరు నిరంతరమట్లు ఉ త్రములు వ్రాయనిదో నాకు మీపైగోపము కలుగకమానదు. పుణ్యక్షేత్రముల మరణము పొందు వారల యాత్మలు కాంతిగొందునని పెద్దలందరు. నా యాత్మ మీ యొద్దనేయుండుటచే పుణ్యక్షేత్రమున నీతిరు పతిలో నోకవేరే నాకు మరణము కలిగినను నాయాత్మ కట్టికాంతి కలుగజోదు. ఇందిరకు మదీయ దృఢాలింగ నము. మమ్ముజూడ మీరినటికి రానూడదా? ఈ సందర్భ మున మీరు నడువదగనిపంకతి యొకటి జలదు. గృహ మేధి యిచ్చుట పనిత్రాకిర్యాదములొందుటకు సహధర్మ చారిణీలేనిది మనుషుడు. జబాబున కాదుదమాను చుండెనను.

ఇట్లు-భ్రమరే.”

పంగ్రహమును, సామాన్యమును అను ఉ త్రము చదువుచున్నంతనేపు మోహముని చిత్తము చికాకు పొందుచుండెను. మొదట దాని నచ్చట చినునలంచెను. కాని యెట్లో దానిని తుదముట్ట వదిలెను. ఈర్ష్యాగ్ర ప్రమగు నాతనిచిత్తము తిగివంత జాగ్రత్తతో దానిని చదువుట కిచ్చునింపలేదు. చివరమాట చూచినంతనే

తన వామహస్తమున నలిపివేసి కిటికీలో
 యున్న ముగ్ధయున్న యుత్తరము కిటికీవారము
 కనుక కన్నుల ముగ్ధుని పాదములవద్ద పడెను.
 తన దేహంలో పడయందు ముగ్ధుడైయుండెను.
 న యుత్తరము తీసి జేబువంచుంచి యెత్తుకొని

* * *

యమసుందరు భార్య ఇందిర వెజవాడలోనే
 లు నుండెను. ఇదిగదాకా మె రెండుమాడు దిన
 ం పెక్కుమారులు కాలమచ్చలు నుండుట కిష్టపడ
 ఇప్పుడు తిండికి బెట్టు కింతయు వాతరపడ
 తుల చిత్తపురులు కనిపెట్ట జనములు చూచు
 ఇందిర జనని తన పుత్రులకు దేదియో విషయ
 గమించుచున్నదని గ్రహించి యామెను గని
 డెను. పూర్వము క్యాసుసుందరుడు మాడ నిం
 గుహమునకు గొంపోవ తొందరపడుచుండెను.
 గ్రహమైన వాతడు ఆత్మవార్షిల్లు ప్రోక్క
 మర తనకు వ్రాసిన యుత్తరము ఇందిరచదివి
 దని యతడు తలంచెను. దినములు గడచిన
 భార్యను చూడతన కిగ్గుచెందుచుండెను. దిన
 గంటరిగా బయటనే గడుపుచుండెను. అప్పు
 తల్లి యాతనితో మచ్చలబాడుచు మాటల
 కను తీసికొనిరమ్మని చెప్పుచుండెను. క్యాసు
 త్తిననుయమున కోపముచూపుచు వచ్చుట
 డెను.

యుత్తరము మోహనుని భార్యకుండి గ్రహించి
 కు లజ్జించుచుండెను. అంగులకు తానే కార
 కెను. మోహనుని భార్య కంటి కనువిచ్చినం
 రించిచుకొనెను.

కుటిలచిత్తలనియు, పురుషుల నడవడంబు
 పుటులం దెల్లుప్రతిఫలించునో యెరుగ నశ
 భ్రమరతో స్వేచ్ఛగా నుటాడవండినయెడల
 పవకుండువనియు తలంచెను. ఆహా! భ్రమర
 రంబు! బాల్యస్నేహితులగు మోహనక్యా

సుసుందరుల స్నేహబంధమును తెంచివేసినది. స్త్రీల
 ప్రవర్తనము హేయము. అను తలంపులు క్యాసుసుంద
 రుని హృదయమును తినివేయుచుండెను.

మోహనుడు నూచించును తర మేదియు భ్రమర
 కాలకు పంపలేదు. ఉమ్మడి రామయ్య పెట్టి సోదరులకు
 కొంతపైకమంటి భ్రమరకేర నొక యంగుళియకము—
 భ్రమర కోరినరీతిది—పంపుచుని వారికి తెలిపెను. ఇట్లు
 పంపించుటచే భ్రమర తన దెనుకొక యాడేరినను
 నయ్యది యనుయతో బంపబడెనని తలంచునని యాత
 డుద్దేశించెను. తిమ్మపురుగాంచి పంపినవారెవరో తెలిసి
 కొనలేక హేయభావమున నయ్యది పంపబడెనని
 భ్రమర తెలిసికొనును. అని తలంచి యాత డుత్తరమె
 నను వ్రాయలేదు. అతడనుకొనినట్లే భ్రమర తాను
 కోరినవస్తువుతో ప్రేమపూర్వకముగు లేఖ లేనందుకు కడు
 విచారించుచు కన్నీరు కార్చెను.

పుష్పఫలసంభరిత తిరు సమన్వితముగు తీరమును
 నదీప్రవాహము క్రమక్రమముగా పొడుచేయుచున్నట్లు
 అనుమానము, అనూయ, విశ్వాసహీనత, ముప్పిరిగొని
 యానందముతో కాలముగడపుచున్న కుటుంబములను
 పొడుచేయు సమయమున సర్వకీర్తి స్వరూపుడగు దేవుడు
 తన యాజ్ఞానందవలనముచే ప్రవాహము నడ్డుగా తిప్పి
 వేసెను.

* * *

మోహనుడు వెజవాడకు మరలివచ్చెను. మును
 పటికంటె నిప్పటికీ వాతనిలో చాల మార్పు కలిగెను.
 పెండ్లి అయినప్పటినుండి భార్యను విడిచి మోహనుడొం
 బరిగానుండు లెరుంగడు. కాన నుత్సాహవీరుడై
 యున్నాడని యాతనితల్లి తలచి భ్రమరను తీసికొని
 రమ్మని మోహనునితో తెప్పెను. అందుపై వారదామె
 చెపు మాన్యవీక్షణములు పశుపగా వామె భయమొంది
 యాతనితో నా ప్రశంస చేయుటయే మానుకొనెను.

‘మోహనుడు తిలుచు మాటాడడు. చిలువవృక్షమో
 మున పెన్నడు దోపడు. క్యాసుసుందరుడైన రామని
 వాడు. దిక్కుమార్తైన వాతడిక్కడకు రాకపోవుట

యెంతి శోచనీయును! అని మోహనుని తల్లి తలందుచు మోహనునిగాంచి “క్యాచునుందరు దెక్కడనున్నాడు? చాలదినములనుండి కాన్పించలేదు” అనెను. మోహనుడు “వాకేమియు వాతనిగురించి తెలియ”దనుచు నచ్చోటు వీడి వెళ్ల జోవ వాతనితల్లి “ఒకమా రాతనియింటికి జోయి యాపూట భోజనమునకు పిలుపుము.” అనిచెప్పెను. అంత వాతడు “నేవోకరియింట భోజనమున కావ్యవనింప బడితిని. కాన నేనీపూటనింట భుజింపను. అనుచు వెడలిపోయెను.

ఏవో ప్రమాదము వాటిలైననియు దానిగూర్చి తిలచియుండుటలకు మాడదనియులంటి ఆమె మిన్నకుండెను. దీని తెలిసికొనుటకు తగిన తెలివితేటలు కలది యింద రయే యని యెంచి యామెను దిలప నేవకురాలి నొక తెను బంపెను. ఇందర రానియొడ తనకు గొప్ప ముప్పు వాటిల్లునని చెప్పుచునెను.

ఇందరయు వెంటనే వచ్చెను. అక్కడకు వచ్చి నందువలన తన కేదైన నూతనవిషయము లభింపగలదని యొంచెను. భ్రమర వ్రాసిన లేఖాన్వితాంశముగూర్చి తన చిత్రము తత్తరపడుచుండెను.

మోహను డింటలేడు. ఎవరియింటనో భోజనము నకే యేగెను. కావున నవరాజ్యమునకు గాని రాదు. ఇది యిందర కనుకూలము. మోహనుని తల్లి యిందర నొక యేకాంత గృహమునకు గొంపోయి గడియచేసి యిందర చేయిపట్టుకొని యిట్లునియెను. “మోహనుని చిత్రాస్వస్థతకు గారాగమేమి? ఆరవిభార్య పేరెత్తిన సహింపడు. ఈ యడయము క్యాచునుందరు నిచ్చేటకు నొని రమ్మనికోర నవాడరగతో నిల్లువెడలిపోయెను”

అన నిందరయు “న న్నా విషయమే బాధించుచు న్నది. దీని మూలకారణ మారయవలెను. దిరకాలము నుండి నా కన్నవారియింటనున్న నాకు దాని నిజస్వ రూపమెఱుంగ కెట్లు కేకృదుగును?”

ఈ మాటలు చెప్పుచున్న పుడు పూర్వపు నీవి యింద రయందు గన్పడలేదు. ముఖమునందలి కళయంతయు విచారముచే తగ్గినది ఈ విషయము గమనించినతోడనే

యిందరకు గూర్చి మోహనుని తల్లి యొక్కవగా విచారించెను. కడు గారాబముతో నామె చెక్కిలి ముట్టి “నీవేదైన జబ్బుచే బాధ నొందుచున్నావా?” యని యిందరకు బ్రసించెను.

ఇందర ప్రత్యుత్తరము తత్క్షణ మియజాలకుండెను. ఆమె కన్నులు బాష్పపూరితములయ్యెను. మోహనునితల్లి యాతురపడి తత్క్షణ మామెచేయిపట్టుకొని యాగదిలోనుండి భోజనగృహమునకు గొంపోయి “మండు భుజింపుము. నీ వలసియున్నావు. భోజనానంతరము మనము మాటాడవచ్చును” అనెను.

ఇందర భోజనమునవ్వ గూర్చుండెను. ఆమె ను మోహనునితల్లి ప్రేమతో వాదించుచు గావలసిన పదార్థముల వడ్డించుచుండెను. ఈయాదరణచే నిందరకన్నులు మునుపటికంటె వెక్కిరిండు బాష్పములచే నిండెను. ఇంకితుముందు ఇందర హృదయ మొక్కటియే విచార భూయిష్టమై యుండెను. ఇప్పుడు నీరి పరస్పరప్రేమా తిశయములచే విచార మిరువురు పాల్గొనిరి. ఆ కారణము న నిందరయందలి మెంతికి బలము తగ్గెను.

ఎట్లో భుజించి మోహనుడు యువుకొను గదిలోనికి బ్రవేశించి మునుపటికొద్ద లేవందులకు విచారించెను. పుస్తకములు పేజాపై దింపరవెంపరగా నుండెను. ఏ వస్తువు సహాయ స్థితిలో నుండలేదు. చినిగిన కాగితములు వారాపత్రములు బల్లపైపెను. క్రిందను కుప్పలుగా పడియుండెను. గదియంతయు ధూళిచే కుప్పముగా కప్పబడి యుండెను. కొయ్యలపై దుస్తులందొక కుక్కపై పడియుండెను. వడకపచ్చిపై మురికిదుస్తులు దొర్లించుచుండెను. మోహను డెందులేడు. కాని యాతని చిత్రస్థితియంతయు గదిలోనున్న వస్తువులస్థితి తలీయలేయమండెను. కొంతవరకు ఇందర తన్నే చూచియుండెను. ఒకటి రెండు వార్ల నొకటిగా కెటికెలన్నియు నామె తెచ్చెను. గదిలోనున్న వస్తువాలమును క్రమస్థితిలో మంచునందుల కామె మోహనుని తల్లిని మనసులో నిందించుచుండెను.

మోహనుని తల్లి యాసయమున భోజనము చేయమండెను. ఇందర యింతలో నా వస్తువాలమును

నుండుటకు యత్నించుచుండెను. మరికొన్నిటిని మాటకట్టి వేరుగానుంచెను. ఏకాగ్రతాముల నామే తీసి మేజాబల్లలో నుంచెను. త్తరములలో నొకటి భ్రమర వ్రాసినది కాంచెను. ఈ త్తరము నులిసివేయబడియుండుటగాంచి విచారించుటలో మోహము నుండునపుడు చేరిన మేయది. దానిని నులిసి పాడువేయయత్నించి యలో నాదిడు దానియుండియుండెను. ఈర్ష్యా మోహము దా యు త్తరమున కట్టి నుపితి కలిగించెగాంచి దానిని సరితేసి నదిని భ్రమర నువ్వులు రవడి కారణమారయించుండెను. ఇంతలో మోగిగదిలో ప్రవేశించెను. తపోమహామే ఇందిరయు మేజాబల్లపై నొక పుస్తకము క్రింద నుంచెను. చాతముతో నున్నట్టు మె గ్రహించెను. కాని యుపియమై ప్రశ్నింప నీయ్యకొనలేదు. కొంత సవార ఇందిర తన కన్నచారి యుండికింపలేను.

* * *

మోహము దినములు పోయినవిదన మోహ యుండినను కప్పించెను. ఈ పర్యాయముమో యుండినను మనఃస్ఫూర్తిగా నాకీర్వించెను. మోహము నుండుగది ప్రవేశించెను. ఆమెను గాంచి ను వెల్లబోయెను. ఆరిని మోమునందలి వివర్ణత నే నే యామెకు దుఃఖము పారలినచ్చెను. పాదాకాత వింతవివర్ణత బొందుట కద్భుత ఆధుని విజనలేక నిలవలేక తుదకు “మీరెట్లు లని ప్రశ్నించెను. “ఏదోయొక తీరుననున్నాను.” యగా బలికెను. “భ్రమర వార్తయేమైన మీకు వచ్చినా?” అని మరల ప్రశ్నించెను. మోహముదు మిన్నకుండి యేమియు పాలుబోక మేజాబల్ల యు త్తరముండు తీసి యామె వైపు విసరెను. లేఖను చదివెను. అందట్లున్నది.

మా !
వర్తమానికి చాల దినములనుండి లేఖలేమియు మీ పినల్లిగారి కుమాత్ర. వివాహమునక

గుంటూరు పోవుచున్నట్లు మీ చివర లేఖలో వ్రాసితిరి. అక్కడ కార్యభారముచే ను త్తరములు వ్రాయ మీకవ కాశము చిక్కలేదని మొదట తెలిపితిని. విసుల వ్రాసిన యు త్తరమువలన మీరు వెజవాడకు మరలినచ్చితిరని తెలిసికొంటిని. మీరు నచ్చి ఎనిమిది దినములు గడించినది. ఇంతకాలములో నొక యు త్తరమైన వ్రాయుటకు మీ కవకాశము లేకపోయెనా? నేనుమాడ మీకు వ్రాయ లేదు. అట్లు వ్రాయకుండుటకే నిశ్చయించితిని. ప్రతి దినము మీ యు త్తరమునకుదురు చూచిచూచి విసుగు నొంది యట్టియాక నిడిచితిని.

మీకు నాపై కోపమా? ఇదివర కన్నగు మిమ్మే దియు యాలింపలేదు. అట్లుకునుకు నేరమా? అట్లయిన మరల నెన్నదేదియు నకుగను. నాకు మరలీతీ గణపి తిరి. ఏదో బహుమానముల కేనా స్త్రీలు పురుషుల పాదా క్రాంతలు కావలసినదీ? అట్లు తెలింది మీరు పారవడితిరి. నానంగతియో? నేనట్టిది భరింపగలను. కాని ప్రేమరహి తిమగు బహుాకృతి నేవంగీకరింపజాల.

అంతే కాశివ్యము మీరు నాయెడ విహించెదనని నేమే కలనైన కరుంగను. నేమే మీకు కోపము కలిగించి యుండుననుచు. అది మీరెరుగుదురు. నా మనోవ్యాకు లత తిగుపతి నెంకపేళ్ళరుడెరుంగను.

దురదృష్టవంతురాలు,
భ్రమర”

ఈ త్తరము కవరులో నుంచుచు నిందిన “మీకే యు త్తరమెప్పుడు చేరినది?” అని యడిగెను. “కొన్నినిము సముల క్రిందటనే” యను జవాబు వచ్చెను. “ఆ బంగీ యెము?” అని మరల ఇందిర యడిగెను. ఆ విషయప్రశంస యివ్వము లేని స్వరముతో “నాకు తెలియ”నని యానడు చెప్పెను. ఇందిర యాపలుకు పెడచెరినిబెట్టి మేజాబల్ల పైపు నపచి దానిపైనున్న బంగీపట్టుకొని పైలిలాసము చూచి “ఇది తిరుపతినుండి వచ్చిరట్లున్నది.” అనెను. ఆప్రశంసయే మరల చేయుట యివ్వములేనివానిలె “కాదయ్యను.” అని మోహముదు పలికెను. మోహముదు దానిగూర్చి బాగుగా నెరిగియుండియు నలకృష్ణావమున

నున్నాడని గ్రహించి బంగివిచ్చెను. అందు అంగుళీయకము ముఖ్యక దిండున ననురియించెను.

ఆమె దానిగాంచి భయకంపితయై మరల "విక్కిరి

అంపుడు నంగుళీయకము, దీని వెప్పుడుకొంటిరి?" అని యడిగెను. మోహనుడు కొంతదనుక మిచ్చుకుండి "నాకు కూడా నీవలె దానిని గాంచుట నుత్తమమే." అనిపలికెను. ఈ విషయమాలెకు పెద్దచిట్కగానందెను. "అయితే మీరు దీనిని భ్రమరకొఱకు కొనలేదా?" అని మోహనుని మరలనడిగెను, "ఇదివరకే దానికి జవాబుచెప్పితిని." అని కోపముతో బులుగుడు నవ్వివితచిత్తుడై యటునిటు గదిలో తిరుగుచుండెను.

తల్లెడునామె యిందెర బుద్ధి కేదియో గోచరించెను. ఆమె గదివిడిచి మోహనుని తల్లివద్దకువచ్చి యేమియో యామెతో చెప్పి వడివిడి మెట్టుదిగి క్రిందికివచ్చెను. ఆమె కొరకు వేచియున్న బండినెక్కి కన్నచారియింటికి వెడలెను. ఇంతలో మోహను దీబంగినిసూర్చిన సంకేయము తీరవండుకు విచారించుచుండెను. 'భ్రమర యంగుళీయకము పంపుమని శ్యామసుందరునికి వ్రాసియుండువచ్చును. అతడు పంపియుండువచ్చును. అయితే ఆ యంగుళీయక

మిదియేనా? ఆదే యయినయెడ నామె యెందులకు తిరి పంపును?

పెట్టి యాలోచనలో పుండు సమయమున నింతి మరల గదిలో ప్రవేశించెను. మోహనుడు ఆనందించు నూచించు నామె మోహుగాంచి విశ్రాంతి నయ్యె. అంత నిందిర "భ్రమర వ్రాసిన యుత్తరమొకటి యామె వ్రాపై వాదినము నేను కాంచితిని, అది నా కోకు రీయవచ్చునా?" మోహనుడు దానిని పోల్చెను. ఇది దానిలో కేదీని నుర్తించెను. చిరువత్సవజ్వలను. తన తనవద్ద దాచియుండిన రేఖయొకటి పైకితీసి మోహనునకు జూపుచు "మీ యుత్తరము మీరు కొనుడు. మీవు నింతికాల ముపేక్షతో జూచుచున్న యా యుత్తరము మీ ప్రియమిత్రునిది. నేను దాని గంపొయి యాది కొనగదను." వేయి క్రొవ్వసవర్ణలకాంతినిచ్చి విమ్మడ్డిపడు వెలిసింపబడగానే గదిలోని యంధకారము పంచబంగా మగునట్లు మోహనునకు ఈర్ష్యానుభూనములచే గరిగి యజ్ఞానాంధకారము ఇందిర విజ్ఞాపప్రాబల్యమున వీల పోయెను. మోహనుడు మెసరచెను. ఆ ప్రయత్నముతో నామె దారి కడ్డు నిలిచెను.

అర్థవంతమున చిరువత్సవ నుడు నిందిర "భ్రమర కేమియు మీరు కొనిచరేని వెంటనే తిరుపతికేగి యామె వద్ద మీ నేరమునకు తుడూపగా కోరుకొనుడు." అనెను. "నన్నొకమారా యుత్తరమును జూచినమ్మ" అని మోహనుడని నిందిర యాతని కుత్తరమిచ్చి "మీకే యీ యుత్తరముపొక్కు. దానిన కిచ్చివేయు డని చెప్పును వెదలిపోయెను. అనుమానలదాచ్చాడతమును మోహనుని బుద్ధి యాకాశము నిమగ్నలృపమాయెను. సాయంసంధ్యారాగము ఆతని మోమున కందమిచ్చెను.

ఆయుత్తరములు రెండింటిని పరికిరించి పేడిల్లా క్కటియేయని కవిపెట్టి యథార్థసితి తెలిసికొనెను. తనకు వ్రాసిన యుత్తరము శ్యామసుందరుని వివాహమున్న కవరులోను, శ్యామసుందరునికి వ్రాసినయుత్తరము తన విలాసమున్న కవరులోను పొరపాటున భ్రమర పెట్టెనని యతడు గ్రహించెను. తన తప్పిదమునకు కడు

చేను. శ్యామసుందరుని కలుసుకొనిన తత్క్షణమే
వెళ్ళ నిశ్చయించెను.

యాయా తరము హాహు-దారన కిచ్చివేయును"

* * * * *

ఇందిర తన కన్నవారియింటికిని తల్లిపొదముల
కుత్తివారియింటికి వెంటనే బయలుదేరెను.
ఇందరు డెబ్బు మోపటయెతో యెరిగించును
ఇందిర పరిహాసోక్తుల మాయనున్న సమయమున
చిక్క-డిబ్బ వచ్చి చేరి యాతని గాఢాశంగన
చేసి, శ్యామసుందరు దాతని తిరిగి కాగలించి
ంగ్రహించి కన్నీళ్లు బాల్చెను. మోహముతో
వెల్లి తిరుపతి ప్రయాణమువలె యాతని పురికొ
అంగుళీయకము తన పట్టు చేరుమారున జాటి
వేయిపట్టి "మోహనా! నామాటయొకటి
న. నే నీయంగుళీయకమును బదిలీ"నని
కరిగింపకుము. అంగుళీయకము భ్రమరశేరును

పంపు మని నగలవస్త్రభువి వ్రాపితిని. ఇప్పటికి నామె
నీవే దానిని బదిలీపని తెలపియున్నది. ఆయన ప్రాణము
మాత్రము నీవు రప్పించకు. నేనెట్టి దుర్బలప్రాణమునను
దానిని బంపలేదు. నేను నీవు తమింపగలవని యెఱుం
గుదును. కాని భ్రమరప తెలపిన వన్న తమింపకు.
నేనామె విషయమున మోటుగా ప్రవర్తించితిని."

మోహను డండులకడ్డువచ్చి "నేను నిమ్మచాల
నవమానపరచితిని. అట్టి ప్రేమమిత్రునిమాయ నాకు
విశ్వాసము శేకహావు టెట్లు? నాకు నిమ్మగాంధి కిగ్గు
యన్నది." అని గర్భవస్వరముతో బలికెను.

* * * * *

శ్యామసుందరుడు రైల్వేస్టేషనువరకు మోహను
నడువజరించెను. మోహనుడు బండియొక్కను, ఆతడు
తిరుపతి చేరినవెంటనే భ్రమరయున్న గదికేగెను. ఆమె
విచారావస్థగాంచి యాతరతతో నామెను కాగలించి

"భ్రమరా! చెన్నచిన్న శేతములు తమింపబడవలెను.
తిరుపతి శేంకటిశ్వరుడు మనల తొక్కటి చేయుగాక"
యని పలికెను.

భరతునకుఁ బట్టముం గట్టువాడ, రామ-భద్రుఁ గాన కంపఁగఁ గోర వల దటంచు
నెంత వేడిన కైకేయి స్వాంత మెట్టి-కఠిన పాపాణ సదృశమో కరఁగ దయ్యె!

“అద నిదె రాఘవుం బనుప యాగముఁ గాచి నిశాచరావళిం
గదిసి వధింప” నంచు నల గాఢి సుతుం డనఁ, గొన్ని నాళ్ల కే
మదిఁ గలఁతనీ వహించితిఁ గుమార వియోగ భరాన, నిర్తత్తిన
బదియును నాలు గేడు లెటు వాసి చరించెద రామచంద్రునిన్!

“తనయుడ, నీకు సర్వ వసుభాస్థలిఁ బట్టముఁ గట్టెదన్ వడిన్
గొనుచు ద్వపీయ వృద్ధజనకుం బరితృప్తు నొనర్చు” మన్ననో
టనె పదునాలుగేడు లకటా! ‘వసులందు వసింపు’ మంచు ని
న్నన గలనా! విలాంత కఠినాత్ముడ నై రఘురామచంద్రమా!

పొడమినదాది నిన్నుఁ బరిపూర్ణముడంటున నాదు కన్నులం
దిడికొని మెంచి, నీ శుభములే నిరతమ్ము మదిం దలంచి, ఈ
పుడమి సమస్త మేలు దని పొంగుచు నుంటిని గాని ఇట్లు నీ
వడవులచాలు గావలయు నంచు గణింపఁగనైతిఁ బుత్రికా!

నారచీరలు దాల్చి దైవ్యమున రామ-చంద్రుఁ డరుడెంచి ననుఁ గాంచి, “జనక! కాన
కరుగుచున్నాడ ఓవింపు” మనిన నేమి-పలుకఁగలవాడ! తనయుని పాటుఁ గాంచి!
భారుణీభార మూన నుత్తరు వొసంగ-వేడుటకు మారు తల్లి నీరేమవత్స
రములు పని కేఁగ వేడిన రాముఁ గాంచి-కలఁగు కౌసల్యశోకమ్ముఁ గాంచఁ దరమె!
మాయురే! ఒక్క-నిముసంబుఁ బాయరాని-రామచంద్రునియొగకారణముఁ దలంచి
దినదినంబు గృధిండు సతీలబామ-నీల నేజాడ నింక వీక్షింప నగునా?

“పట్టభద్రునిఁ జేయవలె రాము”నని యిట్లు-నల్పదే యంచుఁ గౌసల్య నుమవ
“ప్రథమసూనుని మాని భరతునా పట్టాభిషిక్తుఁ జేయు” దని వసిష్ఠుఁ డడుగ
“ఏవోష మెంచి సహోదరు పని కంపఁగా నెంచి”తంచు లక్ష్మీబుండు పలుక
“కైక మాయలఁ జక్కి లోకైకవిదుతు ని ప్తానరితురే” యని జనము లనఁగ
నేమి ప్రత్యుత్తరమ్ము నేనిడుచు! పూర్వ-జన్మమున నెట్టి పాపంబు నలిపినానా
ఎట్టివారికిఁ గాని మహితలమున-కర్మ మనుభవనీయంబు గాకపోదు!

౧

అగ్రహారీకుడైన నరసింహులుకు మొదటి నుండియు మాలకాటండు పాలేరు. ఇప్పుడిది ఎనుబడేండ్లు.

కాటండు నమ్మిన బంటు. నరసింహుల దొంగలు కొట్టినపుడు కాటండు ఆ దెబ్బయు తానే తినెను. పనిపట్టినపుడు పలుకులు ముసురు రేలలో కాటడవుల పయ దొర కార్యములు సాధించెను. ఊరంతయు పోవుచున్నపుడు తన శరీరము కాచినను గొనక దొరయిల్లు కాపాడెను. అతడు రోమీడ ఈగను వాలసియలేను.

నరసింహులకూడ కాటని కళవులలో డెను. పెండ్లి పేరంటములు చేసెను. ఇల్లు నివెట్టెను. అన్న వస్త్రము లిచ్చెను. ఇటులు వలన పాలేరును పాలేరువలన దొరయు ద్ధి చెందిరి.

ప్రాయము చెల్లినవయస్సి దొరకు లను కొడుకును పాలేరునకు రాముల కొడుకును గలిగిరి; కాని పాలేరు పెండ్లి ప్రసవించి మరణించెను. నరసింహుల కుమారులను కాటండు మరల లచ్చి యను మెట్లెడెను. పెండ్లాడిన కొద్దిరోజు బుట్టెను. అనలే వృద్ధాప్యము. అందులో

ఒకనాడు దొరయింటికి నలుగురు సాయమున అతికష్టముగా నడిచి వెల్లెను. ఎదురుగా దూరమున కూర్చుండెను.

సోములు— నీ చండాలు దర్శనము పొందు ! దూరముగా పొందు ! అనెను. కాటండు దూరముగా తొలగి తొలగి కూర్చుండెను.

గదిలో జ్వరశయ్యలో నున్న నరసింహులు— ఏమిరా నాయనా! ఏమిటి? అనెను.

మాలడు భక్తిభార్యకముగా నిల వెల మెపెను ఊహు వింటివా? సాము చెవులు! ప్రాద్దననే కాటండు, మధ్యాహ్నము కాటండు, సాయం

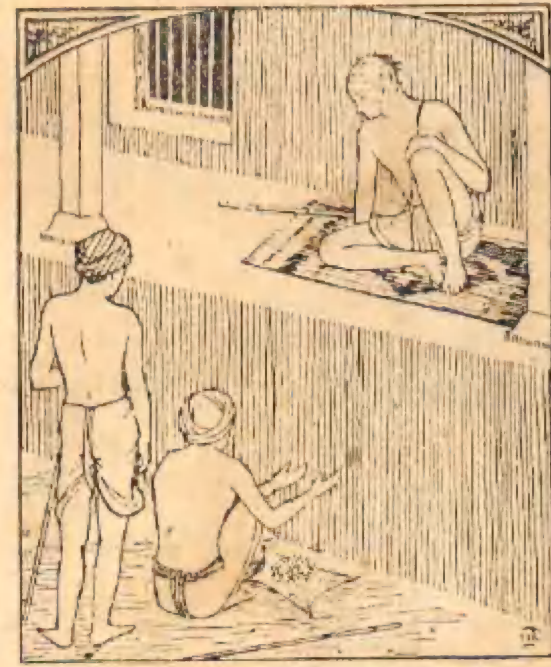
* ఇట్టి వాడుకమాటలు ఇందు ఉపయోగించబడినవి.

కాలము కాటడు, ముందు కాటడు, వెనుక కాటడు, కాటడు, కాటడు! ఎందులకు పచ్చిన బ్రాహ్మణ్యము! అని సోములనెను.

నరసింహులు కర్రగొని వాకిటికి వచ్చి అరుగుపై కూర్చుండెను. మూలడు భక్తిపూర్వకముగా తల నేచి మోపెను. బ్రాహ్మణుడాశీర్వదించెను. ఒకరి నొకరు ఆరోగ్యమును గుఱించి ప్రశ్నించుకొనిరి.

కాటడు— దొరా! ఇంక నేను జీవిషగల ననుకొనను. వేదన ఎక్కువగా ఉన్నది. నా కింక స్వామి సేవ తీటిపోయినది. అనెను.

కాటడు...నరసింహులయందుట ఒక మూటను విప్పెను

నరసింహులు కంటిసీరు పెట్టుకొని— కాటా! నేనును పిన్నవాడనుగాను, నేడో తేపో నా పయనమును సునిశ్చిలము.దానికేమి?

నీ వింక దుఃఖంపకుము. నారాయణ స్మరణ చేయుము. అనెను.

అదియే ఉపదేశముగా కాటడు నారాయణ మంత్రమును గ్రహించి తన కొడుకును దక్క తక్కుంగల బంధుగుల దూరముగా పొమ్మని నరసింహులయెదుట ఒక మూటను విప్పెను. నూటు అటకాసులు. వాని జూపి— అయ్యా! ఇది తమకడ సంపాదించినది. నా కొడుకు ఇంక నవతి కొడుకు, అక్కటలో తమరు విచారింది వానికి ఈయంగోరుచున్నాను! అని మనవి చేసెను.

నరసింహులు కుమారుని బిలిచి ఆ ధన విషయము చెప్పి భద్రపఱపించెను. కాటడు ముమ్మాటు మ్రొక్కి సెలవుగొని నారాయణ స్మరణము చేయుచు వెళ్ళిపోయెను.

దొర అచటనే కూర్చుండి పలుమాటులు ఆవలించెను. నరసింహులకు అదియే తుది సెలవుగా కానిపించెనా? అతడు నిట్టూర్చి ఆకాశము చూచుచు కూరుచుండెను. అతనికేమియు తోచలేదా? ధనముకన్న విలువగల పదార్థ మేమైన పోవుచున్నదా? ఔను. తానును అతడును ఒకరి వెనుక నొకరు దున్నిరి. పాండ్రపొలములను సుక్షేత్రములుగా మార్చిరి. రాత్రి చేసి గట్లమీద ఒకరి వెనుక నొకరు పరుండిరి. నీరు కట్టిరి; కోసిరి; కుప్పలు వేసిరి; నూర్చిరి. అక్కటలో సంచలు సాయముపట్టి బండ్ల కెక్కించిరి. వారికి ఇండ్లదగ్గఱనే దవ్వు. పనిలో ప్రేమలో ఒకటే చెయ్యి; ఒకటే మనసు.

కాటని బాహుబలమును, దానికన్న
గు విశ్వాసమును తన భాగ్యమునకు
య. ఆ భాగ్యముచేతనే తాను బవంతి
కాటనికి పూరిల్లు వేయించెను. తాను
ను. కాటనికి పెండ్లిండ్లు చేయించెను.
ముచేతనే తన కుమారునికి చదువు
ను; రాముని కిరస్తానిబడిలో చదివి
ట్టి కాటఁడు తనకడనేకాక ఇహలో
సెలవుగొని పోవుచుండఁగా ధనము
యవగల ఒకా నొక పదార్థము తనను
పోవుటలేదా?

కటిపడిన తరువాత నరసింహులు
నఁజేయెను. అముదపు డివ్వె వెలు
ని కాయమును నరసింహులు కాం
తోష దుఃఖములు ఒకే తూరి.

ని నా గతి యేమి యని నేలకు
చ్చెను. రాముఁడు దొరగారు వచ్చి
అటచెను. కాటనికి పృహలేదు.
లు జ్వరబాధచే పడఁకుదు వెను
ను.

సింహులు తన ఆస్తిలో మూడవ
ని కొడుకు భామునికి విల్లువాసి
లిపించియిచ్చెను. రాముఁడు దానిని
దాచ నిచ్చెను.

హా వచ్చినపుడు దొరకును పాతే
రామాయణస్మరణము తక్కు వేటు
. శృశానాగ్నిలో మంటవేలుగున
య్య లిరువురును ఒకరి నొకరు
చు పరలోక మేగిరి.

సోమలు ప్రాస్కూలులో స్కూలు
ఫయినలుదాక చదివెను. ఆ ప్రాస్కూలు
వైదిక ట్రస్టీల చేతులలో పెరిగెను. దాన ప్రతి
విద్యార్థికిని మతవిభాగమున సనాతన ధర్మ
ములు, ఇంగ్లీషు టీకతో గీత పఠనీయములు.
విభూతి, బిల్లగోచి మొదలగునవి విధులు
కావుకాని ఆదరపాత్రములు. సోములు వీనిని
ముఖ్యముగా అనుష్ఠించెను. దిగువ తరగతు
లలో గలుపొందెనుగాని స్కూలు ఫయినలు
అతని దారిలో కొంపవలె అడ్డుదగిలెను. తండ్రి
గతించిన పదఁచడి చదువుటకు తీరిక లేక
మానివైచెను.

బ్రాహ్మణునకు నేద్యము పాడి గాదని
సోముల మతమే కాని రాబడిని చూచి ఎత్తి
నేయలేదు. ఒకటి రెండు సంవత్సరములు
అతిక్రమించిన పిమ్మట తాను చెప్పిన కూలి
నాలిక ఎవరును రాకుండుట వలనను తన ఆచార
మునకు మూలమాదిగలు పనికిరాకుండుట
వలనను, 'శూద్ర స్పర్శస్య ఖాతకః' అని కూ
ద్రునం దిష్టము లేకుండుటవలనను, విశేషించి
తాను కన్యపడలేకుండుట వలనను వ్యవసాయపు
కామాటము ఎత్తి నేసెను.

రాముఁడు వచ్చి గోడచాటున నిలువఁ
బడి అయ్య తమ తండ్రిగారికడ చిన్ననాట
నుండియు నాతండ్రి పాఠేరు. వారి రెండు
స్థానములందు మనమున్నాము. మానాయన
విశ్వాసమే నాకును గలదు. అదియు తమకు.

విదితచరము. ఆ దయనే తమరు నా యందు ఉంపుడు. నేను వ్యవసాయ మంతయు చేసెదను. మీరు లోటుపాటులు నవరించుకొనుచుండుడు. అని మనవి చేసెను.

సోములు—ఏమి? 'వారి' 'మనము' 'మా నాయన'? చిత్తము దేవర యాజ్ఞ! వ్రొత్తివ్రొత్తి! వ్రొత్తివ్రొత్తి!!! చంపాలుడు నాకు చెప్పట?

రాముడు—అయ్యా! ఒప్పో తప్ప చెప్పితిని. తమకు ఇవ్వము లేనిచో పోనిండు! విల్లు నాకు దయచేయుడు. నా కిచ్చిన పాలుమును పాలుకిచ్చితిరి. దానినే ఖాయపఱిచి

నా అనుమతి లేకుండ విల్లు వ్రాయుటకు
- నా కండ్రికేమి హక్కు!

ఆ అంబరము నా కిప్పింపుడు. కాదందురా ఈయేడు తమరే తీసుకొని ముందటికి నాకు విడుదల చేయు దనెను.

సోములు— ఏమిరా? నా అనుమతి లేకుండ విల్లు వ్రాయుటకు నా కండ్రి కేమి హక్కు? దొంగలూ దొంగలూ కలిసి ఊళ్ళు పంచుకొనిరట! చాలు నీమర్యాద. నీ మొగము చూడరాదు. చీచీ లేచిపో! చేతనగుచో వ్యవహారము చేసికో. మరి మాటాడకు. అని లోపలి నుండి విల్లు తెచ్చి ముక్కముక్కలు చేసి వానిమీద పాటవైచెను. మరి రెండు తిట్టి లోనికిఃబోయి తలుపులు మూసికొనెను.

రాముడు ఆకాకితపు ముక్కలకేసి చూచుచు చాలనేపు నిలువబడెను. నిలువబడి నిలువబడి ఆ ముక్కల నన్నిటిని పోగు చేసెను. ఆతడు రొండ్లి నడుముకొనలేదు. చుట్ట కాల్చుడు కాన అదట నిష్పపెట్టె ఉండదు. ఇంటికి పరువున వెల్లివచ్చి ఆ ముక్కల ప్రోవు నకు నిష్పపుల్లగీచి అంటించెను. అది నిమిష మాత్రమున కాలిపోయెను. రాముడు వెనుదిరిగి చూడక వెల్లిపోయెను. రెండుమని గాలి తోలి ఆ కాలిన ముక్కలు ఎక్కడి వక్కడ కొట్టుకొని పోయెను. అదట దాని చిహ్నము కూడ లేదు.

సోములు రాత్రి వగవడ భోజనమయిన వెనుక రివ్వనలేచి వాకిటికి బయటిడెను. ఇటులు పరు పెత్తుట పాతికె సారు లాయెను గాన భార్య భయపడలేదు గాని పిచ్చియైతైనేమో యనిమాత్ర మనుకొనెను. సోములు కాకితపు ముక్కలు పెదకెను. ఒక ముక్కయేని ఆ యంధకారమున గానిపింపలేదు.

ఈ లోపుగా భార్య లాంతరు గొని
ను. ఇపు డా వెలుగువ సోములకు మరి
అంధకార మధికమే అయెను. అత
శముదిక్కుచూచి పిడికిలించి విధవ! వా
కొనిపోయినాడు. కానీ! కోర్టున్నది. వా
డు. ఈ యాస్తి వెల ఎంతయుండునో
యు వ్యయము చేయింపక దీనిని వానికి
నివ్వను అనుకొనుచు లోనికేగెను.

భార్య అనుగమించుచు 'మీరు విల్లు
తిరిగి నేరము రాదుకదా కొంప తవ్వి?'

సోములు అరుణసయనములతో, ఉచ్చిన
లతో అదరు ముకుతెమరలతో భార్య
చూచెను.

3

చ్చి యింటనున్న రెల్లయు పుట్టినిం
కి నడపెను-ఇంటిపై నున్న కలప తప్ప.
కాదుకుతో కయ్యము పెట్టుకొనెను;
మూత్రము కీచులాడలేదు. కావున
పక్షములను తానే పోరాడెను.

రాముడు తల్లిని బతిమాలుకొనెను.
వినలేదు. ఇంటిలో నగమైన ఇమ్మని
పట్టెను. రాముఁ డిచ్చెను. వాఁత కోఁత
పిదప కుండయు కర్రియు తీసికొని
నితో చెప్పకుండ పుట్టినింటికి లేచిపో
కొలఁదినాళ్ల కే లచ్చి యన్నఁడమ్ములు
అయిల్లు సోముల కమ్మవైచిరి.

రాముడు లోగడ అన్నము లేకపోవు
టెఱుంగఁడు. వండుకొనుట అసలే యెఱుంగఁడు.
రెక్కాల్లనుండి ఉపవాసము.

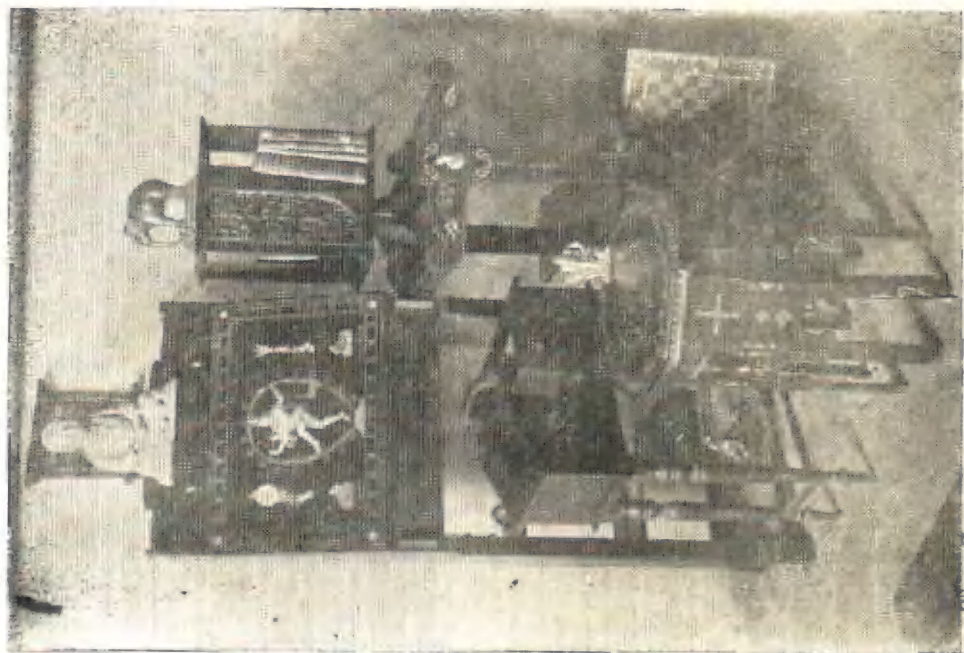
ఈ యనన్త యంతయు బడిలో అత
నితో చదువుకొన్న రెబెకా చూచెను. తలి
దండ్రులకు తెలియకుండ అన్నము తేచ్చి
నిద్రించుచున్న రామునిముంగల పెట్టెను. పరి
కించి చూచి వెళ్లిపోయెను. ఆదారిని బోవు
ఫాదిరీతప్ప ఆవిషయ మితరు లెఱుంగరు.

కొంతవడికి రాముఁడు మేలుకనెను.
అన్నముచూచి—ఆహా భగవానుడా! నా
యెడ నీ కెంత దయ! నా యాశలీకూడ నీకు
తెలిసినా? అనెను.

అతని కన్నులనుండి నీరు జల జల
రాలెను. వాకిటికి వచ్చి చూచెను. ఎవరును
లేరు. భగవన్నామోహ్చారణము చేయుచు
అన్నముముందు కూర్చుండి భుజించుచుండెను.
కంచె యావలినుండి రెబెకా రెండుకన్నులును
రామునిపై బడెను. రాముఁడును రెబెకాను
చూచెను. ఆచూపులో అన్నదానముకన్న
ఆత్మదాన మెక్కుడుగాఁ గానిపించెను. వినయ
పూర్వకముగా తలవాల్చెను. రెబెకా తలవంచి
చిఱునవ్వుతో లోనికేగెను.

రాముఁడు రెబెకాకు అన్నమిడు
నవకాశము మరల ఈయలేదు. కాని చూచు
టకు మూత్ర మీయకపోలేదు. రెబెకా రాముల
రహస్య ప్రసంగములను రెబెకా తలిదం
డ్రులు అవరోధింపలేదు. రెబెకా రాముని

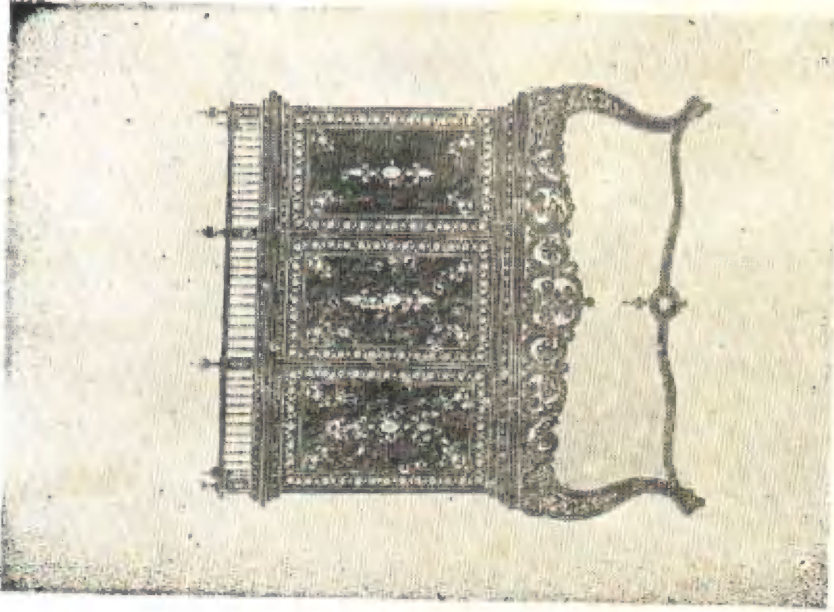

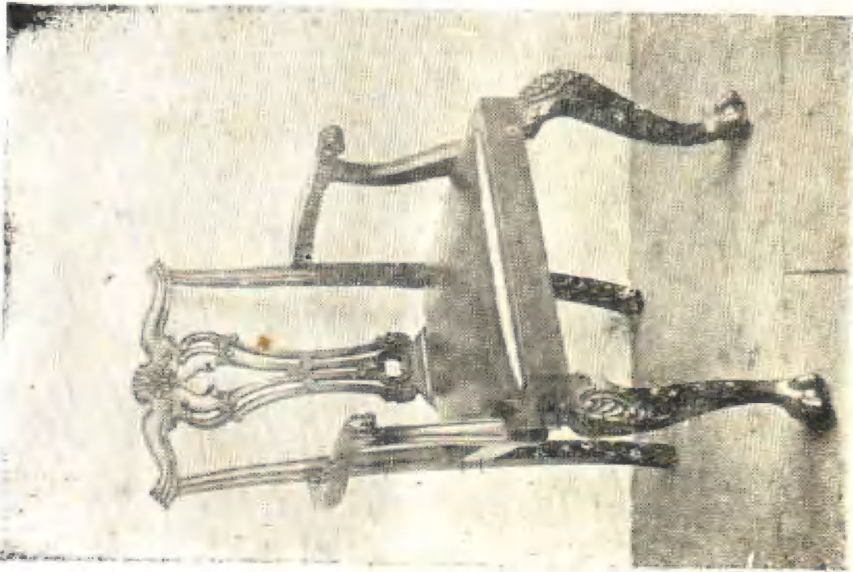
సామాన్య ప్రదర్శనమున జరిగిన పెండ్లి ప్రదర్శనము (౧౩) ౧౯౨౬ వ సంవత్సరమున

రథాగ్ర (౧౪)

(౧౫) రాష్ట్రపు పరిషత్తు నామ గీటు

(౧౬) నామమాని కుర్చీ
దీనిని విజయనగరపురాన నిర్మించినది.

కిరస్తాని మతమున కలియు మనెను. రాముడు కిరస్తాని మతమున నేమి యని యడిగెను. రెబెకా చెప్ప లేకపోయెను. రాముడు లోతుగా చూచెను.

ఒకనాడు ఫాదర్ రెబెకాతోడి విశాఖను (Isaac) పిలిపించి నీకుమార్తె రాముని ప్రేమించుచున్నట్లు నాకు తెలియును. దానికి నా ముద్దులు చెప్పవలెను. అయితే రాముని ఎంత నడిగా కిరస్తాని మతమున కలుషగలుగునో అంతవడిగా వెండి చేసికొనవచ్చును. మీ రందఱు కలిసి ఏమి దయచే అతనిని వెంటనే మతమున కలుపుడు; పాశు. ఇదిగో, మతములో కలిసిననాడే వాడు పంతులు. నీకూతురు పంతులమ్మ. తెలిసినదా? అనెను.

ఈ పార్తె తెలుపుటకు విశాఖ రాముని కడకు వెళ్ళెను. రాముడు ఆలోచించుకొనుచు కూర్చుండెను. విశాఖ పాగానే లేచి గాత వింది కూర్చుండఁబెట్టెను.

నీవు వెంటనే మతము పుచ్చుకొనవలెనని విశాఖ. ఏల? యని రాముడు. పుచ్చుకొననిదో రెబెకా నీయ పీలులేదని విశాఖ. నేను గర్భవరిద్రుడను; మతమున కలిసిన మార్చిమున ఇత్తువా? అని రాముడు. ఆ మాటల కేమి? మతము స్వీకరించుచో పంతులు పగుదువు; మా అమ్మాయి పంతులమ్మ యగును అని విశాఖ.

గంభీరముగా ఆలోచించి రాముడు నరే ఆలోచింతు ననెను. ఏవంగలియు రేపు

చెప్పమని విశాఖ యనెను. రాముడు సంతోషముగా విశాఖ వెల్లిపోయెను.

రాముడు వెంటనే సోములకడకు వెళ్ళి అయ్యా! నాకు అన్యమతమున కలియువలె వచ్చిన దుర్గతి వట్టివది. మా నాయన మీ కదాచినధన మీయఁగోరుచున్నాను అనెను.

విశవపు! నీవు! నీ కొక అన్యమతము నీవు మతములో కలిసినంతమాత్రమున మతమునకు ఏమియు ఘోక లేదు లే.

అయ్యా. ఆ మాట అటుంచుడు. దేవు మాటచెప్పుడు.

ఆ మాట చెవుల బడఁగనే సోముల కనులెర్రకేసి లోనికి బరుగెత్తి రివాల్వుని తెచ్చెను. తల్లి పేను వెంటనే వచ్చి నేరుపుగా లాగికొని నూతఁబాటవైచెను. సోముల చండాలప్రేమ అని తల్లిని తిట్టి మాత దిగి ప్రయత్నమున నుండెను.

రాముడు ధనవతినుండి పథ్యనాథశాస్త్ర గారియింటికి వెళ్లెను. 'శుని వైన శ్వపాకే బ్రాహ్మణా వృషదర్శినః' 'శుని అంటే కుక్క యందునా నున్నా శ్వపాకే అనఁగా కుక్కల తినే మాలమాదుగలందునా నున్నా బ్రాహ్మణులకు ఒకటేమాపు! అని వివరబడుచుండఁగా ఉపశాంతి కలిగి దూరముగా కూర్చుండెను. పథ్యనాథశాస్త్ర రాముని చూచి పాశము చెప్పట చాలించి వడిమిందె శిష్యులతో బయటికి వచ్చెను. రాముడు దండప్రణామము చేసెను.

౪

లందఱు పక్కన నవ్వరి. పద్మనాభ
సముపరిగెను. వాడలోని బ్రాహ్మ

లందఱు వచ్చి నాళ్లనడుమ కేలవచ్చితివని
రాళ్లు దువ్వ కర్రలు విసరిరి."

వచ్చి నాళ్లనడుమ కేల వచ్చితివని
కర్రలు విసరిరి. రాముడు దెబ్బలు
మాటాడక వెల్లిపోయెను.

యిది డింటికిఁబోయి ఇంక అన్నము
బైబిలు చదువుకొనచ్చును అని

యిది డింటికిఁబోయి ఇంక అన్నము
బైబిలు చదువుకొనచ్చును అని

జీకరయ్యకు బైబిలుచే నోరు నిండెను
గాని అన్నముచే కడుపు నిండలేదు.

రెబెకా జీకరయ్య లిరువురు నెలరోజులు
రెండుపూటలు ఫాదిరీ యింటిచుట్టూ తిరిగిరి.
ఫాదిరీ తనకు నూటయేబది రూపాయ
లిచ్చుచో పాతిక రూపాయల ఉద్యోగము
నిప్పింతుననెను.

అయ్యా! అన్నముచే కడుపు నిండుట
యొకటి; బైబిలుచే నోరు నిండుట యొకటి.
ఈ రెండును నన్ను కిరస్తాని మతమునకు గుం
జినవి. నేను పూటకూటికి టికాగా లేనివాఁ
డను. నూటయేబదిరూక లీయంగలుగుట ఈ
జన్మమున ఇంక నసంభవము.

జీకరయ్యా! ఓటిమాట ఎందుకు? నీ కెంత
డబ్బున్నదో ఎవరివద్ద నున్నదో మాకు తెలి
యదూ? కాటండా కాసులమూటా అంద
అకు తెలియును.

అయ్యా, కాదు కాదు. కాసులమూట
మాట నిక్కమే. మా నాయన అప్పండి వారి
కిచ్చివేసెను గాని అది మాది కాదు.

ఫాదిరీ నవ్వి ప్రకృతము ఆటరూపా
యలకొకటి అయిదు రూపాయలకొకటి ఖాళీ
ఉన్నవి మీ యిద్దఱు ప్రవేశింతురా? అనెను.

రెబెకా జీకరయ్యలు నంతోప పూర్వక
ముగా అంగీకరించి వెల్లిపోయిరి.

వారు దూరముగా వెళ్లుటచూచి ఫాదిరీ కంటిజోడు మేజాబల్లమీదఁ దెట్టి— తెలివి తక్కువవారు— ఫూల్స్— ఇపు డేమయి నది? ఒకటి ౧౧, మరొకటి ౧౦ వెరసి ౨౧. వీరికిచ్చునది ౧౦ తీసివేయఁగా ౧౧. ౧౨౧౧ లు = ౧౬౮. ౧౧౦ ఇమ్మనఁగా సకల అబద్ధ ములూ అడినాఁడు. ఇపు డేక ఏటేట నూట అరువది యెనిమిది రూపాయలు అక్షరాలా యిచ్చునుఁగాక అని అనుకొని గుడిలోనికి వెళ్లి పోయెను.

రెబెకా జకరయ్యలు పంతులమ్మగాను, పంతులుగాను ప్రవేశించిరి. రెబెకాకు పది, జకరయ్యకు పదియేను, అసలు జీతము. ఇది వారెఱుంగరు. ఫాదిరీ వారికి గురుదేవుఁడు.

ప్రతి ఆదివారము, రెబెకా జకరయ్యలు చెరియొక పావలా ఏసుపేర ముడుపీయవలసి యుండెను. మరియు మరికొన్ని పండువులలో మరికొన్ని ముడుపులు కట్టవలసియుండెను. ఈ విషయమంతయు పర్యాలోచింపఁగా కుడిచేతితో ఇచ్చి ఎడమచేతితో లాఁగికొనినటులుండెను. వీనికి చెల్లఁగా మిగిలిన ద్రవ్యము వారిరువురి పొట్టలకు చాలలేదు. ప్రొద్దుగండులు బడిలో వాగి వాగి యింటికడ వారికి వాకట్టు.

ఫాదిరీ తమ జీతములో సగము హరించుచున్నటులు జకరయ్యకు కష్టాకష్టికగా తెలిసెను. జకరయ్య మొదటమొదట నమ్మలేదు కాని పిదపలిదవ సత్యము తెలిసికొనఁగలిగెను.

జకరయ్య ఒకనాఁడు ఫాదిరీ దర్శనమునకు వెళ్లెను. అతఁడు బైబిలు చదువుకొనుచుండెను. జకరయ్య వందనముచేసి తన వైస్యమును చెప్పికొని ప్రకృతము జరుగుచున్న అన్యాయమును పైకి పోసీయకుండ నద్దపాటు చేసి తనను అనుగ్రహింపవలసినదనియు మరొకముయొక్క సత్యమునకు తాము తండ్రునియు మనవిచేసికొనెను.

ఫాదిరీ చిటునవ్వుతో— ఓరీ! మేము ఏనుగులమువారము, సాతాత్తు వారికి శిష్యులము. మీకును ఏసునకును సాతాత్తుంబంధములేదు. మాగుండా మీరు ఆ యేసుప్రభువు గుడి వాకి

“మీ పల్ల వారందరు మాకు బానిసలు. బానిసలయందు ఉంచవలసిన దయ మాయందు చాలఁగలదు.”

టికి మాత్రము వెళ్లఁగలరు. మీ పల్ల వారందరు మాకు బానిసలు. బానిసలయందు ఉంచవల

మాయందు చాలగలదు. నేను
గిరింత ఉపకారమును చేసిపెరిసి,
చేతిలో ఏమియులేదు. అనెను.

రయ్య తలవాల్చి—And unto him
teth thee on the one cheek offer
other; and him that taketh away
e forbid not to take thy coat also—
పల అనుకొనెను. ఛాదిరీవద్ద సెలవు
ది పెట్టిపోయెను.

ది రోజులలోనే రెబెకా జకరయ్య
య్యగము ఉద్వాసిత మయినట్లులు

కా ఆనాడు భర్తతో కిరస్తాని
కానిమతము అనెను. జకరయ్య చిలు

నేను పద్మనాభశాస్త్రిగారి యిం
పుడు వారు 'శుని చైవ త్వపాకేన

భ్రమదర్శి' అని పదవుచున్న
తన్ని తగిలినారు. ఛాదిరీని చూడ

వారు 'For whosoever shall
ill of my Father which is in

the same is my brother, and
id mother' అని పదవుచున్నారు.

యము చేయవలదని వేడుకొనఁ
చు ఏనుగును సాక్షాత్సంబంధము

గాగుండా మీరు ఏనుగుభువు వాకి
ము వెళ్లగలరు. మీ శిల్లవారం

బానిసలు అనితెగెను. పైని డిసెమిస్
కావున ఏమనములో తప్పు

కందఱకు ఒకటే మతము కలదు—పమదర్శి
త్వము అనెను.

ఆనాడు వారికి ధర్మశాస్త్రములతో సరి
పోయెను. వారికి దైవందివము గీతాబైబిలుల
పారాయణఫలముతో పాటు ఉపవాసవ్రతఫల
మును సంపూర్ణముగా లభించుచుండెను.

౫

జకరయ్య కిరస్తానితనము కాపు భోగయ్య
నాశ్రయించెను. అశ్రయింపగా నాశ్ర

యింపగా ఈ కింది పతకము కుదిరెను—
“నేద్యమునకు కొంత పొలమిచ్చి పెట్టుబడి

పెట్టుట; పంట పాఠాలు; పెట్టుబడిలో పాలుకు
ఏబదిరూకలు చెల్లుపెట్టుట; పెట్టుబడిమీఁద

రూపాయి లోమీదనూ పాలుసరి కాంపాండు
వడ్డీ; ఇల్లూ దొడ్డి తాకట్టు.” ఈ నియమములతో

జకరయ్య చిటక కట్టి పొలమున అడుగుపెట్టెను.

జకరయ్య రెండుజాముల వఱకు దున్నఁ
గాసాయంకాలము వఱకు రెబెకా పిల్లవేపును.

భర్త మోటు తోలగా భార్య నీరు కట్టును.
వాదిరువును చోడివారు పోసి పెంచి ఊడ్చిరి;

మిఱవతోట పెట్టిరి; పొగాకుతోట నేసిరి.
రాత్రి రెబెకా రాతిముమీఁద మాలుతీయుచు

భర్త బైబిలుచదివి చెప్పగా ఆలకించుచుండె
డిది.

జకరయ్యకు పాటకపు జాతిలో పలుకుబడి
ప్రబలము. చివరకు వచ్చినపు డెల్ల అరని
కొకనాడరిగి.

ఈ గౌరవములలో అతడు తన సేద్యము ముగిసినాడు.

ఒకనాడు రైలులో సోములును షాది ముగ్గలిసిరి.

జకరయ్య మీ మీద పట్టినను పెట్టుకొనుచున్నారు.

దానికేమి? మీవిల్లుముక్కలు కోర్కుచుంటు.

జకరయ్య దుర్భాగము.

జకరయ్య ఇక ఫిడెల్, పతితుండు.

వానిని పంచుటకు ఏమి ఉపాయము?

మీకు చేతనైన ఉపాయముచేయుండు;

మీకు భయము రాకుండ జేయుచును.

పనిచేసి ఎంత ప్రభావ మున్నదో మీ రెఱుంగరా?

ఎఱుంగుదును ఎఱుగుచును. మిమ్ములైనా?

క్రీస్తుమీద ఒట్టు.

ఇరువురును రైలు దిగి పోయిరి.

పంటలు చక్కగా పండెను. పైరకు పైరొ

నేలమీద వాలుచున్న గ్రామములకు

మరెక్కలవలె నుండెను. పొగాకు మొక్కలు

మీ కాల్యవలదు నన్ను కాల్యవలదు' అను

దముగా వెడడబారు టాకులతో చేతు

గి నిలుపబడెను. తవిడ రూకులు తమ

స్వంతయు ఎన్నుకొనిచ్చి దివాలాతీసెను.

రేపు లేక ఎల్లుండి కోయవచ్చునవగా భూతములలో కల్లోలము పుట్టెను. గాలి చెలరేగెను. మబ్బులు కమ్మి తడిమి తడిమి ఉడిమెను. పాములవలె మొలుపులు, ఫిరంగిగుండ్లవలె పిడుగులు, తుపాను. తన కూతురైన భూమిని జలము పెద్దపులివలె గ్రసించెను. జడముల కేటి పాడి?

జకరయ్య ఈ వ్యవహారములో కైవాచార్యులవలె జగదవిత్యతను తెలిసికొనెను.

పదిరోజులకుగూని భూతములకు పముత్వము కలుగలేదు.

జకరయ్య భోగయ్యవాకిట నిలిచెను.

భోగయ్య వైవికముగా పంట పడగుటకు

చింతించెను. పిదప ఇట్లనెను—నీవు బాకీతేల్పు

లేవు, ఈ సాలుకు పెట్టుబడిలో ఈయవలసిన

వీరబదిరూకలు తెచ్చి యిచ్చుచో పోలము

నీ క్రింద నుండునటులు చూతును. పండితను

ఎండితను మిమ్మరివారు నీకంటె ఎక్కువ

డబ్బు ఇత్తువనిరి, వారి కిచ్చెదను.

అయ్యా! నే నీయగలుగుదు పనియే

అడిగితిరా?

పన్నింక నేమియు అడుగవలదు. చేత

నైనచో వైకము తెమ్ము.

జకరయ్య మాటాడలేదు. భోగయ్య

సమాధానముతో పనిలేక కాబోలు లోనికి

వెళ్లిపోయెను.

రెబెకా యింటికి వచ్చిన భర్తముఖము చూచి స్థిగింతులు మాత్రమే తెలిసికొనెను.

అన్నమిడుట కింట నూకలులేవు. నూలు
మిమ్మ నూకలు తెచ్చుటకు సాలెయింటికి
తడవంటిగా కూర్చుండి కూర్చుండి వగచి
యింటిలో అటిటు తిరుగుచుడెను.
చటికి విశాఖ వచ్చెను. అల్లుమామలు
ండిరి.

రయ్యా! మీనాయన సరసింహులుగారి
మలమూట దాచినట్లు వినుకలి. అదియు
సరసింహులుగారు ఏకేవో విల్లువ్రాసి
టులును వాడుక. దానివలననే నీకు
పిల్లనిచ్చితిమి. ఇట్టి కఱపులో ఆ ధన
తెచ్చికొనవు? నీకు పితృకీర్తనమాయె
నడిగివచ్చెదను.

ను పెండ్లి కాకమునుపే గర్భదర్శనఁడ
వా! కాసులమూట నీటిమూట. విల్లు

గాఖ ఆ మాటలు నమ్మలేదు. లేచి
యింటికి వెళ్లెను. ఆ యింటికి తాళము.
మునకు అతఁడు కొండదరి తోట
యింటిలో కాపురముండెను. విశాఖ
వెళ్లెను. సోములు విశాఖనుచూచి
వచ్చె ననుకొనెను. అటులే
క్రమముగా తగవు పెరిగెను.
గోవికేగి తలుపులు మూసికొనుచు.
ముక్కలను తీసికొని వానినొంటిగా
రమ్మనుము అని అఱచెను. విశాఖ
లెను.

సోములు దూరముగానున్న జగరయ్యను
చూచెను. వత్తము కప్పకొని అరుగువూడ
కూర్చుండెను. అతనికనులు చంద్రనిప్పులు.
సరములు డిక్కుతీర్తులు. మొగము కొలిమి.
జగరయ్య నమస్కరించి నేలమూడ దూర
ముగా కూర్చుండెను.

కాకిరపు ముక్కలు తెచ్చితివా?

అయ్యా! నాఁడే తగులఁజెట్టితిని. మీకు
ఆ సంజేహము పోగొట్టుటకే వచ్చితిని.

ఈయవా? ఈయవా?

నిక్కము. తగులఁజెట్టితిని.

“కొండపై ప్రతిధ్వనింపక మునుపే
జగరయ్య నేలపై వ్రాలెను.”

ఇదిగో మా నాయన కళంకము మాపె
దను. అని సోములు బట్టచాటున నున్న పిస్తోలు
నెత్తెను.

ఏను మిమ్ము రక్షించుఁగాక !

నీ యేసు నిన్నే రక్షింపలేడుచూచుము
అని సోములు పేర్చెను. కొండ ప్రతిభస్వనింపక
మునుపే జకరయ్య నేలపై ప్రాలెను. సోములు
దగ్గఱకు వెళ్లి చూచెను. ఒక కాకితపు
ముక్కయు లేదు. సోములు పాతిపోయెను. జక
రయ్య కష్టముగా లేచి దూరముగా వెళ్లి
లోయలో పడిపోయెను.

క్రమక్రమముగా గ్రామమంతయు గుమి
కూడెను. రెబెకా బియ్యపుమూటతో వచ్చి
కాళ్లకాడ కూర్చుండి అతని మోమును నిబ్బర

ముగా చూచుచుండెను. అతనియల్లెమామలు
సోములను తిట్టుచు ఏడవఁదొడఁగిరి. జను లం
దఱు ఇంటిలోని కుటికిరి. శూన్యము.

పోలీసువారు వచ్చిరి. వారిమాట వినఁ
బడఁగనే జకరయ్య కనులు తెరిచెను. ఇకొప్పి
క్తరు దగ్గఱకు వెళ్లి నీ మీఁద విప్రో లెవరు
పేల్చిరి ? అని అడిగెను.

జకరయ్య—నేనే

ఇకొప్పిక్తరు పెదవి విడిచి—ఎందులకు ?

జకరయ్య—కేవలము నేనే నేనే నేనేనని
శ్వాసలు విడిచెను. రెబెకా మూర్ఛిలైను.

సుధాకర తత్త్వము

విక్రమదేవవర్మ గారు

సుధ యన నమ్మతంబు సున్నంబు నౌసుధా
కరుఁ డనంగ ధవళకిరణుఁడ సుమి
సుధ కిర వను సుద్ధి సూరికల్పిత మగు
నమ్మతమునకు వసతి యగునె గ్రహము?

లా! లీలా! యారముకేమి చేయుచుంటివే!

అమ్మా! రాట్నమున్న నీకు తిండియూ, నిద్రయూ వక్కరలేదుగదా! తండ్రిగారు నీకొత్త వేదియొచ్చు. భోజన మొనర్చి తిరుగబోయాడదా! యమచులాబాయి లోపపొరాలోపండి తన ప్రేమరిపుత్రులకు లీలను పెట్టుచుండెను. ఏయ్యచుంటి నమ్మా! యని యను లీల రాట్నము వక్కడ దిగబడితి కదురు తీసి తీరువాలో బాగ్రతవరది తండ్రియొద్దకు జనియెను.

శ్రీనివాసరావుగా రప్పుడే భోజన మొనర్చి తోడునుకొని కమలాబాయి అందెచ్చు తమలపాతలపు లందుకొనుచుఁ జే దెక్కడ మీస లీల బాద గానఁ జే! పాకకాలనుండి యింటికి వచ్చినదా! యని యేమెల్లప్పుడుంధగనే లీల తండ్రిగారింజేరి, 'నాయనా! రావోవు దిసంబరునెలలో బరిగడి కాంగ్రెస్ మహా జనుగబోయెడి వస్తుప్రదర్శనమునకై మా పాకకాపాధ్యాయులు యే బారికలు చాల వస్తుముగ మూలు తెత్తుకో వారలచే నూలు మండలు తయారుచేయించి లోక బహుమాన మిస్తునుని నుడివియుండంటచే పాకకాలనుండి వచ్చినదాది రాట్నమువద్ద చేయుంటిని. నాఅలస్యమునకు తమింపచేడెదవని పలికెను. అమ్మా! నీ కార్యవిషయంబయి సంతసింపితిని. తమ్ము జని భోజన మొనర్చి, మూల వడికి నీ నోడిబారికల బదలెలాభిమంబ నీ పుష్పాధ్యాయుల ఆదరమునకు నురాలవు కమ్మని. ఆకర్షణించి తండ్రి ప్రార్థనకు చేతగ కోర్బునకు చెల్లెదను.

శ్రీనివాసరావుగారు ఆ గ్రామముందు పలుమంది వయో సంపన్నగృహస్థు; కాంతస్వభావము గల భూతిదయోపరుడు; తిరుగు లోకడి యరవలో దిగధనత్యజులయై స్వార్థమెన్నది వీడకయేండు పెద్ద ఘృతవలెగాక, తన మన్న కొద్దిమా గొప్పయో సహాయార్థమై వినియోగించుచు, తోడినత్తురు

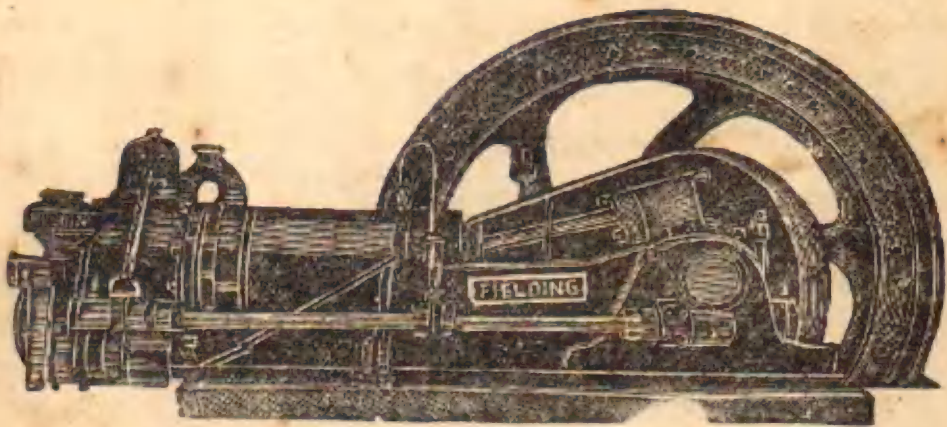
మరి పెప్పించుచుండెడివాడు. కమలాబాయిమాడ తన పతి సుగుణముల కేమాత్రము తీసిపోవక, పతి ఆదరణకు లోనై ఆయన ఉత్సవకల్పములకు చేరిమోరి నొసంగుచు తోడేస్త్రీబాలికల్ల తల నూనికమై యొప్పుచుండెను. ఈ కమలా శ్రీనివాసదంపతుల కేమాత్ర పుత్రుల లీల లీలలు గాంచుచు ఆ దంపతు లందుచుండెడి సంతోషమునకు మేరలేదు. అయిదేడులు వచ్చినతోడనే లీల తనకు తానై పాకకాలకుంఠోయి యుపాధ్యాయులు చెప్పెడి పాఠములందనిక శ్రద్ధవహించి వారియొన విషయ వివేకములతో ప్రసరించు తన శిష్యులలో నగ్గగ ద్వయై వెలుగుచుండెను.

సాయంకాలమయ్యెను. గోగగము తమతమ ఇండ్లయి చేరుచుండెను. పక్షులు నోట యొనరిడి తమతమ లాయముల నైపు తిరుగుచుండెను. బాలుగు, బాలికలు, పాకకాల విడిచి తమతమ పాఠములరూర్చి యొంటిగులతో ముచ్చటించుకొనుచు ఇండ్లకు చేరుచుండిరి. లీల మాడి చేత పుష్పకములనిడి గృహముజేరెను. కమలాబాయి లోప వంటచేయుచుండెను. వంటమనులో తిన్నికొంత సహాయమొనర్చి లీల తన దిన్ని పూకోటలోని మొక్కలెట్టున్నవో మాడనేగెను. శ్రీనివాసరావుగారు ఆసీను మండి యప్పుడే యింటికివచ్చిరి. కాలసేతుల గడిగొని బల్లపైనున్న వార్తాపత్రకా గ్రంథిని కాంచుచుండెను. కొంతసేపటికి 'లీలయొక్కది?' యని యాయన సేవకు నడిగెను. 'అమ్మాయిగారిప్పుడే పూకోటలోనికేరియున్నా రని సేవకుడు చెప్పెను. తిన్నగా తోడుమాడ తోటలోనికి జని సామారే నవలక్ష్మికింబోలె పచ్చనూలుధిని గ్రంథమున్న వృద్ధభాషని ఆరుంకాంతులు ముఖమునందలి కొన చిన్న చేతులతో గాలికెనుచు మునుగుల నగద్రోసి కొనుచు నకుమనదండు తా బడిలోనేర్చుకొన్న బాలియ గీతములం బాదకొనుచు పూలమొక్కలనడుచు తిరుగాడు లీలెగాంచి 'తెహ! ఆపార కృపామయువకు ధిగవాను దెట్రిసుగుణునిని నాకు లభింపజేసివాడు! ఈ బా

‘ఫీల్డింగ్’

క్విక్ స్టాప్లింగు శెమిడీశల్ క్రూడాయిలు యింజిను
వేపరైజరు కల్పవలసిన అవసరము లేకుండగనే
రెండే నిమిషములలో స్టార్టు కాగలదు—

హై కంప్రెషను యింజనులకు వుండే కష్టములు యీ యింజనులకు యెంత
మాత్రమున్ను లేవు. లోడు లాగుటలోను, క్రూడాయిలు ఖర్చు తక్కువ అగుట
లోను, తదుచు రిపేరు లేక పోవుటలోను యీ యింజనులు చాలా ప్రసిద్ధి చెందినవి.
అన్ని సామానులున్ను మిక్కిలి చుంపదు గలవిన్ని బలము గలవిన్ని అయి వున్నవి.
వేలకొలది అతి తృప్తికరముగా వనిచేయు చున్నవి. ధరలు అతివరసముగా వుండును.
52 గురముల పదువరకు అన్ని పైజాలు ప్లాకులో సిద్ధముగా నున్నవి.

స్టోల్ యేజంట్లు:—

ప్రాంచి:
మెయినురోడ్డు,
విజయనగరం.

డి. యల్. శాస్త్రి అండు కో,
12, తంబుచెట్టే వీధి,
మదరాసు.

ది వైసూరు ఆగ్రికల్చరల్ డైరిఫారం కాంపెనీ లిమిటెడ్

లైఫ్ స్టాకు కాంపెన్ సేషను బ్యూరోలో కలిసియున్నది

స్థాపితము 1924

ప్రధాన కార్యాలయము:—బసవనగుడి, బెంగుళూరు

వ్యవసాయదారులకు, జంతువులుగలవారికిని ప్రత్యేక పాకర్యముకలను. దీని విశేషమైన లక్షణము లేవనగా.

లైఫ్ స్టాకు రిజిస్ట్రేషను నడ్డి తక్కువ

“ సర్టిఫికేటు హోల్డిరులకు సులభమగు ఇన్ స్టాల్ మెంటు పద్ధతిని అప్పయితియుటకు హక్కుగలదు.

“ సర్టిఫికేటులు వాక్ ఫార్ ఫయిటబుల్

“ హక్కులు త్వరగ స్థిరపరచబడును

కావలెను:—హిందూ దేశమందు ప్రతిచోటను, బర్మా, సిలోనులందును ఆర్గనైజింగు ఇన్ స్పెక్టరులు, సూపర్ వైజరులు, సబ్ ఏజెంట్లు కావలెను.

పద్ధతులు:—జీతముగాని, కమీషనుగాని, లేక రెండునుగాని ఇవ్వబడును.

ఇతర వివరములకు:—మానేజింగు డైరెక్టరుకుగాని, యాక్రింద నుదహరించిన బ్రాంచీల ఆర్గనైజింగు ఇన్ స్పెక్టరుకుగాని వ్రాయవలెను.

అమలాపురం

ఖుర్నా

నెల్లూరు

బరంపురం

కొచ్చి

నాగాంగు

కల్లెకోట

కొట్టాయం

పుదుచ్చేరి

కోయంబత్తూరు

మచిలీపట్నం

రాణిపేట

గౌహతి

మధుర

సేలం

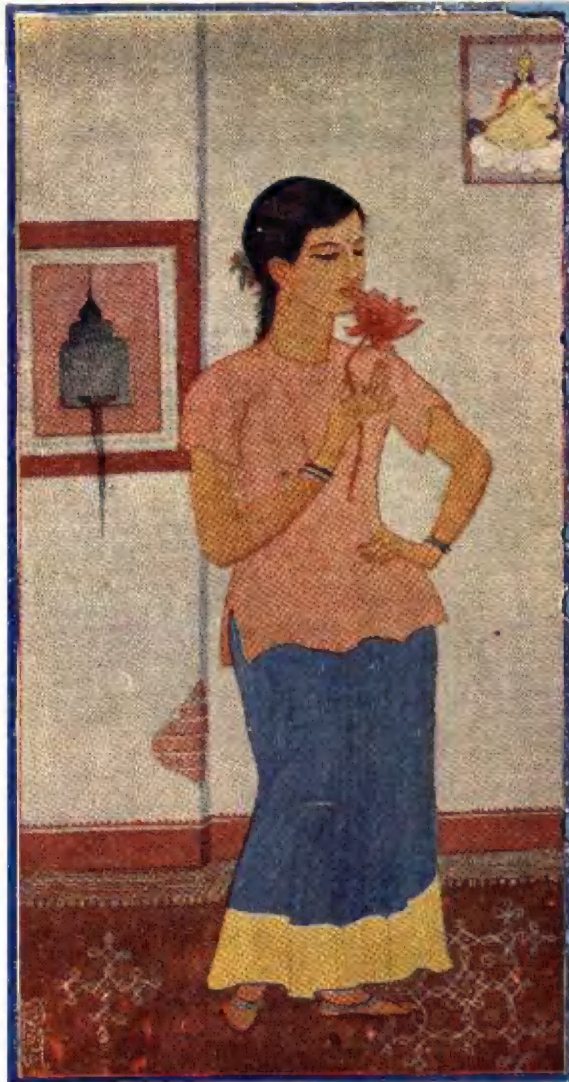
జోర్ హాట్

సంద్యాల

తిరుచనావల్లి

విజయనగరం

అంధకాలిక

చిత్రకారిణి: శ్రీ పరస్వతిగారు శారదానికేతనము, గుంటూరు.

లకు సదయస్పృహయమునకుం దోడు చేకర్చుకూడ నల
వడినది! వాస్తవముగతమున ఆకేవినిర్ని పుష్పించి ఫలించు
నూపునలు ముగియజేయగు యీ లీలా మూలముగ భగ
వంతుడు వాకు గాన్పించేయెరున్నా? డని మనమున
తలపోయుచు తేదేకధ్యానమున ఆమెను విక్షించు చుం
డెను. ఇంకలో ఇంటినుండి 'శ్రీనివాసరావుగారు
న్నారా?' అనుకేక వివరములతోడనే ఆలోచనా పరం
పరలో మునిగియున్న ఆయన 'ఇదిగో' ఖచ్చుచుంటి' నని
లోనికిరెను. రాత్రి చీకట్లులు గ్రమ్ముకొనుటంజేసి లీల
మాడ వివరిచోరము చాలించి యింటిలోని కరిగెను.

2

శ్యామసుందరును కొంచెము సోదరి. దా దానిరు
వది దేంద్రుండవలయును. విశాలచేత్రములు, ఆలూనూ
చూలు, సమున్నత శిరము, పసిడిచాయయుగల్గి ఆరెడు
మాపరులకంటెయు ముదముగూర్చు యెడెను. ఆతనికి
సోదరభ్రాతృమనకు తోడు పూజనగ్గులములు మున్నగునకు
తాది యుట్టిపల్లు ఒప్పుయెడెను. ఆతని శిరీరచ్ఛాయకు
తోడు ఆతని భరించుచున్న ఖద్దరుచస్త్రములు ఆతని
కొకవంతుయందము మార్చుచుండెను. ఆతడు అగ్రామ
ములో ఉన్న దోడతనమువారి కళాశాలయందు పట్టచరీ
క్షుకునపుచుండెను. ఆతడు ప్రతిపరీక్షలోను అగ్రస్థాన
ములంకరించి రాజధానికంటెయు ప్రముఖుగ నుత్తీర్ణ
పడుచుండెడివాడు. ఈతనికి కేవలము విద్యయందే కాక
హా, క్రైకో, టెన్నిస్ మొదలగు ఆరోగ్యాభివృద్ధి
తోడను వ్యాయామముల యందు మాడ చాక చక్రము కడు
మెండు. ఏన్నివారులో వాతకు చిహ్నావృత్తి బృంద
ముతో గలిపి దేశదేశాంతరముల కేగి తా వేర్వేర్వొన్న
వ్యాయామ పరిక్రమలయందు ఎదిరిబృందము నోడించి,
సంగ్రహించి తాననుభవించి, కళాశాల కొక అలంకార
ముని పేరునదిని జనులక్ష్యుల చేబట్టి పురమునకు, మరలెడి
స్వపల్లెకనడి జనుజను ధ్యానములతో గ్రామమునకు
మరలుచుండెడివాడు. కాని ఈతని ముగియలను గని
చిని మురియుభాగ్యము లేకుండగనే ఈతని తలిదండ్రు
లిహలోక స్థానముల విడిచిపోయిరి. తలిదండ్రులు లేని

లోటులేకుండ ప్రసాదరావుతమ్ముని ఆరిగారాబములో
యాయచు కంటికి శిష్యువోలె కాపాడుచుండెడివాడు.
ప్రసాదరావు కొంచెము ముంగోపముగలవాడు. తా
ట్టివకుం దేటికి మూడేకాళ్ల నువారిలో వొకడు. ఈతడు
దొరతనమువారి కొలువునందుండి వారి ఆదుగులకు ము
గలూత్తురు, స్వచ్ఛము తిలంజలి నొసంగి స్వాగతము
కొరుచుండు జహానీయులలో నగ్రస్థాన పులంకరి
తెను. ఈతడు తమ్ముని ఏన్నివారులో ఖద్దరుచస్త్రము
నితువునని బోధించెను. కాని, విఫలమనోరథు డగు య
డెను. రాట్టుచున్నను, ఖద్దరుచస్త్రములన్నను, ఆత
జనియించెడి శ్రోధ మింతింత కారు. శ్యామసుందరుడు
కళాశాలనుండి వచ్చినవాది మాత్రసమానయగు ఎది
లక్ష్యబాదుయొద్ద గూర్చుండి ఆమెకు రాట్టు ము వడ
యందుట శేర్చుచున్నప్పు డెంతయు మనమున విసుగ
చెండు యండెడివాడు.

క్రిందరినెల దేశమంతయు ప్రెయకుమిమను బడి
మగ్రకాండోశనలతో అల్లకల్లాలముగనుండెను. ఏప్ర
కలకాలిన నీవారయే! యెవరినోట నిన్న నీమట్టయే
వాడానగరమం డెక్కడమాచినను విద్యార్థులనంగంభి
శ్యామసుందరుడు ప్రాతఃకాలకృత్యముల నెరవేర్చుకొ
నుచున్న ఖద్దరుచస్త్రమును భరించి వాతీయకమతి
మనకు మూలకారణ మనదను తెండా చేత విడి అన్న
లంఠిలవనుచున్నను తనభౌవిదివిరమెట్లు పరిణమింతున
యను సంజేవా మిగుమంతయును లేక దృఢదీక్షపను
"మహాత్మగాంధీకి జయ" అని కేకలిడుచు రంగంగము
మరికి విరుగైవడి తోడి యువకుల ప్రాప్తిసించు
నగరసరి ద్దనలో పాట్లాడుటకై వెడలెను. సాయుకా
మయ్యెను. పట్టణపురమందెరమంతయు స్వచ్ఛందసేవ
యలైసామతో, చాలుర జయజయధావ్యములని
గూడి కర్మచారుల తనైరపాటుతో అల్లకల్లాలము
నుండెను. శ్యామసుందరుడు వాతీసభయందు స్వచ్ఛంద
నేవాడకవాయకుడై యెక్కడమాచిన తానయై నాం
కుల గంభీరోపన్యాసముల పరిక్రేదగ నాలించుచు, మ
మన మత్సానా రంగంగములు మొలకలెత్త ఆవేల్పా
వ్యాయుడై ఒకదోగూర్చుండి తనలో తానెట్లు

నాగను. “అయ్యో! ఈయన వ్యాసముల వినిన నాయెడల జల్లునునున్నదే! నేనింతవర కంత న్నయ్యంటిని! దాస్యశృంఖలాబద్ధునిగ నొనర్చు తీయవిద్య నేర్చుకొనుటయందు నా యముల్య ఘెంతి వృధా ఖర్చుచేసితిని! ప్రపంచమున దైవ స్వాతంత్ర్యదేవతలుగ పరిగణింపబడుచుండు దాము తమ నేతృత్వాచీవనమును నిగళిబద్ధముగ ంటయేకాక తమ భార్యాపుత్రకలగూడ దాస్య పహోధించి విద్యార్థిధానములకే దోసి లాగింప న్నది, ఇక వారలయందు బాతీయత లీజములు న్న పెట్టు! మన కన్నతల్లి మనజీవమాత, మన మీ యొక్క ప్రనముల పాలంగ్రోలి ఆమె నుచుధుర, సుశీల జలముచే, పెంపబడి కర్త నలమై, ఆమె పరపదవధిత యగుచుండ గాంచి, తలమై తిలానతరంగములలో మునిగి కేలయం యో! తలదాకొన్న కొలఁది నాగుండె నీర రంధ్రక్షరముల తోకగతిగిలించుకొని విరు శివడియుండు మహానీయులలో వేనోక్కడను బ్బిగా! అయ్యో! ఎంత యవివేకినైతి, ఎట్టి నైతి. ఇకనైనను నాయీతున్న దేహమును మానవనీవు ఆర్పించి, నాజీవితమును సాగక నెడగాక” అని కృతనిశ్చయుడై అప్పటికి గంటల రాత్రియగుటచే, అన్నగా చేసుందుకో న కాళ్లు ముందరపథమును బంధించుచుండ మఱలెను.

3

కు ఆమావాస్య. ఆకాశమంతయు కటికిచీక రు మబ్బులచే, భయానకమై మాపట్టుచుం ఁగర్జనములు భయంకరశబ్దములు శ్రీనివాస కటియందుండెడివారల హృదయములు మరింత రించుండెను. నేటికి వారము దినములనుండి యాపుగారు ప్రబలబాధచే పీడితులగుచున్నారా ఁజులు అనేకులు కోగినిగాంచి నిరాశను పించుండిరి. లీలాకముల హృదయములమీగుల

తో భీల్లుచుండెను. పిడుగుల ఘోరభారావములు వారి భయకంపిత హృదయములను మరింత కలవరపరచుచుం డెను. కోగి కడు నీరసించి, శిల్పావిష్టయై యుండెను. కమలాభాయి విచారసంతప్త హృదయయై ఆర్ధరాత్ర పరాయణుండగు భగవంతుని వేనోళ్ల స్తోత్రముచేయుచు పతి పాదముల చెంత కడు నిశ్చలమానసయై గూర్చుం డెను.

ఆర్ధరాత్రి. జగమంతయు గాఢాంధకారబంధు రమై యుండెను. నక్షత్రముల కాంతిగూడ పన్నగిల్లెను. మిలుగురుపురుషుల స్వల్పకాంతలు తక్కువేరొందు వెలుగు లేదు. ఆకాశము మేఘావృతమై, వర్షమువచ్చెను నూచవలు పొడినూపుచుండెను. ఇట్టి భయంకరపవనమున ఇరుగురు యువకులు ద్విచక్రశకటముల వధిలో హించి కడువేగముగ బోవుచు ఇట్లు సంభాషింప మొదల ిరిరి.

“అయిన, రాధాకాంత! డాక్టరుగారు యిప్పుడు వత్తురని యనుకొందువా? ఆరియన పదయహృదయంచే. మన యజమానుని స్థితి వాలోచించిన తానుగ గన్పట్టదు! మనలను తలదీవలె ప్రేమించెడివాడు. ఎట్టివాడైనను మృత్యుయుఖమున బడమనినదేగదా. కానిమ్మో, దైవ ఘటన దొడ్లున్నదో యెరుగ నేరీతరము?” ఇట్లు సంభా షించుచు వారు కొంతవడికి డాక్టరుగారి గృహమును సమీపించిరి. డాక్టరుగారు నిద్రించుచుండిరి. వారిని నిద్రనుండి మేల్కొల్పి పంకతింతయు విన్నవించిరి. డాక్టరు సురేంద్రనాథగారు కడువయస్సై హృదయం దగుటచేపే శ్రమయని యెంచక అట్టి కటికిచీకటి రాత్రి పయనమున తగు పరీకరముల చేతనిడికొని, బయలుదేడిలి కొంతవడికి గృహమును సమీపించెను. డాక్టరుప్పుడు వెచ్చునో, ఏమిచెప్పనో అని విశియమగుమీద నిలిచి చూచుచుండిన లీల డాక్టరును గాంచినతోడనే ఒక్క పరువున లోనికిబోయి “అమ్మా! డాక్టరుగారు వచ్చిరే” యనుచు తిల్లిం చేరెను.

సురేంద్రనాథగారు తిన్నగ గదిలోనికిబోయి, కోగి హృదయము చూచి పరీక్షిరిలి ఒక్క చేడినిట్టాయ

విడిచెను. దాన్త లేమిచెప్పునోయని అత్యంతము వారు
 గుర్తైన తల్లి మాకు లిరువరకును, దాన్త గుయొక్క నిరాకా
 మాచకన్యవ్రాలు గాంచినంతనే ఏడ్వగలేదు. “దీవా
 వనా! దీవరక్షణబీరుదాంకా! మా తండ్రిని వా కుంధనా?
 మా తండ్రిని కాపాడనా?” యందు లీల బోరన నేడ్వ
 సాగెను. ఇంతలో ‘అమ్మా! లీలా’ యని తండ్రి పిల్చు
 చున్నటులయ్యెను. అంత లీల తండ్రియొద్దకు జని “ఏమి
 నాయనా! ఏలపిల్చితిరి?” యని యనుచుండగానే, శ్రీని
 వాసరావు తన గారాలు వుమా రైను వుప్పించి జీర్ణము
 జైయున్న తనచేతులతో అదిమిపట్టుకొని హృదయము
 మీద నిడికొని, “వా కన్నతల్లి, వా బంగారుమొలకా,
 నేను మిమ్ముల వీడిపోవుచున్నాను. వాకు పరమేశ్వ
 రుని ఆజ్ఞయొసరి. మీరు నిచారించుకును. మరణము
 జీవితోటికి సామాన్యమే! నిన్నొక యింటిదానిగ చేయ
 జాలనైతిని. అదియే మనమున బాధించుచున్నది.” అని
 యేమియో పలుకబోయి కథము వుత్తుక తెగదమ్ములచే
 మాట్లాడబాలక కొంతవడికి “అమ్మా... నేను... పోవు...
 చున్నాను... మాతృ... దేశము... మాతృ... ధూమిని...
 మరణము... సలచు... వాటివితము... వృథాగా... గడిపి...
 చేసితిని... నీవై నను... భారతాంబ... ముగియు... దీర్చి
 ... యాదీనుని... ఆత్మకు... కాంతిగర్భింపుము... దీనురా
 బను... నీతల్లికి... దైర్యము... చెప్పుము... నీతండ్రి...
 నీకు ఇక... లేదు... శ్రీమన్నారాయణ... మీ లీలా
 ... కమలలు... నెట్లు... గాచెదనో.”

ఇట్లు పలుకుచు ఆయుదార హృదయుడు
 విక్రాంతి దీర్చుకొనువాని భంగి జగద్రంగముకు వీడి
 కమ్ములు మానుకొనెను.

ఇక నేమిన్నది? శ్రీనివాసరావుగారి పంచధూతా
 త్యకమైన శరీరము పంచధూతములలో కలిసిపోయెను.
 లీలా కమలల హృదయము లెట్లుండునో వ్రాయుటకు కల
 మాడుటలేదు.

౪

“లక్ష్మీ! లక్ష్మీ! అత్తా! మన క్యామగుండరు
 దెట్టివాడయ్యెనో! దేశము, దేశసేవ, యివన్నియు వీని
 మందే ఆవిర్భవించియున్నవి. ఈభద్రరుగడ్డలు, యీ రా

ట్నములు యివన్నియు వీనికొరకే బ్రహ్మ సృష్టించెనుగా
 బోలు! ఇంకను వీడితే గొప్పగొప్ప చదువులుచదివి
 విరుదములంది, దొరతనమువారి కృపకు పాత్రుడుగా
 నోవునని యెంతయో మరియుచుంటిని. వా తలపులన్నియు
 బూడిదగలిపిన పన్నీరాయెనే! తిన్నయింటికి వాసములు
 లెక్కపెట్టినటులు వాకే పంగనాచుములు పెట్టుచు
 న్నాడు! తండ్రితో సమానుడనను నా యాజ్ఞ లెక్క
 చేయక నిన్న తాను పాతకాల బహిష్కరించు పెండు
 లన? పట్టపరీక్షకుజెళ్ల సంసిద్ధుడైయుండి మధ్యకొరవితో
 తల గోకికొనునటు లీకృత్యములే? దొరతనమువారెం
 తయుపరుర్లు. వారేమి నేయ దలచినను ఒక్కతృటిలో
 నొనర్చగలరు. వారి కోపాసలమున కాహుతియగుట
 కంటే కేలొందులేదు.” ఇట్లు యింకేమియో పలుకుచు
 మాతృభ్రమించిన శ్రోధదేవతవలె ప్రసాదరావు పడక
 కుప్పీమీద కూర్చుండి తమ్ముని రాక కదురుమాచు చుం
 డెను.

క్యామగుండరుకు లోన నడుగిడుట తోడనే
 ప్రసాదరావు కనుబొమ్మలైరవడ “ఏమరు వారు! ఓహో!
 క్యామగుండర రావుగారా? తీరుబడి యైనదా? దేశవాయ
 కులు మిమ్ములవిడచిరా? అసహాయోద్య మాంబోళనలో
 ఎంతమందిమాట్టులు పాతకాలబుడచి, ఉద్యోగముల
 మాని, మాటికి గుడ్డకు మొఖమువాచి, దేశద్రెమ్మరులై,
 తిన్నచోట నిలువక, నిలిచినచోట నిద్రింపక, ఫిరీరులవలె
 తిరుగుచుండుటలేదు? నీవు మాడ చారిగతి నే ఆమసరించు
 చున్నటులు తోచుచున్నది. కానిమ్మ! నీ ప్రార్థనమునకు
 నేనేమి చేయగలవాడను? వచ్చియు రానిమాటలతో,
 తప్పబట్టలతోనున్న నిన్ను తండ్రిగారు తమ మరణసమ
 యుచుందు నన్ను తేరందిరిది ‘నాయనా! నీకు లెక్కలు
 వచ్చినవి. నీ తమ్ముడికను చిరుతప్రాయము వీడలేదు.
 వానిని నీచేతులలో వీడిపోవుచున్నాను. నీ తల్లి వానిబా
 ల్యమందే గలిందినదిగదా? ఇక వారి భారమంతయు
 నీచే. నీ తమ్ముని నీ వెలులుకాపాడెదనో? అని నుడిచి
 యున్నందున నింతక చెప్పవలసినచ్చెను.” ఇట్లుచెప్పుచు
 ప్రసాదరావు పడకకుప్పీమండిలేచి గదిలోనికిజెళ్లి ఒక
 కనరుచెచ్చి తమ్మునిముందు నిలపివైచి, ఇదిగో నీ పాత

కోపాధ్యాయులు పాఠశాలమున నే దీర్చి
నారు. దీనిగాంచి నీయత్నిత్రాయము నకు
నివర్తించు.

వరకు మంత్రముగనివలె, నిలువబడియున్న
కు ఉత్తరము తనకాలివద్ద పడినతోడనే
గాంచి భయంకరితపాస్తములతో చాచివైతి
ప్రతిజ్ఞను,
రా!

మకమీదను బహిష్కారజాంబాళనలతో
నిన యువకులు పాఠశాలముండి వెడలగొట్ట
మా కానవలయు నీవు వినియేయున్నావు.
లయందు అందరకంటె నెక్కుడుగ వృద్ధి
లిగిన వాడవనియు, విషయవిశేష సాక్షిల్యాది
గల్గినవాడవనియు ఎంచి యింతకుమున్న
లు నీవు ఇట్టిపనులుచేసినను ఓరిక పెంపించి
నీకు జరిగిన విషయమున, నీవేగాక, తాచెట్ల
చెరచినటులు తోడినహాధ్యాయులవందర,
వారలగున పాఠశాలలమాప్పించియున్న
ల్లానినందున నిన్ను పాఠశాలనుండి వెడల
వైతికారములు ఆహ్వానించుచున్నారు.

ఇట్లు

(ప్రధానోపాధ్యాయుడు.

ఉత్తరము నడివినతోడనే క్యామసుండుని
నిచారానందము లొక్కచూరి, పరుగిడ
నిశ్చేష్టుడై, నోటమాటలేక పదినిమిషము
నిలువబడియుండెను. క్యామా! భోజన
ఇంతకే తడవైనది! యని, పిల్చు లక్ష్మి
పుటముల సోకినంతనే దీర్ఘాలోచనాపరు
మగుసుందరుడు తెల్వంది వదిలా; ఇదిగో
తన గదిలోనికి వెళ్లి యుత్తరీయముతీసి,
రడవైచి, వంటయింటిపైపు మరలెను.
జ్జించి మరది రాకకై నిరీక్షించుచుండెను.
పాదప్రక్షాళన మొనర్చుకొని ఉత్తర
గుర్రుండునేకాని, మనస్సు మనస్సులో

లేదు. ఎంతయో భాధవంతుడానివలె గన్పట్టుచుండెను,
సంగతంతయు పెరిగియున్న అక్షిబాాయి "క్యామా,
ఏమటలుంటిది? సరిగ భోజనమైన చేయలేదే,
భుజింపుము. నాయనా మీ యన్నగారిసంగతి నీవెరింగి
యున్న దేకదా! వానికంత తోచిన సంతోషాకాని చేరొం
డుగానదు. దైవదీక్షే మెటులున్న నటులను విచారించి మన
స్సును చాధింప చేయుట తక్కు చేరొండులేదు." అని
పల్కినను.

క్యామసుండుడు వేరేగ భుజించి, తల్లివలె ఆద
రించి లాలించి ప్రేమించికన్న కుమారుని భంగి ఆవరించెడి
వదినగారితోనైనను మాట్లాడకలిన్న గదిలోవికేగి శయ్య
పై నోరిగి, చెండుచేతులు తల నదిమిపట్టుకొని ఆహా!
పక్ష్యత్వరా! ఎట్టి విడుచుకొనికే తెచ్చితిది? నామనోదా
గ్ధము పెరుంగగోరియే నన్నిట్టి యిక్కట్టుల పొల్పేయు
చుంటివా? నే నివ్వు డేమిచేయనను! నాకేదిక నివ్వము?
అంతవాని నింతవానిగ నోసర్చి, విద్యాబుద్ధులు చెప్పించి
తన సర్వస్వము నమ్మగ భావించి పెంచుచున్న అన్నగారి
యాజ్ఞ యొకవంక! దీనానందై దిక్కులేక తనపుత్రు
లేమో తన్నుదగించెదనని నమ్మియున్న భారతమాత,
శివాజీ, రాజాప్రతాప్, తిలక్, గాంధీ ప్రభృతులగన్న
మాతృభూమి, నీతి సావిత్రి దమయంతి చంద్రమతి
మొదలగు పాద్యమత్తులగాంచిన పవిత్రజన్మభూమి, దేశ
సేవనై పలులీమలపడి ఆనెకసంపత్సరములుకలనకారా
గారవాన శివునోనై అవసానసమయమందు గూడ
మాతృదేశమో, మాతృదేశమో యని విలపించుచు ప్రాణ
ములర్పించిన చిత్రరంజన్, గోఖలే, వాకోడి, లజపతి
రాయి మొదలయిన వీరశిఖామణుల గన్న భారతరత్న
గర్భ, నా జన్మధాత్రి హానారావములు మరియొక వంక!

కానిమ్ము, నా హృదయగతమున కోర్కెయే
పుష్పించి ఫలించుగాక, నేడే మాతృ భూరంగమునదుమికి
నాసోదరుల సుఖదుఃఖములలోపాల్గొని దేశమాతకు సర్వ
శ్రుదనై మెలగదగాక! ఆపార కృపామయుడగు నవ్వర
మేశ్వరుడు నా సంగల్పము లీడేర్చి నాకు చేయూత నొ
సంగి వాటివిధము శత్రుమొనర్పకేయుగాత్ర!

ఇట్లు తలపోయుచు క్షాయముచేయుచు హృదయ
కారము కొంత తగ్గ కర్తవ్యమిట్లే మొనర్చుకొని పొట్టి
టికినై చాపకృష్ణునికి పురికొల్పి విద్యకు స్వస్తిచెప్ప
యించి అన్నగారు దీనికెట్టికీ నోపంకెదకో యను
నుచుండునను విడనాడి దినమంతయు పరిశీలించు
చే నిద్రాదేవి యొకటిలో శరణుదెను.

౫

అనుటవా ఘటన పరుగుండగు భగవంతుని లీలలం
నేదితరము! ఒకతరి మానవుల సంతోషంబున నోల
డింపచేయుచుండును, ఇంకొకతరి విచారసాగరమున
ంచుచుండును. ఇంకొకరు జన్మించినచాది కష్టమున్న
ట్టిదియో యెరుంగక నిరంతరము సాగరమున నోల
డు లీల కడు యిక్కట్టులకు లోపయ్యెను. కృష్ణపక్ష
ప్రసవలె ఆమె నానాటికి క్షీణించుచుండెను. క్షయ
గపడుచుని దేహము ప్లాబాలదేహము కృశించుచుం
డు. మనోహృదికి మండేది యనువట్లు ఆమెలోగము
కి వారింప నశ్యమైయుండెను. బాల్యమాదిగ తన్ను
ంచి పెద్దదానినిగ నొనర్చి తనముఖమునే యభిలషిం
చున్న పితృమరణముకై చింత యొకవంక, భర్తృనియో
నల దధిపత్యామానయై సతతము కన్నీరు కాలవలై కార
భించుచు, కుష్ఠించి కడు దుర్బలయై మంచముపట్టి
నాటికి కృశించుచున్న తల్లికై చింత మరియొకవంక.
భర్తరి సామాన్య బాలికలైన, భైరవము విడనాడి కింక
ర్తవ్యతా విమూఢలై బెగడంది ఉండురు. అట్లుగాక
యగు లీల పొంగిపొంగి పోరలి వెచ్చుచున్న దుఃఖము
పుకొనుచు తానే అభైరవమందిన తన తల్లిమాడ బెగ
డి అసువుల బాణగలదేహా యను భయమున కనువా
కు భైరవమో మన్నట్లే కన్నట్టుచుండెను.

నాడు వీకావళి. ప్రాతఃకాలకృత్యముల నిర్వర్తిం
గాని చేతనొకపక్షమిది దేవతాపూజార్చనమై పూలుగొని
పుటకు లీల తన చిన్ని పూదోటలోనికేగెను. నాటి
దయమునుండియు కమలాబాయిస్థితి మాత్రమట్లుకాన్పిం
చున్నది. తనలో తానేదో గొణుగుకొనతోచ్చెను.
యనకును, “లీలా! లీలా! నీ ముగ్ధముల్లులున్నాయ

లీరడండకనీ, నీ తండ్రి నిన్ను వీడిపోయిరి. నిన్నొక
యింటిదానిగ చేసినవో నాకీ బెంగ యుండకపోవును.
పితృవియోగముచే పరితపించుచున్న నీవు మాతృవియో
గముచే ఎంతెదిగులందెదవో! సంపూర్ణ యౌవనవతివై
వివాహాయోగ్యులై యున్నతరి భగవంతు డెట్టి యాపదల
పాలేవు నేనే! నీ తల్లియిక తీవ్రంపజాలను. మాతాపితృ
విహీనవగునీ కిక దిక్కవ్వరు? ఎట్టియాపదల పాలందల
యనో! ఎందరి యపహాస్యములకు నురి కావలసివచ్చునో!
ఎందరుప్రజుల బ్రాత్యముల బారి కడవండ కాపాడుకొన
వలయునో! ఆహో! దయామయా! నా చిన్నారి లీల నేమి
చేయ నెంచితిరి? నా మెకేది దిక్కు? లీలకు భైరవమొనం
గును. ఆపదనుండి యుద్ధరింపును. సద్బుద్ధినొపంగి,
పుట్టినింటికి, మెట్టినింటికి పశ్చిమ్మి చేహార్చనము లకు
గ్రహింపును. నేనుపోవుచున్నాను. లీలను నీచేతనిడిపావు
చున్నాను. కాపాడుము” అని పలవించుచుండెను
లీల పూలను గొనితెచ్చి తల్లి మందమువద్దకు వచ్చి చూచు
సరికి కమలాబాయి స్మృతితప్పియుండెను. తల్లి స్థితి
గాంచినతోడనే లీలకు భైరవము పన్నగిలెను. కన్నుల
నుండి కారు బాష్పముల నొత్తుకొనుచు “అమ్మా! ఏమి
యోబాధగామన్నటులు గాన్పించుచున్నది” యని లీల
తల్లిని పలుకరించెను. అంత కమలాబాయి “అమ్మా?
నీ తల్లికి అపహాసము సమీపించుచున్నది. ఇక నేనోవు
చున్నాను. నీ తండ్రిగారు తమ మరణపయాయందు నీకా
దేరించినమాట మరువవద్దు. నాకోరికమాడ నదియే. సత్త్వ
త్రివై నీదేహమును మానవసేవకునై వినియోగించి సచ్చ
రితవై తోడి స్త్రీలోకమున కాదర్శప్రాయవై, యు
వులసరస్వతివై, విద్యలేక దేశమున్న కెట్టిదియో యెరుం
గక దేశస్థితి యన్న కెట్టిదియో యెరుంగక భర్త
యున్న తాళియముల కెంతయు ఆటంకమును గలిగించు
వృధాప్రలాపములయందే కాలమంతయు గడపి అవి
ద్యాంధకారమందు మునిగి లేలచున్న స్త్రీల నుద్ధరిం
పును. అసాంకారమును త్యజించి కొద్దిగొప్పలదరికి జేర
నీయక నీకాలమును గడుపుకొనుచుండును. ఇక మాట్లా
డబాలకున్నాను, ఆయాస మధికమగుచున్నది. కొం
చెము...చుందినీరు...” ఇట్లుచెప్పచు మనస్ఫురతయు

ధీనము గావించి మా యాప్రపంచక రంగమునుండి
త్రాధీనమును సమాప్తి గావించుకొనెను.

నాలికి దుమ్ము లేగినట్లేవారై తూముల గ్రామ
ను వ్యాపించెను. విన్నవారందరు “అయ్యో!
మరియును లీలకట్టికట్టము సంభవించె! కరుణాను
భగవాను డామెయెడ కడు నిగ్గయుడాయెనే?
నాలకేదిగతి”యని విగ్రహతోచ్చిరి. మెల్లగవీవారై
ప్రధానోపాధ్యాయునియు, దయావతియు
గారదాబాయిగారి కర్తములంపడెను. వెంటనే
గృహమునకుంజని తల్లిమందము వద్దనే కొంత
యున్న లీలంగాంచి తనవద్దనున్న ధనముతో కేవ
లసహసంస్కారాదుల ముగింపజేసి లీలను తనతో
ంటికి తీసుకొనివెళ్లి ఆదరించి ఆమెకు తల్లిలేని
దీర్చ బ్రయత్నించుచుండెను. లీలయు ఆమె
సంభాషణలచే ఆదరసత్కారములచే, కొంతదుఃఖ
తలచంద్రుల అంత్య వాక్కుల స్మరించుకొ
ని కర్తవ్య మీదేర్చ ప్రయత్నించుచుండెను.

E

గ్రామమున కారదాబాయిగారి వెలుగని వారె
రు. ఆమె బాలికలయందు చూపెడి యనురా
వ్యతోధించుటయందు గలనేర్పు, కార్యదీక్ష,
ము, సహనశీలత, సర్వసమత్వము గాంచిన
క్తియును అశ్చర్యమునొందక మానదు.

గారదాబాయికి పాపము, బాల్యమునందే వైధవ్య
ప్రాప్తించెను. వినాసాసమయమందు తక్కి
లమెన్నడు వీక్షింపని యామెను అనేకులు
వైచి పంబసాయివద్దనే కుక్కి ఆమె యున్న
ల మంబగలంప యత్నించిరి. కాని యాచనా
యము పరిశ్రమానసమే యామె సచ్చరి
మూలకారణమనియూ, మనోన్వర్యము
గుహరుగు అమృల అధిష్ఠిపములకు లోనై లేని
ంబద్ధ ప్రలాపముల తమ విలువగల కాలము వృథ
పెట్టెటకు ప్రయత్న మోహద్యుష్టులకు నురియై
నివితము మరింత అపవిత్రముగ నొనర్చుటం

టయో, కాక మలకరంగములై, పుట్టినింటిని, మెట్టినిం
టిని అపకీర్తిపాలుచేసి దేశమాతకు, దున్నున క్షణలచే
మరింతభారమును గల్గించుచున్న పెక్కురు స్త్రీలసంగతి
విచారించి, విగచి, యెట్టి అభ్యంతరములు సంభవించినను
లెక్కింపక నా యీ ముచ్చడేహమును స్త్రీవిద్యకునై
బలియొసంగి అవిశ్వాసలై, మాథలై, అవిద్యాంధకార
మునబడి తట్టుమిట్టాడుచున్న నాసోదరీసుణుల నుద్ధరించి
నాశీవితమును సార్థకము చేసికొనయెడగాక యవి వృథ
విచ్చయయై స్త్రీవిద్యలో ఉన్నతి కెందుచు వచ్చుచున్న
పూనానగరమును గూర్చి తానెవరభ వినుచున్నది యగు
టండేసి ఒరుల కీవారై తెలియజేయుటండ, ఒరులసహాయ
మపేక్షింపటండ తాను అబలనను సంగతియే మరచి ఆవే
శమూత్ర సహాయయై ప్రోత్సహించుచుండ, తిన్నగ పూనా
చేరెను. వాచగు సంవత్సరము లక్కడనుండి, ఉన్నత
విద్య పండి ఆంగ్ల విద్య నభ్యసించి బిరుదుములంది తామె
అపరపరస్వకులని యెందుచు, విర్రవీగి, కమ్మవిన్ను
గానక, పరులతో భాషించినయెడ తమ విద్య కెక్కడ
లోపము వచ్చునో యను భయముచే మా దీర్ఘించిన
గర్వరామలోయన తిరుగుచుండు మన యీవాటి కొం
దము సోదరీసుణులవలె గాక కారదాబాయి యున్నత
విద్యతోపాటు వినయ, వివేక, సత్త్వైవర్ర నాదులయందు
మాడ తనయంతయుమెలేదని పలువురచే గణింపబడి
పూనా కళాశాలయందు వెన్నెక్కె, జన్మభూమి కే
రెంచి తన స్వంతధనముతో పాఠశాలాధిపనము నొకదాని
గొని దానికి కారదాభవనమని పేరిడి, పెక్కురుబాలికల
వందుతేర్చి తన ఆశయ మీదేర్చుకొనుచుండెను.

కారదాబాయియొక్క సాంగత్యలాభము వెలన
లీల గృహకృత్యముల యందేమి అధ్యాపికాత్వము నందు
గల నేర్పునందేమి మిక్కిలి నేర్చుగణించి, ఆమెకు తల
లోని నాల్గువలె ప్రవర్తించుచు ఆమెకునన్నుల మెల
గుదు తత్ప్రేమ భాజనమై మెలంకుచుండెను. ఒక్క
నిమిషము లీల లేకన్న కారదాబాయికి ఈ లగనంతయు
సంభకారమయముగ తోచుచుండును. అప్పుడప్పు డామె
తన స్థానమున లీలను ఉపాధ్యాయుగ నొనర్చి బాలికలకు
పాఠముల చెప్పించుచు తాను చూచి ఆనందించుచుం

ను, బాలికలుగూడ లీలను తమసోదరిగ భావించి, లు పీరు భంగి ఒక్కటై మెలగుచుండుదు. పాంగత్య భము వలననే కదా గులాబిచెట్టుక్రిందనున్న పున్న గాడ పరిమళించుట. అటులే కారదా పాంగత్యము లన సహజ సద్గుణవతియగు లీల మగుగలదయై అన్నిట గామెకు తోడునీడయై తలిదండ్రుల కీర్తి మరలక వృద్ధి రచుచు, ఆ గ్రామమందు సర్వజన ప్రేమకనర్తియై మెప్పుచుండెను.

ప్రాతఃకాలము ఏడుగంట లైయుండవచ్చును. పాతకృత్యము లీడేబ్బుకొని కుచియై కారదాబాయి లను ముందిగుకొని నిత్యమును వలెకులసీదాస కృతమగు ాందీ రామాయణమును చదువుచుండెను. లీలగూడ తమ బదువు పద్ధతుల నర్థముచేసికొనుచు నత్యంత ప్రతా పాభితమాననయై వినుచుండెను. కొంత తడవునకు రామా యణ పతనము ముగించి, కారదాబాయి లీలతో సంభా సించు చుండెను. ఇట్టితరి పాతకాల పరిచారికయొక్క ర్త్య చేతనోక యు త్తర ముగిడి అమ్మా! తపాల వాడిప్పుడే మీ వాకొసంగెనని చెప్పును ఆమెచేతి కందిచ్చెను. ఇట్టి డమయనుచు ఉత్తర మెవరిపద్ధతుండియో యని యోచిం చుచు, కనగనింపి లోని కాగితముతీసి యిట్లు గదువోడే గెను.

ప్రియసోదరి, నమస్కారములు,

ఈ మధ్య వచ్చిన నై. మకమీషను బహిష్కరణాచరణమున నేను పాతకాలను బహిష్కరించితిని. దాని ఫలితముగ పాతకాలనుండి వెడలగొట్టబడితిని. వాడు మొదలు మా అన్నచే పలుబాములకు లోనై వారి కోపా నలమున కాహంతి యగుచుంటిని. చదువుమాని, యింటి యందు చేతకాని పిరికిపంపవలె గూర్చుండినయెడ, తిండి పెట్టుట తనకు గూడ దుర్భరమగుననియు, యింకను ఏవేవో దుర్భాషలుడి నన్ను కంటకముగ జూచుచుం డెను. ఇట్లుండ, మొన్న ఆ గ్రామములో జరిగిన వివాహాధి ప్త్యవృంద నేవాదకమునకు నన్ను వాయకునిగ నొనర్చి యుండుటచే నేను అన్నగారి అభిప్రాయములకు న్యతిరే కముగ, ప్రచారము చేయజలపివచ్చెను. అన్నగారదివిని,

ఆగ్రహపరవశులై నామూలమున తమ యుద్ధోగమునకు గూడ భంగముకలుగుననియు, నేను యిట్లు వీడిపోయిన తాను ముఖముగ దివములు గడుపుకొందుననియు చెప్పెను. కాని ఆయన యేమన్నను మానవ్రతియు దాల్చి యవార పుంటిని, ఇంతలో వదిలెగాని వచ్చి నన్ను గాంచి వాతైబాలినొంది, కతితో వ్రలచే నా మనస్సు వోప్పింప వలదనియు, మిమ్మె దైవముగనెంచి, భావించి పూజిం చుచు, పితృసమానులుగనెంచి, గౌరవించుచున్న ఆతిని హేయదృష్టిని బాడెనులదనియు, మా అన్నగారిని ప్రార్థిం చేను. అట్టితరి ఆయన ఆమె వాదలకు ద్రోసివైచి 'నీవా వాడు నీకులు గరభదానవు? ఆ చెనటి విన్నుమాడ తెరచు చున్నాడే! మీరే దేశభక్తులు, దేశమునుదరింప అవతరిం చివారు. కాన, యిద్దరుగూడ నొక్కచోటికితోయి పోయిగ జీవింపుడని' పలువిధముల నిందించెను. పతి వ్రతా శిరోమణియగు యాయును మిగులవగచి, 'భర్తృ సందేహమునకు గురినైతినే' యని మిగుల దుఃఖించెను. ఈసంగతి వినిపంతనే నాహృదయమున మిన్నవిరిగి మీద పడినట్లాయెను. 'అయ్యో! నామేలు నభిలషించుచు నామూలమున, ఒక పతివ్రతయగు నబల భర్తృమఖ మునకు, మారముగావలసినచ్చెనా! తిండిలేకపోయినను, గుడ్డలేకపోయినను, ఆయను ముఖముకొరతైనను నేనిట్లు వీడిపోవుట నాకర్తవ్యమని భావించితిని. అన్నగారి సందేహమునకు గురియై వారికంటికి కులమువలె మెలగు చుండుట హేయమని యుంచితిని. నాసంగతి నీకు తెలి యబరచుట నాకర్తవ్యమని ఎంచి నీ కీ యుత్తరము వ్రాయ సమకట్టితిని.

ఇట్లు నీప్రియసోదరుడు,

శ్యామసుందరుడు."

ఈలేఖ గాంచినవోడనే, కారదాబాయి నిశ్చే స్టయై, కొంతవడికి అన్నగారి బౌద్ధవ్యము, వారిక్రా ర్యము తనకు తిమ్మనియందుగల అనురాగముగాంచి, యిట్టితరి అన్నగారివృష్టికి మారముగనుటయే శ్రేష్ట మనియు, తానుజీవించియున్న పర్యంతము ఆతిని కట్టి కష్టము కలుగఁజాలదనియు, ఉత్తరము గాంచినవోడనే తనవద్దకు రావలసినదనియు, తమ్ముని కొకలేఖవ్రాసెను.

లీలగూడ ఉత్తరమునంగతులను కారదాబాయి నోటి నుండివిని తానుగూడ క్యామసుందనుకొరకై బాలి నొంది ఆతని యున్నతాళములకు, ఉదారస్వభావము నకు మనమున మిగుల సంకపించి అట్టి మగుగుములప్రాద యగు లెమ్మనిగలిగియున్న కారదాబాయియొక్క అర్ప వ్యమును, మిక్కిలిగినియాడి ఆతడు నచ్చినతోడనే తాను ఆకలియొద్ద కుక్రూష చేయును దేశచరిత్ర, దేశము లోని యిప్పటి పరిస్థితులు, కేర్పూకురుటకు కృతనిశ్చ యయై ఆతనిరాక కదురుమారు మండెను.

2

నాటి ఉదయమునుండియు లీలా కారదలు క్యామసుందరుని రాకకై నీరీక్షించుచుండిరి. నిమిష మొకయుగమువలె వారికి తోచుచుండెను. ఎన్నిమారులు గడియారమునకు చూచినను భూమికేటము వచ్చునను యనుకుటలేదు. ఆకురులైయున్న సమయమందు అన్ని టను విలంబమే కాన్పించును. అట్టితరి ఎప్పుడు క్యామ సుందరుని గాంతుమా! ఎన్నడు వానితో సంభాషిం తుమా యనినాన్న మన లీలా కారదలమనములెంత వేగ వడుచున్నవో వాకిఆతురత మొందిన మొగములే చెప్పు చున్నవి.

గడియారము టిక్కుటిక్కుచుని పండెండుగం టలు కొట్టెను. గంగగమును కట్టమతో, ఒకజల్కూ బండి కారదాభవనముమందు ఆగెను. క్యామసుందరుడు లోనుండిదిరి ప్రేమస్పృహలతో రిన్నుగాంచుచు, తన కెదురుగవచ్చుచున్న అక్కగారికి ప్రణమిల్లి వసారాలో నుండు పోషాపై పూరుచుండెను. చేత ముంచినీరుచెంబు నిడికొని లీల లక్ష్మభవము లొక్కమారు, పెనగాన తొట్రుపొటొందు అడుగులతో మెల్లగ తలపుచాటున నుండి కారదాబాయికి ఆచెంబునందిచ్చెను. "లీలా! రమ్మ, టుగమ్మ సిగ్గలనమ్మా", యని లీలను పిలిచెను. అపరిచితవాడును ఏనుటతోడనే క్యామసుందరుడు నుమ్మముదిక్కు మొగమై, "అక్కా, 'లీలా!' యని యిప్పుడెవరివాడును పేర్కొంటేనే? ఆమె ఎవరు? మీపాతలాలా విద్యార్థినిమా?" అని యడిగెను. అంత కారదాబాయి "నాయనా! లీల మాతాపితృ విహీన

యగు నొకబాలిక. కేవలము పరమాత్ముని సహాయము తక్కువేరొందుసహాయ మామెరులేదు. చూడు! 'లీల తనము మొందించు' ఆమె మునుపరముఖము గాంచిన ఆమెపద్మగుము లన్నియు కన్నులకట్టిన ట్టుందును. నిరాశచే, నీస్పించి, వాడిపోయిన నాఅనందమునకు దొహదముగావించిన దీ బాలామణియే?" యని పలికెను. అక్కగారుచెప్పిన మాటలన్నియు వినుచున్న క్యామసుం దరుడు లీలపై పొక్కుమారు చూచెను. అంతవరకు క్యామ సుందరుని ముఖసీందర్యముగ్రోల్చుచు, పిపాసాయంతె ములైన లీలా దృష్టులు క్యామసుందరుని దృష్టులలో లీనమైపోయెను. ఆమాటలలో నేమి మాయాబాలము న్నదో కాని కొంతవరకు వారు ఈ బాహ్యప్రపంచ మును మరచి తమవీరమును ఒకరికొకరు ధారపోసి నటులు తెల్పుచున్నవో యను దృష్ట్యలతో అట్లే నిలిచిరి. కారదాబాయి ముసిముసినవులతో 'ప్రణయాంక ము' ప్రారంభమయ్యె గదాయని లోన తలపోయఁ దొడఁగెను.

క్యామసుందరుడు ఆగ్రామమున అడుగిడినదాదిగ బాతీయసంస్థల నిర్మించి అందు రాట్నములను, మగ్గము లను పెట్టింది అనేకులు వీరవారల సుపాధి కల్గింప మొదల ిడెను. ఇంతియ కాక, పల్లెటూర గ్రామముల కేగి దేశ పరిస్థితులు, దేశము,దేశదారిద్ర్యమున్న కెట్టిదియో యెరుంగ క తమలోతాము తగవులాడుకొనుచు, అన్యోన్యము వికమత్యమునుబిడి మతకలహములచే తమ్మతామే నిర్భాగ్యులుగ చేసికొనచున్న పల్లెటూరిని విద్యావంతులనుగ చేసి, వారలలో వికమత్యము గలిగించి రాట్నముల యందు, మగ్గములయందు వారిభ్రత్యాహులు జనింపజేసి వారి గౌరవమునకు పొంద్రుడై, ఒకనిమనపైనున్న స్వగ భ్రష్టక ఒరులహితముకొరకై పొటుపడె కొట్టెను.

క్యామసుందరుని వియముతోపాటాతనిబాధి వికాసము, కీర్తిప్రతిష్ఠలుకూడ వృద్ధిపడజొచ్చెను. స్వాగత రహితమగునీన, పలాపేక్షలేనిదేశభక్తి, మనోవాక్పా యకర్మముల వాతనుచేయుచున్న మానసవీన దేరివృద్ధ యముల వాక్కింపవలెందును. ఆతనిమాటయన్న ఎల్ల యను ప్రాణముల నిచ్చుటకై నను సంకల్పబలము. ఆతని

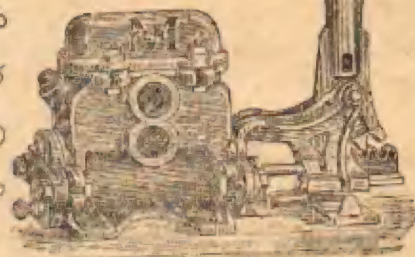
ముఖ్య గమనింపు

గౌ. మిస్టరు. జిస్టిస్. వి. రామేశంకరంతులు, బి. ఎ., బి. యల్.

మద్రాసు హైకోర్టు జడ్జిగారు 11-4-1928 తేదిన నిటులు వ్రాసిరి:—

మద్రాసులో నీటి పరుంబడి తగ్గినప్పుడు, కొళాయి నీటిని నియమిత పరిమాణము కంటే నేను తక్కువగా వాడుచున్నప్పటికి, కొళాయి నీటి నుపయోగించుట తగ్గినపవలెననెడి ఉద్దేశముతో ట్యూబ్ భావిని శ్రవ్వించి లిమాయి బ్రదర్స్ వారి మేయర్స్ పంపును ఏర్పాటు చేయించితిని. గత 2 మాసములునుండి సంస్కృతికరముగా పని యొనర్చుచున్నది. ఎంత చిన్న భావివైనను శ్రవ్వించుటకగు ఖరీదుకంటే, గొట్టం భావిని శ్రవ్వించి మేయర్స్ పంపు నేర్పరుచుట కగు ఖర్చు చాల తక్కువగును.

మీరు చెయవలసిన చెద్దయిన మాకు కల రంపించి, మామెకానిక్స్ కు పూర్తి వివరములు తెలియజేయును. మేము మేయర్స్ పంపు నేర్పరచి మీకు ఎడతెగని ముచినీటి నష్టము యొనర్చి మిమ్ములను తృప్తికరచగలము.

ఇంధియా స్టోల్ ఏజెంటు వారివద్దనుండి తెప్పింపుడు.

లిమాయి బ్రదర్స్ లిమిటెడ్

1/173, బ్రాడ్వే, పోస్టుబాక్సు 202 మద్రాసు.

నల్ ఏజెంట్లు:— ఫ్రెండ్స్ & కంపెనీ, బెజవాడ.

60 దినములలో సులభముగా ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనవచ్చును

మోసపోకుండుటకై
మా రిజిస్టర్డ్ ప్రెస్సు
మార్కును గమనించి
కొనుడు.

మొట్టమొదట ఈ
గ్రంథమును ప్రచు
రించినది మేము.

తక్కువధర!

మోసపోకుడు

మీరు ఆంగ్ల భాష
లో ప్రవేశించుటకు
మా ఆంగ్ల ఆశాను
గ్రంథము శ్రేష్ఠ
60 దినములు పూర్వ
చాలు.

లపార్చమెన విషయము!!

తెనుగు ఆర్యదమాలను చదివి గే ఇంగ్లీషు పదములను తెలుసుకొనవచ్చును. మీరు ఇంగ్లీషు నేర్చు
కొనవలయునంటే దినపత్ర కవచరచియందు పుస్తకమును తీసి చదువండి. దీనికి
ఉపాధ్యాయుడు అవశ్యములేదు. సులభముగ నేర్చుకొనగలిగినది.

ఆంగ్ల ఆశాన్ లేక ఆంగ్ల బోధిని

ఆంగ్ల రాజ్యాధిపత్యమునకు లోబడిన మనదేశములో ఇంగ్లీషు భాషయే ముందుముద్రు ఓక్కొక్కరియొక్క మేలుకను, తీవ్రతో పాఠమునకును, నాగరికమునకును కారణముగా ప్రకాశించుచున్నది. కొన్ని సంవత్సరములకును, పౌకర్యము లేనందునను కొందరు ఈ భాషను నేర్చుకొనకుండి, తెనుగు వ్యాపకములను మనము కండ్లార చూచుచున్నాము. ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనుటకు దీనికి మించిన సహాయము లేరొకటి లేదు.

దీనిలో సాధారణ వాడుకకు తగిన ఇంగ్లీషుపలు పలు శబ్దము నిధియు, వాటియొక్క అర్థములను తెనుగులోను ఇంగ్లీషులోను దిగవ తెలుపబడిన ప్రకారము ముద్రించబడియున్నది.

ఈ పుస్తకములో ముద్రించబడిన పదముల మాదిరి :
అడ్వాప్షన్ Adoption=స్వీకారము కామిక్ Comic=పరిపాసమైన
మ్యూజిక్ Music=సంగీతము ప్లాన్ Plan=సమర్థ

ఇందులో ఒకపదమును శబ్దించువిధమును, వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థమును, మృగములు, పక్షులు, దినములు, నెలలు, సంవత్సరములు, పుష్పములు, ఆయుధములు, పెండ్లి, వీరుల పోటీగలు మొదలైనవి ఇంగ్లీషులోను, తెలుగులోను వ్రాయబడియును, చిన్నకథలును, సామెతలను వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థమును నిండా సులభమైన శైలిలో చూపించబడియున్నవి. గుమారు 800 కేళిగుల పెద్ద పుస్తకము. అందమైన వైండు చేసుబడియున్నది.

ఈ పుస్తకము 1-కి వెల రూ. 2.

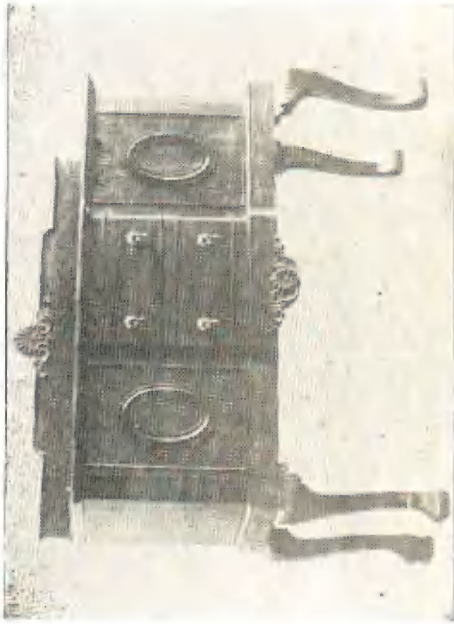
తపాలుచార్జి అణాలు 8.

టి. రాజగోపాలు మొదలియారు,

302, లంకశాలవీధి, మింటుపాస్టు, మదరాసు

మార్కుగమనింపు:—ఇదేమాదిరి ఇందులే ముద్రించబడిన పుస్తకమును చూచి మోసపోకుడు. పుస్తకమును తీయుటకు ను నుపు మానేరును, వెర్తకనలుకును గమనించి చూడుడు.

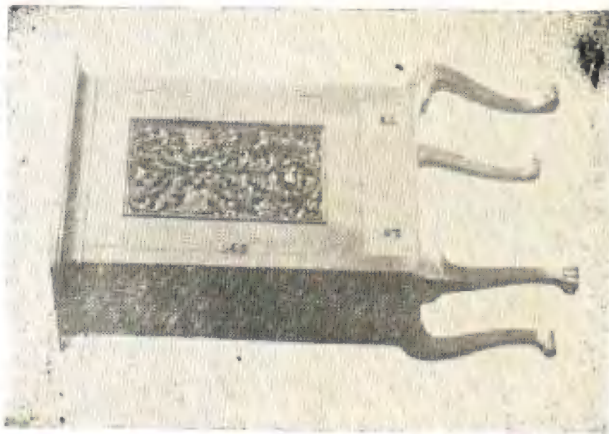

(౧౬) మాకురూని లీరువా

(౧౭) అందమైన చంద్రపు కరండకము

(౧౮) మాకురూని లీరువా

అడకొత్తు ౨

మూసియుంచినది

తెరచియుంచినది

అడకొత్తు ౩

మూసియుంచినది

తెరచియుంచినది

పర్యవేక్షణ క్రింద ఆశీర్వాదములతో దారిద్ర్యమున కాయమును దురు నానాబు పృథ్వికి రాక్షసము, దేశసేవాపరుడు, పాపములతో, కీర్తికాముడు అను తమముగించి కారదా బాయి పొందు ఆనందమునకు మేరయేలేదు. లీలకన్న నో దివారాత్రము లాననిస్మరణయే! ఆశీర్వాద మున్నరిం పని గడియ యొక్క టైనను గానదాదు. కాయమును దురు దినమంతయు పనిచేసి యింటికివచ్చినతోడనే లీలకు పైతిక రాజీయ ద్వికవిషయములను నేర్చుచుండును. వారు ప్రతిదినమును దినమంగియు, తామెనర్చినసేవను, దానినిగ్రహించు ఒకరికికొకరు చెప్పుకొనుచుండుదురు. ఈవిధ ముగ దినముల పరిమళప్రసముగ వారు గడుపజొచ్చిరి లీలా కాయమునుదరుల పృథ్వియములుకూడ, నానాటికి ప్రేమపాశములచే గట్టిగ గట్టవడుచుండెను.

౮

కారదాధీనము గలముగ కారదాధీనమే. బాలి కలతో నిండియున్నప్పుడని యెంతయో ముందుముగ చూపట్టుచుండును. బాలికలు చదువుకొనుటకు విద్యాలము లగు గదులు, రాట్నములు వడుకుటకు, మగ్గుములపై నేల నేయుటకు తగు పెద్దపాఠశాల, బాలికలు స్వేచ్ఛగ ఆచుకొనుటకు తగిన భాగ్యమును, వివిధములగు పూల మొక్కలతోనిండి బాలికలకివచ్చే పెద్దరి వృద్ధులందు బాలికల విద్యాముగ్ధులవలెనే వృద్ధుని చూచుచున్నట్లుండు నొక యౌరాయము నందుగలవు. ఈగృహముందే కారదా బాయిగారి నివాసము.

పెన్నల పిండియారబోసి నట్లుండెను. మలయ మారుతము కలవలచేభికితోడ దినమంతయు నలసి, విడికి, చేపటనందియున్న ప్రాణికోటి కాష్టాధికరమై యొప్పు దుండెను. పక్షిగణములు తమతమ బలాయములపీడి తాతిభేదముల వివర్ణించి, ఆనోవర్ణమైత్రి చూచుచున్నవో యన్నటులు వింపివింపిధ్వజులతో కూయుచుండెను.

ఇట్టిసమయమున కుమారు పదునాల్గునందొక్కర ముల ప్రాయముగల యొకకన్య య అతోటలో నొక లులవరాతి తిన్నపై మామ్రీధివిందిన సొందర్యచేతవలె

మూర్ఖుండి యేమియో యాలోచించుచుండెను. స్వర్గము నుండి విహారార్థమై బయలుపడెనది, ఆయాశాసనములను రక్షమునకుమెచ్చి కొంతసేపు త్రేమ బావుకొనెనని వచ్చి కూర్చుండిన దేవకన్యకవలె నామె కన్నట్లుచుండెను. ఆమెసొందర్యమునుగాంచి, సిగ్గుచి, మోమువాచివేటులు పక్షినికొందుడు మరనుపడకొచ్చెను.

యోగనాసాగరములో లీలమైయున్న యాసాం దర్యరాజున్నుల పెద్దకో పెనుకనుండి గట్టిగమాసిరి. లజ్జాభయము లొక్కపారిచుట్టుముట్టు, “అబ్బా! కాయ మందరా, పట్టుబిడువుము. నీకన్నమును హాస్యమే” యనుచు లీల ప్రణయకోప మభినయించుదానిభగిని చూపట్టుచు పట్టు విడిపింపకొనజూచెను. కాయమును దురు పట్టుబిడిచి “యేమి నాలిలరాణీ! ఏలయిట్లు ఏకాగ్రునిత్తు, అన్యమనన్మనై కూర్చుంటివి! నీ ఆలోచనలో నాకుకొంత పాలియ్యదా? నాక్రీమక రాని, నాహృదయ నీరాధిదేవత, నామలలరాణి, నాలిలాదేవి మనోగతాభిప్రాయము తెరుగ దగ్గవాడను గానా! నావాక్కులాలించి కరుణించి నాహృదయాం దోళనము కొంత తగ్గింపదా?” అని ఆమెచెక్కిరిస్తొ ప్రతిమల బోడగను.

“ప్రాణేశ్వరి! లీల నీపదదాపి వీరినమున నీమను గములు విను భాగ్యమునాకు తెటస్కించినదో, ఎన్నడు నీమందరాకారమును నేను కన్నులగాంచితివో, మనోవా క్కాయ కర్మముల చేకనీవా రిచ్చియడపై మావనకోటికి నీవోపరించెడినీడును పత్రికాముఖమున విని, యానందించి తినో. నాడే నన్ను నీకిచ్చుకొంటిని నీవంటిత్రాజ్యాపగు ధర్మము చెట్టుబట్టి ముఖించుచున్నదో యిం బావించితి. ఇంతవరకు నీమనోగతాభిప్రాయము తెలియక దిగులం దితి. నన్ను నీవుకోరికయున్నను నీవంటిచేతధ్వజుని కర్థాంగియగు భాగ్యములేకున్నను, నీపదదాపిపై నీపద నీవలభింపజేయుమని భగవంతుని పెక్కువిధముల ప్రోత్స ముచేసితి. తరినంధ్రులు లేనిలోటుదెచ్చి నాకన్నివిధ ముల తోడునీది అయి నన్నులాలించి పాలించుచున్న కారదాదేవిగారికి నాహృదయాభిలాష యుజింపదలయ

కొంటి. తీవ్రతేజస్వరా, యీలీలకోర్కె నేమిసేయ సమ
కట్టితివి, నన్నుకరుణించి వాలోర్కె లీడేర్నవా?"
యనుచు లీలక్యాసుసుందరుని పక్షస్థలమున తనపక్షస్థుల
మునుంచి, ఆతనికంఠము, కొగలించుకొనెను. "నాప్రేమైక
రాశి, త్రికరణశుద్ధిగ నీవే నాయర్థాంగివి. నిన్నుతెక్క
నేనమ్ములనుకొరను. సుగుణునిచేపగు నీసర్వావములు, నీదేశ
భక్తి, నీకార్యదీక్ష, ఎన్నడు వాసోదరీముఖమున విని
కన్నులార గాంచి, యెన్నడు అపరిమితానందము
జొందిరినో, నాడే వాస్యవయమునకు నీవు రాణివైతివి.
సద్గుణముల కాడర్పప్రాముఖ్య నీహించుగోరి నీత్రోసు
భించు భాగ్యమెవ్వనికి గల్గును! నీవంటి అర్థాంగి లభించిన
వాఅన్యు మేమని కోనియాడదును. భార్యభర్తల
అభిప్రాయములు ఏకమై వారలలి సుఖప్రపయగ నుండి
ననేకదా వారియల్లు సంతతిలక్ష్మీనివాసమై యుప్పును,
భూలోకస్వర్గములతె తొడగట్టుచుండును. ఇంతయేల?
లీలా దృఢపాశములచే కట్టువడి కుక్కపక్షియగుననివలె
నానాట నుద్దిగాంచుచున్న చునపనిత్రప్రేమకు, తినికా
కాంతితో గూడిన కేచాంకుడే సాక్షియై యుండుగాక!"

ఇట్లుచెప్పుచు క్యాసుసుందరుడు లీలముగమునెత్తి
చెక్కిలిమ్ముదాడెను. ప్రేమ మయలగు నాకాముకీ
కాముకుల యానందమునకు పాస్యగతియిచ్చుచున్న నటులు
పూలమొక్కలనుండి పూవులు జలజల వారిశిరములమీద
పాలెను.

ఇంతసేపు మరుగునండి ఆభావనంపరుల అన్యో
న్యాయురాగ సంభాషణము వాలించి కారదాబాయి
ఆనందపరవశయై పోయెను. ఆనందభాష్యము లామె
కన్నులనుండి ప్రవహించెను.

౬

నాల్గవినములనుండి, కారదాబాయి అస్వస్థయై
మందము పట్టియుండెను. బాలికలకు పాశములు చెప్పట
లేదు. లీలయే ఆమెసోదమున బాలికలకందరకు పాశ
ములుచెప్పెను కారదాబాయిలేని లోటుతీర్చ బ్రయ
త్నించు యుండెను. బాలికలు ఆమె నొకత్తగమైనను,

నీడక తల్లి పెంబు నిల్లలభంగి సంతకమామెయొద్దనే యుం
డుచు, ఆమెకన్నీవిధముల తోడ్పడుచుండిరి. కారదా
బాయి కయ్యపైమండియే లీల బాలికలయందు చూపెడి
యసురాగమును, వారల అన్యోస్థ్యమైతినిగాంచి మన
మున సంతపించు యుండెడిది.

కారదాబాయి జన్మ నిస్మృతించుటలేదు. నానా
టికి జ్వరమెక్కువగుచునే యున్నది. బాలికలు ఇండ్లకు
పోవుటయే లేదు. ఆమెమందమువద్దనే మాడ్చుండి ఆమెకు
సేవాశుగ్రూపలు చేయుమొదలిడిరి. లక్ష్మీప్రసాదరా
వులగుండ ఆమెకు జన్మఅనువార తెలియుటతోడనే
ఆమెనుమాడవచ్చిరి. ప్రసాదరావు ఇంతకుముందే తమ్ముని
కుగుణములు, ఆతనికి ద్విప్రతిష్ఠలు పలువుర చేవిని, అయ్యో
నేను ఎంతకతినాత్మ్యము? నిష్కారగముగ నవరానిమా
టలచే తమ్మునిమనసు నొప్పించి యింటినుండి తరిమిచేసి
తిశే! అట్టితమ్ముని నే నింకొకనిజాడకాల. నాయం
దంతభక్తి, ప్రేమ, రిసయము! లక్ష్మీచెప్పెడి మాటలనైన
విసకపోయితిని. కోపముచే మండిపడు చున్నప్పుడు
యొక్కాయుక్త విచక్షణ తోపడు. ఇకనైన నాతమ్ముని
నాతిప్పులు ప్రేరింపుచుని వేడుకొనియెద" నని తలపోయు
చుండెను. లక్ష్మీయన్ననో లీలా క్యాసుసుందరుల యను
రాగమును వారల ఆవరసత్కారములను వారు మనః
ప్రార్థిగ చేయుచున్న దేశసేవనునిని అధికానందము జొం
దుచుండెడిది. లీలవంటి పత్నిలభించిన క్యాసుసుందరుని
సౌభాగ్యమునకు మురియుచుండెడిది. క్యాసుసుందరుడు
అన్నగారు తనయందుచూపెడి అసురాగమునకు రట్టిం
చిన ప్రయముతో ఆతనిని గౌరవించుచుండెను. లక్ష్మీ
సరస్వతులవలె యింబ తిరుగాడుచు అత్యంతశ్రీతితో
మెలగుచున్న మరడండ్ల నిర్దుర చూచుచున్న కారదా
బాయి ఆనందమునకు మేర లేకుండెను.

ఇట్టియానందము నామెయొన్నియోగోజులు అనుభ
వించ భగవంతు డనుగ్రహించలేదు. కారదాబాయి
వచ్చినపని యీప్రపంచమున సమాప్తియైనదని కాబో
లామె తనప్రతీ నీమాయాప్రపంచ నాటకరంగమునుండి
తొలగింపదలచెను.

నాడు కారదాదానికి జన్మెక్కువాయెను, పార్థకు చేసికొందు, నా యీగవమును పాపకాలము వివిధములగుటచే నే కోరువ దిదియే. దయచేయవలెను. భగవానుడు, మీకు ఆయురారోగ్యైశ్వర్యముల నిడి ఆదర్శదంపతులుగ నొనర్చి రక్షించుగాక!" ఇట్లు చెప్పుచు క్షామముందరుని హస్తమున లీలచేయినిడి "అబ్బాయీ! క్షామముందరా, లీల వట్టిదేల; తల్లిదండ్రులులేని పోటు లేకుండ నామెను కాపాడి ప్రేమించుము. నీతారాముల వలె, అశ్వేష్యమైతితో మెలంగుడు," అనివల్కుచు "నేటికి నేధవ్యునైతిని. నాశీవిరము పార్థకుయ్యో" ననుచు ఆక్రమైకరాశి అనుభవించెను.

నా ఆశ

బసవరాజు అప్పారావు గారు

బతుకు బరువు మోయలేక

చితికి చివికి డస్సి వాడి

వికరు బుట్టి పారిపోయి

ఒకడనె యే తోటలోనా

పాట బాడుతుండగ నా ప్రాణి దాటి యేగేనా?

ప్రాణి దాటి యేగువేళ పాట నోట మోగేనా?

పాప ఫలము నెత్తణచగ

బతుకు తెరువు వేరు లేక

దాసుడనై దాంపత్యపు

తలుకు లొలక చిట్టితోన

య్యోటలాడుతుండగ నా ఆయువు ముగిసేనా?

ఆయువు ముగిసేటప్పుడు అటలలో యెగసేనా?

కత్తిపోట్లు తిని తిని కడు

గాయమైన పేదగుండె

బీతుబోవ పరవశాన

ప్రియమారగ నా చిట్టిని

కొగిలించుకుండగ నా కాయము సురిగేనా?

కాయము సురిగే అదునుకు కొగిలిలోకరిగేనా?

సుమారు రెండుమాసములక్రిందు, వేరే పనియించి విశాఖపట్టణం వెళ్ల వలసివచ్చింది. వెళ్లిన పనిమీద ఆక్కడ వాడుగయిదు కోలాలు అగవలసివచ్చింది. తేనిది వర కప్పుడూ ఆపట్టణంలో ఆస్వాత్తు ఉండలేదు. ఈ సారి పట్టణం అంతా సావకాశంగా చూడడానికి ఆన కాలం కలిసింది.

వాల్తేరు ప్రేమనుకు మెయిలు మధ్యాహ్నము రెండు గంటలకు చేరింది. ఆక్కడే రైలుదగ్గి, బండికట్టించు కొని ఊళ్ళోకెళ్లాను. వాల్తేరు ప్రేమనుకు, తన ప్రాముఖ్యతకు తగిన ఆకారమున శౌందర్యములులేవు. ముందు ముందు బాగుపడడానికి అనకాళం ఉంటుందనితోస్తుంది.

ప్రేమికునికి ముందుగా నారాక తెలియపర్చుకుండా వచ్చినందుకు, అతడు ఊళ్ళో లేకపోవడం మిటి పరాభవం సంభవిస్తుండేదానని భయపడ్డానుగాని, భగవంతుడివయస్సు, అతడు ఇంటిదగ్గరే వున్నాడు; పైగా తీరుబడిగా ఉన్నాడు చూడాను.

విశాఖపట్టణం వీరు మంచిదేకాని, మునిసిపాలిటీకి ఇంకా కొంచెం క్రద్ధపుంటే, ఇంకా బాగుండును. క్రొత్తగాబయలుదేరుకూడన్న పేటలువివాసానికి చాలా ఆనోగ్యపడంగా వుంటాయి. సముద్రతీరం కొంచెం ఇరుక్కనా బాగానే వుంటుంది. పాయంకాలనుప్పుకు సముద్ర తీరానికివెళ్లి చూస్తే చాలామనోహరమైన వృక్షం కనబడుతుంది. ఎదురుగా సముద్రములోనికి ఉన్న కొండ యీ మనోహరవృక్షానికి తీవ్రమంటిది. ఆ కొండే లేకపోలే బహుశా ఆ సముద్రతీరానికి విహారము కోసము ఎవరూ విస్తూవుండ గనుపంటాను. దేను ఆక్కడ నున్నది మంచి వర్షాకాలం కనుక, ఆ సముద్రతీరం చక్కని మేఘాలతో మరింత శోభిగావుండేది.

విశాఖపట్టణం వీక్షణ కొంచెం విచిత్రంగా వుంటాయి. ఒకవీళ్ళలో నిలబడి చూస్తే, ఒకవీళ్ళి కొండ

విశాఖపట్టణము కాలేజీ స్టేషన్ నుండి కనబడు పట్టణదృశ్యము

మీద నున్నట్లుంటుంది; ఇంకొకవీళ్ళి కొండలోయలో నున్నట్లుంటుంది. పట్టణమంతా కొంచెము మెచ్చు తక్కువగా ఇదే చూచిరి.

ఆపట్టణంలో ఉండే కోలాగ్లా ఒకపారి హోర్సు రుకు చూడా వెళ్లము, అక్కడ జరుగుతున్న పని చూస్తే

విశాఖపట్టణము హోర్సురువం దొకభాగము

చాలా ఆశ్చర్యం చేసింది. అంకితాన్ని దానినినరించి
వర్ణించలేను. విశాఖపట్టణం ముందుముందు చాలా అభి
వృద్ధిలోకి వస్తుంది అనడానికి యాహార్వరే నిదర్శనము.

నేను వ్రాయవలచుకొన్నది విశాఖపట్టణాన్ని
నరించి కాకపోయినా దారిలో ఉన్నది కనుక యాహా
టి వ్రాయవలసి వచ్చింది.

విశాఖపట్టణానికి సింహాచలశ్రేణుల సుమారు 10
మైళ్లలో వుంది. బి. యస్. ఆర్. రైల్వేయొడ సింహాచలము
నేమనుచున్నా వుంది. కాని విశాఖపట్టణంలో దిగి చెట్ల
డెమే గులభము. విశాఖపట్టణంనుంచి సింహాచలంవొ
డుగా నిజయనగరమును గోడ లెక్కలేవన్ని మోటార్లు
తిరుగుతుంటాయి.

సింహాచలముపైకి ఎక్కువ త్రోవలోని యొక్కస్థిశ్యము

ఒకసాధు నాన్నే హితుడూ నేనూ ఉడయాన్నే
6 గంటలకుమోటారువొడ బయలుదేరి సింహాచలం చేరు
టవ్వాము. సింహాచలం చేరుపెద్దది అనడానికి వీలులేదు.
చాగా పల్లెటూరులో లెక్క చెప్పవలసిందే.

మేము వచ్చిన కొద్దు నంటిపెట్టుకొనే, కొండ
వున్నది. అక్కడ మే మెరిగియున్న పెద్దగునిపి ఆ రేవ
పావంలో ఉద్యోగి అవడంనుంచి, మా కార్యక్రమం కొం
ఫెం గొప్పగానే జరిగింది. కొండక్రింద వెక్కడా పెత్త

నాలు చేయకుండా కొండ ఎక్కడం ప్రారంభించాము.
మెట్లదగ్గరకు వెళ్లడంతోనే, చాలామంది భీటుకులు
మమ్మల్ని చుట్టూ ముట్టడిచేశారు. ఒక రూపాయి కామ
యగా మార్చి, అడిగినవానికి లే దనకుండా ఒక్కొక్క
కానీకొప్పున ఇచ్చుకుంటూ కొండమెట్లెక్కాము.
భగవంతుడు తనకు అలయములో నక్షిణరూపంగా ఇచ్చే
దానికన్న ఈ రూపంగా ఖర్చుపెడితే ఎక్కువ సంతో
షించుతాడు.

కొండమెట్లు ఎక్కువంటే ఇరుప్రక్కల ఉన్న
పలకకాల ఫలవృక్షాలు కన్నులకి కుండువు చేశాయి.
మేము నడచిన దారిప్రాంతములో కైత్రెకుభూమియైనా
వృధాగాలేదు. అన్నీ మామిడిచెట్లే! అన్నీ ఆరటి
చెట్లే! అన్నీ పనసచెట్లే! అన్నీ సుంపంగిచెట్లే!

ఆమెట్లవీధివలంబి వెనక్కిరాస్తే, క్రింద నూరం
గావున్న సమతలప్రదేశం; కొండలు చాలా మనోహ
రంగా కనిపించాయి.

కొంతనూరం ఎక్కినదికి పైన ఒకచోట, ఒక
ఇనుపగొట్టములోనుంచి నీరు ఏకధారగా సుమారు
౨౦ అ. క్రిందికి పడుతోంది. ఈ గంగను కొండపైనుంచి

ఆకాశగంగ

గొట్టములద్వారా నడిపించి, ఫలప్రసాదమును, పూలతోటలకు ఉపయోగించుచున్నారు. ఈ గంగ సంవత్సరం పాడవునా ఏకధారగా ప్రవహించుతూ ఉంటుందట. దీని మొదలెక్కడో ఎవరికీ తెలియదు. పైవ ఎక్కడో కొండగర్భంలో పుట్టిందని చెప్పుకుంటారు.

కొండపై ఒక చిన్నపల్లె ఉంది. అక్కడ దేవస్థానంలేవు మంగడు, చాకడు, పూజారులు, వస్త్రరా

సింహాసనముపైనున్న దేవాలయముయొక్క ముఖద్వారము నివాసముంటారు. అక్కడ కాఫీహోటళ్లుమాడా ఒకటి రెండు ఉన్నాయి! అక్కడ వికాలమైన సుత్రం ఒకటి ఉంది. ఎంతమంది యాత్రికులు వచ్చినా అందులో బసచేయబడ్చును. కాని ఆ సుత్రం చాలకం చూస్తే అంత సదుపాయంగా ఉన్నట్లు తోచదు. అంతరాబిడి (గుమరు కేంద్రులక్షలు) దేవస్థానమునకు సుత్రము తగదు. మూర దేశమునుంచి వచ్చే యాత్రికులు ముఖ్యంగా ఉత్సవపురోజులలో చాలా ఇబ్బందిపడతారు. ఎవరైనా గొప్పవారు గాని, పెద్దఉద్యోగులు గాని సభ్యులంబుమగా వస్తే, ఉండడానికి కొన్నిపనులు ఉన్నాయి; కాని అవి చాలవు. ఈ సుత్రంవిషయంలో దేవస్థానము కొంచెము శ్రద్ధపూర్వకముగా దుస్తు, తిక్కినలక్షణాలు అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి.

ఎక్కడ చూచినా నిర్మూలనీపాలు, నీటి కొరాయిలూనూ! దేవుడి కీహటివాగరికత ఉండవలసిందే!

సింహాసన దేవాలయోద్భావము

మేము ఉద్యోగిగవుల వాతవిగృహములో చుకాము చేసి, స్నానానికి ఉపక్రమించాము. గంగధారవర్ధకు వెళ్లి అక్కడ స్నానం చేశాము. గోనా పండుకొద్దీ జనం అక్కడ స్నానం చేస్తూవుంటారు.

ఆ సమీపంలోనే తలవెంట్రుకలు తీయించుకొనే దేవస్థానపుమైకాల వున్నది. అది చూడడానికి వెళ్లాము. అక్కడికి వెళ్లగానే వాడు కొంచెం నవ్వువచ్చింది. ఒక కిటికీదగ్గర, రైలుస్టేషన్లో టిక్కెట్టు ముగిసినట్లే జనము ముగిసారు. అక్కడ ముడుపుచెల్లించి టిక్కెట్టు కొంటే నేకాని, లోపల మంగలి సంస్కారం చెయ్యడు!

అక్కడినుంచి దేవాలయం ప్రవేశించాము. దేవాలయంలోమాడా టిక్కెట్టు కొంటే నేకాని ప్రవేశం లేదు.

ఆ వ్యవహారం అంతాచూస్తే, నాటకాల రైలు స్టేషనుల్లావకానికి వచ్చాయి. అంటే నిరసించడం నా అభిప్రాయము కాదు. భగవంతుడుమాడా దేశికాలను బట్టి నాగరికత అవలంబించవలసి వచ్చింది.

యాత్రికులు దేవదర్శనం చెయ్యడానికి పూర్వ
మే దేవునికి పూజ భోగం వగైరా పూర్తియైనవి.
దేవునిదర్శనం చేసికొని బయటకు వచ్చాము.

సింహాచలదేవాలయ గర్భాలయము, దేవాలయము
చెమకప్రక్క నున్న ఎత్తుప్రదేశమునుండి తీసి
వేయబడినది

ఆ దేవాలయము లోపల రాతిపని, ఎన్నిచందల
సంవత్సరాలక్రితము చేశారో కాని చాలా అద్భుతంగా
వున్నది. ఒక్కొక్క రాతి స్తంభం (మూడు 15 అడుగులు
సాదవుగలది) ఎట్లా యేర్పరిగాలో, చాలా ఆశ్చర్యము
జేస్తుంది. ఆ రాతి స్తంభాలమీద చెక్కబడ్డ జొమ్మలు,
వగిషీలు, మానవుడు చేశాడంటే నమ్మకంబుట్టదు. ఒక
స్తంభంమీది వగిషీ ఇంకో స్తంభంమీద లేదు.

అక్కడి ఉద్యోగి ఇంకొకవిషయము చెప్పేసరికి
మరింత ఆశ్చర్యము కలిగింది. ఆ దేవాలయము యేరాతితో

కట్టబడిందో, ఆ మాదిరిగాయి ఆ కొండమీద లేదు సరి
కదా, ఆ ప్రాంతమున ౫ మైళ్లలోపున ఎక్కడా లేదు.
అంతేమారుమునుంచి ఇంతంతరాళ్లు మోవవచ్చు, ఇంత
యెత్తునపున్న కొండమీది కట్టించి, దేవాలయము కట్టిన
మహానుభావులు మానవమాత్రులేవా?

గర్భాలయము చెమకప్రక్క గోడపైనున్న శిలాశిల్పభాగము

ఆ దేవాలయములో రాతిచెక్కడాలు అన్నీ చాలా
నేపు చూచి చూచి, బడకు వచ్చాము అక్కడ శ్రీస్వామి
వారి ప్రసాదం మాకోసము యెదురుచూస్తావుంది. వాని
తో కొంచెము ముద్దాధ తీర్చుకొని కొండ దిగాము.

కొండ దిగగానే మోటారు నిదంగా ఉంది.
మమ్ములను ఆదరించి ఆతిథ్యము ఇచ్చిన పెద్దమనిషివద్ద
సెలవుతీసుకొని తిన్నగా మోటారుమీద విశ్రాంతిపట్టగాము
వచ్చాము.

సరస్వతి భూలోకమునకవతరించుట కొహండువారు కృష్ణమాచార్యులుగారు

(ఆంధ్రహర్షచరిత్రము)

సావిత్రివాక్యము :-

బా! త్రిలోకపూజ్యుఁ డగు పంకజగర్భుని యంతేవాని యి
ట్లాలపు నీకుఁ దెల్పఁగ వలంతులమే వచియింపఁ బూనినన్
నాలుక యాడ ద్రిముని వందనుఁ డాడినమాట శల్యమై
కాలుచు నున్న దెట్లయిన కాలగతిన్ దొలగింప శక్యమే.

తల్లి త్రైలోక్యమంగళ దర్పణంబు-కమలకోమలమగు నీదు క్రమ ముఖము
కజ్జలాశ్రుజలంబులఁ గందిపోయె - బాల చాలింపు మేల యీలీల జాలి.

అభిజనత్యాగ మేవారి కనభిమతము - నైజమగు ప్రేమబంధముల్ నలుక రావు
నలువ యెడఁబాటు మనసులోఁ దలఁపరాదు - భీరచ్చిత్తపు నిను నీవే తేర్చికొనుము.

హిమవాలుకా పూర్ణరమణీయతరదవ్య భాగీరథీసదీప్రాంతవనము
రాధామనోనాథ గాధాశతపవిత్ర సాధుబృందావనీసైకతములూ
రామచాపవిముక్త భీమసాయకభిన్న సప్తసాలసమీప శైలతతులూ
భార్గవోగ్రకుతార నిర్గతప్రాణరా జన్యరక్తైశు నిర్ద్వితటంబూ

యక్షిణీనర గంధర్వ యాతుధాన - గానఘూర్జిత హిమతైల కందరములూ
చారుఘాసిని! భవదీయ చరణచార-యోగ్యములు సృష్టి నింకెవ్వయో వచింపు.

లనిన వాణి యిట్లనియె.

ఆర్య! భవదీయ సాహచర్యమున నవని - శాపవిధి నెట్టులైనను సంతరింతు
లోకనాయక చరణబ్జలోలుపంబు - చిత్రిమధుపంబు మరలింపఁ జేతగాడు.

ధరణి తపస్సమాధి కుచితస్థలముల్ నియమింప దేవి, నీ
నెఱుంగుదు వట్లు గావున మదియనివాస మనోహరంబుగా
సరసి వచింపుమా యని నిశాంతసమీరము సోగునంతకున్
సరసిజగర్భునిన్ విమనజాలక తాఁ గను మూయ కుండినన్.

అపుడు పితామహహంసకులపాలకుం డీయవరవక్త్రము నుచ్చైస్వరంబునగ
బడిచిన.

అనఘమానసలాలితహంసతరుణి, - లోలలోచనముల బయ లేల సూచె
దమ్మ! వాసీజలావగాహన మొనర్చి-అరుగుదువు గాక మరలఁ బద్మాలయంబు
నిజకర్తవ్యతాసూచకంబగు వాక్యంబు విని భారతీదేవి.

మునివాక్యము నా కెంతయు-నను వైయున్నయది తలఁప నబ్బెవనునిన్
గనిమెద కాపాంతమ్మునఁ - జనియెద నే డవని కిపుడె చయ్యన యనుచున్.

సావిత్రిసహితయై పరమేష్ఠిపాలికిం జని ముమ్మా రమ్మహి దేవునకుం బ్రదక్షిణంబునై
యనుజ్ఞతయై వేదమాత కైదండ యొనఁగ మర్త్యలోకమార్గంబు వనువరించి చని
చని ముందట.

జలకేళిరసలోల జంభారికుంభీంద్ర కరఘాతపంచలద్ధాహకులము
శమనపైరిభశ్యంగ సంభిన్నవల్మీక బిలనిర్గతాభీల విషభరంబు,
చతురాననవిమాన చక్రాంగకులగరు న్మరుదంకురవిలోల మధులిహంబు
హరవృక్షగవిషాణ భరఖురోత్పాతిత పర్వస్తపర్యత ప్రస్తరంబు
నస్తఘ్నికృతమ్మల్లింగ పైకతంబు-అబ్జపంథవ నిర్వర్తితాహ్నికంబు
నకలలోకైకపావన స్వాదనలిల-మృభగంగామహాప్రవాహంబుఁ గనియె.

అమృహవాహినీతీర మనునరించి-కల్పలతికాకుడుంగముల్ గడచిగడచి
మేఘమాలిక లొగిఁ జీల్చి మెఱపుఁ బోలి-దిగియె సావిత్రితోడ వాడేవి యిలకు.

భూతలమందు శోణ పని పూర్వమునుండియు వాసె గన్న వి
భ్యాతనదోషకంతవిసినాంతర బాలతమాలమాలతీ
శీతలగంధనాహము లశేషపథశ్రమమున్ హరింప వా
క్మాత వసించె తన్నికటమాధవికాలతికాలయంబునన్.

పావనస్వాదు సలిప్రవాహమందు-వాణి సావిత్రితోఁ బ్రతివాసరంబు
ద్రవవణిస్సాన మొనరించి త్రిపురహరునిఁ-బద్మదళములఁ బూజించు పరమభక్తి.

తాము గోయకుండఁ దమచేతఁ జిక్కిన-పన్యమూలమధురఫలరసముల
తనువు లోమి రపుడు తల్లి! సావిత్రియు-భారతీవధూటి పరమమైత్రీ.

వాసరములేగె పతిముల్ వరుసఁ బోయె-మానములుమా సముత్తుప్తులుమాయమయ్యె
గడచె నర్జుంబు లీరితిఁ గాలచక్ర-మనిలజవమున విశ్రాంతి యనక తిరిగె.

విద్య మంచి చెడ్డలను బోధించుచు బ్రవృత్తి నివృత్తులను గలిగించి, యిహ పర పాఖ్యముల నొనంగుటకు మహాసాధనము. ఈమహాసాధన మొక ప్రయాణమున కోర్చి యొనను, గురుకులవాసము చేసి స్త్రీపురుషులు తప్పక సంపాదించవలయును.

ఇట్లుండ న దేమిపాపమోగాని పురుషులే విద్యాభ్యాసమున కర్హులనియు, స్త్రీలెంతమాత్రము కారనియుఁ గొందఱు పుణ్యజనుల యభిప్రాయము. స్త్రీలకు విద్య చెప్పిందైన యెడల వారు భర్తలయ న నతిక్రమించుటయే కాక, తమ చిత్తము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించి యుభయ వంశములకును దుర్యశము నాపాదించుటని కొందఱు పన్యాసము లిత్తురు.

అయ్యో! ఎంత పిచ్చితనము? విద్య, నిజ్ఞానమును గలిగించును; అది వివేకమును బుట్టించును; వివేకము దుర్మార్గమునుండి తప్పించి సన్మార్గములోఁ బ్రవేశపెట్టును; దాని వలన నిహ పర పాఖ్యములు సంభవించును. మఱియొక రహస్యము:

ఏ దంపతులు విద్యావంతులగుదురో యా దంపతులకుఁ బుట్టిన సంతానమంతయు విద్యావంతులు కాకతీయదు. “తల్లిని బోలిన బిడ్డ, నూలునుబోలిన గుడ్డ” అను లోకోక్తి తమకు జ్ఞానమునకుఁ దెచ్చుచున్నదానను.

విద్య వంశహీనునకు వంశము; ధన దూరునకు ధనము; రూపవికలునకు రూపము; బంధువిధురునకు బంధువు; హితరహితునకు హితుఁడు; నేయేల! సర్వహీనునకు సర్వస్వము. ఇదియొక యపూర్వపుగని దొంగిలించుటకు మీలుకానిది; పంచుకొనుట కవకాశ మియ్యనిది; వెచ్చించినకొలఁది హెచ్చగునది. పెక్కుమాట లేల? విద్య అనన్వయాలంకారమునకు నిర్దులత్యము.

పూర్వము మదన నేన యను రాజకన్యక విద్యాగంధనుండరి యగుటజేసి, కులహీనుఁడయినను, ధనదూరుఁడయినను, రూపహితుఁడయినను సరియే, విద్యావంతుఁడయినచో సరినికీ దన్నిచ్చి వివాహము చేయుమని తండ్రితోఁ జెప్పెనని నేనొక గ్రంథములోఁ బాచియుంటిని. ఒక్క హిందూదేశముతప్ప, ఎల్ల దేశములయందును స్త్రీవిద్య సద్యశోముఖముగా నానాటి కభివృద్ధి యగుచుండుట తెలిసికొనుచున్నను మనవా రెందులకు స్త్రీలకు మంచివిద్య చెప్పింపరో నేనూహించఁజాలను.

“సంగీతమపి సాహిత్యం పరస్వత్కాః సైవద్యయమ్,
ఏక మాపాత మధురం అన్యదాబోచనావృతమ్.”

ఈ శ్లోకమువలన సాహిత్యశాస్త్ర మమృత తుల్యమని తేలుచున్నది. కాని మనవా రొక్క సంగీతము మాత్రమే కానటబీసటగాఁ దమ

తనయలకుఁ జెప్పితురు. అదియును బెండ్లి
యగునటకే. కాని ఆ పైని గగనారవిందమె.
ఓ సోదరులారా! “సకా విద్యా సురక్షితా”
అని మీరు వినియుండలేదా!

ఇది జనాదరికము:

సాహిత్య మొక గొప్ప అద్దము; అందు
బ్రతిబించించనివస్తువులుండదు. పెన్నేలకీ మన
మెఱుంగని స్వర్గాదులు నయితే ముందుఁ గనఁ

బడి అఖండానందమును గలిగించును.

“విద్య లేని జీవి విశేషశువు” అను నా
ర్యోక్తి తమకు విశద మయియే యున్నది.
ఓ అన్నలారా! ఇంకవైనను గటాక్షించి నా
అక్కపెల్లెత్తికు సంగీతముతోపాటు సాహి
త్యమును నయితము చెప్పించి వారి జ్ఞాన తన
పుల నభివృద్ధి చేయ మిమ్ములఁ బదింబదిగ
వేడుచు నింతతో ముగించు దానను.

బత్తి పాటలు

పూడిపెద్ది వెంటటరమణయ్య గారు (శివితానమితి)

[విశేష పాటలు సంచిక తరువాయి]

చీకటిఁజెందంబు జీల్చి చూచితిని
గునియపు నీదు ముంగురు యందుఁజెదరి
పెన్నెలకెరటాల విడిచి చూచితిని
నటియింప నందు నీ నవ్వునీవియలు
తెమ్మెరతెరతెరిల్ దిగిచి చూచితిని
మలయపు నీదు కమ్మవిమూర్త లందు
తరుణ సూర్య పథలో తరిచి చూచితిని.
మెల్లిగొనవందు నీ మేనినీతిఁబలు
లీల నీజగము గాలించి చూచితిని
సందడింపు నీదు జాడ తెమ్మెడను
ఎం దున్న వాడవో యీశ నే నెఱుంగ!

* * *

ఎం దున్న నా కేల నీవితర్కములు?
నీ వేణుమంజులనినదమ్ము దాటి
నీ కర్ణయుగళమ్ము నెఱిఁ జేరుదాఁక
గొంతెత్తి నేఁ బాడీకొను బత్తిపాట
విన కెందుఁ బోదవో! వేణుగోపాల!

E

తరులత లొంజొంటిఁ దగఁ గాఁగిలించి
యలవోక గుసగుసలాడఁగఁ జూచి
నీనామమంత్రంబు నేర్చెడి ననుచు
వినఁగోరి దాని నివ్వెఱగంది నిలుతు!
కదుపులో రాచిల్క గళనాదమ్ము
మాత్ర్యోగఁ బలుకు సంపద నింపఁ జూచి
నీ దివ్యకథల వర్ణించెడి ననుచు
వినఁగోరి దాని నివ్వెఱగంది నిలుతు!
కడకోనలో నుచఃకాలానఁ వికము
తులకించి పాటగుత్తులు జార్చు జూచి
కెరలు నీ ప్రేమమ్ము గీర్తించు నంచు
వినఁ గోరి దానిని వెఱగంది నిలుతు!
విశవిన్ జెందంబు విరివోలె విరియఁ
దనివారనినుఁ బాడవలఁచి యందందు
జాలువారెడు శబ్దజాలమ్ము దాటి
నీవేణుమంజుల నినదమ్ము దాటి

నీ కర్ణయుగళమ్ము నెఱి జేరుదాఁక
గొం తెత్తి నే బాడి కొను బత్తిపాట
విస కెందుఁ బోదువో వేఱుగోపాల!

2

ఈ నిశీధిని శబ్దమే లేనివేళ
బలవల బలుకు నీ పసిడికంటికలు (?)
వడి నీవు మనలు నవ్వడి బట్టినేము?
ఈ గాఢతమిని వెలే లేనివేళ
మిరిమిల మెఱయ నీ మిఱిపైఁ జక్క-
పారి నీకు నగుమొగమ్మును జూచెనేము?
ఈ కూర్మశ్రుతి జలమై లేనివేళ
గలగలవోవు నీగాలి కెరటాలు (?)
కులుకు నీకడలికల్ గుర్తించెనేము?

* * *

ఎలమి నే బక్కినై యెగురంగలేను
చుక్కనై మిన్నెక్కి చూడంగలేను
పరువంపుగాలి నై పరుగెత్తలేను
నినుఁ జూడ కే నిట్లు నిలువఁగా లేను.

* * *

గువ్వలై శబ్దాలు గుమిగూడి యెగుర
చుక్కలై భావాలు సొగసులు నింప
గాలిమై రసము చక్కఁగఁ బారువార
నీ వేఱు మంజుల నినదమ్ము దాటి
నీ కర్ణయుగళమ్ము నెఱి జేరుదాఁక
గొం తెత్తి నే బాడికొను బత్తిపాట
విస కెందుఁ బోదువో వేఱుగోపాల!

౨

చివురాకు దోసిటఁ జిఱుసీటి బొట్ల
ముత్తెముల్ చల్లు నీ మురిపెంపుఁ దీవ

తెరలు నాతలబ్రాలు తెరచాటులోన
దాఁగిలిమూఁత లాదట నాడే దేము?
కొనవేళ్ళ గ్రొన్నన గుత్తుల గూర్చి
సురఁటిల విసరు నీసురపొన్న గున్న
కెరలు నీనునుగాలి కెరటాలలోన
నెలమి మైదూఁగుటుయ్యెల నూఁగే దేము?
పవవంపు రాగసంపదఁదోఁగులాడు
పెనమీఱు నీ క్రొత్తపరువంపుసంజ
తద్రాగవల్లి వితానమ్ములోన
దనివార నవవసంతము లాడే దేము?
నెఱి బాలమున్నీటి నిగనిగల్ దేరు
తడుకుల నిండు నీతఱు రేయోడ
దొరలు నాతరంగ పొత్తులలోన నిమిడి
వటవృత్తయ్యవై బవళించెదేము
పనివడిలవము నవ్వడినేయకుండ
నిట్టారల్ల బుచ్చు నీ నిశ సంఠించి
తచ్చాంతిలోన నూత నజాతిగతుల
మురళీనినాదంబు మ్రోయించెదేము
పుంఁగులపలుకుతీపుల తెట బాలయ
పలుకరించెడి న్నాతపడి యాయుషస్సు
కరుణించి యువయరాగము దెసల్ నింది
చయ్యన దివ్యదర్శన మిచ్చేదేము!

* * *

ఏ మొనరింతువో యీశ, నే నెఱుంగ!
ఏ నెఱింగిన దొక్కటే చాలు నాకు
నీ వేఱుమంజుల నినదమ్ము దాటి
నీ కర్ణయుగళమ్ము నెఱి జేరుదాఁక
గొం తెత్తి నే బాడికొను బత్తిపాట
విస కెందుఁ బోదువో వేఱుగోపాల!

మహాత్మత్రప ద్వితీయ రుద్రదాముడు*

ప్రముఖాబల వెంకట శివరామశర్మ గారు

పరిశోధకుల పరిశ్రమచే ప్రాచీనభారతచారి
త్రము కొంతవఱకు బయటపడుచున్నను
చాలభాగము అంధకారమందే అణగియున్నది.
హార్య చంద్రగుప్తుడు అలెగ్జాండరునకు సమ
కాలీనుడని స్థిరముగ నంగీకరింపబడినది. ఇందు
వలన మధ్యయుగముల చరిత్ర మఱింతచిక్కు
పడుచున్నది. ఆర్యులెవ్వరు? వారి ప్రథమ
నివాస మెక్కడ? ఏకాలమం దెటు లభివృద్ధి
నొందిరి? ఇత్యాది ప్రధానవిషయముల గుఱి
చియే విద్వాంసులు ఏకాభిప్రాయమునకు
రాజాలకయున్నారు. మానవతత్త్వవేత్తయగు
'డెనిక'రను ప్రాచీనండితులు మనుష్యవర్గీకరణ
మున ఆర్యులకు తావొనగుటకే నిరాకరిం
చెను. వేదారంభకాలము క్రీ. పూ. ౪౦౦౦
లని జాకోబీ పండితుడును; కాదు, ౬౦౦౦ నం.
లని లోకమాన్యుడును భిన్నమతముల దెలిపి
యుండగా, వెబర్ పండితుడు ౫౫౦౦ నం. ల
కన్న నెక్కుడు ప్రాచీనత అసంశయ మనుచు
న్నాడు. మూలమందే యిట్టిభేదము యుండ
తాఖాప్రశాఖల సంగతి చెప్పనేల? కాని,
సత్యాన్వేషణ పరులగు పండితవర్గుల పరిశో
ధనలచే క్రమక్రమముగ చీకటి తొలగుచున్న
టులు కాన్పించుచున్నది.

ద్వితీయత్రపుల కాలముకూడ అంధ
కారచ్ఛన్నమైయుండుటచే నప్పటివిషయము
లిదమిత్థముగ నిర్ణయింపబడజాలవు. ఇటీవలనే
లభ్యమైన యొకనాణెము ఆకాలపు విశేష
ముల గొన్నిటిని తెలియజేయుచు కొంత
చిక్కును విడదీయ గలిగియున్నది.

బరోడా రాజ్యమందలి బీజపూర్
తాలూకాలో లభించిన యొకపెడినాణె మిది.
దీనిమీద నున్న రాజముఖము, శిరోభూషణ
ము, నిడుదలగుకురులు, స్తూపచిహ్నము, అర్ధ
చంద్రుడు ఇత్యాదులచే నది తొల్రపయుగపు
నాణెమని నిశ్చయింపబడినది. ముఖింబము,
అక్షరములు కొంచె మరిగిపోయినను నది యెవ
రిదో నిర్ణయించుట కంతగా శ్రమపడనవసరము
లేదు. అందలి బ్రాహ్మీలిపియక్షరము లివి:-

(క్ష) (త్ర) పసరుద్రన (హ) పుత్రసరాక్షో
(ను) (హ) (క్ష) (త్ర)

( ) గుర్తులలోని యేడక్షరములు తప్ప
మిగిలిన వన్నియు స్పష్టముగ జనువ పీల
గును. అ తి గి పో యి న నూమునుబట్టి
యీ యేడింటిని ఊహింప వీలగును. (మ)
(హ) ల నూహించుట కొంచెము కష్టము.
చూచుట కీరెండును, ముందున్న (క్ష) యొక్క

* పండిత క్యాపలాలు తైరవలాలు యం. ఎ. గారిచే నాగరిప్రచారిణీభూత్రికీయగు వివరింపబడినది.

క్రింది తిరుగుడులో కలిసిపోయి ఒకే యక్షరము వలె నగపడును. కాని పరిశీలించి చూచినచో (మ) (హ) (క్ష) ఈమూడు ప్రత్యేకాక్షరము లని తెలుసుకొన గలము. ఇక మధ్యనున్న (హ)ను గుర్తించుట చాలకష్టము. పైకి 'న' వలె గనుపించినను సూక్ష్మయంత్రమున జూచి నచో దీనిక్రిందికొమ్ము కుడివైపునకు తిరిగి యున్నట్లు తోచును. అకాలపు 'న' యొక్క క్రిందిభాగము ఎడమవైపునకును, 'హ'యొక్క క్రిందిభాగము కుడివైపునకును తిరిగి యూడే డిడి. రుద్రదాముని గిరినాథ శాసనములను చూచినచో ఇట్టి ఘోరపతనాలపు లేఖవిశేషములు బోధపడగలవు. ఈవిధముగ సీనాథేము 'క్షత్రపరుద్ర సింహపుత్రు'ని దనియు, నతనికి 'మహాక్షత్రప' బిరుదుండెననియు గుర్తించ గలము.

అక్షరములబట్టి ఇది ప్రథమక్షత్రపులది కాదని స్పష్టముగ జెప్పవచ్చును. ఏలనః అప్పటియక్షరములు ప్రాథమికావస్థయందుండి వంకరటింకరగ నుండెను. వైత్యము గుండ్రముగను, నాణెములు మోటుగను ఉండెను. కాని తరువాతికాలమున అక్షరశైలి సున్నితముగను, నిశ్చితసంకేతయుక్తముగను వికాసము జెందినది. నాణెములుగూడ సాగసుగ ముద్రింపబడుచుండెను. మన యీ నాణెమునందు సయితము అక్షరసౌందర్యము, త్రికోణాత్మకమగు వైత్యము, బిందుసూచిత అర్థచంద్రాకృతియు కాననగును.

ఇందలి 'రుద్రసింహపుత్రు' డెవడు? ఘోరపచరిత్రయందు ముగ్గురు రుద్రసింహపుత్రులుకానవచ్చుచున్నారు.

౧. ప్రథమరుద్రసేనుడు, క్రీ. శ. ౧౮౮-౨౨౨-ప్రథమరుద్రసింహుని పుత్రుడు.

౨. దామసేనుడు-క్రీ. శ. ౨౨౩-౨౩౭-ప్రథమరుద్రసింహపుత్రుడు.

౩. ద్వితీయయశోదాముడు, క్రీ. శ. ౩౧౭-౩౩౨-ద్వితీయరుద్రసింహుని పుత్రుడు.

ఈ ముగ్గురు 'రుద్రసింహపుత్రు'లలో సీనాథే మెవనిదో నిశ్చయించుటకు పూర్వము క్షత్రపులచరిత్ర సంక్షేపముగ వివరింతును.

'క్షత్రప' శబ్దము ప్రాచీన పారసీకద్రవ శబ్దమునుండి పుట్టినది. సూబేదార్ లేక మండలాధికారియని దీనియర్థము. ఇంతకువైహోదాలోనున్నవానికి 'మహాక్షత్రప' యనుబిరుదుండెను. ఈ రెండవరకమువారు తమ ప్రాంతమున సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముతో మెలగుచు నామమాత్రమునకు రాజాధీనమందుండిరి. మహాక్షత్రపులు ప్రాంతీయరాజధానీనగర నివాసులై క్షత్రపులచే శాసించబడుమండలముల బరిశీలించుచుండిరి.

భారతవర్షమునందనేక ప్రాంతములనీ 'క్షత్రప' రాజులు పరిపాలించుచుండినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈరాన్ (పర్షియా) నుండివచ్చిన యీ విదేశీయ 'పార్థియాన్' లేక సిథియాన్ జాతులు హిందూస్థానమున తమ రాజ్యమును చిరకాలము స్థాపించియుండినవి

అశోకుని యనంతరము మొట్టమొదట 'బా
త్రి'యా' దేశపు హిందూస్థానముపై దండె
త్తిరి. తరువాత శకజాతులు, క్రమక్రమముగా
'పార్థియన్' జాతులును దేశము నాక్రమించి
నవి. భారతీయ గ్రంథనముదాయమందు పెక్కు
చోట్ల 'యవన' 'శక' 'చప్తను' లుదాహ
రింపబడిరి. ఈ విదేశీయులు దేశమంతటిని వివి
ధమండలములుగ భాగించి ఒక పెద్దరాజ్యము
నేలుచుండిరి. ఇట్టివారిలో కపిశ, తక్షశిల,
మథుర, నాసిక, ఉజ్జైని వీని నేలు త్మత్రపులు
(మాండలికులు) భారత చరిత్రయందధిక ప్రఖ్యా
తిని సంపాదించిరి.

చప్తను హిందూదేశమును రెండు యే
త్రప్రపంచములు పరిపాలించియుండినవి. ఒకటి
'నాసిక' రాజధానిగ నేలిన 'మహారాత' వం
శము; రెండవది ఉజ్జైని ప్రధాన నగరముగ
నేలిన 'చప్తన' వంశము. రాష్ట్రసంహితను
యాహా ననుసరించి 'మహారాతు'లు 'పార్థి
యను'లతోను, 'చప్తను'లు 'శక' జాతుల
తోను సంబంధము కలిగియుండిరి. త్మత్రపులు
శకసంవత్సరము నుపయోగించుచుండిరి. ఇందు
వలన, 'శక' స్థాపకులైనట్టిగాని, దాని సం
గీకరించినట్టిగాని వేరు సమ్రాట్టులకు ఈ
త్మత్రపులు సామంతులుగా నుండిరిని యూహిం
పవలగును. శకవత్సరము నుపయోగించుచుం
డిన 'కుశన్' వంశమున కీత్మత్రపులు అధీను
లైయుండిరిని ఫెర్గ్యుసన్ పండితుడు తలంచు
చున్నాడు. సార్వాధీనండు లభించిన కనిష్కు

నికాలపు శాసనమందు 'మహాత్మత్రపఖరపల్లి
వాన్' 'త్మత్రపనశ్చర' యను పదములు కాన
బడుచున్నవి. ఇందు చేర్కొనబడినవారు మఱు
రాత్మత్రపులని తెలియవచ్చుచున్నది. కనుక
కనిష్కుడు 'పార్థియను'ల యొక్కయు, 'శకు'
లయొక్కయు పరిపాలనవద్దకు సనుసరించి
దూరప్రప్రాంతములందు త్మత్రపుల నియోగిం
చెననియు, చప్తనుదేశపు త్మత్రపులుగూడ
కుశన్ సమ్రాట్టుల కధీనులై యుండిరినియు
నిశ్చయింపవచ్చును.

మహారాతవంశము ఆంధ్ర చక్రవర్తి గౌ
తమిపుత్ర శాతకర్ణిచే తుద ముట్టించబడెను.
కాని ఆంధ్రుల విజయపతాకము స్థిరముగ నెల
కొనియుండలేదు. ఉజ్జయిని త్మత్రపుడగు రుద్ర
దాముడు ఆంధ్రుల నోడించి మహారాతుల
రాజ్యమును గూడ నాక్రమించుకొని తన సా
మ్రాజ్యమును స్థాపించుకొనెను. ఇతడు చప్తన
వంశజుడు. చప్తనునికి తరువాత వానిపుత్రుడు
జయదాముడు రాజై ఆంధ్రుల విజయలక్ష్మికి
తలయొగ్గెను. తండ్రి జీవించియుండగనే అకాల
మృతిచెందుటచే నితని జీవితము 'మహాత్మత్రప'
పదవి నలంకరింపక, కేవల త్మత్రప బిరుదము
తోనే అంత మొందెను. అతనివెనుక రుద్ర
దాము డధికారియయ్యెను. మహత్వాకాంక్ష
గలవాడై తనశక్తిసామర్థ్యములచే నితడు ఆం
ధ్రుల నోడించి విస్తృత సామ్రాజ్యము స్థాపింప
గలిగెను. ఈతని అభ్యున్నతి, 'మహాత్మత్రప'
బిరుదము, గిరినార్ శిలాశాసనమందభివర్ణింప

బడియున్నది. అనంతర మితని పుత్రుడు ప్రథమ 'దామఘనద' సింహాసన మెక్కెను. ఇతని మరణానంతర మితని తమ్ముడగు ప్రథమ రుద్ర సింహుడును, పుత్రుడగు జీవదాముడును రాజ్యమున కలహించిరి. రుద్రసింహునే విజయ తిక్త్య వరించినది. కొంతకాల మతడు త్పత్రప బిరుదమును, తదుపరి మహాత్పత్రప బిరుదమును కల్గియుండెను. మధ్య నతడు తన మహాత్పత్రప పదవిని కోల్పోయి చివరకు తిరిగి సంపాదించగలిగెను. ఇవి యాతని జీవితపు మార్పులుగ నుండవచ్చును. ఇతని వెనుక జీవదాముడును, ప్రథమ రుద్రసింహుని పుత్రుడగు రుద్రసేనుడును మహాత్పత్రపులైరి. రుద్రసేనునియనంతర మితని యనుజులగు సంఘదాముడు, దామసేనుడు నొకరి వెనుకనొకరు మహాత్పత్రపులైరి. ఈసమయమున ఈశ్వరదత్తుడను ఆభీర రాజాకడు మహాత్పత్రపబిరుదము ధరించి చరిత్రరంగమున విజృంభించెను. కాని చప్తనవంశమున కతని విజృంభణమున విశేషస్వ మేమియు కలుగనందున యశోదాముడు, విజయసేనుడు, తృతీయ దామజదశ్రీ, ద్వితీయ రుద్రసేనుడు, భర్తృదాముడు క్రమశః రాజ్యము చేయగలిగిరి. భర్తృదామునియొక్కయు, నతని పుత్రునియొక్కయు రాజ్యకాలమున చప్తనవంశము రాజ్యాధికారమును కోలుపోయెను. స్వామిజీవదాముడను నాతడు రాజ్యాధిపతియై తన సూతన సంశమును స్థాపించెను. అతని వెనుక ద్వితీయ రుద్రసింహుడు, ద్వితీయ యశోదాముడు రాజ్యము నిర్వహించిరి. కాని

వీరెవరును 'మహాత్పత్రప' గౌరవమును పొంది యుండలేదు. యశోదాముడు గతించిన కొలది సంవత్సరములకే స్వామి ద్వితీయ రుద్రదాముడు తిరిగి మహాత్పత్రప బిరుదమును సంపాదించగలిగెను. ఇతని వెనుక పరిపాలించినవా రందఱును మహాత్పత్రపులనియే పిలువబడిరి. తృతీయ రుద్రసింహుడు ఈవంశమునందలి కడపటిరాజై యుండును. గుప్తదక్రవర్తి చంద్రగుప్తవిక్రమాదిత్యుడు వచ్చి మహాద్మానమును జయించి తన రాజ్యమున కలుపుకొనిన దీతనికాలముననే.

నాణెములొక్క కాలము

పైసంక్షిప్తచరిత్రవలన రుద్రసింహపుత్రులనేకులు రాజ్యముచేసి యుండినని విదితమగుచున్నది. వారిలో (౧) ప్రథమరుద్రసేనుడు, (౨) దామసేనుడు, (౩) రెండవ యశోదాముడు - వీరుముగ్గు రధికప్రసిద్ధి నొందినవారు. వీరిలో ఈ నాణెమునకు సంబంధించినవా డెవడో చూడవలెను.

౧. ప్రథమరుద్రసేనుని నాణెములను (Rapson's Catalogue, plate XII) పరిశీలించినచో వానికిని, మన యీ నాణెమునకును నుండు భేదము స్పష్టముగ గోచరించును. అందలి అక్షరరచన ప్రాచీనమైనది. వైత్యము, అర్థచంద్రుడు, రాజముఖము రెంటియందును చాల వ్యత్యస్తములుగా నున్నవి.

౨. దామసేనుని నాణెములకూడ మనకు లభించిన నాణెముకన్న మిక్కిలి విలక్షణముగ నున్నవి. ఇందలి రాజముఖము, అక్షరరచన,

శ్రీ
60
20
97
12

సాంకేతిక చిహ్నములు ప్రస్తుతపునాశముకన్న కొంచెము ప్రాచీనతను తెలియజేయుచున్నవి.

3. రెండవయశోదాముని నాశములందును, క్రొత్తగ లభించినదానియందును ఎక్కువ సామ్యము గన్పడుచున్నది. అక్షరము లొక్కటియననే యున్నవి. ముద్రానిర్మాణము పోల్చదగియున్నది. రెండు రాజముఖములందును సామ్యము కనుపించుచున్నది. ఇట్టి పోలికను బట్టి క్రొత్తనాశము ద్వితీయ రుద్రదాసుని పుత్రుడగు ద్వితీయ యశోదామునిదని నిశ్చయింపవచ్చును. కాని యశోదామునికి మహాక్షత్రపదవి లభించినట్లు తెలియరాదు. కనుక నిది యశోదామునిది కాక, మహాక్షత్రపదిరుద్ర ముగిరించినరుద్రదాసుని మతీయైకపుత్రునియై యుండును. ఈ రెండునాశముల సామ్యమును, యశోదాముని నాశములమీద మహాక్షత్రపదిరుద్రము లేకుండుటయు జూడ, యశోదామునికి కొంచెమించుమించుగా పమకాలిను మను, మహాక్షత్రపదాధికారియనగు వేరొక రాజు మన నాశమున కధికారి కానగును. సరిత్రయం దట్టివా డెవడో చూతము:

ద్వితీయ యశోదాముని యనంతరము రుద్రదాముడు రాజ్యపాలనము జేసినని చరిత్రవలన తెలియును. భర్తృదాముని తరువార మహాక్షత్రపుత్రులైనవారిలో నితడే ప్రథముడు. రాష్ట్రప్రకార మీతడు క్రీ.శ. 322-350 వరిపాలించెను. ఈ రుద్రదాముని నాశములు గాని, శాసనములుగాని లభించియుండునందున

మన కొత్తనాశముతో సరిపోల్చి చూచుటకు సాధనములు లేకున్నవి. కాని రెండవ రుద్రదాముడు, ద్వితీయ యశోదాముని వెను వెంటనే రాజ్యాధిపతి యగుటచే మన నాశము యొక్క కాలనిర్ణయము రుక్కిలి సులభమగుచున్నది. అందువలన ఇది రెండవ రుద్రదామునిచే ముద్రింపబడియుండుట అసంభవము మూర్తియు కాదాలదు. ఈమహాహనుబట్టి రుద్రదాముని తల్లిదండ్రులయైన సందేహము వీడిపోయి, ద్వితీయయశోదామును, ద్వితీయరుద్రదాముడును ద్వితీయ రుద్రదాసుని పుత్రులని స్పష్టము కాగలదు. కనుకనే వీ రిరువురి నాశములయొక్క ముఖలింబములందు పైతము పోలికలు కాననగును.

స్వామి ద్వితీయ రుద్రదాముడు

చచ్చన వంశపు కడపటి నాజులు దుర్బలు రగుటచే ఖత్రపరాజ్యశక్తి ఖీణించి అంతఃకలహములును, అవ్యవస్థయు సర్వత్ర వ్యాపించి యుండెను. ఈరకుణము నుపయోగించుకొని జీవదాముడు శక్తిశాలియై ఖత్రప సింహాసనముపై జేయవైచెను. కాని రెండవ కటము కూడ కొంతకాలము పోరాడుచుండుటచే జీవదాముడును, అతని పుత్రుడు ద్వితీయ రుద్రదాసునియును తమ రాజ్యకాలము సంతయు శత్రువుల పణచుటయందే వినియోగించ వలసివచ్చెను. రెండవ యశోదాముని సమయమున గూడ శత్రువులు బలవంతులుగనే యుండిరి. స్వాధికారము పూర్తిగా స్థిరపడనికారణముచే గాబోలు, యశోదాముడు ఖత్రప దిరుదముతో

సంతుష్టుడై యుండెను. కాని రుద్రసింహుని ద్వితీయ పుత్రుడగు రెండవ రుద్రదాముడు గద్దె నెక్కగనే కలహారంగము శాంతించి శత్రు బలము క్షీణించుటచే ఈ నూతన రాజవంశాధికారము సర్వత్ర పాడుకొనగలిగినది. ఇట్టి అనుకూలవాతావరణమున రుద్రదామునిశక్తి నలుగడల విజృంభించి యతనికి 'మహాక్షత్రప' పదవిని సంపాదించ గలిగెను.

భర్తృదాముని యనంతరము క్షత్రప రాజ్యము విదేశీయాక్రమణముచే శిథిలమయ్యె నని అనేకు లభిప్రాయపడిరి. ఇంద్రకుమారిన చారి త్రిక ప్రమాణములు వా రిచ్చియుండలేదు. క్రొత్తవంశపు మొదటిరాజు బిద్దతును మహా క్షత్రపబిరుదము ధరించియుండకపోవుటకు విదేశీ యాక్రమణమే కారణమని రాఫ్స్ పండితుని యూహ. కాని యథార్థమది కాదు. క్షత్రపుల లోనే రెండువంశములవారు పరస్పరము కల

హించుచుండిరని తెలియుచున్నది. మొదటి వంశము దుర్బలముగ నుండుటచే రెండవది విజృంభించి అధికారము వహించినది. విప్లవము నణచి దేశముసంతటి నాక్రమించుకొనుటలో రెండవవంశమునకు చాలకాలము యుద్ధములు నలుపడలసినచ్యెను. ఆకారణముననే ద్వితీయ రుద్రసింహుడును, తత్పుత్రుడు ద్వితీయ యశో దాముడును మహాక్షత్రపబిరుదము ధరించియుం డలేదు. అంతియెకాని వారు విదేశీయాధికార మునకు లొంగియుండిరని చెప్ప వలనుపడదు. ప్రాచీనముగు చక్రవంశముయొక్క పలుకు బడిని తగ్గించి, తన నూతన వంశాధికారమును సమస్తసామంతులచేసంగీకరింపజేసిన దేశమును, తిరిగి శాంతిని నెలకొల్పగలుగుటచేతనే ద్వితీ యరుద్రదాముడు ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యము నహిం చి మహాక్షత్రపబిరుదమును సాధిమానముగ నుం యోగించుకొనెను

ద్వితీయ మహాక్షత్రపకుర్మరాముని నాడెము

౧. అనల్లప్రమాణముకంటె
మూడు రెట్లు పెద్దది.
౨. అసలు ప్రమాణము

అ. మునిముడై పు

ఆ. కమలవైపు

ఈ శాసనము గుంటూరుజిల్లా పులవర్తి గ్రామమునందున్నట్లు లోకలు రికార్డుల నొ పు లకు పుట 323లో తెప్పబడియున్నది. శాసన మంతయు, సంపూర్ణముగ వ్రాయబడలేదు. మనకు భించినది శాసన మస్వభాగములోని శకలము; లోకలు రికార్డులో వ్రాయబడి యుండు ఇతర శాసనములందువలె పనియందను తప్ప లనేకములున్నవి. అందలి విషయము ముఖ్యమైనది; దక్షిణ హిందూస్థానముయొక్క చరిత్ర నిర్మాణమున కత్యంతోపయోగకారి. శకలమైనను, తప్పలకున్నయైనను, పరిశోధక పండితులదృక్పథమునకు దాని నీవట్లు మంచి దని తలచి ప్రచురించ నుద్యమించియుంటిని. ఇంతలో నామిత్రులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, ఏకారణముచేతనో, ఈ శాసనపు ప్రతిబింబ మును దెప్పించితివని చెప్పిరి. దానిని నాకెర విమ్మని వారిని యాదించితిని. నామీదవారికి గల విపులాభిమానముచే దానిని నాకొసంగిరి. ప్రతిబింబమును చదివితిని. కొన్ని సందేహ మాలు కలిగింవి. నామిత్రులు సోమశేఖరశర్మ గారు నాతో దానిని చదివి సంశయములను దొలగించిరి. ఇట్లు ప్రభాకరులు సోమశేఖరులు సహాయులుకాగా, ఈ శాసనశకలమునందలి తప్పలను దిద్దుకొంటిని. వారికి నానమస్కార శతములను సమర్పించి కృతజ్ఞుడననుచున్నాను.

శాసనకాలము:

“కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం” అని లోకలు రికార్డులలో వ్రాయబడియున్నను, ఇది అమహారాజు శాసనముకాదు; ఏలన; కరికాలుడు క్రీ.శ. 2వ శతాబ్దమునకు ముందటి వాడు; క్రీ. శ 2వ శతాబ్దిమధ్య రేనాడుపై బ్రభుత్వముజేసిన పుణ్యకుమారుడను రాజు తాను కరికాలునివంశమున జనించినట్లు చెప్పు కొనియున్నాడు; తమిళపరిశోధకులు ఈకరి కాలునికాలము క్రీ. శ ౪, ౬ శతాబ్దముల నడు మనని నిర్ధారణచేసియున్నారు. లిపివైఖరిని బట్టి చూడ పులవర్తి శాసనము క్రీ. శ ౧౧వ శతాబ్దమునకు ముందటిదికాదని తోచుచు న్నది. కావున ఇది కరికాల మహారాజు శాసనము కాజాలదు. మఱియెవ్వరిదో? వెల నాటి ప్రభువులదని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారన్నారు; కాని అది పొరపాటు. వారు తెప్పించిన ప్రతిబింబము వెలనాటి ప్రభువుల శాసనపు ప్రతిబింబముతో కలసి వచ్చుటచేతను, లిపి యొక్కరీతిగ నుండుటచేతను, ఆద్యంతములు లేని ఈ శాసనపుతునుక, పై వెలనాటి ప్రభువుల శాసనఖండమును భ్రమ వారికి కలుగుట కవకాశము కలిగినది. వెలనాటి రాజుల శాసనములలో కరికాలుని వృత్తాంతము వచ్చుట కవకాశము లేదు. ఏలన వారు చోళులుగారు; పరిశుద్ధాం

ద్రచతుర్థకులజులు. వారి శాసనములలో కరి
కాలప్రస్తావన యెచ్చటను గొన్నించుటలేదు.
కావున మనశాసనఖండము వెలనాటిరాజులది
కాదు. మఱియెవ్వరిదన్న, ఆకాలముననే
గుంటూరు సీమయందచ్చటచ్చట సామంతులు
గను స్వతంత్రప్రభువులుగను, రాజ్యములు
నేయుచుండిన తెలుగుచోడరాజులదిగ నుండ
వలయును. ఈతెలుగు చోడరాజులు, కరికా
లునివంశజులమని చెప్పకొనిరి. కావున, శాసన
ములయందు వారు తమ వంశమునకు మూల
పురుషుడగు, కరికాలుని ప్రశంసించుట యుచి
తమే. ఇట్టి ప్రశంస ప్రచురింపఁబడిన ఆంధ్ర
చోళశాసనములందన్నిటియందునుగొన్నించు
చున్నది. మఱియు, కరికాలచోళ త్రిలోచన
పల్లవుల వైరకథ, ఆంధ్రచోళశాసనములయం
దుదప్ప, మఱియెచ్చటను వర్ణింపఁబడియుండ
లేదు. వైకారణములవల్ల, ఈపులవర్తి శాసన
శకలము. క్రీ. శ ౧౧వ శతాబ్దమునాటి యాం
ధ్రచోళరాజులదని నిర్ధారణ నేయుచున్నాను.

శాసనవిషయము:—

చంద్రహాళియొక్క పాదపద్మమునందలి
భృంగమగు కరికాలుడు ఇత్వోకుని (?) వంశ
మునబుట్టెను. ఆరాజు, ఈశ్వరుని ఆరాధించి,
సర్వసంపదలను సమృద్ధిపఱచుటకై స్వర్ణపృ
ష్ఠిని కురిపించెను. త్రినేత్రపల్లవుడను సృపుని
గర్వితునిగా నెఱిగి, వాని ఫాలలోచనమును
భగ్నముచేసెను. భోజుడనురాజుచే సూర్యుని
కర్పితములైనమూడుఅర్ఘ్యపాత్రలను సూర్యుని

కడకు బోసీయక ఆకాశమున నాపి భోజుని
దాసునివలెచేసెను. ఇత్వోకువంశ ప్రభువులకు
రాజధానియు, మనుష్యులకు శుభావహాయు
నగు ఆయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణాదులగు నాల్గు
వర్ణములవారిని కొనివచ్చి పల్లవరాజు దేశము
నందు రాష్ట్రములను, నగరములను, యిచ్చి
శ్రీ పర్వతచ్ఛాయ యందు ప్రతిష్ఠించెను.
అచ్చట తనవేరట లింగప్రతిష్ఠ చేసెను.

విమర్శ:—

కరికాలుడు, చిరకాలముక్రిందట చోళ
దేశమున రాజ్యముచేసిన ప్రభువు. లోలుదొల్ల
నితని రాజధాని కావేరి తీరమున ప్రస్తుతపు
తిరుచినాపల్లికి పశ్చిమమున మైలు దూరమున
నున్న ఉరయూరు. విదేశ వాణిజ్య సౌకర్య
రథమై కావేరి ముఖద్వారముకడనున్న పుహారు
లేక కావేరి పూంబట్టినమును కరికాలుడు
రాజ్యమునకు ముఖ్యస్థానముగ జేసెను. ఇతడు
దిగ్దేశ. పాండ్యకేరళ సింహళములను జయించి
ఆదేశపు బ్రభువులను దాసులునుగ జేసుకొ
నెను. ఇంతేకాక సింహళవాసులను వేసవేలుగ
గొనివచ్చి కావేరికి వేలగట్టు వెట్టివాండ్రుగ
జేసెను. రాజుల నెత్తిపై తట్టలుపెట్టి మట్టి
మోయించెనట! ఉత్తరదేశమును హిమాచ
లమువరకును జయించి ఆకొండసానువులపై
చోళరాజవతాకములను జెక్కించెనట!

ఈవిషయములన్నియుఁ ద్రమిళపరిశోధ
కుల గ్రంథములనుండి సంగ్రహింపఁబడినవి.
ఆంధ్రకావ్యములయందును ఇట్టి వర్ణనలే కన్ప

మచున్నవి. తిక్కన్నగా రిల్లనుచున్నారు:

శా. చేసేనం బృథివీశు లందుకొన గా

కీసిధుతోయంబులక

తేసెక మజ్జనముక గుటుంబున పారిం

చెం బల్లనోర్వీశు ను

ల్లాసం బుదగ ఫాలలోచనము

లీలం గల్పె కావేరి హే

లాసాధ్యాలదిబ్బుముందు కరికా

లన్మోవిధుం డల్పుండే!

ఈవిషయములే విపులముగ నవచోళ చరిత్రయందు వర్ణింపబడినవి. ప్రస్తుతము యిచ్చట విమర్శింపబడు శాసనము మనకు పైవిషయములను తెప్పట యే కాక కొన్ని క్రొత్తవిషయములను తెలియజేయుచున్నది. శాసనమువల్ల మనకు తెలియువిషయములు:

(1) కరికాలుడు గొప్పశివభక్తుడు. ఈతని భక్తివిశేషమును ద్రావిడతైవ గ్రంథములు గొనియాడుచున్నవి. ఆంధ్రతైవులుగూడ సీత దుశివునకు నచ్చిన భక్తుడనియే తలచుచున్నారు. పండితారాధ్యచరిత్ర నవచోళచరిత్రలయం దీతనిభక్తిప్రభావములు గీర్తింపబడినవి.

(2) పర్యవంశదల సమృద్ధికై స్వర్ణవృష్టిని గురిపించెను. ఇది చరిత్రకు అందనివిషయము.

(3) త్రినేత్రులైన గర్వితుడగుటనె టింగి వాని ఫాలలోచనమును భగ్గుముతే

సెను. ఈవిషయమే నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందు “పారిచెం బల్లనోర్వీశు నుల్లాసం బుదగ ఫాలలోచనము” అను వాక్యముచే సూచింపబడినది. ఇతనికి ముక్కంటి కాద్యెట్టియను మారుపేరు గలదు. ఈయుగం తము పొల్కురికి సోమన్న పండితారాధ్యచరిత్రయందును గలదు.

“ఏల యిట్టివి వేయు నెన్న ముక్కంటి కాళి[దు] వెట్టియటన్న గణనాథుడొగడు

* * * *

మేనురభక్తిమై మించి లోకముల నాది సాక్షాత్తివయనుండని నుడువ కరికాల చోడుడొక గణనాయకుడు

* * * *

విభ్రమలీలఁ గావేరిగట్టుచును ముట్టినమహిమమ్రె ముక్కంటి కాడు వెట్టి నాకావేరి వెట్టికి బిలవ ముక్కంటి వాడేల మును వెట్టిజేయు ఇక్కంటివానికి నేజేయ ననుడు; ఇచ్చినవాఁ డెవ్వఁ డీనేత్రమనుచు నచ్చుగా ముక్కన్ను నతనిరూపంబు ముగలవ్రాయించి మొగిం దనకాలి యుగుటంబున పట యొత్త ముక్కంటి కాళి[దు] వెట్టి నొసటి కన్నటువగుల కాళివెట్టిన యహంకారం బడంగె.కి

1 నిర్వ. ఉ. రా

2 ఆంధ్రపత్రిక అక్టోబరు ప్రకటన.

3 పండితారాధ్యచరిత్ర: ప్రక. 4

ఈకథను విపులముగ నెఱుగ దలపుగల వారలు నవవోళభరిత్రను జదువవలయును. ప్రతిమాంధ్రవోళ శాసనమునందును “చరణ సహోరుహవిహితవిలోచన త్రిలోచన ప్రముఖాఖిలస్వకీర్త్యర కారిక కావేరీతీర కరికాలకుల రత్నప్రసేవ” యను వాక్య మీకథనే సూచించుచున్నది. ఇదే కొనించెనలోని ఒప్పిలిసిద్ధి శాసనమున నిచుక విపులముగ న్నర్పించబడినది.

క. కావేరివరులు గట్టగ

వేవేష్లువుడు దనదు పెట్టికి రామిక్

దా వానినుదుటి కనునో

గా వడి గరికాలవిభుడు గాలందుడిచెన్.

ఇట్టివి శాసనములయందు పలువోట్ల గాన్పించుచున్నవి. వీనివల్ల కరికాలుడు త్రినేత్రస్లువుని జయించెననుట నిశ్చయమనితోచుచున్నది. ఈత్రినేత్రస్లువు డెవ్వడు? ఈవిషయమును గూర్చి ప్రత్యేకించియొకవ్యాసమును వ్రాయవలసి యున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచేతను, సందర్భ మిది కాకపోవుటచేతను, ఇచ్చట సూక్ష్మముగ నాతని విషయము వదించి విరమించుచున్నాడను.

ఇతడు స్లువుడు, కంచిరాజు. పూర్వశ్శివమనముద్రములకును, గృష్ణా కొల్లడములకును మధ్యనున్న దేశము నేలినప్రభువు. చాళుక్య వంశమునకు మూలపురుషుడగు విజయాదిత్యుడితనితో పోరి నమసెను. ఇతడు శైవమతాభిమాని. అనేక శివాలయములను నిర్మించెను.

శూద్రుల అర్చకత్వమును దొలగించి బ్రాహ్మణుల సర్పకులనుగ జేసి వేదశాస్త్రవిహితముగ శివార్చనము నడపెను. శైవపాఠ్యమతములను నాశముచేసెను. శైవవనతులను, పాఠ్యవిహారములను పడగొట్టించెను. బ్రాహ్మణమతమునుధరించెను. దక్షిణదేశమున ఆర్యనాగరకతను బ్రవేశపెట్టి దేశమును బర్బరాంకారమును గాకుండ జేసెను. ఆర్యావర్తమునుండి బ్రాహ్మణులను, బ్రాహ్మణేతరులను బిలిపించి అగ్రహారములను, భూములను ఇచ్చి వారు దక్షిణాపథమున శాశ్వతముగ నుండునట్లు చేసెను. అడవులను నరికించి గ్రామములను, పట్టణములను నిర్మించి వానిని వానయోగ్యములుగ జేసెను. కడపల ఇతనికి కరికాలునితో నైరము పొసగెను. పరాజితుడై కప్పము నిచ్చెను. కంచిరాజ్యము వోళుల స్వాధీనమైనది. వారు దక్షిణాంధ్రమండలము నాక్రమించుకొనిరి. రేనాడు, పాకనాడు మొదలగు నీమలుఅంధ్రవోళుల కున్నిపట్టలామెను. త్రిలోచనుడు ధరణికోట రాజధానిగా గుంటూరుమండలమును పాలించుచుండెను. శాసనములలోను, వాఙ్మయములోను, లోక లోరికాడ్డులోను ఉన్నకథలలోని అద్భుత చిత్రములను దొలగించిన దొరకు చారిత్రకసంబంధవిషయమింతయే.

ఇట్లు త్రినేత్రుని నిర్మించి, యతనిరాజ్యమున విశేషభాగమును కరికాలు డాక్రమించు

కొనెను. కృష్ణకు దక్షిణముననున్న నర్వదే
శములకును జక్రవర్తి యాయెను.

1 భోజుని జయించి దాసునిగ జేసుకొనెను.

ఒప్పిలి సిద్ధికోణిదేవ శాసనమునందు ఈ
విషయము సంస్మరింపఁ బడియున్నది.

“ఇనుపాదము లచ్చికొనగ

జనుభోజుని యర్హ్యమంత్ర జలపాత్రలుదా
వినువీధి నాగబంచెను

ఘనముగదనయాసవోడిచికరికాలుడిలన్¹.

ఈభోజుని కథ కరికాలుని మాహాత్మ్యమును
దెలియజేయు అద్భుతవిషయములతో ముడిగి
యున్నది. మహాత్మ్యసూచకములగు అమా
నుష చర్యలవలె భోజుని కథయు, సర్వతరచ
నమున వివర్ణనీయమా? అట్లునుకొనిన భోజుడే
మిథ్యాపునుషుడగును. వితర్కమున కవిసర
ముండదు. అటుగాక చారిత్రాత్మకమగు వ్యక్తి
యని తలచితమేని ఎవడాలెడను ప్రశ్నకెడము
గల్గుచున్నది. ఆకాలము (అనగా క్రీ. శ. 2, 3, 4
శతాబ్దముల మధ్యయుగము) నందలి, శాసన
ములందుకృష్ణదక్షిణభూములనేలినరాజులలో
భోజుడనురాజు గాని, తెన్నామాంకిత మగు
రాజవంశముగాని పొడకట్టదు. కృష్ణదాటిన
దక్కనువీతభూమిపై వాకాటకరాజవంశ మొ
కటి గాన్పించుచున్నది. ఆంధ్రులకు వెనుక
దక్కనువీతభూమిపై సామ్రాజ్యవదము నా
ర్జించి, క్రీ.శ. 4, 5 శతాబ్దములలో మహావైభవ

ముతో నేలిన వంశమిది. వాకాటక రాజ
కుటుంబమునకును, నెకలోత్రరాజధులగు
గుప్తచక్రవర్తులకును బంధుత్వముగలదు. ఇట్లు
వేంగి నేలిన విష్ణుకుండినులకును వాకాటకుల
కును. ఈవాకాటకరాజ్యజన్మస్థానము విదర్భ.
విదర్భ భోజులకు భాటినిచ్చి. భోజయను పద
ము జాతిని సూచించునది. ‘యదున్మష్టి
భోజు’ నామములందను గుర్తెరిగినవే.
భోజురాజు భోజరాజు. సంగ్రహముగభోజుడు
వాకాటక దేశము భోజదేశమనియు, వాకాటక
రాజు భోజరాజునియు, గీర్వాణవాఙ్మయము
దెల్పుచున్నది. కావున, ఈశాసనపుభోజుడుచరి
త్రాత్మకవ్యక్తియేని, అతడు విదర్భదేశపురాజై
యుండవలయును. పాముల దండయాత్రలు
గుప్తసామ్రాజ్యమును విచ్ఛిన్నము నేయువలె
కును వాకాటక రాజ్యమును జెడక నిలిచినది.
తదనంతరము రాజ్యవిస్తవము జరిగినది. దేశ
మంతయు, సంక్షోభము నొందినది. క్రీ. శ. 6వ
శతాబ్దారంభమునందే పూర్వవాకాటకరాజ్య
మున పల చతుక్యాదులగు నూతన రాజవంశ
ములు దలలుపైకెత్తినవి. కరికాలుడు భోజుని
గల్పి యుత్తరావధముపై దండెత్తిపోవుట
నిక్కమేని వాకాటకుల యుత్త్యదశయందు,
అనగా, క్రీ. శ. 6వ శతాబ్దారంభముననో,
ఇంచుక తత్సర్వముననో యాకాటకములను
జేసియుండవలయును.

1. జన్నత్. ఆఫ్. 50. పి. Vol, VI.

2. S. I. I. VI, 628.

(5) అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులు మున్నగు నాలుగు వర్ణములను తోడ్చి శ్రీ పర్వతచ్ఛాయయందు పల్లవరాజరాజ్యమున పట్టణమును, గ్రామములును, వారికిచ్చి తగిన యేర్పాట్లను జేసెనట! ఇది వైవిషయమును బోలి నూతనమైనదే. ఒకానొక శాసనము! చోళు లయోధ్య నుండి దక్షిణమునకు వచ్చి రాజ్యనిర్మాణమును జేసుకొనిరని గెలుపు చున్నది. ఇది పితృసనీయమగునా? అగునేని కరికాలుడు అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులనే కాక లేదితరవర్ణములవారినిగూడ తోడ్చి టకు గౌరణము చెలియుచున్నది. శ్రీవ్రథా కరశాస్త్రిగారు చోళులు ఆద్యము దక్షిణా పథములగురనియు, ఉత్తరదేశమునుండి వచ్చి రనియును జెప్పియున్నారు; నిజమేమో! భవి శఠశోధనమువల్ల సత్యము తేలగలదు.

( ) కావేరికి వేలమగట్టుట సుప్రసిద్ధవిషయము. దీనిపై వ్యాఖ్యాన మవసరములేదు.

ఈశాసనము శకలమైనను కరికాలుని గురించి నూతనవిషయములను చెలియజేయు చున్నది. కాన, చరిత్రరచయిత కిది మిక్కిలి యుపయోగకారి. ఇంకను లోకలురికాదుల వల్ల కరికాలుని చరిత్రము గొంత తెలియు చున్నది. ఇతడు ప్రజలసౌఖ్యమునకై పాటు పడిన మహారాజు. దేశమును పెల్లుపెయిండు మునుగనియక కావేరికి దరులుగట్టుటయింతకు ముందే తెల్పితిని ఇంతేకాక అదవులను సరి

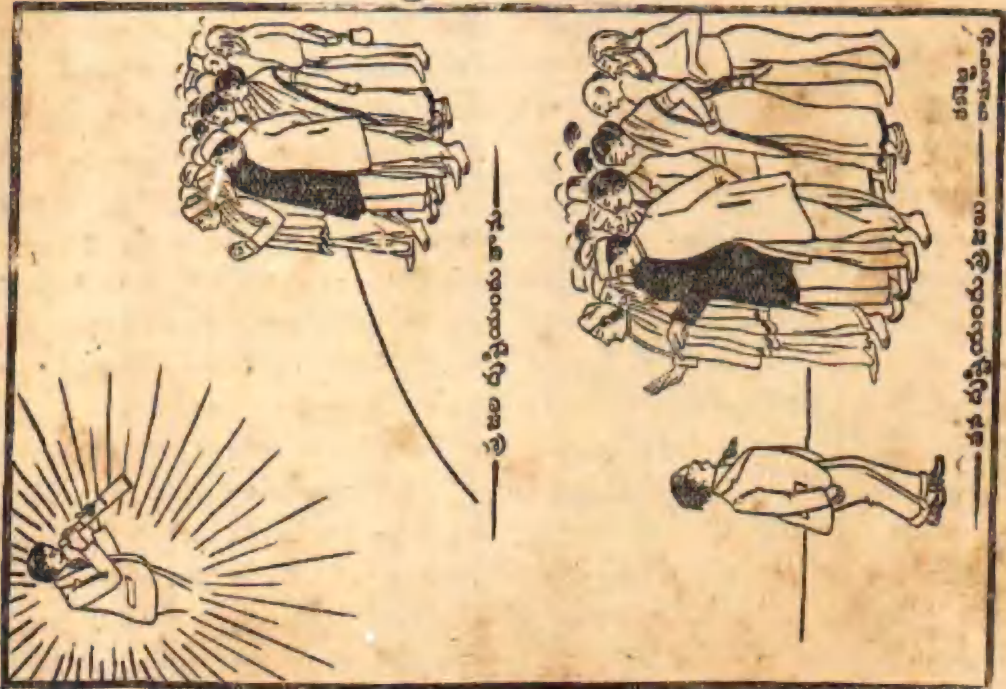
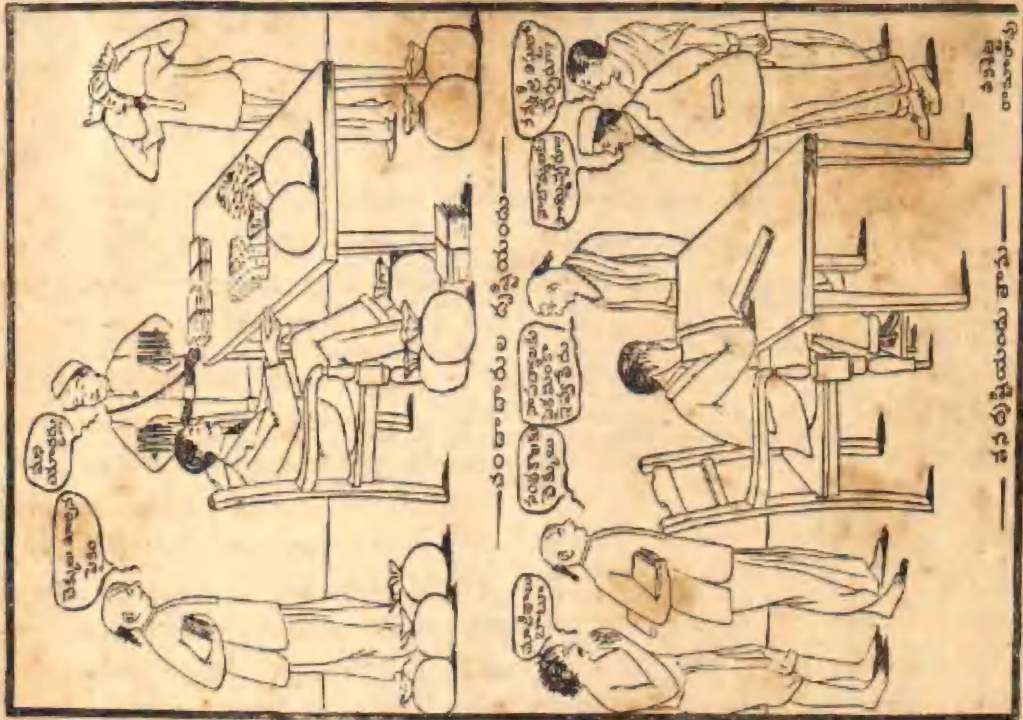
కించి పురములను గ్రామములను నిర్మించెను. నాగరికులగు ఆర్యజాతులవారిని తోడ్చి దేశమునుండి బర్బరత్వమును వెడలపడచెను. ఎన్నియో అగ్రహారములను బ్రాహ్మణుల కొసగెను. లెక్క లేని దేవాలయములను కట్టెను. వ్యవసాయాభివృద్ధికై చెరువులను త్రవ్వించెను. నదులకు ఆవకట్టలు గట్టి కాలు వలద్యారా నీటిని తెచ్చి చెరువులను నింపి చెను. అరణ్యభూములు వ్యవసాయమున కను కూలములగువలకును పన్ను సమగక రైతు లకు ఉచితముగ నిచ్చెను. పిమ్మట పన్నుల నేర్పరచెను. నూతనగ్రామము లభివృద్ధికిరాగా రాజ్యపాలనసౌకర్యమునకై వానిని నాడులుగ విధించెను. ఇట్లు ప్రజాభివృద్ధికై యీమహారాజు పలువిధముల పాటుపడెను. ఇట్టిమహోపకారిని ఆంధ్రులు మరచుటెట్లు? కావుననే దత్తమండలవాసు లాతని నిష్పటికిని నృరించుచున్నారు. తిక్కన్నగారన్నట్లు, “కరికాల హృదయభంజకుడవు!”

కాననమూలము

౧. తద్వంశజాతో కరికాలచోడః, శిశాంక భృత్యదపయోజధృంగః.
౨. సవ=సంపత్సమృద్ధ్యర్థం స్వర్ణవృష్టి తథా శరోత్, బాధామృడం సమారాధ్య రాజా రాజతరా మనత్.
౩. త్రినేత్రశల్లవం భూపం శృత్యావివిత మాజ్ఞయా, తస్యాంబకం లలాటస్థంభగ్నం కృత్యా వ్యరాజత.

ప్రస్తుతము సింహాళ ద్వీపమును అమలులోనున్న రాజ్యపరిపాలన విధానమును పరిశీలించి, అందును లోపాలోపములు విచారింది; లోపములున్న లో అయ్యిరి తొలగిపోవుటకు, అవసర మగుచో నూతనవిధానము నూదించుటకును, పార్లమెంటునందు చులసరాజ్యముల కార్యవర్తి (Secretary of State for Colonies) అగు ఆమెరి (Amery) గారిచే నొక ప్రత్యేక సంఘ మేర్పరుచుటకు తీర్మానము లేబడెను. ఆగష్టు ౬ వ తేది ౧౯౨౨ సంవత్సరమున, నలుగురు పార్లమెంటు సభ్యులు గల యట్టి యుపసంఘము మేర్పరుచుటకు తీర్మాన మాయెను. ఈసంఘమువారు, హిందూ దేశమునకు నైపు నుసంఘ మేరితిని పనిచేయువలసి యున్నదో, అటులే సింహాళ ద్వీప రాజ్యపరిపాలన విషయమై నూతననూతనలు చేయుటకు నియమింపబడిరి. ఈసంఘాధ్యక్షుడు ఎం. లో ఆఫ్ డొనహూరు (Earl of Donoughmore, M. P.). వీరు పార్లమెంటునందు చాలకాలము సభ్యులుగ నుండి, రాజకీయచేత్రులలో వారిచేరిన రాజకీయచేత్ర యని పేరుపొందిరి. వీరికి సహాయసభ్యులు సర్ వాడ్సన్, సర్ బల్లర్; డాక్టరు ప్రమ్మండుగార్లు.

ఈనలువురు సభ్యులును ౧౯౨౩ వ సం. నవంబరు ౧౩ న తేదీనుండి ౧౯౨౪, జనవరి ౧౪ న తేదీనరకును సింహాళ ద్వీపమున సంచారము సలిపి, వేర్వేరు ప్రదేశములకు పోయి, వివిధసంఘముల వాయుభలయొక్కయు, రాజకీయ చేత్రులయొక్కయు, కావన సభ్యులయొక్కయు, అధికారులయొక్కయు, ఇతర విద్యాధిభులయొక్కయు సహాయము, వాత్సల్యములను తీసికొని, ప్రస్తుత మమలులోనున్న రాజ్యవిధానమును పరిశీలించి, ఒక నూతనరాజ్య విధానమునే నూదించిరి. ఇచ్చట వమలులోనున్న రాజ్య విధానము వంతయును సంపూర్ణముగ మార్చివేయుటయే కాక, ప్రస్తుత మేదేశములోను అమలులో లేని ప్రత్యేక

నూతన రాజ్యపరిపాలన విధానము నూదించిరి. ప్రస్తుత మెచ్చటను అనుసరింపబడక పోయినప్పటికిని ప్రాచీనభారతీయరాజ్యపరిపాలన విధానములో చేరియున్నదనుటచే, భారతీయుల కిది నూతన విధానముగా గనబట్టదు.

ఈసంఘమువారిచే విచారింపబడినవా రెల్లరను వేర్వేరు క్రొత్త మార్పులను, నూతనవిధానములను నూదించియుండిరి. కాని వారనన్నియు త్రోసివేసి యీనూతనవిధానమునే అమలు జరపి, సింహాళ ద్వీపముందు జయప్రథముగా నిర్వహింపబడుచో ఇంగ్లాండువంతునూడ ప్రవేశపెట్టుదురట. ఇందు గల ముఖ్యనూతనలు ముఖ్యముగ వ్రాయుట యవసరము. సింహాళ దేశజాలకు కార్యనిర్వహణశక్తి లేకుండుటచే, కార్యనిర్వహణకులగు కావన సభాఅధికారసభ్యులు ఎట్టి బాధ్యతయును లేని అసభికారసభ్యులచే తీవ్రముగను, అనవసరముగను ఘండింపబడుచుండిరి. ఇట్టి కార్యనిర్వహణాసభమును కలిగించుటకై తన ఏర్పాటులు జరిగి, అట్టి అనుభవమును వారు బాగుగ పొందినగాని సింహాళమునకున్వరాజ్యాధ్యక్ష లేదని యీసంఘమువారు విస్తృతముగ తలెత్తించిరి. కాన నిట్టి అనుభవమును అసభికారకావనసభ్యుల కెల్లరకును గలగజేయుటకై యీనూతనవిధానము ప్రత్యేకము అను మూలించునట. సంపూర్ణముగ మార్పు చేయబడిన విధానమును నూదించుటకు ముఖ్యకారణ మియ్యదియే. ప్రస్తుతము గనరూరునకున్న అధికారములు హెచ్చింపవలయునట. గనరూరునకు అధికార మెక్కువ చేయుటకు కారణము సింహాళ దేశజాలు ఆతనిక్రింద కార్యనిర్వహణశక్తి యం దారిలేర గల్గుటకు సహాయపడుటయేయట. ఎన్ని నూదించినను, పాపము, ఏదోరితిని సింహాళ దేశజాలను స్వరాజ్యాధ్యక్షులుగ జేయవలయు ననుప్రయత్నములే యీ యుపసంఘునివేడికయందు గాననను. అన్నిటి కన్నను ముఖ్యముగ మార్పులను రెండింటిని నూదించిరి.

మహాసభ యంతయు ప్రస్తుతము కార్యనిర్వాహక సభ యవును. ప్రథమమున మహాసభ నూడినప్పుడే, సభ్యులయొక్క సంఖ్యయంతయు ఏడుసంఘములుగా విభజింపబడును. ఈవిభాగము రహస్యపుబోటింగు (Secret ballot) పద్ధతిని జరుగును. ప్రతిసభ్యుడు తానేసంఘమువండు పనిచేయ నిచ్చుకొనునో, అసంఘములో నుండెదనని బోటింగునకు పూర్వమే తన యభిప్రాయమును నూచించినవృత్తు. ఇట్లు సంఘములు ఏర్పడినయనంతరము ప్రతిసంఘమునకును (Ballot) పద్ధతినే ఆధ్యక్షునిగా నొకరిని గవర్నరు చే నియమింపబడుటకై నూచించెదవగు. గవర్నరు సర్వసాధారణముగ ఆనూచన సంగీకరించును; కాని నిరాకరించుటకుగాని, మరిల వాలోచించిపంపు దని చెప్పటకుగాని యాతిని కధికారము గలదు. ప్రతి సంఘాధ్యక్షుడు సంవత్సరమునకు ఇరువదియేడువేలయేళ్ళముల వేతనమును బడయును, సామాన్యముగ మంత్రుల కంటిపావము, గౌరవముగలనో, జటి సావమును, గౌర

నము నే పొందియుండును. ఆయా సంస్థలను మాడ మహా సభాసభ్యులుగ జెట్టి చేతనమును పొందుచున్నారో, జెట్టి చేతనము నే పొందెదరుగాని అవనముగా నేరియును పొందరు. ప్రతిసంస్థమును ఒక్కొక్క ప్రత్యేక కాళాకార్యమును నిర్వహించవలయును గాన రాజకీయవ్యవహారములన్నియును ఈ ప్రతిపత్తిని ఏడు కాళులుగా విభజింపబడినవి:—

౧. అంతరంగిక పరిపాలనా సంఘము (Home Affairs); ఇందు పోలీసు, జయిల్లు, గమలు మొదలగు సర్వ విధములగు అంతరంగపరిపాలనా కాళులును జేరియున్నవి.

౨. వ్యవసాయసంఘము (Agriculture);

౩. స్థానిక పరిపాలనా సంఘము (Local Administration);

౪. ఆరోగ్యకాళాసంఘము (Health);

౫. విద్యాకాళాసంఘము (Education);

౬. ఇంజనీరింగుకాళాసంఘము (Public Works);

౭. వార్తా కార్యనిర్వాహక సంఘము (Public Communication)

సింహళ ద్వీపవాసులు కొందరు, పోలీసుకాళును సంఘపరిపాలనమునండి విడదీసి, ముఖ్యకార్యదర్శియొక మాన్యము క్రింద సుంచలయనని మాదిరిరట్లు; కాని మంత్రులయినవను చేయుట ప్రవాంగికారమే. ప్రతిసంఘమును ఏదోకార్యములు నిర్వహించవలయునో అయ్యది జాగ్రత్తతో నిర్వహించును, ఆయాసభ్యులు, అగ్ర్యకులు లేదు వేర్వేరుకాళులపై అజమాన్యి చేయుచుండవలయును. ఏవిషయమునైనను నిర్ణయించవలయునన్న, వెక్కువమందిసభ్యుల అంగీకారము లేనిదే ఆసంఘకార్యములు నిర్వహింపరాదు. ఇట్లు అంగీకరింపబడిన తీర్మానమును కార్యనిర్వాహకసభలో మరల చర్చకు చేబడవలయును. ఈ సభయందుగూడ ఆమోదింపబడినచో, గవర్నరు ఆమోదమునకు పంపవలయును. కాన ప్రతితీర్మానమును మూడు కార్యనిర్వాహకమార్గులచే ఆమోదింపబడినగాని అమలులోనికి రావేరదు. అందు, ఒకటి: ఏకాళున ఏతీర్మానము సంబంధించియున్నదో

ఆకాళా కార్యనిర్వాహకసంఘము; రెండవ: ఇట్టికార్య నిర్వాహక సంఘములన్నియు కలిపిన కార్యనిర్వాహక సభ యనబడు మహాసభ; మూడు: గవర్నరు. సర్వ పాధారముగా గవర్నరు ఆమోదము లేనిదే యే తీర్మానము అమలులోనికి రాదు. అందు ముఖ్యవిషయములపై తీర్మానములు అమలులోనికి రాకముందే అరనిఆమోదము బడవలయును. అంతగా ముఖ్యముగాని తీర్మానములన్నియు గవర్నరు ఆమోదమును అసంతోషము బడయు నవకాలి ముందుకొని, అట్టిధీమా యున్నచో కార్యనిర్వాహకకాళువారే అమలులో పెట్టవచ్చును. గవర్నరు ప్రతిసంఘకార్యములలోను పరిచితుడై యుండుట యవసరము గాన, ఆయాసంఘకార్యదర్శులు తీర్మానము సంఘమునందు ప్రవేశపెట్టబడు ముందుగను, అవలంబమునుగూడ గవర్నరుకు పంపవలయును.

ఈకార్యములు గాక, ప్రతిసంఘమును ఏఏవిషయములలో తన కుసంబంధమున్నదో, ఆయావిషయముల సంవత్సరపుబడ్డెట్లు అంచనాలును రెయారు చేయుచుండవలయును. ప్రతిసంఘాగ్ర్యక్షునకును సింహళసినిలసర్వీసునకు జేరించిన ఒకయుక్తోగి కార్యకార్యదర్శిగా నుండును.

ప్రస్తుతము కలలోనియల్ కార్యదర్శి (Colonial Secretary) యను వాత్రము ముఖ్యకార్యదర్శి (Chief Secretary) యని పిలువబడుచుండును. ఈరెడను, న్యాయాధిపతి (Attorney General), కోశాధిపతి (Treasurer) అను నీమువ్వరు చేత్రులుకాళు నిర్వహించును; రాజకీయోన్నతోద్యోగులుగా (Officers of State) పరిగణింపబడుదురు. వీరిలకు ఎట్టిసంఘములను లేవు.

ముఖ్యకార్యదర్శి:— మార్తీపుద్వీపముల విషయమును, అంతరంగికములు కానట్టి సకల వ్యాపారములును (External affairs); కాననవద్దతిని నిర్మించుటయు, పట్టణ పర్వము కాళావిషయములలో డోద్యోగుల నియమించుటకుగాని, తీసికేయుటకుగాని, మార్పుటకుగాని సర్వాధికారము వహించుటయును, అట్టి మొదలగు విష

యములన్నియును సరిమానుటయు ఆరేని ముఖ్యమున రాజకీయ వ్యవహారములు.

కోశాధిపతి:—రాజకీయ భవనిషయమై, అనగా పన్నులు, రెవెన్యూ సుంకములవిషయమైయును, సాంవత్సరికపు బడ్జెటు, అంచనాలు తయారుచేయుటయందును ఈతడు ముఖ్యముగ పనిచేయవలసియున్నది. సాంవత్సరికపు పట్టికను, అంచనాలను (Estimates) ఏ సంఘముగాని తయారుచేయవలయును ఈతని సలహా యత్యవసరము. భవనిషయమై యెట్టి చట్టముగాని కర్తవ్యము ఈతడు మాచించిన రీతిని ఒరుసులమును. ప్రత్యేక సంఘములు భవము కోరుదు చేయు అంచనాలలో ఈతడు మాచించినరీతిని భవము చెప్పించుట కవకాశముండునీ కాని తమ యిచ్చవచ్చినట్లు ఆయా సంఘాధిపతులుగాని, సంఘములుగాని చేయుట కవకాశముండును. వాణ్యుల ముద్రావిషయమై యీతడు సహాయపడవలయును.

అటార్నీ జనరలు, లేక న్యాయాధిపతి:—సింహాశీర్వాదములను న్యాయపరిపాలనమును, దొరతనమునకు న్యాయవిషయమై సలహా నిచ్చుచుండుటయును ఈతని ముఖ్యవిధులు.

ఆట్లుకాని ముఖ్యకార్యవర్గి కాఖలయందు చేర్చబడినదికాని, అడిటరును కలొనియత్ అడిటరు (Colonial) అని అందురు, ఈతడు రాజకీయ మహాసభకే జవాబుదారీగా నుండవలసియుండును. పై చెప్పబడిన మువ్వరు మంత్రులకు ఎట్టి సహాయసంఘములుగాని లేక పోయినప్పటికిని, వీరు మంత్రులసానమునే ఆక్రమించుకొందురు. వీరు దొరతనమునకును, మహాసభకును రాజకీయ, భవ, న్యాయవిషయములందు సలహాలనిచ్చుచు ఆలోచనమంత్రులగానే ముఖ్యముగ పనిచేయుదురట.

కాన ప్రస్తుతము మారన రాజ్యాంగ విధానములో ఏడుగురుమంత్రులు వేరేర్వరు సంఘములచే నధ్యక్షులుగా నెన్నుకొనబడినవారును, ముగ్గురు రాజకీయోన్నతోదోన్యులును కలిసి పదిమంది మంత్రు లగుదురు. ఈ మువ్వరు రాజకీయోన్నతోదోన్యులును దొరతనమువారి చేరనే నియమింపబడుదురు. ఈరీతిగ నేర్పడిన మంత్రులు,

వారివారిసంఘములు కూడియే మహాసభ యవును. ఏ ప్రత్యేక సంఘమందునుగూడ పనిచేయ నిచ్చుకొనని మహాసభాసభ్యులుగూడ నుండవచ్చును. ఈసంఘముల తోడను, మంత్రులతోడను ఈమహాసభ యంతయును కార్యనిర్వాహక సభగా మారి కార్యనిర్వాహక విషయముల నిర్వహించును.

మం త్రులసంఘము (Board of Ministers):—ఇదివరలో నమలులోనన్న కార్యనిర్వాహకవర్గమును (Executive Council) దీనివైచి దానిస్థానే మంత్రుల సంఘము నేర్పరచవలయును. ఇందు మువ్వరు రాజకీయోన్నతోదోన్యులును, ప్రతిప్రత్యేక సంఘాధ్యక్షుడును సభ్యులుగా నుండుదు. ఈపదిమంది మంత్రులు కూడిన కార్యనిర్వాహకవర్గమునకు ముఖ్యకార్యవర్గియేయధ్యక్షుడు. ఈతడే తనయంద్యోగరీత్యా కావనసభలయందు నాయకుడు (Leader)గా నుండుటకును, ఉపాధ్యక్షుడుగా నుండుటకును హక్కుగలిగియుండును.

ఈసంఘము రాజకీయ వ్యవహారముల కన్నిటికి ముఖ్యులము; మున్నందుగానే పకలకార్యములను సరిచూచి లోపాలలోపములను వెదకి కార్యనూచవలచేయుచు అన్నిటికీ సహాయపడుచుండును. ఈసంఘమునకు అన్నిటికన్నను ముఖ్యమున కార్యము సాంవత్సరికపు బడ్జెటును, అంచనాలును తయారుచేసి మహాసభలో ముపపాదించుట. ఈవిషయమునందుమాత్రము పదిమంది మంత్రులును కలిసి బాధ్యత వహించురు (Collective Responsibility). ఇతిర విషయములందు ఆయా సంఘాధ్యక్షులు గ మహాసభ కంతెబాధ్యులలో అంతేకాని, కలిసి బాధ్యతవహించరు. మంత్రుల సంఘమునుండి దొరతనపు ముఖ్యోద్యోగులనుగాక, యితర సంఘాధ్యక్షులలో నెదిరినెన్ను మహాసభలో నాయకత్వమును వహించుటకును, మంత్రులసంఘమున కధ్యక్షత వహించుటకును ఎన్నుకొనవచ్చును. ప్రతిసంఘాధ్యక్షుడును, దొరతనపు ముఖ్యోద్యోగియును మార్చి నెలలోనే కోశాధిపతిద్వారా ఆయాసంఘములచే తీర్మానింపబడిన అంచనాలను మంత్రులసంఘమునందు ప్రవేశ

పెట్టవలయును. మంత్రిులసంఘము వేర్వేరు సంఘముల చేతను, మంత్రిులచేతను ప్రవేశ పెట్టబడిన అంగనాలను పరిశీలించి అవసరమగు సర్దుబాటులను, విమర్శనలను కోశాధిపతియిష్టానుసారముగ చేసి, యేయోసంఘమువారు ఎంతెంత చెప్పించుట కవకాళ మన్నతో విధ్యయించి, యా విషయముల వన్నిటిని పన్నులు విధించుట మొదలగు వాటితోపాటుగా సాంస్కరికపు బడ్జెట్టులో కలిపి మహాసభలో ప్రవేశ పెట్టుటకై సిద్ధపరచెదరు. ఏసంఘమైనను ఆరేగిని రెండు అంగనాలను తయారుచేసి మంత్రిుల సంఘమునందు ప్రవేశ పెట్టకపోయినచో, కోశాధిపతి ఆ విషయమును గవర్నరునకు తెలియజేయును. అప్పుడు వెనుక బడియున్న సంఘముయొక్క అంగనాలను గవర్నరు ఇతర మంత్రిుల సహాయముతో పూర్తి చేయవలయును. దానినే ఆమోదింపబడిన అంగనా (Certified Estimate) అందురు. ఇట్టి విషయమున గవర్నరు ఆమోదించుటకు పూర్వమే ఒకతూరి మహాసభలో ప్రవేశ పెట్టబడి ఆమోదింపబడినదివలయును. ఈరీతిని బడ్జెట్టు పూర్తిగ తయారైన యనంతరము మహాసభలో ప్రవేశ పెట్టవలయును. అప్పుట ధనవిషయములోగల లోపాలోపములను, క్రొత్తసలహాలను, నిర్ణయొక్క పరిమితి అపరిమితులను, అందుగల ఆంతరంగిక కష్టవస్థలను గూర్చి ప్రతిపద్యమును ముందుగా నెట్టి నోటిసును లేకుండనే చర్చ జరుపవచ్చును.

మంత్రిులసంఘముచే నుపపాదించబడిన సాంస్కరికపు బడ్జెట్టు అంగనాలు మహాసభలో నోడిపోయినగాని, విశ్వాసరాహిత్యపు తీర్మానము లేబడి నైనగాని మరల సామాన్యపు ఎన్నికలు (General elections) జరుగవలసినదే. ఓడిపోకపోయినచో, మహాసభయందు ఆయాబడ్జెటు అంగనాలు పూర్తి గాగాని, కొన్నిభాగములు గాని పునర్విమర్శనమునకై మంత్రిుల సంఘమునకు త్రిప్పివేయ (Refer back) వచ్చును. ఇటులు వెనుకకు త్రిప్పివేయుటవలన సామాన్యపు ఎన్నికలు లేదుగా జరుగుట కవకాళ ముండును. ఇటులు బడ్జెట్టును వెనుకకు పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయుటకు మహాసభవారికి ఒక్కపర్యాయమే యధికారము గలదు.

ముగియు, అనంతరము మంత్రిులు ఆలోచించి పునర్విమర్శనలో జరిగిన మార్పులను, క్రొత్తతీర్మానములను మహాసభయెదుటంబెట్టి తమ సముజాయిషీ యిచ్చి ఆప్పుడు మహాసభచే చేయబడిన తీర్మానమునకు లోబడవలయును. మంత్రిులసంఘము నాలుగు సంవత్సరము పనిచేయును. సామాన్యపు ఎన్నిక (General election) జరిగినచే కాని, లేనియెడల పెప్పుడైనను ఒక్కొక్క ప్రత్యేకమంత్రి పోషింపబడినను, నూతన మంత్రిులతో విరాజిల్లుదు, ప్రభుత్వమున ఎన్నికలు జరిగినప్పటినుంచీయు వాలగు ఎర్నరము లంఘను. మహాసభలో ఏసామాన్యసభ్యునకు గాని పన్నును హెచ్చించుటయును, విధించుటయును, రవిన్యాసికమును లేదాశీప్రాయము కల్గియుండుటయును మొదలగు విషయములలో తీర్మానమును ప్రవేశ పెట్టుటకు అధికారము లేదు. ఇట్టి అధికారము వివిధ సంఘాధ్యక్షులను, మువ్వరు రాజకీయోన్నతోద్యోగులను మంత్రిులసంఘముయొక్క యనుమతి చొప్పున పొందగలుగుచున్నారు.

కార్యనిర్వాహక సభాసభ్యులు (State Council in Executive Sessions):—ఈసభాసభ్యులందు ఏసంఘముచేతైనను నుపపాదించబడిన తీర్మానమును చర్చించవలయును. ఈసభకు చర్చాసంస్థరము ఆ తీర్మానమును ఆమోదించుటకను, నిరాకరించుటకను, పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయుటకనుసంపూర్ణాధికారముగలను. ఆయా ప్రత్యేకసంఘ తీర్మానములను మహాసభయందర ఆసంఘాధ్యక్షుడుగాని, ఆయాసంఘములలోని ప్రభువసభ్యుడుగాని ప్రవేశ పెట్టవలయును. ఏప్రత్యేకకార్యనిర్వాహకసంఘములోను సభ్యుడుగా నుండుట కిచ్చరింపని ఒక స్వతంత్రసభ్యుకు ఏసంఘముయొక్క కార్యములందైనను ఒకతీర్మానమును ఈకార్యనిర్వాహక సభలో ప్రవేశ పెట్టవచ్చును. ఇట్టి సమయమున కార్యనిర్వాహక సభ ఆతీర్మానముపై చర్చ జరుపకయే ఆతీర్మానము ఏసంఘమునకు తెలియన్నచో ఆ సంఘమునందాలోచించి, చర్చించి నిర్ణయించుటకును, ఆమోదించుటకును, లేక నిరాకరించి మరల సభకు త్రిప్పివేయుటకును ఆసంఘమునకు హక్కుగలిగింది. ఆయా సంఘములకు త్రిప్పి

జేయును. ఆప్పుడు ఆసంఘములో ఆ తీర్మానము చర్చింపబడునప్పుడు ఏపర్యంతా తీర్మానమును ప్రతిపాదించినో ఆతడు ఆ ప్రశ్నోకరితయమున ఆ ప్రశ్నోకసంఘమువారు తర్చులలో పాల్గొనవచ్చును. ప్రశ్నోకసంఘములో సభ్యత్వము ఖాళీయగునో, కొంతకాలపరిమితిగల నోటిఫికేషన్ మహాసభలో ఆవిషయ మంగీకరింపబడవలయును.

కార్యనిర్వాహక సభలో చర్చింపబడి, పూర్తిగా గాని, కొన్ని భాగములుగాగాని ఆమోదించబడిన తీర్మానములన్నిటిలోపాటు ఏనాటివరకు ఆమోదించబడిన విషయములు ఆనాడే దొరతనపు టున్నతోడోగ్ని గవర్నరునకు తెలియజేయుమన జలయును. ఇట్లు పంపబడిన తీర్మానము లన్నియును గవర్నరు ఆమోదించి, తన యంగీకారము సభాభ్యంతరవివారా సభ్యులకు తెలియపరిచినగాని వారు ఏవిషయముపై నెట్టిచర్యను దీసికొనరాదు. సర్వసాధారణముగా గవర్నరు అన్ని తీర్మానముల నామోదించునుగాని, ఇంగ్లాండువలెగల జలసరాజ్యకార్యదర్శియొక్క యజ్జల సమసరించి యేతీర్మానమునైనను నెలుపుచేయుటకును, నిరాకరించుటకును, సంపూర్ణాధికార మతనికి గలదు. కాని తొందరపడి నిరాకరించునడ అట్టి సందిగ్ధములను తీర్మానముల పునర్విమర్శనమునకై కార్యనిర్వాహకసభకు త్రిప్పివేయవచ్చును. ఒకవేళ గవర్నరు తన ఆమోదమును తెలుపునో, అట్టి యామోదమును జలసరాజ్యముల కార్యదర్శికి నెరుంగజేయును; తానే తనవర్తకు బాధ్యుడైయుండి, కార్యదర్శివిమర్శనమునకు లోనై యుండును.

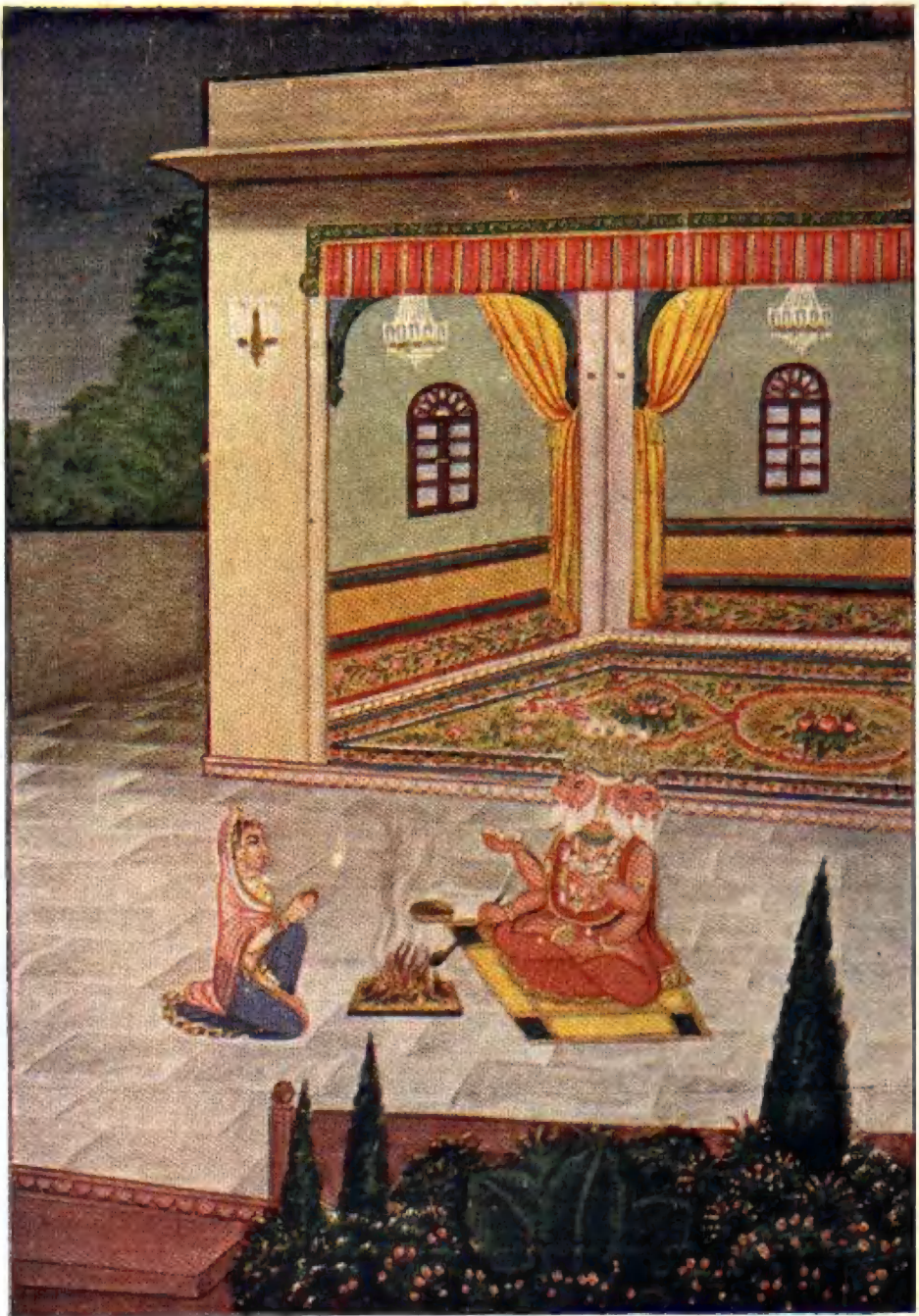
మహాసభ-కానసనభాసద్ధతి

లిల్లు ప్రవేశము:—ఏలిల్లు గాని మహాసభలోనికి ప్రవేశ పెట్టుటకు ముందు చర్చకు లిలుగా మండునట్లును, కావలసిన విషయములన్నియు కృత్రిమముగా నందిమియుండునట్లును లిల్లును వ్రాయుటకై ముఖ్యకార్యదర్శి కాబటజేరియున్న ప్రశ్నోక పుచ్చివ్రాయనకాండ్రినే ఆలిల్లు వ్రాయబడవలయును. లిల్లును ప్రశ్నోకముగా తయారుచేయుటకై యుండువారు పార్లమెంటరీ పద్ధతిని లిల్లును

తయారుచేయుటయందు నిపుణులైన చిట్టవ్రాయనకాండ్రు (Parliamentary Draftsmen) అందురు. వీరు ముఖ్యకార్యదర్శి కాబట జేరియుండి, ఆయా మంత్రుల యవసరమునుబట్టి యెల్లరఖను సహాయము చేయవలయును. వేర్వేరుసంఘములలో ఏవిషయమైనను చర్చింపబడి మహాసభలో కానసనిర్మాణమునకై ప్రవేశ పెట్టబడవలయునవ, అట్టి లిల్లును ఈనిపుణులచే ఆవిషయములో గల ముఖ్య విషయములన్నియు చేరియుండులాగున ముందుగా తయారుచేయించి అయ్యది కానససభలో చర్చకై ప్రవేశ పెట్టవలయును.

ఏసంఘాభ్యంతరము లిల్లును ప్రవేశ పెట్టుటకు ముందు తనసహాయ సంఘాభ్యంతర కావిషయమై తెలియపరచవలయును. ఇట్లు తెలియపరిచిన యనంతరము ఇతరసంఘాభ్యంతరము తమలిల్లుతో నియ్యది ఆమహులముగా నుండక సరిపడలేదన్నప్పటికిని ఇవివరలో మంత్రుల సంఘముందు చర్చింపబడిన దనుటచే సర్వసాధారణముగా అట్టి ఆనమహులపరిశితులు రానుండకనే యుండును గాన ప్రవేశ పెట్టవచ్చును. కాని ఒకప్పుడు ఏలిల్లుమీదవైన సరియైన యంగీకారము కుదురకపోయిననో, మంత్రుల సంఘమువారు అట్టి లిల్లును తెచ్చిన సంఘమును, దానికి ప్రతిపూలముగ నన్న సంఘమును, రెంటిని చేర్చి ఆయా భేదములను సరించవలయును. మంత్రుల సంఘాభ్యంతరము ఆలిల్లుయొక్క- ముఖ్యతను కనిపెట్టి దానిని చర్చించుట మున్నందుగనో, యనంతరమో నిర్ణయించును. ఈరీతిగ ప్రతిలిల్లు ప్రారంభమున తయారుచేయబడి కానససభలో చర్చనీయమై యుండును. ఇట్టిలిల్లు ఏసంఘమునకు సంబంధించిననో ఆసంఘాభ్యంతరముగాని, ప్రధమసభ్యుడుగాని, అది ప్రవేశ పెట్టవచ్చును. కానససభయందు చర్చింపబడిన యనంతరము ఆలిల్లు కానససభ్యుల తీర్మానమునుబట్టి అమలు జరుపుటయు, జరుపకపోవుటయు జేలును. సామాన్యసభ్యులు తాము స్వయముగనే లిల్లును కానససభయందు ప్రవేశ పెట్టబడదు. తామలిల్లు ప్రవేశ పెట్టవలయునన్న, అయ్యది ఆయాసంఘములలో చర్చింపబడి ఆ సంఘాభ్యంతరమైన మహాసభలో ప్రవేశ పెట్టబడవలయును. కాని ప్రతిసభ్యునకు ప్రథమమున ఏసంఘములోను లిలు

భుమావచ (రాగిణి)

యాప అనుప నిగార కిరేం తన జోబన జోతి విరాజ రహి హే।
 లేవ రచాయ పథే బ్రహ్మచారి అగ్యారీకే రహి ఆన సహి హే।
 ఈన విభవ మాసాన చరీ మదియే నరీ మహి యేన బహి హే।

ప్రవేశపెట్టుటకుందనే కాసనసభలో ప్రవేశపెట్టుట కనికారముచేసిపూర్వకానుచునదియే మూచించిరి గాని, అవిధముగా లేబడినట్లు ప్రభుత్వమున కెట్టి చర్యయు లేకయే అవిషయ మేసంఘమునకు తెలిసినదో ఆసంఘమువారి విమర్శనకై పంపబడి, యథార్థిగనే మరల చర్యకు రావచ్చును.

స్థాయిసంఘములు (Standing Committees): కాసనసభ ప్రారంభమయిననే సభ్యులందరును సభాధ్యక్షునిచే (Speaker) ఏ, బి, అని రెండుభాగములుగా విభజింపబడుదురు. ఇదియే స్థాయిసంఘములు. ఈ సంఘములు ఆయాసంఘములచే లేబడిన తీర్మానములను కాసనముచేయు పద్ధతుల నాలోచించును. అప్పుడుపూర్వ ప్రతిసంఘాధ్యక్షుడును వారివారిసంఘముల కధ్యక్షులై యుండురు. కాని ఏ, బి, అను రెండుసంఘములను, కార్య నిర్వాహకసంఘముల వన్నిటిని చేర్చి రెండుభాగములుగా నీక్రిందివిధమున చేయవచ్చును: (ఏ)- అంతరింగికపరిపాలన, వ్యవసాయశాఖ, స్థానికపరిపాలనశాఖ, విద్యాశాఖ; (బి)- అంతర్గతశాఖ, ఇంజనీరింగుశాఖ, వార్తాశాఖ; ఈ యీశాఖలు చేరి, ఏ, బి, అను రెండుస్థాయిసంఘము లేర్పడును. ఈ విధముగ ప్రతికాసనసభయందును ప్రభుత్వమున ప్రతివిల్లుపైని చర్చజరుగును.

రెండవర్యాయము విల్లును ప్రవేశపెట్టుట:— ప్రస్తుత ముదులలోనున్న కాసనసభాచర్యనుగూర్చి కల చట్టముల పరిశీలించినచో, ఏవిల్లుగాని రెండవర్యాయము ఆమోదించబడిన యనంతరము కాసనసభ యంతయు ఒక సంఘముగా మారిగాని, లేక కొందరుసభ్యులను ప్రత్యేకోప సంఘముగ నెన్నుకొనిగాని వారియూహారమును బొందవలయును. కాని యీ విషయమున ఈ దిగువమాట్టలు చేయుట యత్యవసరము:—

౧. సాంవత్సరికపుబడ్డెట్టు; అంచనాలు చర్చించుటకొకటై కాసనసభ యంతయును గలిపిన ప్రత్యేకోప సంఘము (Select Committee) చేతనైనను;

౨. మంత్రిులసంఘముయొక్క యనుమతిని నలుగురుగురు సభ్యులు చేరిన ఉపసంఘము చేతనైనను;

౩. లేనిచో ఏ, బి, అను రెండుస్థాయిసంఘములలో ఏదో యొకస్థాయిసంఘము చేతనైనను—

ఏ విల్లుయినను రెండవర్యాయము కాసనసభ యందు చర్చింపబడి యంగీకరింపబడిన యనంతరము పునర్విమర్శనమునకు లోనుగావలయును. కాసనసభ ఏ, బి, అని రెండుభాగములుగా స్థాయిసంఘముల లేర్పడినచో, ఈ రెండు సంఘములలోను అనుభవింపబడినను చేరియుండురు గాన వారు ఆవిల్లును చర్చించి అనుమతపరిపినులలో నుండెదరు. ఒక్కొక్క సమయమున ఏసభ్యుడుగాని స్థాయిసంఘములలో సభ్యుడుగా లేకయుండి విల్లును ప్రతిపాదించిన యాతిడైనచో ఆతడు ఆవిల్లువిషయమై చర్చ జరిగవచ్చును ఆ ప్రత్యేక సంఘములోగాని, స్థాయిసంఘములోగాని జరుగు చర్యలలో పాల్గొనవచ్చును.

సాంవత్సరికపు బడ్డెట్టు రెండవర్యాయము కాసనసభలో ప్రవేశపెట్టబడి నిరాకరింపబడుటకు బదులు పునర్విమర్శనమునకై తీర్చివేయవచ్చును. ఇట్లు ఒక్కవర్యాయము మాత్రమే తీర్చివేయవచ్చును. పునర్విమర్శనానంతరము కాసనసభాచర్యలో ఆమోదించబడుటగాని, నిరాకరింపబడుట గాని లేకలదు. ఆయా ప్రత్యేకసంఘముల యంచనాలుగూడ విచ్చలు చర్చింపబడును. కాసనసభ ప్రత్యేకసభ (Select Committee)లో ఈ విషయమై చర్చ యంతికాలము జరుగవలయునో, ఆకాల పరిమితిని మరచిపోయే నిర్ణయించును, వోటును బాలట్టు పద్ధతిచే తీసికొనవలయును

విల్లు పునర్విమర్శనమునకై తీర్చివేయబడి మరల కొన్ని శ్రాత్తసవరణలలో ప్రవేశపెట్టబడినప్పుడు కాసనసభకు ఆసవరణలను చర్చించుటకై పావుగలదు. అనంతరము సవరణలలోగాని, సవరణలను తీసివేసికొని ఆమోదించవచ్చును, లేదా నిరాకరింపవచ్చును. ఇది గాక, ఏ సంఘమువారైనను అకస్మికముగ నేర్పిన నూతనసవరణను నెచ్చినచో, అయ్యది మరచిపోవారి యందరియూమోదమును లేనిచో చర్చనీయముగాదు. ఒకప్పుడు ఏసంఘము నందుగాని సభ్యుడుగ నుండిన ప్రత్యేకసభ్యుడు ఏసంఘ

ములో నైనను, ఒకటిగ్గానపునపులో తానవసరముని తలంచుచో, తానిచ్చుగించుచో అసంభవపులో ఆతీర్మానముపై తవయభిప్రాయముల చెల్లడించినపులో పాల్గొనగలడు.

బిల్లుపై మూడవర్యాయముచర్చ:— ఏబిల్లుగాని పునర్విమర్శన సంఘముచే చర్చింపబడనిచో, మూడవర్యాయము కాసనసభలో ప్రవేశపెట్టబడినప్పుడు తగిన కాలపరిమితి (నోటీసు)తో కొన్ని క్రొత్తసవరణలుప్రతిపాదించబడి చర్చలోనికి వచ్చును. మూడవర్యాయము బిల్లు ఆమోదించబడిన యనంతరము, ఆయ్యడి గవర్నరుచే నామోదించబడినగాని కాసనము కాదు. గవర్నరువకు మాత్రము ఆబిల్లును ఆమోదించుటకును, నిరాకరించుటకును సంపూర్ణాధికారము గలదు. కాని ఆతని పైయధికారి ఆజ్ఞానుపారముగ ఆబిల్లు మహాసభలోని మూడుభాగములలో రెండుభాగములవారిచే నామోదించబడవలయునని కాని, లేక ఆయ్యడి ఆరుమాసములవరకు చట్టముగాకుండ ఆపుదల చేయవలయునని కాని నియమించుటకు సంపూర్ణాధికారము గలదు. ప్రతిచట్టమును చక్రవర్తి యొక్క ఆమోదమునకును, నిరాకరణకును లోబడియుండును. ఏదివయమైనను గవర్నరు చక్రవర్తికి నియమిత కాలములో తెలియబర్చుచునో, అందుల కితడు తగినసమాధాన మొసంగవలయును. ఒక్కొక్కప్పుడు చక్రవర్తి గవర్నరుచే నామోదించబడిన చట్టములను త్రోసిపుచ్చవచ్చును.

అటులుగానున్న చట్టములను అవసరమగునో మార్పుటకు గవర్నరుచే ప్రత్యేకసంఘ మొకటి యేర్పరుపబడును. మహాసభలో చర్చించుటకు ముందు అయ్యవి ఖిలేచర్చింపబడి అనంతరము సభలో మూడింట రెండుభాగములవారిచే నామోదించబడుచో, ఆయామార్పుల చేయవగును.

మహాసభ సామాన్యపద్ధతి
(General Procedure)
ప్రతిమహాసభయు గవర్నరు ప్రారంభోదన్యాసమునో వారంభమగును. నూతనసభ యారంభమున అధ్యక్షు

క్షునెమ్మకొనుచుండట సంఘాధ్యక్షుల యొక్కయు ఉప సంఘాధ్యక్షులయొక్కయు పెన్ని కలుకూడ జరుగును. ఈసంఘాధ్యక్షులను, ఉపసంఘాధ్యక్షులను అవసరమగుపట్ల మహాసభ ఉపాధ్యక్షులుగా పనిచేయవచ్చులుగా నుండవలెను. మంత్రుల కంతేవేతనము ఆధ్యక్షులకు గూడ నంతే వేతనము. కాని సంఘాధ్యక్షువకును ఉపాధ్యక్షువకు సంవత్సరమునకు పనియేనువేలరూప్యము లియబడును.

మహాసభాధ్యక్షుడు సభాభవనములకును, సభయొవత్తు నిర్వహణమునకును బాధ్యుడుగానుండును. ఈతని కింద మహాసభాద్యోగులును (Officers of the Council) పలువురు గుమాస్తాలును పనిచేయుచుండురు. ఈయన ద్యోగులను సభాధ్యక్షుడు తన యిష్టానుసారముగ నియమింపవచ్చును. అవిశ్వాసతీర్మానములకును, ప్రశ్నకాలమునకును, సభాకాలనిర్ణయమునకును, రెక్లిన అవసరసభల విషయములకును, ఆ ధ్యక్షునికి పార్లమెంటుసంగు కామన్సుసభాధ్యక్షునికి (Speaker of the House of Commons) ఎంత యధికారము గలదో అంత యధికారముండెను.

ఈవిధాన మంతయు నూతనరాజ్యపరిపాలనానిధానమునకు పునాదియై యున్నది. ఇందుగల కొన్ని వివరములు అత్యవసరముగ నెఱుంగవలయును.

కొన్ని వివరములు

మంత్రులు, కార్యనిర్వాహకవర్గములు (Ministers and Executive Committees):—ప్రతినంగ్రియు తనసంఘములో నెక్కువమంది సభ్యులచే నెమ్మకొనబడవలయును. ఆయాసంఘములలో చర్చింపబడు విషయములన్నియును ఎక్కువమంది యంగీకారమును బడయువలయును. ఒక్కొక్కరికి ఏసంఘములోనైనను సంఘాధ్యక్షునకును, సభ్యులకును వ్యతిరేకాభిప్రాయము లున్నచో, సామాన్యముగా ఆవిషయము నాతడు కార్యనిర్వాహకసభలో ప్రవేశపెట్టి, యిట్టి వ్యతిరేకాభిప్రాయము లున్నవనియును తన యభిప్రాయమును, తన సంఘాభిప్రాయమును, అందలి భేదములను ఇదియనియును వివరించి సభ

లో ప్రవేశపెట్టవచ్చును. అతనికి తరుచుగ నిట్లు ఓట మియే తెలుపించుచో, తన పదవికి రాజీనామా నీయవలయును. అంతట మరల పెన్షి కలు జరుగును.

పునర్వ్యవస్థాపనమునకు త్రిప్పికేయుట (Reler Back):- కార్యనిర్వాహకసభవారికి ఏట్లుమైనను, ఏసంఘములో ఆట్లు ప్రభుత్వమున ప్రతిపాదించబడినచో, ఆసంఘమునకు పునర్వ్యవస్థాపనమునకై త్రిప్పికేయుటకు సంపూర్ణాధికారముగలదు. పునర్వ్యవస్థాపనమునకు అయితీర్మానములపట్ల ఆసభ్యులెల్లరును ఏకీభావము వహించుట కవకాశ ముండును. ఇట్టి పునర్వ్యవస్థాపనములన తొందరగా కాపననిర్మాణముచేయుట కవకాశ ముండక, అందరిలోపముల పరించి తీర్మానమును పుష్టికృతముగ పునర్వ్యవస్థాపనములో స్వాగతాగమముల దర్శించి, దీర్ఘలోచనయనంతరమే కాపనముగ చేయబడును.

కాని కాపనసభ కిట్టిపావు లేదు. కాపనసభ సాంకేతికతకు బద్ధులును, అంగవాలను ఒక్కపర్యాయముమాత్రమే పునర్వ్యవస్థాపనకు త్రోసివేయవచ్చును. పునర్వ్యవస్థాపనంతరము ఎట్టితీర్మానములు కాపనసభవారంగీకరింతుకో అట్టితీర్మానములే కాపనము లగును గవర్నరునకు కార్యనిర్వాహకసభావిషయముల నేమి, కాపనసభావిషయములనేమి, అన్నింటినీ పునర్వ్యవస్థాపనకు త్రిప్పికేయుటకు సంపూర్ణాధికారము గలదు.

మంత్రులు-మహాసభ:- మంత్రుల లందరును కలిసి మహాసభకు బాధ్యులు గారు (Collective responsibility). ఇందులకు కారణము అచ్చట పార్టీలు లేకపోవుటయే. ప్రాచ్యమున మంత్రులయైన మహాసభయొక్క విశ్వాసమునకు పాత్రుడు గానినో, మంత్రులసంఘమంతయును రాజీనామా నీయవలయును. కాని యిప్పు డన్ననో, ఏమంత్ర మహాసభవిశ్వాసమునకు పాత్రుడుకాడో, ఆమంత్రుడే తనపదవిని విరమించుకొనును. మాతనమంత్ర ఆస్థాని మాక్రమించుకొనును. కాన ఏమంత్ర యొనర్చిన కార్యముల కామంత్రుడే బాధ్యుడు (Individual responsibility) కాని సాంకేతికతకు బద్ధులు, అంగవాల విషయమై మాత్రము మంత్రులందరూ కలిసి బాధ్యు

తహించవలయును (Collective responsibility). ఏలన, ఈవిషయము అతిముఖ్యమైనదియు అవసరమైనది యైనగుటచేతను, అదిగాక ఏవిషయమును ఒక్కొక్కరికి చెందినదిగాక పోవుటచేతను, మంత్రులెల్లరును ఈవిషయమై యంగీకరించినగాని ఎట్టిచర్యను తీసుకొనుటకు నీలందుడు గాన ఇట్టి బాధ్యతయు అవసరము. ఒక్కొక్కరికి ఈవిషయముపై మంత్రు లోడిపోయినచో, జనుకమాచించిన రీతిని సంపూర్ణముగ నెన్నికలన్నియు జరుగవలసియుండును. ఇతరవిషయములలో మాతనమంత్రులు వచ్చుచుండుటచే మంత్రులందరూ చీలిపోకుండు బద్ధులుమీస ఓడిపోయివంతరమగుగాని, మరల క్రొత్తయెన్నికలు జరుగుటకు వారికాలము ముగించువరకుగాని అటులే నిలిచియుండును.

మంత్రులసంఘము-ముఖ్యకార్యదర్శి, ఇతరరాజకీయోద్యోగులు-మంత్రులసంఘమునకు గవర్నరుతరువాత ఈదీర్వయందు ఉన్నతోద్యోగియును, గవర్నరు లేని సమయమున ఆస్థాన ములంకరింప వచ్చుడును అను ముఖ్యకార్యదర్శి అధ్యక్షుడుగా నుండును. ఈతడు ప్రధానమంత్రు కానేరడు; మొదటిమంత్రులుగను (Not the Prime Minister but the First Minister). ఈతనికి మంత్రులందరూ సలహా నిచ్చుటకే పాత్రున్నదిగాని కార్యనిర్వహణావిషయములలో ఎట్టి యధికారమునులేదు. రాజకీయోద్యోగులు ముప్పురకునుగూడమంత్రులసభయందు నోటింగునమయమున తమనోటు నిచ్చుటకు అధికారములేదు. వీరు మంత్రులకు, మంత్రులసంఘమునకును ఆలోచనాపరులుగమాత్రమే పనిచేయును, ఇతరమంత్రులకార్యముల కాటంకము గలిగించకుండునట్లు తమతమ కార్యముల నిర్వహించుచుండువలయును. ఈదీర్వపనామలలోని రాజకీయోద్యోగులు ఇదివరలో రాజకార్యనిర్వహణానుభవములేనివారు. గాన అట్టి యనుభవమును వారికి కలిగించుటయే వీరిముఖ్యోద్దేశముగా నుండువలయును. ముఖ్యకార్యదర్శి మంత్రుల సంఘాధ్యక్షుడే కాని మహాసభలో నాయకుడు (Leader) కానేరడు. కాన మంత్రులసంఘములో నోకనిని మహాసభలో నాయకత్వము వహించుటకై యెన్నుకొనవలయును. ఈము

ఖ్యుడే మంత్రుల సంఘమునకు ఉపాధ్యక్షుడుగానుండును. మహాసభలో నీతడు మంత్రుల సంఘము తరపున ముఖ్య ప్రత్యేక మంత్రుల తరపుననుండ ఆర్మీ విషయములలోను జవాబు సంగవచ్చును. ముఖ్య కార్యదర్శి అలోచనామంత్రియై, తన కాళాకార్యముల నిర్వహించుకొనుచు, ఇతర కాళులలో తప్పక, అవసరముగ సంబంధము కలుగజేసుకొని ఆయా కాళులవారి కాయావిధుల నిర్వహించుచు, ఆర్మీ విషయములలోడను పరిచితుడై యుండవలయును. గవర్నరునకు ఇతివరలో ఈతడే సలహానిచ్చువాడు (Adviser) గా ఉండెను గాని యిప్పుడు మంత్రుల సంఘము ఈ పని నిర్వహించును. గవర్నరునకు తెలియవలసిన యెల్ల సమాచారములను ఇతివరలోవలె ముఖ్య కార్యదర్శి ద్వారా కావలెను, గవర్నరునకు ప్రత్యేక కార్యదర్శి (Private Secretary) ద్వారా సోమ్యుండవలయును, గవర్నరు మంత్రులకుగాని, మంత్రుల సంఘమునకుగాని తెలియవలసిన విషయములు ముఖ్య కార్యదర్శి ద్వారా చారలకు తెలియజేయుచుండును, దానికి జవాబు అవసరమగుచో, ఏమంతిగాని మంత్రులుగాని ముఖ్య కార్యదర్శి ద్వారానే ఈయవలయును. మంత్రులందరును ఏ యే విషయములు కాలనీల కార్యదర్శి (Secretary of State for Colonies) తెలుపవలయుండెనో ఆయా విషయములలో అత్యవసరముగ పరిచితుడై యుండవలయును.

కోశాధిపతి:—ఇతివరలో కోశాధిపతి తెలియకుండనే, రాజధనవిషయమై యాతని యభిప్రాయము లేకుండగనే, ఆయాధనవిషయములపై చర్చలు జరుగుచుండెడివి. ప్రస్తుతము దొరతనపు ధనవిషయములలో దొరతనమున నీతడు సహానిచ్చుచు, ఏయేధనవిషయముల గూర్చి సంఘములలో చర్చలు జరుగుచున్నవో వాటిపై తన ఆలోచన తెల్పుచు, ఆర్మీ విధముల సహాయ పడును. ఈతనిసలహా లేనిదే ఆయా సంఘములవారు ధన విషయములలో తీర్మానించిరారు. ఈతడు మంత్రుల సంఘములో సాంఘికీకృత బడ్జెట్టు, ఆయా సంఘముల ఆదనాలు, దర్శకు వచ్చునప్పుడు సలహా నిచ్చువారలలో ముఖ్యుడుగనుండి, ఆయాపాధకతాధకముల వివరించుచు

త్రులకు సలహానిచ్చును. ధనవిషయమై యాతనియంగీకారము లేనిదే యేవియును జరుగరాదు.

స్వాధీనాధిపతి:—ఈత డీడ్వీపమునకు స్వాధీనాధిపతి. స్వాధీనాధిపములన్నియు, నీతని పాత్రగతిమై యుండును. ఇతడు తన కాళును నిర్వహించుకొనుచు, దొరతనమునకు, మంత్రులకు స్వాధీనవిషయములను, కానన నిర్మాణవిషయములను తనసలహా నిచ్చుచు, చక్రవర్తిగవర్నరుచే పంపవలకు ఆర్మీ విషయములపై తానుభాషణ తన యభిప్రాయమును తెలుపుచుండవలయును. ఇతివరలో నీతడు కాననపద్ధతులను, చట్టముల రీతిని మార్చుచుండెడివాడు. ప్రస్తుత మావిషయము “చిట్ట్రావాంస కాండ్” (Paliamentay Draftsmen) చేత నుంచబడి యాతనికి ఈడ్వీప స్వాధీనసంరక్షణవిషయమున సంపూర్ణాధికార మియ్యబడినది.

రాజప్రతినిధి లేక గవర్నరు

గవర్నరునకు ఈడ్వీపపు మాతనపరిపాలనాపద్ధతిలో సంపూర్ణాధికారము లీయబడినవి. అతని కధికారములు హెచ్చించకపోవుటయొ, సామాన్య రాజప్రతినిధి కుండు గౌరవాధికారమునిచ్చియితర రాజ్య భారముంతయు దేశాలపై బడజేయుటయొను ప్రస్తుత పరిస్థితులలో ఈవిధానమున కనుకూలముగా నుండదట. ఈవిషయమున గవర్నరునకు అతీతమును అధికారము లిచ్చిరని తీవ్ర చర్చలు జరుగుచున్నవి. ఈదేశాలు కార్యనిర్వహణము చాలి తేనవారు గాకపోవుటచేత వారలు సంపూర్ణ స్వరాజ్యమునుగాని, అధినేతపరిపాలనగాని పడయలేరు గాన ఈమాతన విధానమున అట్టికత్తిని గల్గించుటకు గవర్నరునకు కొన్ని సంపూర్ణాధికారము లిచ్చినగాని యీ సింహాశీడ్వీపవాసులు స్వపరిపాలనార్హులు కానేరరు; కాననే యిందుల కమతురీతిని గవర్నరునకు కొన్ని యధికారముల నెచ్చించిరి. అవి యాధిపతి క్షేమముగ నన్నియును నూచింపబడెను.

కానననిర్మాణములలో పాత్ర:—ఈతని సంపత్నమున ఆడ్వీపరాజప్రతినిధికి కారితయలమును సుప

రిపాలన కనుగుణముల నిర్మించుటకే అధికారముండి నది. అట్టిభాషననిర్మాణమునకు చక్రవర్తి యాజ్ఞానుసారముగ గవర్నరు వర్తించును. ముట్టుకుండకు గవర్నరు అనుజ్ఞ బడయుచే ఏకాగ్రము అనుబంధగడు.

నూతనవిధానములో మాడ ఆయధికారములన్నియు ముందు, కొన్ని హెచ్చించబడెను. ౧౮౨౬ సంవత్సరములో చక్రవర్తియనుమతి నీయబడిన యాక్రిందియధికారములను గవర్నరు ఉపయోగించవచ్చును. ఈక్రిందపదాహరింపబడిన విషయములపై బిల్లు వచ్చుచో, గవర్నరు తన యిచ్చానుసారముగ తనమునుమతి నీయకుండమాడ నుండవచ్చును.

వివాహవిచ్ఛేదములు; గవర్నరున కీయతోపు దానములు; బ్యాంకునోట్లు, వాణెములు మొదలగు విషయములు; దొరతనపు పకుబలమునకు, నాకాబలమునకు, విమానములకు సంబంధించిన విషయములు; చక్రవర్తిపరిపాలనకు భంగకర మైనట్టియు, అంగరవమైనట్టియు, ఇదివరలో నిరాకరింపబడినట్టియు విషయములు; ఇందులోనే నాటి మతి చెడుచుండుట పెంపొందించు బిల్లులు; సివిలు పబ్లిక్ ఆఫీసర్ల విషయమైన బిల్లులు-పీనిషయిని గవర్నరు తన యనుమతి నీయడు.

ఇదిగాక గవర్నరు కాననసభచే నిర్మించబడిన యేబిల్లునుగాని తా నామోదించుటకు, నిరాకరించుటకును మరల సవరణలతో త్రిప్పిచేయుటకును, తన యనుమతి కొంతికాలము నిలుపుచేయుటకును, లేక అబిల్లు కాననసభ్యుల సంఖ్యలో చూడింబ రెండుభాగములవారిచే నామోదించబడవలయు నని తెల్పుటకును, ఏబిల్లుగాని కాననము గాకుండ ఆరుమాసములు నిలుపుచేయుటకును సంఖ్యాత్మాధికారము గలిగియుండును. ఇంతకు ఒకానొక బిల్లు ప్రకాశ్యముకొరకు తా నకసరమని యొంచినచో, కాననసభ్యులచే అబిల్లులు అనవసరమని నిరాకరింపబడినను, అనధికారసభ్యుల లేక-లేకయే, అధికారసభ్యుల యనుమతితో పూల మాత్రమే ఆరే దాబిల్లును కాననముగా చేసి అనుబంధపడవచ్చును. ఈఆధికారము లన్నియు అనసరమనిచో ముపయోగించునుగాని సర్వసాధారణముగ

మపయోగింపడని యీ ప్రశ్నకే సంఘవిచేదిక స్థూపించుచున్నది. ఇంతకును, మహాసభయంతయు కార్యనిర్వాహకసభగా నూరి గవర్నరున కిన్ని సర్వాధికారము లిచ్చినది సింహాశ్రీద్వీపవాసుల బాగు గోరి వారిని స్వరాజ్యాస్తులగ జేసి, వారలచేతిలో స్వరాజ్యభలమును నడిచి పెట్టుటకేయట.

గవర్నరు తా నీయధికారములను తన సొంతబాధ్యమీదనే యుపయోగించును. అతడు తనయధికారముల ముపయోగించునపుడు కార్యనిర్వాహకసభతో సంప్రదించవలె ననికాని, ఒకచో సంప్రదించినచో వారు చెప్పినట్టిని చేయువలయు ననికాని యెచ్చుటను నిర్బంధము లేదు. కార్యనిర్వాహకసభ ముగిసి మరల ఎన్నికలు జరిగినప్పుడు అతడు అధికారసభ్యులతో మాత్రమే సంప్రదించవచ్చును. ఏది ఎటుల ఎవరితో అలోచించినను, అతని యిచ్చవచ్చిన రీతిని మెలంగవచ్చును. కార్యనిర్వాహక సంఘములకు అన్యభల సేర్పరచవచ్చును (Nomination). కాని యిచ్చటి పరిపాలనావిధానమున కొరకు బాధ్యుడు కానేరడు. ఈఉపసంఘసభ్యులు గవర్నరున కిచ్చిన యధికారములలోగల ధర్మబుద్ధి, ఉచారణము, సింహాశ్రీదేశాలయొడగల ప్రేమ యాదిగున వివరణముననే తెలియవచ్చును: "He will thus remain in the position of a supreme arbiter, impartial and independent".— అతడు నిష్పక్షపాతబుద్ధియు, స్వతంత్రుడునగు శ్రేష్ఠమధ్యవర్తిగ నుండును.

ఈవిధముగ నూతనపరిపాలనావిధానము ప్రశ్నకే సంఘముచే పార్లమెంటులో ముపపాదించ బడుటకై తయారుచేయబడినది. పీఠలు తెయ్యగచేసిన విధానము సింహాశ్రీద్వీపవాసుల కంఠనాట అంగీకారము! అది యింటి పరిస్థితుల కంతవరకు అనుగుణముగా నున్నది! ఇట్టివిధానము జనుల స్వరాజ్యాస్తుల కేయువా? అను వివిధవిషయములు చర్చనీయములు. సింహాశ్రీద్వీపవాసులుమాత్రము ఈవిధానము నంగగా నిర్వచించుట లేదు. ముఖ్యనాయకులను, వివిధప్రజాసంస్థలను వేరేయట్టిపాయములు గల్గియున్నారు. కాననసభలో ఈ ప్రశ్నకే సంఘ

నివేదిక చర్చింపబడినది. ఈనివేదిక యనేకతీవ్రభావం
వలకు లోపైపెదరినదే చెప్పవలయును. అట్టి విమర్శనలన్ని
యును ప్రత్యేకముగ చర్చనీయములు. కాని సింహాశ్రద్ధి
పవాసుల స్వరాజ్యాధ్యక్షులగ జేయ నుద్దేశింపబడిన యావి
ధానము ఆపవి నెరవేర్చునో లేదో వేరుగ జెప్ప నవసరం.

ఈమే కాని, సింహాశ్రమయొక్క భావిదశ యంతయును
ఈవిధాన మమలలో పెట్టబడినప్పటినుండియు వచ్చు
గవర్నరు, కోశాధిపతుల హస్తగతమై యుండుననుట
నిశ్చయము.

గోరువంక

శ్రీ కేషాద్రిరమణశివులు

గోరువంకలు రెండుక గూటికొన - వ్రాలి యస్ఫుటముగఁ బాటఁ బాడుచుండె
గూటిలోపల నుండిన కూనపులుగు - ఎఱకుఁ బలుమాటలు వాయెత్తి యఱచుచుండ.
అది మనోహరసాంధ్యరాగాభిరామ - దంతురశ్రీపదంబు సాయంతనంబు
గర్భమోహంబునను ధేనుగణము లురికి - సాటుచుండెను బుత్రవాత్సల్యగరిమ.
పతగములు గూండ్లఁ జేరఁగాఁ బయనమయ్యె - కారుకొనఁ జొచ్చె మొలకచీకటలు
చివురుటాకులలోఁ జేరి జీర్ణమయ్యె - సఖలమోహన సాంధ్యరాగాతపంబు. [గుంపు
కఱకు వెండ్రుకలకు నీలికాసఁ జాట్టి - చినిగినపటంబు నొగి నడుమున బిగించి
అండజంబులపాలిటి కపరయముఁడు - తిరిగె నొకబోయె ప్రతితరు పరిసరమున.
వేటకానిని గనుఁగొన్న వెఱపుకలన - గోరువంకలు డాగెను గూటిలోన
విటవిశాఖల కెగ్రబాఁకి వేటకాఁడు - గోరువంకల లాగెను గూటినుండి.
ఓరి, దయమాలినవెడంగ, యుండుముండు - మేల పులుగులఁ బట్టెద వెనడ వీవు
వణఁకుచునునున్న వీగోరువంక లేల - విడిచిపెట్టవు? నిర్దయాత్ముడవె నీవు?
విడుపు మాపులుల నటంచు నేయిగతుల - సఱచుచుండిన యంతలో నాదురాత్ముఁ
డెలమిమై గోరువంకల తలలు నులిమి - పంచలోఁ బెట్టుకొని యెందో పారిపోయె.
తల్లికై పల్లటిల్లుచుఁ దల్లిను సాచి - కూనగోరువంక గూటిలో గునియుచుండె
గనులు తెఱవని యీపుల్లుకందువునకు - నెంతగతి పట్టెనని లోన నేడ్చినాడ.
గ్రుడ్డువలె నున్న గోరువంక కూన నెటులొ - సాఁకకుండిన నేల నాజన్మ మింక
పంజరంబున నిడి దీనిఁ బదిలపఱతుఁ - బ్రదికెనా, నాశ్రమంబు సాఫల్యమగును.

అనుచుఁ జెట్టున కెగ్గ బాఁకి యడలుచున్న - బాలశారిక నెట్టులో పట్టుకొంటి
ముక్కురకిరాత దుమ్ముత్యమునకు నాదు - భావ మెన్నెన్నో విధములఁ బలపటించె.
ఫలరసంబున నన్నంబు పాలమీఁది - మీఁగడయుఁ గూర్చి మెత్తఁగా మెదిపి మెదిపి
అటచినపుడెల్లఁ జెట్టి నీ రాన నోసఁగి - పెంచితిని గోరువంకను బిడ్డనట్లు.
ఏదెనిమిది దినంబుల కీఁక లెల్ల - నలమె నెమ్మేనఁ గ్రొంగ్రొత్త చెలువుతోడఁ
బులుఁగుబిడ్డకడుంగడుఁ బాలుచుచుండె - దినదినంబున కొకవింత తేజతోడ.

* * * *

గొడుగుబెత్తంబుఁను దెచ్చి క్రొత్తదారు - ఫలకమున నాటి చేసితి పంజరంబు
పులుఁగు చెలువకుఁ బిల్లులవలనఁ దొనఁగు - గలుగమికిఁ గంట వత్తిడి కాచుచుంటి.
జనులు చెంగట లేకున్న సమయమందుఁ - గూయుచుండును వాయెత్తి గోరువంక
అమ్మయో, చెల్లియో, నేనో యన్ని యెడల - నిలిచియుండుము గోరువంక నిసువుచెంత.
జంపులై నూనెఁ బూసిన చాయఁ దనరి - యింపుగా పాగె నునువైన యీక్షలెల్ల
సహజ సౌందర్య యావనసంపదలకు - మేరయై మించె నాముద్దుగోరువంక.
అన్యత్రత్రంబుచే నడుగంటియున్న - మానవునిపోల్కి పులుఁగును మనుచు లేల
నిర్వహించితిఁ గర్తవ్య నియతి నంచు - విడిచితిని బుల్లు నొక మహావిటపిమీఁద.

పాల్వపాలక సంబంధ బాంధవంబు - కాలిబందంబు లగుటచేఁ గడచిపోక
పులుఁగు నను వెంబడించి నా మూపుమీఁద - వ్రాలెఁ జిటుతెక్కగాడ్చు వీవనలు వీవ.
ఎంతకును బోవ దీపులుఁ గింట నుండు - దగులుకొనియె ఋణానుబంధమునఁజేసి
పరిచయన్నేహ బంధంబు పతగమునకు - నంకెలలఁ గూర్చె ననుకొంటి స్వాంతమందు.
రాత్రి నాల్కాములే పంజరమున నుంత - గోరువంకను; బగలెల్లఁ గూడఁ దిరుగు
ఎచటి కేఁగిన నచ్చటి కేఁగుచెంచు - నిలువ దెటనేని నను వీడి నిమునమేని.

* * * *

కాళిదాసశకుంతలాంకంబులందు - నాల్గవది గాంచుచుంటి నానంద మెనఁగఁ
బులుఁగు నామేనివై వ్రాలి పుస్తకంపు - బుటల నవరించుచుండెను ముక్కుతోడ.
అలశకుంతల నత్తింటి కనుపునపుడు - కణ్ణమునిరా జొనర్చు నాక్రందనంబు
కాళిదాసుండు నుడివె త్లోకంబునందు - దానిఁ గనివంత హృదయంబు లెల్లడిల్లె.

జంటపులుగు లభించిన సమయమందు - గోరువంకయుఁ దప్పక దారిఁ బట్టు
కణ్వునివితాన విశ్లేష గాఢశోక - భరము మిగులును నాకు జేపట్టనొ మాపా.

అనుచుఁ దలపోయుచుండిన యవనరమున - పులుగు కలకల నఱచి నామొగముఁ జూచె
నేను జూచితి నస్వల్ప నెమ్మొగంబు - శాంతముగ నేగె నొకకొన్ని ఊణము లపుడు.
కనుల మూసితి నంతలో గండుబిల్లి - దూలముననుండి మాపైకిఁ దూకె నపుడు
పులుగు గిలగిల వాపోయెఁ బుడమి నిండె - రక్తధారలు, చనియె మార్జాల మెటకొ.

సంతాపము

పొట్టను బెట్టుకొంటివంటె పుత్తడి పొమ్మ వితాన నున్న నా
పొట్టను, నెంత నొచ్చునొకొ పెంచిన వాని మనం బటంచు న
ప్పట్టిన నెంతవైతి; ఊణభంగుర దేహము నన్యమాంసవం
ఘట్టిన కేల పాల్పఱువఁ గా గమకించితి వోబిడాలమా?

చింతితెక్కులనిగ్గు చెలువొందు గోరువంక గొనజైన నడకల గోరువంక
ముద్దుగా నేఁ బెంచి దిద్దినగోరువంక కోమలప్రాయంపు గోరువంక
నునువైనయూఁకలు దనరారు గోరువంక కూడి వెంటఁ జరించు గోరువంక
అడుగుఁ బెట్టఁగ వెంట నడయాడుగోరువంక గునగున రొదనేయు గోరువంక
కూర్మికాఁ దనఁ జెల్లు నా గోరువంక - శారితామణి యనఁదగు గోరువంక
నాక శేఖరమందుఁ బ్రాణంబు లుండఁ - బట్టువడఁ గ్రూర మార్జాల వదనమందు.

మది దరికొల్పు నీశుభకు మాంసము గావలెనేని శారిక
శిదిమి భుజింపఁగా వలెనె? చిక్కదె నాదుశరీరమందు నీ
కొదవిన యంతమాంస మయయో నను నమ్మినపుల్లకూసకు
బ్రదికెడి యోగ మున్న యెడఁ బట్టఁగనేర్చువటే బిడాలమా!

(?) ంధకారబంధు రాధీన మయ్యె నా - హృదయమెల్లఁ; బులుఁ గద్యశ్యమయ్యె
కోలుపోయినాడ గోరువంక పేరిటి - నయనరంజకం బనర్ఘ్యమణిని.

మైసూరు కళాపరిశ్రమలు (ART INDUSTRIES, MYSORE)

వి. నుబ్రహ్మణ్యముగారు

మొన్న కప్పుకు మైసూరురాజ్యమునకు చేరుకొన్న
లను చెప్పిన కళలును, చేతిపనులను లేక వేగమున మారు
చున్న కాలగిరి ప్రజల అభిరుచులను బట్టి కడదినకతా
బ్ధముచివర తిరుగుచున్న రిపదమును కొలుపోవు నవభయము
పొడనూపినది.

దక్షిణాహింమాదేశమున మంచి కళాకాళమున
వొప్పారు చేతిపనులకు నేరునకెక్కిన కేంద్రములలో
మైసూరు రాజ్యమునకు ప్రధానస్థానము లభిం
చియుండెను. సోరిలు పాగరముల గండపుప్రావి శిల్ప
ములు, మైసూరు సంతిపుపనులు, తాపడపుపనులు, చన్న
పట్టణపు లక్క-కొమ్మలు, బాగమంగలము, మాగాడుల
ఇత్తడిసామానులు, కేల్నాడు ప్రాంతముల సేముల
పనులు-పెక్కు ఇతరపరిశ్రమల మాటయటుండ-ఈపరి
శ్రమలన్నియు మైసూరురాజ్యమునకు మంచిఖ్యాతిని
నెచ్చినవి. ఈనాటికిని వానియొక్క శిల్పము నని కొలుపో
యిన నవకాలము.

అయిన నీప్రాచీన కళాపరిశ్రమల మారుచున్న
యిప్పటివ్యాపార పరిస్థితులకు సరిపోవుననిరిక నవి పొంద
బాలవున్నవి. పుటియ సమీపాధీనులకు, ఉపయోగము
లకు లెగినపదములను కైతిము అవలంబించినవి కావు.
“రెయ్య-రైసవిస్త్రులు తోడనే అమ్ముచుపోవుటకు అను
మలనుగనట్లు వారియందలి కళాప్రధానమును, వాని
నయానాలను అభివృద్ధికి చెచ్చుటకు ప్రత్యేకప్రాశ్నానా
మావశ్యకము.”

ఈపరిశ్రమ లంతరించుకేమోయను ఢిల్లీ గలంగు
చున్న కాలముననే మైసూరు ప్రభుత్వమువారు పనిపూని
ఈకాలపు వ్యాపారపరిస్థితులకు సరిపోవునట్లు గునెన్న
దులయిన గట్టిపనివాండ్రను రియారుచేసి సంస్థానమునం
దలి కళలను, చేతిపనులను పెంపొందించుటకు గాను
౧౯౦౨ వ సంవత్సరమున వౌకసాంకేతికవిద్యాలసంస్థ

(Technical Institute) ను స్థాపించిరి. తొలుకొల్ల
నది మైసూరుపురమున చేతిపనులను నేర్పు వౌకచిన్నపాత
కాలగ మొలకెత్తినది. అందు నాలుగైదురకముల నను
లనుమాత్రము నేర్పుచుండెరి. అరీటిగా అది యిరుదేండ్లు
నడిచినది. తరువాత శ్రీయుతులు మాక్షుగండం విశ్వే
శ్వరయ్యగారి ఆధిపత్యమున నేర్పడిన ఒకసంఘమిచ్చిన
పలహాల ననుసరించి ౧౯౧౩ వ సంవత్సరమున “కేంద్ర
సాంకేతిక విద్యాలము” (Central Technical
School) అనునేరున కొన్ని మార్పులను మార్పులను గాంచి
పెంపొందినది. అందు చాలినంతనకు చేతియములైన
కళలు, చేతిపనులు నేర్పుట కేర్పాటు చేయబడినది.
ఈవిద్యాలము కీ. శ్రీ. శ్రీ చామరాజేంద్ర ఒడ
యరు బహదరు-మైసూరుచహారాజు-వారిచేర, వారి
సంస్థానప్రజలకు పారిశ్రామికవిద్యలను నేర్పుటయందు
వారికిగల అధికాభిమానమునకు మానకముగ, వారిజ్ఞాప
కాగ్రము నెలకొన్నది. కావున దానికి ‘చామరాజేంద్ర
సాంకేతికవిద్యాలము’ (Chamarajendra Techni-
cal Institute) అనునేరు పెట్టబడినది. ఈవిద్యాల
యొక్క సుందరభవనమునకు శ్రీజ్యోతిసార్వభౌములు
౧౯౦౬ వ సంవత్సరమున ఇండియాకు వచ్చినప్పుడు
పునాదివైచిరి.

ప్రతిష్ఠాపనులు కేర్పొనిన యావిద్యాలయము
యొక్క మహదాశయములు:

“యవకులను వారి జీవయాత్ర కనుకను పరిశ్ర
మలయందు చాటియుండనట్లు రెయరుచేసి వారు చేప
ట్టినవృత్తులందు వారిని మిగుల సమర్థులనుగ జేయుట;
జేతయపరిశ్రమలను పొషించి అభివృద్ధికి చెచ్చుట; సం
స్థానమున వాడుకయం దున్నట్టియు, లేక, అభివృద్ధికి
రాదగినట్టియు కళాసంబంధములగు వృత్తులను, పరిశ్రమ
లకు ప్రోద్బలము నిచ్చు రంగులు పూయుట, రాళ్లపై

బొమ్మలు చెక్కుట, చిత్రలేఖనము ఇతరములగు చేతిపనులు మొదలయినవానిని చేర్చుకొనుట కవకాశములను గలిగించుట. ఈతీరున కళలయందును, చేతిపనులయందును శిక్షనొసగుటతోపాటు, వ్యాయ్యము, స్వాగ్ధరసాతము, సగౌరవము నగు శీవితమును గడపుకొనుటకు వలసిన విశ్వలప్రపంచము అలవడుటకును, మనశ్శీరముల వికాసమునకును, చక్కనిసాంఘిక పరివయమునకును చాలిన అవకాశములు నొసంగబడును."

ఇట్టి గట్టి యాచారశాస్త్రములు ప్రోత్సహించినపుడు, మనస్సులు పగులకొండలు కర్మకారులు, కొన్ని చేతిపనులయందే కానియు, తత్ప్రేరేపితమగు మహత్తరములైన యాకలను మిగులునట్లు విద్యాలయమును క్రమముగ నభివృద్ధిపాదమున పెట్టిరి.

నే దావిద్యాలయమున నగుదునగు నుపాధ్యాయుల క్రింద ౧౯౧౨ నుండి విద్యార్థులు పెడంగము, కంచరము, ఇర్రిదేవని, యంక్రములు చేయుట, కేముపని, లోహములపైన, కట్టపైన చిత్రములు చెక్కుట, ప్రతిరూపములు చేయుట, చిత్రలేఖనము, రంగులు పూయుట మొదలగు పనులను నేర్చుకొనుచున్నారు. ఇందుమించుగ వీరందఱును విద్యార్థివేతనమును బడయుచున్నారు.

వారు నేర్చుకొనుచున్న ప్రశ్నేకవిద్యను, తరగతినిబట్టి విద్యార్థివేతనము ఒకరూపాయమొదలు పండుకు రూపాయలఱకును గలదు.

ఆవిద్యకాలయందు తయారుచేయు గృహోపకరణములు, అందమైన ఇతిరవస్తువులు పనితనమునను, సాగుదనమునను చాలశ్రేష్ఠములుగ నుండుటచే ప్రేక్షకుల హృదయముల నాకర్షించుచు వారిసాగర్జను గాంచుచుండును. వానిని బోలినవస్తువులను తయారుచేయించి యమ్ముని పంపుదురు తమను కొరచుండుట చేత వానిని చేయించి యమ్ముటను, ఆవిద్యాలయమునందలి విద్యార్థులకు వస్తువులకు వెలకట్టుటయందును, వ్యాపారము చేయుటయందును, మఱియు నితరవర్తకవ్యవహారములయందును అనుభవజ్ఞానమును కలిగించుటకును ఆయా వృత్తిభాగములకు కర్మాగారములు జరిచేయబడినవి.

విద్యాలయమునందు వేతన విద్యార్థులలో మున్నెమిక వంతుమండికి ఈకర్మాగారములు చేరిక నొసగుచున్నవి. వారు చిల్లరపనులు చేసి సరాసరి నెలకు ముప్పది మొదలు ఏబది రూపాయలముఖ్య సంపాదించుకొనుచున్నారు.

ఈవిద్యాలయము చిరకాలము శ్రీ హెచ్. జి. ఆల్డర్బర్క్ అనునొక అంగ్లేయు చిత్రకారుని యాధిపత్యమున నుండెను. తరువాత వాతనినామమును కరాచీలు యను, కరాచీనానియు, తనక్రిందనున్న అన్నిపరిశ్రమల మూలసూత్రములను బాగుగ నెఱిగినవాడను నగు శ్రీ యస్. రామస్వామి యనునాయన యలంకరించెను.

పైవిద్యాలయ మిట్లు అభివృద్ధికి వచ్చినతరువాత కొన్ని యేండ్లకు మైసూరు ప్రభుత్వమువారు క్రొత్తనూనాలను సిద్ధపఱచి, క్రొత్తపద్ధతులను ప్రవేశపెట్టి వస్తువులను తయారుచేయుటకై ఉమేజివారీలను నేర్చుకొని తమూలమున చేయిములను పరిశ్రమలకు ప్రశ్నేకప్రాత్యాహుమును, అభివృద్ధిని గలిగించుట కొకప్రశ్నేకసంస్థ యావశ్యకమని నుర్తించిరి. ఈయంత్రేళము ననుసరించి వారు ౧౯౧౮ వ సంవత్సరమున 'ప్రభుత్వ కళాకర్మాగారము' (Government Art Workshop) అను శ్చేర నొకకర్మాగారమును వెలుగురూరునందు స్థాపించిరి. అదియు ౧౯౨౨ వ సంవత్సరమున కొంతమార్పును కూర్చును పొంది అప్పటినుండి 'Arts and Crafts Institute' అనుపేరును పొందినది.

ఈకర్మాగారమున నిపుడు అరువదిమంది పని వారిదు పనిచేయుచున్నారు. ముప్పదిమంది ఉమేజివారీలు విద్యార్థివేతనమును బడయుచు వివిధములగు చేతి పనులను నేర్చుకొనుచున్నారు.

వర్తకపరిశ్రమల ప్రధానాధికారి (Director of Industries and Commerce) ౧౯౨౬-౨౭ సంవత్సరపు నివేదికయందు 'ఈకర్మాగారము సమర్థుడగు అధికారి లేకుండుటచేత తనయుద్దేశములను చక్కగా తెరవేర్చుకొనినట్లు చెప్ప నిలులేకున్న'దని వ్రాసిరి. కాని పదపది యాలోచనము తీరినట్లున్నది. ఇపుడా కర్మాగారమున శ్రీ యెచ్. జి. పవంటి అనువారు అధి

కారిగా నియమింపబడిరి. ఆయన కేదరగాంచిన శిల్పచిత్ర కళాపరీక్షకు, ప్రపంచమున ఎల్లవిధముల నాగరికత యందు మించినదేశములయందు సంచారముచేసి మంచి అనుభవము గన్నవారు. నుజ్జీయు జర్మనీలో కళల యందు ప్రత్యేకశిక్షను పొందినవారు.

ప్రస్తుత మీ కర్మాగారముయొక్క దృష్టి యంతయు తాపడము (Inlay work), దంతపు చెక్కడము, గండపుప్రాసిత చెక్కడము ఈపనులయందు కేంద్రీకృతమై యున్నది. దీనికి చేరికగా ఉత్తమ శేషికి చెందిన వస్తువులను రియారుచేయుట కింకొకకాఖను స్థాపించుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి.

ఈకర్మాగారముల యందు పని నేర్చుకొన్న పని వారిందు మంచిపనురులు. వారు చేసినవస్తువులు మంచి పనితనమున చేరుగన్నవి.

ఈ కర్మాగారములయందు రియారుయిన వస్తువులు, ఇగ్గుల పని నేర్చుకొన్న పనివాండ్లు సాంతముగ రియారు చేసిన వస్తువులను పెక్కుభారతీయ సంస్థానాధిపతులయూ, రాజప్రతినిధులయూ, గవర్నరులయూ భవనముల నలంకరించుచున్నవి. ఇటీవల 'బెంగ్లీ'లో జరిగిన మహా ప్రదర్శనమున పైత మిది పెక్కుదృష్టి నాకర్షించినవి.

సంస్థానములో ప్రైవేటుపనివాండ్లు రియారు చేయువిస్తువులు తోడనే మంచివెలకు అమ్ముతున్నపుటకు సౌకర్యములను గలిగించు నుద్దేశమున కిక్కర్మాగారముల కనుబంధముగా ఇంగ్లీషులో 'Arts and Crafts Depot' అనుపేర కొట్టనుపెట్టిరి. దూరదర్శియు, రాజనీతివేత్తయునగు శ్రీ విశ్వేశ్వరయ్యగారు ప్రాశంభించిన 'Mysore Economic Conference' వారు నియమించిన 'Industries and Commerce Committee' వారు ఈకొట్టను ౧౯౧౭వ సంవత్సరమున తెరచిరి. అది పనివాండ్లకు చాలాప్రాత్యాహుమును గలిగించినది. ఇక్కడ ప్రైవేటుపనివాండ్లు చేసినవస్తువులన్నియు అమ్మకమున కుంపటమును. వానిని అమ్మకానికి సామునుండి కొట్టబాడుగ, పిట్టండిఖర్చు వగయి చాలకొఱకు కొంతసామును కమిషనుక్రింద మినహాయిం

చుకొని వారికిచ్చుట. ఈవిస్తువులే కాక పైసావాహ్యులములైన కర్మాగారములయందు రియారుయిన వస్తువులు కూడ నిక్కడ విక్రయింపబడును.

మైసూరునందలి చామరాశేంద్ర సాంకేతికవిద్యాలయభవనముయొక్క పేడవిూదను అచ్చట రియారుయిన వస్తువు లందముగా అమ్మకమున కమర్చబడి యుండును. ఇక్కడ ప్రైవేటుపనివాండ్లు రియారుచేయు వస్తువులను టెంగ్లూరులోని కొట్లలో విక్రయించు వృత్తి ననుసరించియు విక్రయింపబడును.

౨

మైసూరుసంస్థానమున సాగుచున్న కొన్ని చేతిపనులనుగూర్చి యిక్కడ ఇందుక విశేషించి వివరింపదగదు.

గండపుకట్టపై చెక్కడపు పని

మైసూరురాజ్యపు ఆదవులలో గండపుకట్టు లేరుచుగానుండెడివి. కావున అచ్చటిపనివారు ఆకట్టపై చిత్రములను చెక్క అందములయిన వస్తువులను, సామానులను పెక్కు శతాబ్దములనుండి రియారు చేయుచుండిరి. ఈగండపుకట్టతో ఇప్పుడు కరంజకములు, పేట్టెలు, చెక్కడపు సాగుగుబ్బలు, చేతికట్టలు, చట్రములు మొదలయినవి చాలాసుందరముగా రియారుచేయుటకును న్నువి. మైసూరు ఈవస్తువులకు చాలాప్రఖ్యాతి చెందినదగుటచే నిది వెంటనే అమ్ముతున్నపుడుండును.

దంతపుపని, తాపడపుపని

మైసూరు ఇండియాలో ఈపనికి ముఖ్యస్థానముగా నుండియుండును. పూర్వము పనివాండ్లు నూకు మానుకట్టపై చందములతో పూవులతోన చిత్రములను తాపడము చేయుచుండెడివారు. ఆరుమూలలు, ఎనిమిది మూలలు, గల చిన్న పేజాలు, (బీటికే ప్రాశ్నామ్యులు ప్రాచ్యదేశమునకు చెందినందురు.) వీరువారు, కరంజములు, తలుపులు మొదలయినవస్తువులు చేయుటకునుండి నవి. ఈనాటివారు దంతపుతోపాటు ముత్రపుచిప్పను, నల్ల చేనుకూడ గండపుకట్టపైనే కాక ఇర్రబాకులకట్ట

లపైను చిత్రములు తొపుట కుపయోగించుచున్నారు. అట్లు తొవచిత్రములు మృగములను, మనుషులను, దేవతాచిత్రములను తోచుచుండును. వెన్నెలు పరిటలు ములుగుల తొట్లు (Trays), గోడపారుచుటలు, చిన్న చిన్న మేజులు, వ్రాతబట్టలు మొదలయిన వస్తువులు తయారగుచున్నవి.

ఇత్తడిపని

ఇత్తడితో దీపపునెమ్మలు, చేపతార్ల గహములు, పౌరాణికశిల్పములు, పక్షులు, ప్రభావగులు—ఇవి యిప్పుడు చేయుచున్నారు. ఇంకను కట్టువస్తువులలో నిమగ్నములగు నట్లు చిత్రచిత్రముల నమానాలను తయారు చేయువిధమును విద్యార్థులకు నేర్పుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి.

మేముపని

మెనుారు అవస్తువులలోని పేములు మంచిది. చాల గట్టిగ నుండును. పురుగులకు లొంగవు. నానితో పెట్టెలు, చేతితెత్తములు మొదలయిన వస్తువులను తయారుచేయుదురు. చామరాక్షేపర సాంకేతికవిద్యలయమున తయారుయిన పేముసామానులు మిక్కిలి శ్రేష్ఠములయినవి. కావున ప్రపంచమందంతట భ్యాసించి గన్నవి.

మజిలొన్ని చేతిపనులు

బంగారుజుట్టితో ప్రతిరూపములు, ఇంకను ఇరగములగు ఉపయోగకరములగు సామానులు తయారుచేయుటకు విద్యార్థులు నేర్చుకొనుచున్నారు.

రంగులచిత్రములను తయారుచేయుట కొకకాపు యొన్న ముందు మంచి రూపచిత్రములు (Portraits), ప్రకృతిచిత్రములు (Landscapes) తయారు చేయించుటకు చాలినంత శ్రద్ధ తీసుకొనలేదు.

మెనుారులోన్నను విద్యార్థులకును, తెనుగువారులోని కర్మాగారమునకును అనుబంధముగా కళలకు, పరిశ్రమలకు సంబంధించిన చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలలు ఉండటము కష్టముగ నుండును. ఇవి విద్యార్థులకు ఇరగ చేతములలో తయారయిన వస్తువులన్నిటి విశేషస్వరూపములు, చేతిపనులచిత్ర మొదలయిన విషయములను తెలుసుకొనుట కనుకూలముగ నుండును. మజిలొన్ని నవి వేలువేలు రకమువారికి తమకు వలసినవాటి నేరికొనుట

కును, అవి దొరకునలములను తెలిసికొనుటకును నూచికలుగ నూడ నుపయోగించును. ఇంతేకాక, యాచిత్తుప్రదర్శనశాలలు విద్యార్థులవిశాలవృద్ధికి పెంపొందించుచు, కర్మకారవిద్యను నుపేక్షనముగ నోనర్చుననుటయందు తియ్యన సంభవము లేదు.

3

ఇప్పటి మెనుారుమహారాజుగా రీసంస్థలయెడ స్వయము మంచితాభిమానాదరములను చూపుచున్నారు. వారి యాచరభావమే తపశ్శివార్థులకు కార్యనిర్వహణము నందు ఎక్కువ ప్రోత్సాహము కలిగించు చుండెడివచ్చును.

వర్తకపరిశ్రమ కాభాధికారులు పెనులను ఒక సలహాసంఘముయొక్క విచారణక్రింద నుంచిరి. ఇంతేకాక, ఈ రెండుసంస్థలలో జరుగుచున్న పనిని విచారింపుటకుగాను రెండు కార్యనిర్వాహక సంఘములు ఒకటి మెనుారునను, ఒకటి తెనుగువారునను గలవు.

ఆయాచేతిపనులను చేయుపనివాండ్లు ఈనాటి అభిరుచులకును, పరిశీలకులకును సరిపడునట్లు ప్రయత్నము నేర్చుకొని, తత్కాలమున జీవితమును గౌరవముగ గడుపుకొనుటకు నిలగునట్లు చేయుటయే ఈకర్మాగారములను స్థాపించి పోషించుటయందు మెనుారు ప్రభుత్వము వారికి గల ప్రధానోద్దేశ్యము. ఈకర్మాగారములను ప్రభుత్వమువారికి ఆదాయ మింతయును లేదు.

కాని కర్మకారులు చక్కగా పనులు నేర్చుకొని తాము సాంతముగావనిచేసికొని సిరిసంపదలలో జీవితమును గడుపుకొన కలుగునట్లు ఈకర్మాగారములను ప్రోత్సాహము గలుగునట్టి ప్రభుత్వమువారు తమప్రయత్నములు ఫలవంతము లయినట్లు భావింతురు.

మెనుారు ప్రభుత్వమువారు స్థాపించిన యాచరసంస్థలు, కర్మకారులకు పరిశ్రమలపై అప్పులిచ్చుట, సామ్య బహువా యిచ్చుట మొదలయిన సహాయములు రాజ్యమునందలి చేతిపనివాండ్ల నిరుద్యోగిత్వము కొంతయైనను తగ్గించుటకు తోడ్పడుచున్నవి.

ఇట్లు మెనుారు ప్రభుత్వమువారు చేయుములగు కళలను, పరిశ్రమలను బాగుగ నభివృద్ధికి దెచ్చి, వెనుక మెనుారు రాజ్యమున నుండిన నేర్పువర్తిలను మరల సమూహింపదుగాక యిది యాశించును.

ఓహోహో నీవా? సెబాను కావోయి, కాల్లు-గడుగుకొనుమోయి, దాహమ్ము కావలయునె?

తెలియవచ్చినదా పరిశుల ఫలితము? - ఇంటిలో షేమమేకద యెల్లవారు?

ప్రసవించినదియె మీవదిన? చెల్లిలిపెండ్లి కుదిరినదా? గొల్లకోటవారి

అబ్బాయిమాట యే మైనది? వరహీన మగునుమా బొత్తిగా; ఆరునెలలె

కాదె మీచెల్లెలికంటె పెద్ద యతండు? గ్రుడ్లు క్రుమ్మెదరు లోకులు; సహింప

లేము చెప్పలు; పడలేము నింద; జయంతివారిపిల్లాడు గచ్చాలరాజు

తగడుకోడలుపిల్లకు; తప్ప లేదు మానినను పెండ్లి యాయేడు; మాటవరున

కంటినని చెప్ప మిట్లు మీయమ్మతోడ; కోపగించినయేని వాక్రువ్వ బోకు.

అడుపిల్లలు గలవార్ల మనుట మరిచి - వెనుక మీయమ్మ పిప్పిచేసినది మమ్ము;

నాడు పెక్కార్భటులు చేసినమగపెల్లి - వారిబండార మిప్పుడు బైటపడును.

ఎపుడో కట్నము లెరుగని - యపుడు వివాహములు చేసెరట నలుగురికి;

ఇపు డటు సాగదు పాపము! - వివరీతమ్మగు నికెంత వినవినమనినా.

కనుగొనెదమేకదా, యెంతకాల మింక, - మావదినగారి భారీని, మాట లేటి

కయ్య? ముంజేతికడియాని కద్ద మేల? - ఆరయ నీకంటి కీరెప్ప లగునె దవ్వ.

* * * * *

ఇదిగో వత్తువు సెలవుల - పదిదినములు నుండువు; పదిపాల్లిచ్చటనే

చదివెదవు ముందుతరగతి; - ముద మొదవును బిడ్డ కనుచు ముచ్చటపడితి.

“బావ వచ్చును నే నోసమాలు నేర్పు - కొందు” నని యూటలూరింది కుర్రపిల్ల; -

“ఇందు రెణ్ణెల్లపాటు నీ వుండు” వనుచు - మనసుపడినార లెంతో సీమామగారు.

ఎందుకదియింక మామాట కేమిలెమ్ము;-ఎదియొ యనుకొని పొంగితి మెదియొ యయ్యె;

ఏమి చెప్పదు నాతల్లి యింగితమ్ము? - మర్మ మెరుగదు పెరినంబరమెకాని.

కంప కట్టింది గంగాబాండములు నిల్వ చేయించె నొకటైన తీయనీక,

ఆకులు దూసి చయ్యన మొగ్గ దొడిగించె బాడ్డుమల్లియకు నీర్వోసిపోసి,

గమగమ వలచు గండముచెక్క తెప్పించె నింట నున్నది కాక యింకనొకటి,

పెరటిలో పచ్చికొబ్బరియాకులడకల పందిరి వేయించె పట్టుపట్టి,

మురిసిపోయె పరిశులు ముగియగానె - వత్తువని, యెంతో యుబలాటపడియె బిడ్డ,

ఏమి చేసితివోయి? యెం దేగితోయి? - తలవనేలేదో నాచిట్టి తల్లియూను?

మెయిలునేలే యత్రిక్రమించునంతకు జూచి అది దాటిపోయెనో యనుచు మరలు,
సాసాజును బిగుల్ వేసి పోయిన జూచి దానిపై రా వంచు తలచి మరలు,
స్త్రీమరురాక వీక్షించి సాధమునుండి వెచ్చనూర్పుచు దిగివచ్చి వ్రాలు,
కొమరునేబండి గుమ్మములోన నిలిచిన పొంగిపోవుచు చూచి క్రుంగికూలు,
అనుదినమ్ము ననుక్షణమ్మును; నెరుంగ-దన్నమును నిద్రయును; కంప యయ్యె చిక్కి;
తాక లేదోటు నాకూన తడమువేడి - వల్లగుండెకు ప్రళయ్యాగ్ని నాల్కు యగుచు!

శంఛెలు కోక లమ్ముకొను వర్తకు డొక్కడు రాగ, నేదొ గా
లింఛెడి రీతి నెవ్వరును లేమి కనుంగొని హాలుచెంతలక,
కొంచెపు గొంతుతో మదిని గొంతుచునే “పదిరోజు లుండి ప
ట్టంచుల చాపుతె”మ్మనియె నక్కట జాలము చేసి తేటికి?

జనకుడు లేనియ డైవియొ జాబులు వచ్చిన నేను “చూడుమీ”
యనుటకు ముందె విప్పి, కని, యందు భవల్లిఖితమ్ము గాంచి, వి
చ్చిన కనుదమ్ములక హిమము చింద, నడల్ వడకంగ, రూపు చెం
దినవగపో యనక చనియె నిల్వైన నీ రయిపోయి యక్కటా!

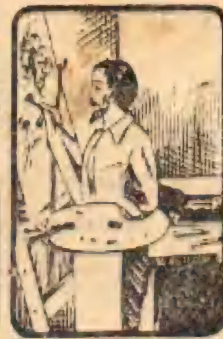
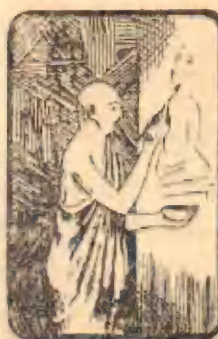
జాబు చూచెడునందాక సంబరమ్ము - లేఖ చూచినపిమ్మట లేబరమ్ము;
ఉభయవేగమ్ములకుగూడ నోవలేక - నలిగిపోయినది కదోయి నానిసుంగు.

తన కియ్యది తెలియనిదా? - కనిపించి తపంతవారి గావించెను నీ
జనని కొమార్తల; నీ వెరు - గనియెడ తానైన చెప్పగా గూడనిదా?

పదుగు రాడుబిడ్డలు గల భాగ్యవతికి - తీగబోడుల ముచ్చటల్ తెలియకున్నె?
ఒక్క నాబిడ్డభాగ్య మిట్లుండెగాక - కల్లునే లాభ మింక నొకళ్ల ననిన?

ఏవిధి ధరించె నొక్కొ లేమావిగున్న - గుబురులం దున్న కోయిల కూజితములు?
ఎటులు గడపెనో నాబిడ్డ యేరి కెరుక - చల్లనైన వసంతసింహముఖములు?

గుచ్చుకొనుచున్న దొకమూల కూరుచుండి - అంత మెరుగని యాణిముత్యాలకోస;
ఏదియొ తాలిచె నొకవ్రత, మింక రెండు - దినములకు తీరు కటనంపు దీక్ష కలదు.

చిత్రకళ

శ్రీ అశితి కుమారహర్షాచార్యులు

వి. ఆర్. చిత్ర గారు

భారతీయ చిత్రకళ యొక్క ఎవీన పునరుద్ధరణను నంను చేర్చినవలసిన చిత్రకారుల సంఖ్య యల్పముగ నుండును. భారతీయ చిత్రకళ యులును మన్నించి, భారతీయ చిత్రకళ యొక్క పునరుద్ధరణను నేపథ్య బాహ్యమైన

శ్రీ అశితి కుమార హర్షాచార్యులు

వారందరిలో వయస్సునకు చిన్నవారను శ్రీయుత అశితి కుమార హర్షాచార్యులుగా రివ్వము లక్ష్యించి ప్రభుత్వము వారి చిత్రకళాకళకు ప్రధానోపాధ్యాయులుగనున్నారు.

పదునాడు వర్షముల పిన్నప్రాయముననే తదిదండ్రులైన నిర్లక్ష్య పెట్టి తమ విద్యను విడిచి, ఆనేశమును బుట్టించు వాళ్ళకు ఆపనిందవాళ్ళకాదును ఆచార్యుని యిందే తేరుట వీరి కళాభిరుచి చిత్రసృష్టలందరి సహజోత్పాదమును తెలుపుచున్నది. కళాసృష్టికి జీవితము సంరమ వినియోగపరుచుచున్న యల్ప సంఖ్యాకలలో వీరిొకరు. భారతీయ సవాతన కళావిద్యారముల నన్నిటిని వీరు దర్శించి అజంత, బాస్మిహారము లందరి కుద్యోచిత్రములను బాగుగ బరిశీలించిరి. హెర్మింగామునతి అజంతాచిత్రసంపుటమును గొనుట కీరడు తోడ్పడెను. ముఖ్యముగ వీరి ప్రాస్థలముననే బాస్మ కుద్యోచిత్రములు పునరుద్ధరింపబడి లండను నందరి ఇండియా సొసైటీవారు పిటినియూర్ని సచిత్రముగ గ్రంథమును ప్రచురించుట కలిగెను. బొద్ధయుగమునందు మన దేశము పొందిన యపూర్వ వాగరికతను బాటు సవాతన చిహ్నములను గౌరవించునటులు ఇంగ్లీషులకు నచ్చజెప్పటకు వీరు చాలావరకు తోడ్పడిరి.

ఇప్పుడు ప్రాంతీయుల కళలను నేర్పించుటయందు వీరుగాంచిన కాంతిని కేరళపు కళాకాఖగనున్న కళాభివృద్ధి మును విశేషము వ్యయప్రయాసములకు లోనయ్యు శ్రీయుత హర్షాచార్యులు కేరళరచిరి. ౧౯౨౩ వ సం. న వీరు కాంతిని కేరళమును పిటి విరోపాయంకరి కళాసంస్థలను పరిశీలించుటకు తోయిరి. విరోపాయంకరుల కొలది కాలమునందు వీరు కొంచెం చిత్రకారులను సందర్శించి, ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ లందుగల యన్ని చిత్రప్రదర్శనకాలములను జూచిరి. వీరు స్వదేశమునకు మరలివచ్చింటనే జయపురమునందరి చిత్రకళాకళ కథిపతిగ ఆపనిందవాళ్ళనిదేనని నియమించు బడిరి.

నీరు ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండి కొలదికాలమునకే కళాశాలను చాలవరకు అభివృద్ధి పరచిరి. అంత ఖపూర్వముండిన ప్రధానోపాధ్యాయులైన విగోపాదిభాసములనే యవలంబించుచుండుట కలన వీరు అచ్చటి పనినొండ్రను నియమించి భారతీయ సంప్రదాయములను బ్రవేశపెట్టుట కలిగను. రాజపుత్రస్థాపనమునకును, సంయుక్తపరగణాలందును సవారన సంప్రదాయము లిప్పుటికిని సజీవములై యున్నవి. ఏది యెటు లున్నను వారకులు నుండజాలక పోయిరి; రాజీనామా నివ్వవలసిన వారై లక్ష్మీయందలి ప్రభుత్వమువారి చిత్రకళాశాలను తేరిరి.

ఏర్పాటులందును, సదుపాయములందును భారతదేశమునందలి యుత్తమకళాశాలలలో లక్ష్మీ కళాశాల యొకటి దీని సభివృద్ధి పరచుటయందు జూపుచున్న యాదరణకు సంయుక్తరాష్ట్రముల ప్రభుత్వమువారు అభినందనపాత్రులు. తెక్కిన విగోపాదేశీయులతోపాటు అంత ఖపూర్వము ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండిన శ్రీ సెన్ హెర్నె, ఎ. ఆర్. సి. ఎ. గారికి సవారన ప్రాంతవసంప్రదాయములం దభిరుచి లేకపోవుటచే సవారనసంప్రదాయసారము మారినకేను సృజించుటకు తోడ్పడలేదు. శ్రీయుర హట్టారుగారు ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండి రమ భావమునందలి యగ్గురెవ్వకేములను రంగులతోను, రేఖలతోను వ్యక్తపరచు భావలోకమునను నిలియుండు చిత్రకారుడుమాత్రమే తాను కానని లోకమునకు వెల్లడిలేసిరి. వీరెటుల రమ సృష్టిపై పూర్వమును గ్రోత్తుకొనున నకించి చిత్రకారులు, చిత్రప్రియుల మేలుకొరకు రమ సవారన కళాభిరుచిని జూపిరి.

మును గ్రోత్తుకొనున నకించి చిత్రకారులు, చిత్రప్రియుల మేలుకొరకు రమ సవారన కళాభిరుచిని జూపిరి. తిలకించుట యాహ్లాదకరముగ నుండును. శ్రీయుర ఓ. సి. గంగూలిగారు ప్రచురించుచున్న "ఆధునిక హిందవ చిత్రకారులు" (Modern Indian Artists) అనుగ్రంథములయందలి రెండవసంపుటయన శ్రీయుర హట్టారుగారి చిత్రరచననుగూర్చి దాక్షుర జె. హెచ్. కళిన్సుగారిట్లు పీఠికయందు వ్రాసిరి: "పురాణగాళ్లు, ప్రతిమానిర్మాణము, చరిత్ర, మానవత్వము, ప్రకృతి, దేవినిగూర్చి చిత్రించినను మానవుల యాత్మ దేవునిలో లీనమై యున్నదన్న భావ మెల్లడెల గానవచ్చునటులు చూపుచు ప్రసిద్ధిరెంచెను."

ఈరని చిత్రరచన యెట్టిదైనను ఈరని చిత్రములను పొరాణికములు, పాంథికములు అని ప్రత్యేకముగ విభజింపజాలము. పల్లెలలో జీవించు లీడ లీడవిద్యుప్తి వాకర్చించుటచే రమ పంచెతో వారిని, వారి బాణ్యమును కాళ్ళొరముగ నుంచునటులు చేసెను. ఈరని చిత్రము లనేకవిషయముల గూర్చి కలవు. వాటిభావము వసంతమునందలి యువకుల హృదయము వెంటిడి. వాటి రంగుల యేర్పాటునందు ఆధ్యాత్మికచింతను జూపునది మలినభావముకాదు. విగవిధమైన "నవ్వ" కలదు. కాస్త్రానుపారము లేఖ యక్కయొక్క కదలికయైనను శ్రీయుర హట్టారుగారి హస్తములందలి సజీవమునును, ఈరనిపెద్ద చిత్ర రవులందును, వైర్యముతో వ్రాసబడిన రేఖలయందును అజంతాభాములు నేను పరీక్షించుచున్నది.

తిరునాంకూరు జూనియరు మహాశాలిగారు

శ్రీమతి కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయగారు

ఈమె కలకత్తా నగరమందు జరుగు అఖిలభారత మహిళామహాసభ కార్యక్రమాలకు సెమ్మకొనబడినది.

భారతమహిళా సంఘమునకు ప్రధాన కార్యదర్శినియు నీమె పాట్నా నగరమునజరిగిన భారతమహిళా విద్యాభివృద్ధి మహాసభకు పోయియుండెను. ఈమె గాంధీ సంవత్సరము జనీవాయందు జరుగబోవు అంతర్జాతీయ విద్యాసమితి మహాసభకు భారతీయ ప్రతినిధిగ పోషింపబడి.

శ్రీమతి కోమలం కన్యగారు

ఈమె చెన్నపురి నివాసి. దక్షిణ భారతదేశ
లోని బయస్కోపు థియేటర్లలో కళానయత్రి నవలం
బడిన ప్రథమనీతి. 'Car craze', 'మోటారుకారుల
ద్వితీయ సౌకర్యము' తయారుచేయుట యందీవురు
అగ్రానుచున్నది.

శ్రీమతి యలమంచిలి బసవమ్మగారు

ఈమె గుంటూరుజిల్లా వెల్లంవారిపాలెపు నివాసి.
౧౯౨౮ సం. మార్చి ఆర్ట్ బోర్డులలో జరిగిన హిందీ
పరీక్ష, రాష్ట్రభాషా పరీక్షలయందు దక్షిణభారతదేశ
మున సర్వప్రథమగ ను తీర్గయై బహుమతుల బడసివది.

శ్రీమతి కోమలం కన్యగారు

శ్రీమతి యలమంచిలి బసవమ్మగారు

ఈమె చెన్నపురి నివాసి. దక్షిణ భారతదేశ
మున బయస్కొపు సిల్వలకొల కళివయ్యవృత్తి నవిలం
భించిన ప్రథమవిదిత. 'Car craze' (మోటారుకారుల)
పిచ్చి యను నొకఫిల్మ్ రాయారుచేయఁట యందిపుడు
పాల్గొనుచున్నది.

ఈమె గుంటూరుజిల్లా డెల్టావారిపాలెపు నివాసి.
౧౯౨౮ సం. మార్చి అక్టోబరు నెలలలో జరిగిన హిందీ ప్ర
దేశ, రాష్ట్ర భాషా పరీక్షలయందు దక్షిణభారతదేశ
మున సర్వప్రథమగ ను తీర్గయె బహుమతుల బడసినది.

శ్రీమతి యల్. డి. శ్రీనివాసన్ సతిగారు

శ్రీమతి యల్. కృష్ణాబాయిగారు

ఈమె పాలంకోటయందు భారతమహిళాసంఘ సహాయకార్యదర్శిని. పాట్నా నగరమున జరిగిన భారత మహిళా విద్యాభివృద్ధి సభకు తమిళనాడునుండి ప్రతి నిధిగ జల్లినది.

ఈమె మదరాసు యువజనసమితి కార్యదర్శినిగమించెను. ఇపుడు ఆలహాబాదునగరమునందలి క్రాసుచెయిటు (స్రీ) కళాశాలయందు గృహభర్తృశాస్త్రోపాధ్యాయుగ నియమింప బడినది. శ్రీ. శ్రీ. పర్. టి. మాధవరావుగారికి మె బంధువటు.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

డాక్టరు అప్పాచేడుల లక్ష్మీనారాయణ గారు, యం. ఏ.

నీకు విజయనగరవాస్తవ్యులు. ఆయురమున్న మ హారాజావారి కళాశాలయందు ప్రొఫెసరుగ నుండిరి. వీరి పుడు భారతీయప్రభుత్వ వారావరగ కాస్త్రాల్లుగ నియమింపబడిరి.

క్రలగూర గంజ్

ఉద్యోగములా? గ్రామములా?

౧

విశ్వవిద్యాలయముల సంఖ్య వానాటికిని పెంచు గుఱున్న యాదినములలో పట్టభద్రుల సంఖ్యయు, పరీక్షలయందు తీర్ణులు కాలేక భగ్గుమనోరథులైనవారి సంఖ్యయు చూచుచున్న మహాకేయులు వీరి భావిసితిని గురించి యోచింపకపోదు. ఈనెలకు మన యిరుగుసొరసు జీతములగు వంగ, ద్రావిడ, మళయాళ జీతములకంటె చున యాంధ్ర జీతమునకంటె చాలలయొక్కయు, విద్యార్థుల యొక్కయు సంఖ్య తక్కువగా నుండినందున మన జీతాధ యంతగా తోచియుండలేదు. కాని క్రమముగా మన చారిలో సహిత మీనులన “విద్య” ప్రబలచున్నందున మనకును నీ సమస్య తప్పినదికాదు.

భోగకారి యనియు, యశకారి యనియు, సుఖ కారి యనియు కొనియాడబడిన విద్య యీ యువకుల పట్టున వనర్థకారియు, పనిజ్ఞాకారియు, ముఖకారియు కాకుండు తెల్లని నెద్ద యింట దిద్దు బాధ్యత పూజార్థులగు మన వాయకుల ముఖ్యకర్తవ్యమని చెప్ప వచ్చును. కాని సభలలోను, పరిషత్తులలోను, తదితర సమాజములలోను ఈచర్చ యెచ్చులను వినిపించును. రాజసభలును, కాసన సభలును జేతయాయువకుల స్థితిగతులను విచారించమి నున జేతపు ప్రస్తుతస్థితిలో నంత యాశ్చర్యకరము కాదు, కాని జేతయసభలు సహిత మీ యంగము నుపేక్షించుట యెంతయు తోచనియను.

ఆంధ్రయువకుల భావిసితిని గమనించి వారిని తగుమార్గములలో దిప్పు భారము, సంఘముం చెవరిది? దొరతనమువారిదా? పురపాలకసంఘములదా? జిల్లాలో ద్దులదా? తాలూకాలోద్దులదా? గ్రామపంచాయతులదా?

విశ్వవిద్యాలయాధికారులదా? ఆయా యువకుల తలివం ద్రులదా? కాపున్న మరి యింకెవరిది? ఆంధ్రమహాసభ మొదలైన సమాజేతము తెన్నెన్నో ముఖ్యవిషయములను గూర్చి చీర్మానముల నుపపాదించుచున్నను, జేతాభి వృద్ధికి ముఖ్యసాధకమైన యువకప్రపంచ భావిసితి విష యమై విచారించి, వీరిపే జేతనేన యెన్నివిధములుగ వేయింపుకొనవచ్చునో, వీరిని, వీరిములముగా మాతృ భూమికిని మహాభక్త్యర్థాభివృద్ధి యొట్లు చేసారునో, ఆవానోగ్గు, అడ్డాన, అకాల మృత్యు దార్శిద్యవిశాదము రీజేతమునుండి యొట్లు వీరి సహాయముచే వివరముల వచ్చునో యని యోచించు సమాజము గాని, సంఘము గాని, “కమిటీ” గాని కావరాదు.

“ఎంతివారో”యనువాతీరే యన్న క్లే యుద్యోగ మునం దిప్పునపైకము వచ్చునా? యని ప్రతియువకు డును, వానితలివంద్రులును ఆలోచన చేసుకొనవలసివచ్చే. కాని అందరికిని సమానమైన సమస్యకదా యిది! సంఘ ములో నందఱును కలిపిచీర్చుటకు పూనుకొనినదానిచే జేత మున కంత వచ్చును, ఎంత మనోవ్యర్థ, ఎంత ఉత్సాహభం గము కలుగుచున్నో యోచించుకొనవచ్చును.

కాంగ్రెసులకును, మహాసభలకును స్వచ్ఛంద చిత్ర ములు కాలపినప్పుడును, “హరతాతా”కై స్కాళ్లను మాయమిసినప్పుడును తప్ప, యువకులవైపు వాయకుల కటాక్షములు పర్వవు. జిల్లాసభలలోను, తాలూకా సభ లలోను జరుగుచున్నచర్యములు తెలిపియే యున్నవి. వారికి వీరినొడవయే యక్కఱలేదు. యువకులు తమం తట తాపే తీర్చుకొను సమస్య కా దిది. ఏవృత్తి నవలం బించిననో తమకును, జేతమునకును కేలగునో వీరికెల్లు తెలియును? సంఘవాయకు లిది తమ పనియని యంగీక

రించి తగిన ప్రయత్నములు చేసినగాని దేశమునకు షేనుము లేదని నా మనవి. ఆంధ్రమహాసభయందు దీనివయమును వర్ణించి నాయకులు తగిన దోర్నాలులు చేయవలయుగాక. ఇతర విశ్వవిద్యాలయము లిట్టి బాధ్యతల నవలంబించినవా లేవా యను దుర్బలకు దిగక, మన నూతన విశ్వవిద్యాలయ మీ ఖునకార్థమున కాధార మగుగాక!

౨

దొరతనమువారి క్రింద ఉద్యోగములు లభింపకపోవును నమ్మకముతో నింగ్లీషు వుద్యమనకని గ్రామములను వదిలి, తిన్న చిన్న పట్టణములను, చివరకు పెద్ద పట్టణములను చేరి వానావస్థలుపడి, పరీక్షలలో కష్టపడితయో కష్టపడకపోయి విద్యాభివృద్ధి గావించి దొరతనమువారి ఆఫీసులను రైల్వే ఆఫీసులను, చివర కింగ్లీషు వర్తకుల ఆఫీసులను చేరి, యుద్యోగభిక్ష వేడు నూతన భిక్షుగుల యవస్థల నెరుగనివా రెవరు? ఎక్కడ చూచినను వీరి రోదనమే. ఈ యుద్యోగ మనునది యెట్లు? ఏ యింట్లో డిమాండు మును నివారించు ఉద్యోగవర్తము కురిపించును? విదేశీ యులు తమ తమ దేశములకు పారిపోయినను, ఈ డిమాండు మెంతమాత్రము తగ్గును? ఇంకే కాదుగా! సంపత్తిగల మన కిప్పుడు రెండుపర్యాయము లిప్పుడెప్పుడు వృద్ధి యగుచున్నదే? యేమి చేయవచ్చును? ఉత్పాదనములు ములలో ధూమశకటములు నిండిపోయినప్పుడు వైట నిలిచిపోయినవారివలె ఉద్యోగములు దొరకక నిలిచిపోయిన యువకుల గతి యేమి?

పాశ్చాత్య దేశములవలె మనదేశమందు కర్మాగారములు లేవు, యంత్రములు లేవు. సేనావాదికాదేశములు పరపాద్యతములు. వాణిజ్యము సహితముంలే. ఏమి చేయవచ్చును? అను వార్తారావమే కాని మన యువకుల కుత్సాహనుంట్రి మేడీ? మార్గదర్శకు లేరీ? నావలన పనిగొమ్మ తల్లీ, యని భారతమాతకు చాచిపడు కుమారుని లేవనెత్తి తగినపని మాపు పూజ్యపురుషు లేరీ!

ఈ సమస్య నూతనమైనది. పూర్వపు వాగవికలలో నిట్టి హృదయవిదారకస్థితి లేకుండెను. కాలచక్రము తిరుగు

టెట్లు నిట్టి నూతన సమస్యలు రాక తప్పదు. వీటికి తగిన సమస్యాయముల బన్న పని సంఘనాయకులకు ముఖ్యకర్త వ్యయ. ఇట్టి స్థితికి కారణ మరయేదము.

ఈదేశపు ముఖ్యవృత్తి న్యవసాయము. జమలు వెలియనది జనపదములందు, గ్రామములందు. అన్యవసాయము మాని గ్రామములను వదిలి, నీవకోద్యోగములపై వలపుచే పట్టణములందు గుమిగూడి, యీ యువకులకు పాలగురున్న భారతీయ యువకులను మరల గ్రామములం కేర్ప వారెవరు? అట్లు చేరినచో వారికి తగినపనుల సేర్పరుచువారెవరు? ఇదియే కర్తవ్యమని దేశబంధుని తైరంజనునివలె నమ్మిన ప్రముఖు లందరును గూడి గ్రామములలోను, లెలూకాలలోను ప్రస్తుత మేర్పడిన కాంగ్రెసు సమాజములద్వారా వీరికి మహాత్ముని రాట్న పుభిక్ష దముచేసి గ్రామజీవనమున కలవాలు తప్పిన వీరి కందలి గుఱుములాపి వీరిల యవస్థ మాన్పరాదా?

గ్రామములలో పనిలేదా? ఉపాధ్యాయులకు పనిలేదా? వైద్యు లక్కరకు వారా? తటాకములు, బావులు త్రవ్వించగల యింజనీయర్లు పనికిరారా? యువ సేర్పిన కృషిపిలున్నచో చేదా? అయ్యో, అన్నపూర్ణాదేవి అధిదేవతయైన యీదేశములో వాకలే తినవారి కన్నములేదా? పనిచేయువారికి పనులులేవా? ఎల నగర మోహముచే నీ క్షేత్రము? పూర్వమార్గమును విడిచితివి. నూతన మార్గము లలపడలేదు. రెంటికని చెడిన రేపడవలె మన మీ నూతన దుఃఖము నొడిగట్టుకొంటివి.

ప్రజామంతులగు దేశనాయకు లీ కరుణములో మన యువకులకు సన్మార్గదర్శకులై దేశము నుదరింపరాదా!
—చ. భా.

పూవుల, గడియారము

మనకు విద్యాలయములలో బోధింపబడినట్లు ప్రపంచపు వింతలు తొమ్మిది యున్నను, అవి మన తాతలనాటికి చెందిన వసులచే ప్రాతవడి పోయినవి. నేడు ప్రపంచమందు దన్నీ దేశములలోను నింతలు పుట్టుచున్నవి.

అట్టివానిలో ఎడింబరోలోని గడియారములను తయారు చేయు జేమ్స్ బ్రెట్టిగారు నిర్మించిన పూవులగడియార మొక వింత . దీరత్వద్విత ప్రతిభాసంఘం లనుట కీ గడియార మొక నిదర్శనము.

ప్రకృతిరామణీయకవన, బట్టియు చారిత్రక ప్రసిద్ధి బట్టియు గ్రేట్ బ్రిటన్ లోని మంచరములగు వీధులలో నొక బగు క్రిక్ పెన్ వీధి (ఎడింబరో) దక్షిణపుభాగమున నీ గడియార మున్నది.

చరిత్రప్రసిద్ధమగు ఎడింబరో కోటకు పోవుమార్గమున, నొకచైపున చిత్రకళాభవనములును, నింకొకచైపున క్రిక్ పెన్ స్ట్రీట్ తోటలును గల యొక చిట్ట కలును. ఆ తోటలోనికి ప్రవేశించుచోటుననే స్కూట్లాండుదేశపు మహాకవి యగు పర్సీ బేషాం స్మెగారి శిలావిగ్రహమునకు దగినభాగముననే యేటవాల ప్రదేశపు కుడిచైపున నీ గడియారము నిర్మింపబడినది.

బయటనుండి చూచుట కది యెనిమిదియడుగుల పడిమిగిలతి గలిగిన ముఖభాగముపై తిరుగుచున్న పెద్ద పెద్ద ముళ్లుగలిగి యొక మామూలు గడియారము వలె నేయుండును. అది యేటవాలగు ప్రదేశమున మండుట వలన వీధిలోనుండి తోటలలోనికి పోవుమార్గమున నుండు మెట్ల వద్దనుండి దాని ముళ్లు తిరుగుటకు తోటలోనికి పోవు నెవరైనను చూడగలరు.

ఆ గడియారపు ముళ్ళపై చిన్ని చిన్ని పూలమొక్కలు పెంపబడుచున్నవి. అందుచేత నా ముళ్లు కదలుచున్నట్లు కనబడక, చిన్నముల్లుపై కొన్నియు, పెద్దముల్లుపై కొన్నియు జేబువేయవలయు పూలవర్ణములు కదులుచున్నట్లుండును. ఆగడియారపు ముళ్ళకీలకము అమర్చబడిన నైపుణ్యమువలన, ఆ యేటవాలగు ప్రదేశముపై పడువాన గాని, మంచు గాని గడియారముపై బడి లోని యంత్రనిర్మాణము చెడిపండ్డనుండును. అందుచేత వర్షము వలన గాని, వాతావరణస్థితిలోని, యేమార్పువలన గాని యా గడియారపు మరలు చెడిపోవు; గడియార ముగిపోదు. ప్రతిదినమును కీ యంత్రుడు. గడియారము కాలమును పరిగా తెలుపుచుండును. దాని వనట పేర్పరచిన నాటి

నుండి యంతవరకు నే వారును కాలమునం దంతయేని వ్యత్యాసము నది చూపలేదు.

గడియారపుముఖముపై "Tempus fugit 1928" అని వ్రాయబడి యున్నది. దాని యర్థము "కాలము పరు వెత్తి పోవుచున్నది" యని సంవత్సరసంఖ్య ప్రతియేడును మార్చబడును. గడియారముపై పు చూచుటవలన నాదినమున నప్పు డెంతవేళ యాదాదీ తెలుపుటయేకాక నా సంవత్సరమును తెలుపుచు 'లాటిన్' భాషయందు 'కాల మతి త్వరగా గడచిపోవుచున్నది'నియు, నే విషయమున గాని యాలస్యమై చూచి కలుగుననియు నది హెచ్చరించుచున్నది. ఈవిధముగ నిది యొక గొప్ప వింతగడియారమై, మనకు 'మౌన'మగు కాలమును తెలుపుచు ముఖ్యమగు హెచ్చరికను చేయుచున్నది.

మెట్టమెడలు నిది బీచ్ స్ట్రీట్ నందలి 25 వసంఖ్య గల గృహమున గడియారపు నిర్మాతలగు జేమ్స్ బ్రెట్టి అండ్ సన్ వారిచేత 1905 సం. ప్రారంభమందగు నిర్మింపబడినది. యువతి నీకంపెనీవారిచేతనే యిట్టిని బ్రిడ్జింగ్టన్, సౌత్ సీ, లివర్ పూల్ (గ్రేట్ బ్రిటన్), ఆస్ట్రేలియాలోని, సిడ్నీ యందును నెలకొల్పబడినవి. ఈపూవుల గడియార మొక్కొక దాని భీమ గుమారు యా. 25£0 (మూడు పా. 170) అగును.

ఇటు లీ ఎక్కని పూలగడియారములు విహారవనములకును, వస్తుప్రదర్శనశాలలకును, కళాశాస్త్రదానములకును మనోహరమును మువ్వెగాగకరమును పగు నొక మా తోపవయ మగును.

బాలకుల కర్తవ్యములు

ఋధ్యకులు మానరిక గారు బడిపిల్లలకు ఉపన్యసించిన విషయము

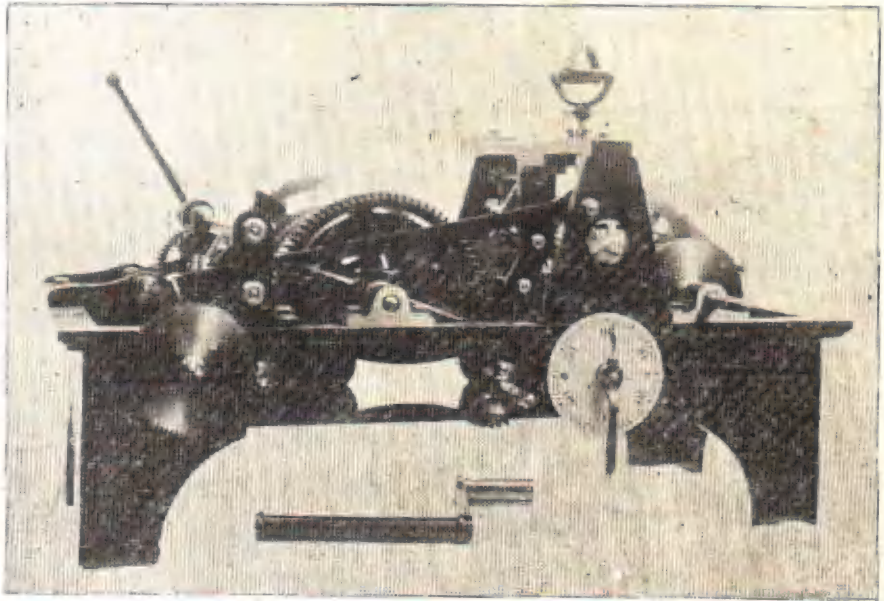
అక్టోబరు నెల 27 వ తేదీని శెకోస్లావేకియా స్వాతంత్ర్యస్థాపన దశమసాంవత్సరిక దినసమున, ప్రేగునగరములోని యన్ని పాఠ

పూవుల గడియారము

చిత్రము ౧

చిత్రము ౨: గడియారమునందలి యంత్రనిర్మాణము

పూవుల గడియారము

చిత్రము 3

చిత్రము ౪

పుష్కమానము]

కాలలయందలి బాలురు 15000 మంది తమ రిసల్ట్లకే అధ్యక్షుని నభినందించుటకు సమావేశమైరి. అపు డధ్యక్షుడు వారల కీర్తిని నువచేసిరించెను:—

మహాగతము!
నేనిప్పుడే మన పైవిశదశతుతో మన రిసల్ట్ యొక్క పరియవసాంభవ్యతకే మహోర్విసము వారంభించితిని; ఈయంగ్రహమును బిరువునాలిలో నిపుడు బాల పులగు మీరు ద్వితీయస్థానము నధిష్ఠించి యున్నారు. మనమందరమును చేరి మనసార ముచ్చటించు కొందము.

నా బాల్యమున నేనాశీర్వదింపబడిన రీతిని, నేను మీకు ఆశోగ్యమును, ఈశ్వరానుగ్రహమును కలుగుగాక యని యాశీర్వదించుచున్నాను. మీరు ఆశోగ్యమును బడికి దానిని కాపాడుకొనుటకు గను బాగ్రత పూనవలయును. అదికష్టమైనది కాదు. పరిశుభ్రముగా నుండుడు; నీటికి భయపడకుడు; స్నానముచేయుడు; ఈడులాగుడు; మంచి గాలిలో యుభేద్యముగ తిరుగుడు; సూర్యరశ్మి మీ శరీరములకు వలయునొక; మీరుండు గదులను ఇంద్లను బాగుగా గాలి తగులు నట్లుంచుకొనుడు.

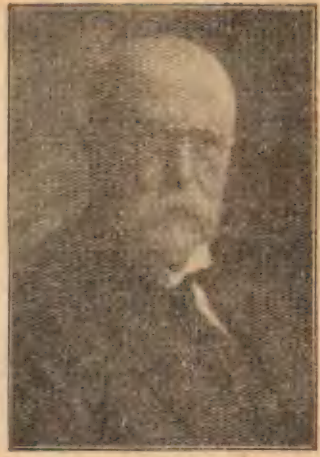
మితివారి తివకుడు; మత్తునిమ్మ నే పానీయమును త్రాగకుడు.

హాయిగా నాడుకొనుడు; కాని, మీరు విద్యవర్ధిసిండు నపుడు మనః పూర్వకముగా పరిశ్రమించి అభ్యసించువు. బహియందైనను పని నెగవేయ జూడకుడు. ఒకప్పుడు నే నొరులకడ పనిసేర్పుకొని యుంటిని. వారి యెడ నేనెంతయు కృతజ్ఞుడను. పనిచేయుటవలననే మనము ప్రత్యక్షముగ కార్యానుభవమును పొందగలము.

‘సోకోక్స్’ అను మన తాలింఖానాలయందు చేరి ఆటలయందు, వతి ప్రతిభోధనంతములగువ్యాయాను క్రీడలందును పాల్గొని మీ శరీరములనుగట్టిపఱుచుకొనుడు.

మీరు పెద్దలగుచున్న కొలది ఏయే వృత్తికి చెందిన వారు—పనివారిడు, చైతులు, పారిశ్రామికులు, ఉపాధ్యాయులు, శిల్పులు, చిత్రకారులు, రచయితలు—కాగో

దరుకో నిర్ణయించుకొనుడు. కాని ఏన్నతినిగైకొని నను కష్టపడి మనః పూర్వకముగా పనిచేయుడు. సానమునుబట్టి, శక్తి ననుసరించి మనమందఱమును పని చేయుటలసియున్నది. సంఘమునకు వివిధకాఖల కర్మకారులు నావశ్యకము. ప్రతులను వ్యాయముగ విభాగించి పొందుపరుచుకొనవలెను; కాని నిష్క్రమటముగా పనిచేయు మనమందఱము మన పనిలో నొకరికొకరు సమానులమే. మంచి పనివారికంటె నొకమంచి యధ్యక్షుని యందాధిశ్య పేమియులేదు. మున్నొక పెద్దభవనము కూలిపోయెనను విషయ విషయమును మీరు వినియే యున్నారు. దోష మెరిచియునను, దానికి చేసిన పనిలోని దోషమయే కారణము. నిష్క్రమటముగ చేసిన పనివలన మనము మనలను మన పొరుగువారిని పోషించుకొందము. మనకు విధిగ నిర్వహించబడినట్లు, మనము మనయిరుగు పొరుగు వారలను ప్రేమించుట కార్యమౌషముననే కాని వట్టి మాటలతో కాదు. త్యాగరహిత జీవితము త్రిమ జీవితము కావలెను.

మాపరికో అధ్యక్షుడు

అనుగు బిడ్డలారా! మీరు వ్యవసాయ పెద్దలగుదురు. కాలము పరుచెట్టుచున్నది. మీరు లింగ్రులుగుదురు; రత్నాలగుదురు. మీబిడ్డలు మిమ్మెట్లు అడరింగౌరవించవలెనని మీరు కోరుదునో, యట్లే మీరు మీ తల్లిదండ్రులను అడరించి గౌరవింపుడు. మీరుచేయ

నన్ని పనులందును, మీ యెడల నితరులెట్లు వర్తింపవలయునని కోరుదుకో అట్టి మీరు నితరులపట్ల వర్తింపవలయునను నియమమునకు బద్ధులై యుండుదు.

కొలది కాలములోనే, మన రిపబ్లికు నిబంధనలు మిమ్ములను దేశసేవ కాహ్వానించును. మీరు యోధులగుదురు; పౌరసంఘ సభ్యులగుదురు; పార్లమెంటు సభ్యులగుదురు. ఏ పదవిని మీరు పొందినను పౌరధర్మములను నెరవేర్చుదు. తన ప్రజాస్వామిక నిర్మాప్రజాశాసక వలన స్వాతంత్ర్యమును రూఢిపరచు మీరిపబ్లికును ప్రేమింపును. మీ దేశమును, మీ ప్రజలను, మీ భావము ప్రేమింపును.

మీతోడి పౌరులందరితోడను - వారీయుద్ధోగములు, వారి భావ, వారి పరిణామము భిన్నములైనను గానిండు-మీరున్నే సాభావముతో కలసి మెలగవలయును. మనమందరము సమానులము, మఱి మనమందరమును సమాన స్వాతంత్ర్యమును కలిగి యుండవలయును. ఎవరినిగాని, యే విషయమునగాని పీడింప మనకు అధికారము లేదు.

ప్రేమనగర బాలకులారా! మీరు మాతృదేశసేవకు నడుముకట్టునపుడు ప్రేమ నిక్కముగ మనయందలంకరింపజనని కాగలదనియు, నగరములకు నగరము కాగలదనియు, జాత్రంతో గుర్తించి యుండుదు.

ఈ రిపబ్లికుయొక్క భావ్యధ్యక్షుడు, బహుశః మాయంపటిలోనే నిలిచియున్నాడు కాబోలు. ఓయీ భావిప్రియాధ్యక్షా, నీవును, నీతోడివారలను నిర్వసప్రపంచమును కూడ నిర్భయముగ నెదుర్కొనవలయును. మన పరిశ్రమ కొలికిత్రాసలగు మన శత్రుత్వవై ఆదర్శములను అట్లుచే నీవు సగౌరవముగ నెరవేర్చులవు. ఇక ముచ్చడి నలుబది యేండ్లకు, ఓయీ కానున్న యధ్యక్షుడా, నీచోటనునే బాలకులను, యువకులను ప్రబోధింతువు. అప్పుడు "రాజభీషణముపై నెగురుచున్న పతాకముపై నున్న, మనపూర్వుల పెద్దనుండి పౌరంపర్యముగా మనకు వచ్చిన-సత్యమేవ జయదే"అను నాదర్శవాక్యమును ఎల్లప్పుడును, అన్ని విషయములందును పాటించుమని కొన్ని

యేండ్ల క్రిందట నీ చోటుననే మనము మనమొదటి యధ్యక్షునితో వాగ్దావమొనర్పితిమని నీవు వారికి చెప్పుము. పతాకమెట్లు పవేరినముగ నున్నచో, ఎట్లు మౌర్యధ్వనిచేయుదు; పలుకుచున్నచో వినుము! దానిని సంతోషింపుము. నీ తరువాతివారికి దానిని నిష్కళంకముగ వప్పగింపుము.

ఈ యువదేశవాక్యము లాంధ్రబాలకులకును, యువకులకును ఆదర్శవాక్యములు కాగలవను నాన మిక్కిలి కలదు.

(రిప్బ్లకన్ రిప్రొవ్)

స్త్రీలు—సంస్కారము

నర్ లేజబహదూర్ సప్రూగారు 'స్త్రీధర్మ' పత్రిక అక్టోబరు సంచికయందు దొకవ్యాసమున, మన దేశమున స్త్రీలు ఈ క్రిందనివలెను సంస్కారములు బడయనుద్యమించి, అవి స్వయముగ గాని, అభిమానుల ద్వారాకాని ప్రవర్తింప జేయవలెననిరి.

౧. ప్రతి రాష్ట్రమునను బాలికా పాఠశాలలను, బాలికా కళాశాలలను సంస్థాపించుటకును, ఇదివరకు కంటే నెక్కువ సమృద్ధిగ హేయ్య వినియోగపలుచుటకును అనుగ్రహించునదిగ ప్రతిసామిక శాసనసభను కోరవలెను.

౨. శాసనసభలవారు బాలికావివాహ విషయము శాసించుటయందు పూర్వార్వాచార పరీక్షగ గవ్వడినచో, దేశమందలి విద్యాసంపన్నులను యువకులు ఒకసమితిగ నేర్పడి, ఒకానొక వయసునకు లోబడిన బాలికలవివాహ కూడ నిరాకరింప వలయును.

౩. విద్యాసంపన్నులను బాలికలు యథాశక్తి స్వతంత్ర స్వత్తుల నవలంబింప ప్రోత్సహ మొందవలెను.

౪. సంఘసంస్కారమునకు తీసుట ప్రతివిషయమునను మన ప్రతినిధి సంఘములలో నెప్పుడు దొకకొంత మంది స్త్రీలుండలగున మనము జాగ్రత్తపడవలయును.

౫. సానిక సంఘములందును, కాసన పథలందును ప్రాతినిధ్యము ప్రసక్తిందినతరుణులు లింగభేదానర్హులగు సంప్రార్థముగ నిరస్తములు కావలెను.

౬. సేను కలదాకంబై స్త్రీకి బలవత్తరమగు న్యాయ నియంతృత్వము మొనరులగునవ్యక్తిగత న్యాయ నియమములను సంస్కరింపవలెను. ఆప్తిహక్కుల విషయమై 'హిందూలా' ఆమెకు గలిగించిన నికృష్టస్థానము మనమవిర్జీయముగ సాగనిచ్చుట నాకంఠయు నసంగతముగ తోచుచున్నది.

ఇదియే యెంతెంతక వ్యవహారముల జెంచుచున్నది. మఱియు నా అనుభవమున సేను, చూచితిని, న్యాయనియమము (లా) ఆమెకొక నిర్ణీతస్థానమిచ్చిన సందర్భమున క్రైతము అవివేకులగు మగ చుట్టములును, ఆక్రైతులును ఆమెను దుగ్గతి పాలు చేయుచున్నారు. సేను కారణములకంటె, మనువులు తాను చూచుకొను సామర్థ్య మామెకు లేకుండంటయే దీనికి ముఖ్యకారణముగ కన్పిచును. విద్యాభ్యాసాన్ని దానికి కొంత విరుగుడు కావచ్చును గాని, కాశ్వేత చికిత్స సిద్ధింపరాకలెననిన మాత్రము మన న్యాయశాస్త్రములే మూలమూలము కీమాచ్చు గానింపవలెను.

వేబరు పిల్లు

'ది అనిమల్ ప్రాజెక్టు క్లిప్ మేట్' (అక్టోబరు ౧౭) ప్రతీకయం దిట్లున్నది.

భారతదేశపు మొదటి మొగలాయి పాలకుడగు బాబరు హుమాయూనును నుద్దేశించి యొక పిల్లు వ్రాసెను. దానితోలూకు రెండు ప్రతులిచ్చుట కనబడుచున్నది. ఒకటి ధూపాలసంస్థాన పుస్తక భాండాగారమునను, రెండవది కోల్లాపురపు రాజారావు కళాశాల ప్రిన్సిపాలగు కాల కృష్ణగారియొద్దను కలవు. రెండవది కొంత భువగ్రముగ కన్పడును.

"మహారా, భారతరాజ్యము జెవ్వఱు మతములతో నిండియున్నది. దానిపయ నీ కథకారము ప్రసాదించిన

పరమేశ్వరునకు పన్నుతి. హృదయభలకమునుండి మర ద్వేషము లెల్లము తుడిచివేయు భారము నీపై నున్నది. ప్రతిమతియు ననుసరించియు న్యాయపాలన మొనరించు చుండుము. ముఖ్యముగ గోపార్థ్య మానుము. దానభార తీయుల హృదయములు నీకు వశమగును, అటుపై దేశీయులు రాజాదరమున సంగ్రహితులగుదురు.

ప్రభుత్వకాసనమునకు లొంగియున్న యేకానికి చెందిన ఆలయములను, విగ్రహములను విధ్వంసము చేయుటయు, రాజన్న ప్రజలకునా, ప్రజలన్న రాజానకును ప్రీతి కుదురులూనన న్యాయవిచారణ సులభము. కలకు కత్తికంటె ఆచరము ఇస్లామునకు హితము గూర్చగలను.

షియా నున్నీ భేదములు విస్మరింపుము; లేనిచో ఇస్లాము దొర్చుల్యము బట్టబడును.

ధూతాత్మకమగు దేహమున ధూతములవలె వివిధ మతావలంబులగు ప్రజలు మైత్రిగలిగి, విక్రముగలిగి, రాజ్యదేహమును రోగపలకుమునుండి కాపాడుదురుగాక! పరిపాలనా విధానముల నిరూపానుభవము నీకు చేమాగుటకుగాను విక్రసంధాయక శిరోమణి త్రెయూరు నృతాంతము ఎల్లపుడు నీ కండ్లయెదుట నుండవలయును."

'కమాచీ డిల్ అవర్' ౧౩౫ ఎ. హెచ్.

మాంసభక్షణము వలని ముప్పు

'ది ఓరియంటల్ వాచ్ మన్' లండన్ హెరాల్డ్ ఆఫ్ హెల్త్ నవంబరు సంచికయందీ క్రిందిరీతి నున్నది:

కాకాహారపరత్వమునది కేవల భక్షణమున నీతికాని, ఒకజాతి యభ్యాసముకాని కారు. నిర్మాణ సాహారము ఆరోగ్యరక్షణమున మంచి ప్రభావముగలది. మాంసభక్షణమున ముప్పులున్నది.

జంతువులలో రోగము లుండుట తెలిసినవిషయమే. మాంసపరిశోధనలు రోగగ్రస్త జంతువుల యున్నిని గూర్చి కావలసినంత సాత్వ్యమిచ్చుచున్నది.

మాంసము బాగుగ వండుట కొంతవరకు తేచుక రమే. రోగశీబిములు సత్తువ చెడి పద్యోరోగ జనకము లుకాకపోవచ్చును. కాని రోగ యుక్త మగు మాంసమెట్లునుడిసేను నిర్దుష్టమగు నాహారముగ మారజాలదు. ఏ వంటపనియును, ఆహారద్రవ్యములును, ఆరోగ్యమును ఒకవస్తువున నెక్కింపజాలవు. మఱియు, సగ్వసాధారణముగ మాంసము వండుట మాంసమందలి హానికారక గుణములను తొలగించుటకై కాదు; అందలి 'మాంస' పరిమళము తెప్పించుటకై, ఈ పరిమళము మాంస' రసములలో నిమిషియుండును. ఈ రసములే జంతు' బంధములగు విషములకు ఉనికిపట్లు.

ఆరోగ్యము చెడిన జంతువుల మాంసము తినుట వలన వెంటనే కలుగు రోగముమాట ఒక్కటే కాదు మాంసభక్షకుడు యోజింపవలసినది. మాంసాహారమున గల వ్యర్థపదార్థములను, విషపదార్థములను త్రోపివేయుటకు తాముపడు శ్రమాధిక్యమువలన లోపలి రోశములకు స్వాస్థ్యము భంగపడును. మాంసాహారము కొంతకాలము నకు ఆరోగ్యము నెఱుఁగును. నిర్మాంసాహారము విలువను, మాంసాహారము వలని యెంతలను, యథార్థముగ తెలియజేయు విషయముల బట్టి చూచిన, శాకాహార పరవ్యము పిచ్చి 'భాందసపు' ఆశితును కాదని గమనించుట యుక్తము.

మాంసాహారప్రియులు దీనిని గుర్తించి మాంసభక్షణమును మాని ఆరోగ్యమును పెంపొందించు కొనదగదురు.

తెల్ల వాడు, నల్ల వాడు.

'బంధగతముగు భారత దేశము: స్వతంత్రతకు దాని హక్కు' ('India in Bondage: Her Right to Freedom') అను గ్రంథమున డాక్టరు జె. టి. నండ్రాండుగా రిట్లు వ్రాసిరి.

నా భారతదేశపు దీర్ఘ చారిత్రముందు సర్వసాధారణముగ ఆంగ్లేయులు (గౌరవాన్యులు కొందఱు తప్ప) దేశీయులగూర్చి వా రెంత ప్రబుద్ధులైనను, ఎంత విద్యా

సంపన్నులైనను, ఎంత శిలవంతులైనను సర్వత్రముకం తెయో లోకువారగు మాటాడును, వారిపట్లు చూచుచుండుట నేను కనుగొంటిని. రైల్వేప్రయాణములందు వారు తమంతటనే రిక్కు వరకపుబింద్లలో పెక్కు కతప్పదు. స్త్రీవక్షాలయందు వారు ఆరబయటైన నందఱు వలయును, లేదా పశువులకైన యోగ్యములు కాని చిన్నిగదులలో నిడుకవలయును. వారు 'కజిమెర్లు' లని పిలువబడుట నేను త్రిణుచు వింటిని. అతి ప్రారముగ నవచారమునకు వారు పాత్రులగుటయు నే నెన్నియో సారులు చూచితిని. ఒక పెద్ద బొంబాయిపూటలలో ఒక ఆంగ్లేయోద్యోగి తన లాచైన చేతికట్టితో తన నాకరును, ఏదోచిన్నతప్ప చేసెనని, దయచూచి తెగమోడుట నేను చూచితిని. ఆ నాకరు చక్కనివాడు; విద్యాసంపన్నుడు. బుద్ధిసామర్థ్యమున తన యజమానునితో సమానుడుగను, 'పెద్దమనిషి' భరహా లక్షణములకు ఆరవికంఠ నెంతయో విష్ణుగను సాదమా పెను. పెద్దకులు, బ్యాంకరులు, ప్రభుత్వోద్యోగులునను ఆంగ్లేయులు కొందఱు నన్నియయో గౌరవముతో సత్కరించినవారే, వెంటనే భారతీయులగు తమ నేవకుల యెడను, క్రిందియద్యోగుల యెడను మిక్కిలి కఠువనముతో వర్తించిన విధ మెంతయు నివ్వెఱగొల్పెను. నాపట్ల వారు 'పెద్దమనుషులు'. భారతీయులపట్ల 'పెద్దమనుషులు' తప్ప చుత్రిమైన నగుదురు. ఆ మెరికను వానిసలకపు దినములలో దక్షిణమున యజమానులు (కొందఱు) తమ వానిసలయెడ వర్తించిన విధము వాతెల్లప్పుడు స్మరణదగులు ముండెడిది. ఇదంతయు వింతయు కాదు. ఒకజాతిని, అది వలదనుచున్నను పరాధీనతయందు నిలుపు ఆశియము, వ్యక్తులను బంధముల నిలుపు ఆశియము నొక్కటే.

‘ప్లాంట్ పిల్స్’ వలన పూలగుత్తులు

ఏ ఋతువైనను నీటిపూలలయందు పూవులు వియును. వెలుగక్కఱలేదు; ఎఱుగక్కఱలేదు; మట్టియక్కఱలేదు. ఎట్లు విరియును?

ఈ రహస్యమంతయు శోకముచేతనే దున్నది. అది బాగుగ్రుడ్డువలె రెండంగుళముల పొడవును, ఒక అంగుళముల వున్న గలిగియుండును. వెల కమ్మ-వదే.

కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయమునకు చెందిన డాక్టరు డబ్ల్యు. యస్. కెరిగోగారు ఏడువర్షములు

పరిశీలనయు సర్వీ ఈ విద్యుత్ప్రభుత్వము తయారుచేసిరి. ఆ విశ్వవిద్యాలయమున ఆరబడుటను, లోపటను, సుమారు ౨౦౦ రకములకుచేరిన డాక్టరు ౨,౦౦౦ మొక్కలు ఏనిర్ణీత దినముననైనను పూవులు పూచుటకున నేర్పింతు జరిగినదట.

చరితమున సైతము, ఇండ్లలో నుండు కొలదివీడిమికి ఘటిక లోనుండు రహస్యన ద్రవ్యముల ప్రభావమున మొక్కలు పెరిగి పూచుచున్నవి.

ఏదాదిపెరిగి చచ్చు పైరులు సైతము ఇట్లేయే సమయమున నై నను పూచునట్లు చేయవచ్చును. - 'పాపులర్ మెకానిక్స్'

[మాడరన్ రివ్యూ డిసెంబరు, ౧౯౨౨]

౧. వేర్లులేని రోజా మొక్కలు, 'ప్లాంట్ పిల్లు' చేర్చిన బుడ్లలో పెరిగినవి.

ఇటలీలోని ఫాసిస్టు నైనికులు అనుసరింపవలసినవదియొక్కలు

౧. కాంతి నిరంతరముగ నుండవలయు ననుమాటఫాసిస్టు వమ్మరి దని జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును.

౨. చెరపాలలలో తీవ్రము ఎన్నటికిని అన్నివ్వవలెనే.

౩. ద్వారపాలకుడు ఒక్క-నేసారై కాగిన్నెను కాపాడుచున్నను, జన్మభూమిని నేదించుటయే యది.

౪. తోడివెనికని సోదరునిగ జూచుకొనవలెను. దీనికి కారణములు రెండు; ఆతడు నీకు పరానాసి; నీయూ లోచనలే యతని యలోచనలు.

౫. తుపాకులను, తూటాలను మోచిచ్చినది క్రొవ్యురాచి మూలము చుట్టకు కాదు; అసనరము పచ్చినప్పుడు యుద్ధములో నుపయోగించుటకే.

౨. తోమ్మడివారములు నయమగల కొలంబియా రోజా మొక్కలు. ఇవి ఎనిమిదిఅంగుళముల మొక్కలనుండి పెరిగినవి. ఇవి ఎన్నప్పుడును పేలిపోకినవి కాకున్నను వేర్లు బాగా పెట్టియున్నవి.

౬. ప్రభుత్వము మిమ్ములను కష్ట పెట్టుచున్నట్లు ఎన్నడును అటుకో నూడదు కారణము, -మీరును ప్రభుత్వముతో నొక భాగమే. అది యిచ్చిన సైనిక సేవయునే మీరు భరించుచున్నారు.

౭. శిక్షణ ముండ్డితీరవలయును. అది లేకున్న సైన్యమేలేదు. గండ్రగోళము, అపజయము మాత్రమే.

౮. ముస్సోలిని అభిప్రాయము సర్వదా సరియైనదే.

౯. ఫాసిస్టులలో అవిధేయత అక్షమ్యమైన యపరాధము.

౧౦. అన్నిటికన్న సెక్యులర్ బాటింపదగినయంతే మిది: ముస్సోలిని తీవ్రము.

[౯-౧౧-౧౯౩౮ తేదీనాటి "పబ్లిక్ ఓపినియన్" పత్రిక నుండి.]

ముస్సోలినిగారి యాదర్శములు బెనిటో ముస్సోలినిగారు తమ స్వీయచరిత్రమున నిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

"ముందుముందు మీ కార్య విభావమేమి? చిట్టచివరకు మీరు చేయవలచుకొన్నదేమి?" అని నన్ను చాలయిది యడుగుచున్నారు.

వాని కిదియే నా సమాధానములు. నా కోసము నేనేమియు నడుగను. నా వారికోసము నేనేమియు నడుగను. భౌతికములను సెట్టి యుపకారములు నా కక్కఱలేదు. ఏ శారవములు నాకు వలెను. యోగ్యతాపత్రము లేవియు నేను బాంధింపను. నన్ను చారిత్రకపురుషు నొనర్చునట్లు కవలదెలి; నన్ను సమర్థించు, నేతీరుమానములను నేను కోరను. నా అత్యుము సరళమైనది. నా కోర్కె యిదియే: ఇటలీ గొప్పది కావలె; ఇటలీయన్న గౌరవము కలుగవలె; ఇటలీయన్న భయముపుట్టవలె. నా జాతిని పురాతనములను తన యున్నతి సంద్రచాయముల కన్న మై దానినిగ నొనర్చుటయే నా కోరిక.

వినివోసికముగ, నేటికింపుమింకో నూరేండ్లనుండియు గోల్పోయినదానిని ఫాసిస్టుల సరాక్రమముతో

మాజాతి మరల జయించవలయునని నాయభిచాంభ. అనన్య సాధారణమును తన సరాక్రమము ప్రదర్శించిన పక్షము మాకోటనేన. యువకులపై నాకు నమ్మకమున్నది. వారి ఆధ్యాత్మిక శౌతిక తీవ్రమునకు శ్రద్ధాపూర్వకములు, తీక్షణములు, అతిరకోత్సాహ పూర్ణములునగు వారి మనసులే యాధారము. పగవారినుండి వచ్చినను సరే

ముస్సోలిని.

సలహాను నేను నిరాకరింపను; వారు సరళహృదయులైన సరి. చాడీకోర్లు, దేశద్రోహులు, కపటబుద్ధులు, సపర్యవాదులు నగు శత్రువులను జూచిన నా కోవగింపు. అత్యగౌరవ భావమును, జాతీయైక్యమును, సర్వమాన

వ్యవసాయమునందలి శాస్త్రనిర్మాణమునకు చేరినవి: భూపరిశీలనము, విస్తరణముల - యెలులలు యేర్పాటు, చీనపురుగు తెల్లన వాణిజ్యము, పశుపోషణము, వివిధ వ్యవసాయ యంత్రములు - ఉపకరణముల యుపయోగమును, మన పెద్ద వ్యవసాయదారులు కొంతవైచనము దుక్కిరిసి, ఊహించుటను, కోతకును యూపైదృశ్యముల ననుసరించి చేయుటా గంభీరమగుచును. తన వాగ్దేవు, జలయంత్రములను, వ్యవసాయపు పరిముట్లను మరయును చేసుకొనుటకు తన నట్లు యంత్ర నిర్మాణవిద్యయందు ప్రతి రైతును ప్రాథమికశిక్షను పొందియుండవలయును. నేనుమాచిన కొన్ని వాగదర్శక విరోధీయదేశములలో నెన్నచనివ ప్రతిరైతును తన కిష్టవిధమైన విద్యార్హుని మొదలగు వాని సహాయము లభింపనపుడు, ఉధృతముక ఆయిటో ఎంటెన్ (తెల యం త్రము) నై న కలిగియుండును. ప్రతి పట్టణమునను, చాల గ్రామములలోను, ఏదో యొకరకపు పారిశ్రామిక పాఠశాల లుండును. ప్రతి పెద్ద నగరములోను పారిశ్రామిక కళాశాలలు గలవు. వ్యవసాయమును, యంత్రనిర్మాణ విద్యయు పరస్పరము ననుసరించి యుండవలసినది. ప్రస్తుతము వ్యవసాయదారులు యంత్రవిద్య యందలి ఓనముల నై న పాఠగదు; నీటిపారుదల పనులయందు సంబంధము గల యే కొలదియంది ఎంటెన్లో తప్ప తక్కినవారికి వ్యవసాయము తెలియదు. విరోధీయదేశములలో వ్యావసాయక యంత్రవిద్యా నిపుణులు ప్రత్యేకముగ నున్నారు. వ్యవసాయ విచారణ సంఘమువారు ఆయూర్వియాలగు సలహాలను పెక్కిటి నొసరిరి. కాని పట్టణాధికారి వారలలో వ్యవసాయవిద్య యొక్కయగ వ్యాపింపజేసి బ్యాంకింగు పాకర్లములను కలగజేసి, సమాకారమును స్వయం సహాయమును ప్రోత్సహించి, వారికి మంచిమార్గమును జూపెట్టినదే ఆ సలహాలు ఉపయోగకరముగ కార్యరూపమును పొందవలపు.

నింతవస్తువులు

భారతీయ తీవనమున కళ, మతము రెండును సర్వముఖముల ప్రవహించుచున్నవి. పనివాడు అను

వ్యాపకముగు తన ప్రతిభతోడను, సమాజకారా కాలముతోడను విర్మించిన నుండరవస్తువాలము కళాప్రియులకు పంపిణీగ్లాసము గూర్చుచున్నది. కేవలము విలాసప్రయోజనములకే కాక నిత్యజీవన ప్రయోజనములకు వినియోగపడు పీటలు, చెంబులు, ద్వారబంధములు, పాత్రసామానులు, ఆటవస్తువులు, తాంబూల కరండములు, రివాములు, చాపలు, ధోవనీమీత్రలు, 'దేవుడు' సామానుల మున్నగు సామాన్యవస్తువులు సైత మీ గర్వములేని పంపదకు నిరూపకములై వెలయుచున్నవి. కాని అది అన్యసంపత్ వ్యాపకానికులగు 'జేటి' భారతీయుల యుపేక్షకు తోచవీయముగ నుతియయి యున్నది. దీనికి ప్రబుద్ధులు నిమ్మకొత్తిచేయుచు, తమ పుచ్చ వైభవములను, ప్రబోధములను పృథియించు పునరుద్ధరింప బూతుకొనుటయు క్రము. 'జేటి' సంపాదమును శ్రీయతులు కోలవెమ్మ రాయకొట్టివరరావుగారు తమ పత్రిక యందు ఇట్టి విక్రమింపవలెననుతో నొప్పు నింత వస్తువుల వాయాచిత్రములు ముద్రించి యాపూర్వకకళాంపు మన దేశీయుల స్మరణకు లే మధ్యమండుట యెంతయు నాచరణీయము. ఈచిత్రముల నించు పునరుద్ధరింప మాకనుమతి నొసంగినందులకు వారికి మే మెంతయు కృతజ్ఞులము. ఇంకను వారి కిట్టివస్తువులగాని, వాని భాయాచిత్రముల గాని యెవ్వరేని పంపినచో వారు వానిని తమ పత్రిక యందు ప్రకటించి భద్రముగ త్రిప్పి పంపగలరు. వారి ఈ చక్కని ఆశయమును మన దేశీయు లాచరింతురు గాక !

—భారతి.

ఇంద్రాణీపూజ

(శ్రీ) రాజేంద్రకుమార శాస్త్రిగారు ఆశ్వినమాస ప్రవాసీ పత్రికలో ఇట్లులు వ్రాయుచున్నారు.

భాద్రమాస పంక్రాంతివాడు మంగదేశమున పూర్వకాలమున ఇంద్రాణీపూజ చేయబడుచుండెడిది. ఇది కాలధర్మముచే మాసిపోయెను. ఇంద్రాణీపూజకుమాలు చేరు రాటపుపూజ; రాటము నుద్దేశించియే ఈపూజ

జరిగెడిది. దీనికి కథాకల్పములు కలవు. స్త్రీలే దీనిని పూజించువాడు. స్త్రీలే కథ చెప్పకొనువాడు. 'రాటముచే ధనధాన్యములు వృద్ధియగును' అని ఈ కథ. బాంసవ కేదరా లొకతె రాటముచే ధనధాన్యముల సంపాదించి గ్రామమున గౌరవము పొందుట కథాకేరీరము.

గాంధిమహాత్ముడు దేనిని ప్రచారము చేయుచు వ్వాడో ఈ పూజలన సంగ్రహములు దానిని చూపుచున్నారు. ఇంగ్లీషువర్తకుల కోరికచే ఎఱుడు సర్కారువారు రాటమును మూల పడవేయించిలో అప్పటినుండియే ఇంగ్లాణ్డీపూజ లోపింపనొడవగు. ప్రాద్దువన్నాన ముచేసి పూజాదినమున గృహద్వారమును అలంకరించి స్త్రీలు మడికట్టుకొందురు. ఇంగ్లాణ్డీదేవిని చేసి పూజింతురు. స్త్రీలు తమంతతామే పూజచేసికొందురు. ఈ పూజను పురోహితం డెక్కజలేదు. ఇంగ్లాణ్డీదేవి అనుగ్రహమువలన ముదియయి, నిలుకేదయి అగు బ్రాహ్మణి రాటముచే ఎట్లు చాలడట్లు సంపాదించి దేశముచే పూజింపబడెనో ఆ విషయమును స్త్రీలు కథివలన ప్రచారము చేయుదురు. పూజాదినమున పూజ చేయక స్త్రీలు జల్గపాణము చేయరు. వాడు ఇంటిరాటమును దులిపి తుడిచి తైలసింహారములతో అలంకరింతురు. అంతయు ఇంగ్లాణ్డీదేవికి నమస్కరించునపుడు రాటమునకును నమస్కరింతురు. రాటమును కీర్తించుట ఈ పూజలో రెండవవర్తము.

సేదు సంగదేశమున రాటము లేదు; రాటపు పూజయును లేదు. రాటముతోడుతోడుతె ఇంగ్లాణ్డీదేవి పూజయులు ప్రమయి పోయెను. క్రొత్తగా అక్కడ క్కడ రాటము చూడనగుమగాని ఇంగ్లాణ్డీపూజ మఱి లేదు. ఇంగ్లాణ్డీదేవివరమున దరిద్రులు ఎట్లు ధనికుల నుడుగో అదియు మఱి చెప్పవారు లేరు. రాటము సంగదేశమునకు ఒక సిరిగా నుండెను. అసిరి యిప్పుడు లేనిపోయెను. రాటపునూలుతీయు స్త్రీలందఱు ఇప్పుడెది లేదని నూరులతో అల్లికపని చేసిగాని, నాటకములు, నవలలు వదిలిగాని కాలము గడపుచున్నారు. మనకు సిరిసంపత్తులు ఇంక ఎటు లుండగలవు? మన స్వభావ

ములో ఇంగ్లాణ్డీదేవి మనకు విముఖియాయెను. మనపూర్వుల ఇంగ్లాణ్డీపూజచేసి ఇంగ్లాణ్డీదేవి కృపచే ముఖమందెరి. ఈ పూజలో ఒకనో దానివలన తయారయిన వస్త్రములును, రాటమునందెడిసిన కొంచెము నూలును పండ్లును, పూవులును ఇవన్నియు భోగాన్నదములయ్యెడివి. ఇంటివారిందఱును పరమానందముతో పూజాప్రసాదమును స్వీకరించువాడు. రాజు మొదలుకొని విద్యుగానివఱకు ఇంద్రియము తమతమ శక్తికొలది ఈ పూజ చేయుచుండెడివారు.

హిందూయువతీ శరణాలయము

దేవదాసీసంఘము స్త్రీప్రసంగముననొక భాగము. ఈ సంఘమువారి వృత్తి ప్రాచీనకాలము నుండియు దేవి

శరణాలయమున పోషణమును గాంచుచున్న శిశువు.

హిందూయువత శిరణాలయ వార్షికోత్సవము - కీల్వాకము, చెన్నపురి.

ఇంసు యామినీ పూజ్జతిలకమ్మగారు ఎడమవైపున హుత్తుండి యున్నారు.

దాస్యము, వీరున్నతగీతాభివయములచే దేవల్ల వారాధిం
చును నవివాహితరై పత్రికముగ తీవరిమును గడుపుకొను
చుందురు. దేవాలయములనంటి ఈసంఘమువారికి మట్లు,
మాస్యములు గలవు. వీరివలన గాంధర్వవిద్య, భరత
శాస్త్రము నభివృద్ధిగాంచినది. ఇట్టి పవిత్రసంఘము
స్వార్థపరమును పురుషప్రపంచముయొక్క దౌర్జన్యముచే
క్రమముగ ప్రుద్ధిప్తమయి, పైతికహర్గదూరమయి,
యావాటి గౌరవమును గోలుపోయి వింద్యతీవ్రము పాల
యినది. సంఘసంస్కరణప్రయోగ మనువారి దృష్టి యీ
పేరితిసంఘమువై పునరు నరలిపడినది.

ఆసంఘమునకు చెందినవారగు శ్రీయామినీ పూజ్జ
తిలకమ్మగారు పతితమయిన స్వసంఘమును ప్రబోధించి

సన్మాగ్నప్రమాణము గావించు వెంచి ఆరేండ్లక్రిందట నీశిర
దాలయమును స్థాపించినది. ఆంధ్రామె మిగుల వ్యయప్ర
యాసములకొల్పి చిన్న నయకు వేక్యాబాలికలను, తిరిగి
లన, కొందరును దెచ్చి వారి భుచితముగ నన్నపావాది సౌక
ర్యముల సమహర్పి, విద్యాబుద్ధులుగరసి యుచ్చితోపమ
ద్రిష్టుచున్నది.

పవిత్రముగు దేవదాస్యముమాట ఎటులున్నను,
ఈశిరణాలయము పతితులయిన యీవాటి వేక్యాసం
ఘమువారు మరల పైతికహర్గము సమరభేదింపి గౌరవ
ముగ, తిమతీవరిమును గడపుకొనుట కంతయు నుపకరింప
జాలునని తలపడుచును.

౧. సంభవ కాండము:— ఇది వైవస్వతా రీతీ గ్రంథమయొక్క ౧౩ వ ఖండుము. ఇది సులభమున వచన రచనలో ఆంధ్రీకరింపబడిన శివరహస్య ఖండమునందలి సంభవకాండము. ఆంధ్రీకరించిన వారు విద్వాక్ బ్ర. శ్రీ. ముదిగొండ వీరేశలింగ శాస్త్రి గారు, వెల రూ ౨-౮-౦ లు.

వైజా డెమ్మి ౮. పుటలు ౧౮౬. గ్రంథములు దొరుకుకొంటు:— మేనేజరు-వైవస్వతారీతీ గ్రంథము, వరంగల్, వైజాం.

అనలు శివరహస్యఖండము స్కాందపురాణము లోని యొక భాగము. ఇది సంభవ, అసుర, వీరమ హేంద్ర, యుద్ధ, దేవ, దక్షిణదేశికాండములని ఏడు భాగములుగ నున్నది. అందు ప్రకృతమున సంభవకాండము తొట్టొల్లడిది. దీనిని ఇదివఱకే అనలు సంస్కృతముమండి ఇద్దర్లు మువ్వర్లు కత్తలు తెలుగున రచించి రనియు, తాము ఆ తర్వాతివారనియు, రామాయణాదు లకువలెనే ఎన్ని భాషాంతరీకరణములు వెలసినను వెలయవలసినదే యనియు సంపాదకులు వెలవిచ్చివారు. నిజమే! “అధికస్య అధికం ఫలం”-అన్నార ఆచార్యులవారు అట్లు.

గ్రంథమునందలి వైలియును, భాషాంతరీకరణ చాతుర్యమును చదువరులకు తెల్పుటకై ఈక్రింద సం దుండి కొన్ని వాక్యములు ఈయబడుచున్నవి.

“అందఱు హిమవంతుని ప్రశంసించిరి. నగేంద్రుని యంగము లా వాక్యబాలము విని పులకితములైనవి. అతని లోనము లానందాక్రమూరితము లాయెను. కంతము గద్దవస్వరము వహించె. అతడు వాత్సల్యమునఁ దవప్రతికారత్నమును గొనిగించుకొని” — పేజీ ౫౫, ఇత్యాదులు.

[పం. అ.]

౨. శ్రీభాగవతమృదయము:— ఇయ్యది శ్రీమద్భాగవతశాఖిప్రాయమున విశేషమున ౩౬౫ భాగ వత్ స్లోకములకు తెలుగు వ్యాఖ్యానము. తెలుగువ్యాఖ్యానమును శ్రీసునల్ల శ్రీనివాసరావుగారు రచించిరి. వారే దీనికి ప్రకాశములు గూడెయ్యున్నారు. వైజా డెమ్మి ౮. పుటలు ౧౮౭. వెల రూ ౧-౨-౦. గ్రంథములు దొరుకుకొంటు:— శ్రీసునల్ల శ్రీనివాసరావుగారు, రిటైర్డ్ డెప్యూటీ కలెక్టరు, రామారావుపేట, కాకినాడ.

సాధారణముగా మృదువైనపుటల వార్యులెల్లరును భాగవత మహాపురాణమును చదివి భాగవతధర్మమును గ్రహించుచుండుట పరిపాటి. శ్రీమద్భాగవతము అష్టాదశపురాణములలో నొకటి యనుట యందతిశయింపదే. అట్టి యీ భాగవత మహాపురాణము పైని సంస్కృతము నందు మత్రితయను వారును, ఇతరులును పెక్కులు టీకలును, వ్యాఖ్యానములును వారివారి యభిరుచుల ననుసరించి బహుధా ప్రపంచించి రచించియున్నారు వానిలో కొన్ని విశేషప్రచారమును మఱికొన్ని, బహుప్రచారమును గాంచియున్నవి. కేవలము వ్యాఖ్యానములును టీకలు మాత్రమే గాక, భాగవతధర్మములను సంగ్రహముగా జ్ఞప్తయందంచుకొని మనము చేయుట కనుచు రీతిని కొందఱు కొందఱు పెద్దలు భాగవత ప్రతిపాదిత స్లోకములను వర్గీకరించి సంక్షేపమున మధారము పలికి వారు.

మఱి ఇట్లు సంగ్రహించి మార్చిన సంధాతులలో శ్రీశ్రీ మధ్వాచార్యులు వారొక్కరు. వీరి సంధానమున గ్రంథమునకు భాగవత తాత్పర్యమని పేరు. ఈ భాగవత తాత్పర్యమును గ్రంథముపై శ్రీ విజయస్వామిచార్యు

లను నాగు టిక వ్రాసియున్నారట. పైతెప్పిన గ్రంథమును మాన సంక్షేపించి, 3౬౫ శ్లోకములతో * దినమున కొక్కశ్లోకము చొప్పున పఠించి తత్సారమును మన నము చేయుట కనుగునట్లు ఎవ్వరో ఆనూరాధలాక్కరు ఏర్పడిది వారే స్వయముగా వానికి వ్యాఖ్యానము వ్రాసి నట్లును, వారి యా గ్రంథమునకు భాగవత సాహిత్యార సంరి చేగనియు, ప్రకృతము ఈ గ్రంథమునకే తెల్లన తాము టిక తాత్పర్యముల వ్రాసితిమనియు శ్రీనివాస రావుగారు తెలియిచ్చిరి.

మొత్తమున నీగ్రంథము 3౦ ప్రకరణములుగా విభజింపబడినది. ఒక్కొక్క ప్రకరణమునందును మూల శ్లోకములును, వానికి విజయధ్వజాచార్యుల టిక ననుసరించి తెలుగున ప్రతిపదార్థ తాత్పర్యములును, ననుసూచి, శ్రీ శ్రీనివాసరావుగారు శ్లోకములకు ఆకారాదిగా అనుక్రమణికను, వీరికను నయితము చేర్చి ముద్రించివారు. సంస్కృతము నధిగమింప లేని ఆధిగమించినను అర్థముకాని-మాటోటి పొందుటకు ఈ గ్రంథము ఒక్కగా అర్థభానమును నేనూర్చి, తెలివితో నుపయోగించు కొన్నచో, మాత్రమును సైత విషయజాలియున్నది. తెలుగు టిక స్వరూప స్వభావాదులకై ఒక్కశ్లోకముదాహరణము:—

శ్లో. పథి య్యతం తిష్ఠతి దిష్టరక్షితం
గృహీ స్థితం తద్విహతం వివశ్యతి |
శీవ త్యనాథోఽపి తదీక్షితో వశే
గృహీఽపి నస్తోఽప్య పాతో వ శేవతి || ౨-౨౨౦ ||

దిష్టరక్షితం = దైవముచే గక్షింపఁబడినది, పథియ్యతం = మార్గమునందుఁ బడిపోయినను, తిష్ఠతి = నిలచును, తద్విహతం = దైవముచే గొట్టబడినది, గృహీస్థితం = ఇంటియందున్నను, వివశ్యతి = నశించును, అస్తే, అనాథోఽపి = తల్లి మొదలయినవారిచే విడువఁబడి, తదీక్షితో = దైవముచే బ్రహ్మదృష్టిచే జూడఁబడినయెడల, వశే = చరమునందైనను, శీవతి = శీవించును, అప్యపాతో = దైవముచే

* పూర్వముల ఆనూరాధల మన యిప్పటి ఆంగ్లసంఖ్య నూహించి వ్రాసివట్టున్నది. కాని వారు ఆసంఖ్య చొప్పుననే 3౬౬ రోజులై నవ్వ డెట్లు పరిపెట్టుకొనవలెనో ఊహింపనట్లు తోచెనది.

గొట్టబడినయెడల, గృహీనుస్తోఽపి = ఇంటియందు రక్షింపఁబడినను, వశేవతి = శీవించును || ౨ ||

ఇ స్థిప్రమున్నముగా సంభవమైన కొనూరాధలాక్కరు యజ్ఞమును గవఃబాది తనవంతర యోవనావస్థయందు ప్రయత్ని పూర్వకముగ యజ్ఞము నేల కొనితెచ్చుకొనవలెనని యాక్రింది యేమ శ్లోకములయందు వినిపింపఁబడినది.

[పం. ఆ.]

Karna the Giver:— ఇది రావుబహదూరు పి. సంబంధం, (వి.యే., వి. యల్.) గారిచే రచియింపబడిన యొక తమిళ [అరవ] నాటకము. భారతమునందలి కర్ణునిచరిత్ర నాధారము చేసికొని యిది వ్రాయఁబడినది. ఇది డెబ్బైపైజ ౫౨ పుటలుగలది. వెల ౮ అణాలు. మలయవారు గ్రంథకర్తగారికి, Pammal Lodge; G. T. Madras అని వ్రాసిన బహుయగలరు.

వ్రతకల్పము:— ఇది కృష్ణాజిల్లా అంగలూరు నాధ్యక్షులగు త్రిపురనేని గోపాలకృష్ణ చౌదరిగారిచే రచియింపబడినది. క్రాసుపైజ ౪౬ పుటలు. వెల ౮ అ.

కవి ఆంగ్రపండిత విరుదమును పొందినవారు. కథ గద్యపద్యాత్మకమై భక్తిరస పూరితమైన శ్రీమన్నారాయణోపదేశము.

✓ లతాంగి:— ఇది ఏ. కృష్ణస్వామయ్య వి.యే. గారిచే రచియింపబడిన ౨౯ అధ్యాయముల సాంఘిక నవల. ఇది క్రాసుపైజ 3౧౩ పుటలు గలది. వెల ౨ రు.

ఇది యువకుల కొఱవను, విద్యార్థులకొఱవను యజ్ఞముగ నుద్దేశింపబడినది. ఇందు సంఘటింపకుంపలిహూ న్యవిషయములు, స్త్రీవిరక్తి, స్వతంత్రత, బాల్యవివాహము, బాలవిధంతువులు, నగలపిచ్చి, భోగపు వేలములు మొదలగునాని మంచిచెడ్డలు చర్చింపబడినవి. స్త్రీల యభివృద్ధిని, అర్థములేని హిందూ ఆచారముల విచ్ఛి

[పం. ఆ.]

వస్తువులు పోగొట్టుటనుగూర్చి యందు యత్ని ముచేయు బడినది. శ్రీ లింగేశ్వరముయి సరళముగావన్నది.

ఇది చెన్నపురి ఆనంద ముద్రాక్షరశాలవారివద్ద దొరకును.

భగీరథుడు:—ఇది బెజవాడ తాలూకా, పోరం కి నివాసులగు కొప్పరపు వెంకటరమణయ్యగారు వ్రాసినది. శ్రీమహాభాగవతములోని కథాంశమునే ప్రధానముగా తీసికొని యాకాశ వ్రాయబడినదట. మధ్యమధ్య కొన్ని పద్యములను చేర్చబడినవి. బాలురకొఱు ప్రత్యేకముగ నుద్దేశింపబడినది. క్రాసుపైకా, కర పుటలు. వెల ౫ ఆదాలు.

శ్రీచందలూరు మహాలక్ష్మమ్మ శతకము:— ఇది నెల్లూరు జిల్లా దర్శి డివిజన్, పోలవరం కాపురముల పో. గుంపు వెంకట శేషులవలెతిరావుగారిచే రచింపబడినది. భూవ స్త్రీపు చిన్నపైకా కర పుటలు గలది. వెల తెలియదు.

1. Charecter; 2. Student Life now and then.

[శిలము; విద్యార్థి జీవనము 'ఇప్పుడు, అప్పుడు'] శ్రీమంత మాచి వరసింహముపంతులుగారు ౧౮౯౯లోను, ౧౯౧౬ లోను కాకినాడ పితాపురము రాజావారి కళాశాలలో విద్యార్థుల కొసగిన యంగ్లీషవ్యాసము వివి. భూవ స్త్రీపు చిన్నపైకా కర పుటలు, ౨౦ పుటలు గలది. వెల ౨ ఆ, 3 ఆ.

వి.ఆర్ .సి. ప్రెస్., వికాఖపట్టణమున ముద్రితము.
 సీతీకథారత్నాకరము:—, ౨, 3-భాగములు. క్రాసుపైకా ౭౫, ౧౦౩; ౧౧౯ పుటలు. వెల ఆ. ౬, ౮, ౯.

పిల్లలసీతీకథలు:—, ౨-భాగములు. క్రాసుపైకా ౫౯, ౬౩ పుటలు. వెల యొక్కొకటి ఆ. ర.

ఈపై ౫ భాగములుగా విచ్చిన పైరెండు పుస్తకములను అనేక గ్రంథములనుండి యేర్పిన చక్కని సీరికథల సంపుటిగాయి. విద్యార్థుల కత్యంతోపయోగకరముగ నుండగలవు.

వైశంపాయనుడు:—ఇది శ్రీ కాచంబరీ మహా ప్రబంధకథాసార సంగ్రహము. శేషల కథాంశము మాత్రము వివరమున వ్రాయబడినది. ఇదియును బాలురకొఱుద్దేశింపబడినది. క్రాసుపైకా ౨౫ పుటలు. వెల ౨ ఆ. ఈపై గ్రంథములన్నియు తెలుగు సంస్కృతములయందు పండితులైనట్టి విద్యాకా మంకాల శ్రీపతిగారిచే రచింపబడినవి.

దొరకునోటు: జి.వి. చెల్లప, పూర్వప్రబంధ పన్నె, ౫౫, ౫౬ వాటుపిక్చర్ యార్ కోనిట్ పీథి, చెన్నపురి.

అఖిలపక్షమహానైభా సంఘమువారి నివేదిక (నైహూనంఘు నివేదిక)

ఈ నివేదిక మొట్టమొదట ౧౯౨౦ సం॥ ఆగష్టు నెలలో వెలువడినది. తరువాత నాయగ రాష్ట్రముల కాంగ్రెసు సంఘాధికారుల యాజమాన్యమున నాయగ దేశ భావలలో దీనికి తరుమాలు వెలువడినవి. తెలుగు ద్వితీయా ఈనడుము ప్రకటింపబడినది. వెలయువారు ఆంధ్రప్రదేశ్ కా కార్యాలయము, నెం. ౬, తంబుకెట్టిపీథి, మదరాసు- అను విలాసమునకు వ్రాసికొనిరి. పుస్తకము వెల ౧-౦-౦ మాత్రమే.

గోపాతీ కాంగ్రెసు సంఘాధికారులనుండి తరువాత ౧౯౨౭ సం॥ మేనెలలోనూడిన ఆ. భా. దే. మ. ఈప సంఘమువారు కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసంఘము, దేశములోని తక్కిన రాజకీయ పక్షములతో నూడబలుకుకొని, యొక స్వరాజ్య ప్రభుత్వవిధానమును నిర్ణయింప నులయునని తీరుమానము గావించిరి. తరువాత డిసెంబరు నెలలో చెన్నపురిలోనూడిన దేశీయమహాసభయు నిట్టి తీరుమానమునే పరియోగదాని నామోదించెను. ఈ తీరుమానముల ఫలితమే అఖిలపక్ష మహాసభ. ఈ మహాసభచే నైహూనాగారి యధ్యక్షతతో నియమింపబడిన యుపసంఘమువారి నివేదికను సిద్ధపరచివారు.

నైహూనంఘునివేదిక వెలువడినది మొదలు నేటి వరకు దాని కనుమూలముగను, ప్రతిమూలముగను, ఎన్నియో వాదములు బయలుదేరినవి. అమూలవాదమే యొక్కమ. మొత్తముమీద నీపక్షపు వాదమంతయు నొకేపీఠాంతముపై నాధారపడి యుండును: దేశములోని ప్రధాన రాజకీయ పక్షములన్నిటి యంగీకారమును సంపాదించగలిగినది కాబట్టి యీ విధానమున కందరొప్పుకొని తీరవలయునని. ఇంక ప్రతిమూలపక్షపు వాద మొక్క తెగక

తెందినదికాదు. దానిలో స్వాతంత్ర్యవాదము, సాంఘిక వాదము, మున్నగు వాదము తెప్పియో కలవు.

ఇది ధృప్తముగ నీ నివేదికచర్చిత.

ఈ వాదభేదములను గాని, నివేదికలోని యంశములనుగాని విమర్శించుట కిది తావు కాదు. అందుచే మొదలుమీద నివేదిక స్వభావమును గూర్చి వాలు గైదు మాటలలో తెప్పి యంతటితో విరమించెదము.

సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము, సాంఘిక ప్రాతినిధ్యము, ఎన్నికహక్కులు మున్నగు వంశములను వేరువేరుగ విమర్శించి సామ్రాజ్యనివేదికను చీల్చి పారవేయఁ జలచువారికి గావలసినంత యవకాశము కాని యీ సంవత్సరమున న్యాయముగ బట్టదగిన దారి యదికాదు. ఇచ్చివుచ్చు కొనగల యాదారభావముతో నీ నివేదిక నెల్లరు గ్రహించవలయును. ఎన్నియో భిన్నాభిప్రాయములను పాఠ్యముయినంతదగ్గరి నవి స్వయమిది యని నగుతినవలయును. ఇందలి వివిధ నిర్ణయములు పరస్పరాధారములపై నిలిచి యున్నవను మాట సేరుగక బునిసిన నుంచుకొనవలయును.

పై మాడు నిదాంతముల యాధారము మీదనే తెల్లవానింపు నివేదిక యేర్పడినది. ఈ సంవత్సరమును పురస్కరించుకొని సంఘమువారు సాంఘిక ప్రాతినిధ్యము, రాష్ట్రనిర్భజనము, స్వదేశసంస్థానములతో భారత్ ప్రభుత్వపు సంబంధము మొదలగు కీర్తనసమస్యలను సమగ్రతతో బట్టించియున్నారు. అందుచే నిది భారతీయరాష్ట్రాంగ వ్యవహారములపై శ్రద్ధ గలవారందరు తిప్పక చదువవలసినది.

ఈ నివేదికను తెలిసించినవారు ఆంధ్రప్రదేశ్ సంపాదకీయశాఖకు తెందిన శ్రీయుతి ఓగేటి వెంకటసుబ్బయ్యకాస్త్రి (లి. ఏ.) గారు. కీర్తనములను నిట్టి సంగతులను వ్రాతలో తెట్టువపుడు తెలి యంత తెట్టుసరి వీడి యున్న, ఎంత ధారాళముగనున్న వంతి మందినీ. మొదలుమీద మిగుల సరళమై కేటకెల్లముగనున్న కాస్త్రి గారి తెలింపు వైపంగతిది యీర్ష్య లాటించినదని చెప్పవచ్చును. దీనికి కాస్త్రి గారభినందనీయులు. (ప్ర. రం.)

The Beginnings of Local Takation in the Madras Presidency (ఇంగ్లీషు)

గ్రంథకర్త: మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు, యం. ఏ., అధ్యక్షులు, శ్రీ వెంకటగిరి సుహారాబాగారి కళాశాల, నెల్లూరు.

క్రామస్తూతన ౧౦౭ పుటలు; వెల తెలుపలేదు. ఈ గ్రంథమాండ్రవిశ్వకళాపరిమత్తు ప్రథమప్రచురణము. జాతకఫల మణిమంజరి, భా. ౧

గ్రంథకర్తలు: ఇమలూరి అయ్యన్న, మూర్తిరాజ శర్మగార్లు. డిమ్మీ ౧౯౦౭ పుటలు, వెల రు. ౧-౮-౦. విలాసము: ఇమలూరి మూర్తిరాజ శర్మగారు, బెజవాడ.

పరమభాగవతులు:—ఇది మంధలేముల నంకటకాస్త్రి (లి. ఏ., యం. టి. గారిచేరచియింపబడినది. కాశీసయిశా ౧౭౦ పుటలు, వెల ౧౭ ఆ.

ఇందు ద్రువుడు, ప్రహారుడు, గతేంద్రుడు, బలి చక్రవర్తి, అంబరీషుడు వీరిచరిత్రములు చక్కనికైలిలో వర్ణింపబడినవి. మధ్యబుధ్య కొన్ని పద్యములు మాడ చేర్చబడియుండుట చూపువారి కింపుకొల్పును.

వలయువారు సుపథ వంకటనమ్మాస్వామి, వి. యం. యం. టి. గారికి (పల్లకీమిడి, గంజాంజిల్లా) వ్రాయవలెను.

మూర్కండేయ విజయము:—ఇది శింశి శ్రీపతికాస్త్రిగారిచేరచియింపబడిన అయిదంకములనాటకము. డెమ్మీసయిశా ౯౪ పుటలు, వెల ౧౭ అణాలు.

చిరంజీవియు, మృత్యుంజయోదకుడైన మూర్కండేయనికథ యశేసు లెరింగినది యెవను నాటకరూపమున నది మరింత యింపుతార్చును. ఈనాటకమున కనుబంధముగ కొన్ని పాటలును పూర్వబడినవి.

కరమహాతు: కాస్త్రిబుర్ ని, కాశీనాడ.

✓ఫత్రసాలు:—భా. ౧. (వవల)

ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాలా ప్రచురణము. ఆనువాదములు కొంచెల్ల జవాబునరావు, ప్రతివాది భయంకరం రంగాచార్యులు గార్లు.

డిమ్మీసయిశా వెల రు. ౧-౮-౦.

విలాసము: ఆంధ్రప్రచారిణీ. గ్రంథాలు, పితాపురము.

✓శృంగార నత్వభామా సాంత్యనము:—నాగార్జునముల ప్రాచీనప్రబంధము.

గ్రంథకర్త: లింగనమని కావేశ్వరకవి. క్రానుసయిశా ౭౬౪ పుటలు. కాకితము తెైండు అందముగా నున్నది. వెల రు. 3-౦-౦.

ప్రకాశకులు: జి. యం. కాస్త్రి అంకుశో, తిరుబాపెట్టె నం. ౧౧౦, చెన్నపురి.

సాధిప్రాయ విశేషములు

ఈ యేడు కాంగ్రెసుయూత మూడునాల్గ ముచ్చట గాక పదిదినముల ముచ్చట మైనది. సైమనుకమిషను దయవలన జాతీయ గౌరవమునకు ప్రబోధము గలిగినది. సైమను కమిషను బహిష్కరణము దేశమునం దంత టను యథావిధిగ సాగుచున్నది. దేశహిత పరాయణులు బహిష్కరణ ప్రచారమును జేయుచున్న విధమున స్వార్థపరాయణులు స్వాగతములను నమర్చించుటయందును వింత లేదు. ప్రఖ్యాతమైన రాజకీయపక్షము లన్ని యును సహకారమార్గమును వదిలి బహిష్కరణమార్గము నవలంబించుచున్నవి. ప్రముఖులైన నాయకులందరును బహిష్కరణదీక్ష నవలంబించుచున్నారు. సైమనుకమిషను వెల్లిన ప్రదేశములందు బహిష్కరణ దళములు నల్ల జుడాలతోను, నిర్గమనధ్వజములతోను ప్రత్యక్షమగుచున్నవి. బహిష్కరణ ప్రచారము నిరంకుశవర్గమునకు కోపావేశమును గలుగ జేయుచున్న విధమును వారి దౌర్జన్యవిధానము విశదము చేయుచున్నది. లాహోరునందును, లక్నోయందును, పోలీసువారవలంబించిన దౌర్జన్యమార్గము బ్రిటీషుప్రభుత్వతత్త్వమును విశదము చేసినది. లాహోరునందు లాలాజి మొదలగువారును, లక్నోయందు జవాహరి లాలుగారు మొదలగువారును ననుభవించిన క్రూరవేటులు బ్రిటీషుప్రభుత్వ స్వభావమును విశదముచేసినవి. పాట్నాయందు రాజేంద్ర ప్రసాదుగారును, వారి యనుచరులును నవలం

బించిన శాంతిమార్గము బ్రిటీషుదౌర్జన్యమును భేదింపగలిగినది. “అందితే జాట్టు, అందకపోతే కాళ్లు” అనెడి సామెత సార్థకమగుచున్నది. స్వయంకృతాపరాధమునకు ఫలము ననుభవించుట, పశ్చాత్తాపమును బొందుట మానవ ధర్మము. అపరాధపరంపరలను జేయుట యా సుర ధర్మము. బహిష్కరణమునకు గారకులు నిరంకుశవర్గముగాని భారతీయులు గారు. నిరంకుశవర్గము తామవలంబించిన మార్గమునకు ఫలము ననుభవించుట ధర్మముగాని యితరులను నిందించుట, దండించుట ధర్మము గాదు. ఇర్విను ప్రభువు కలకత్తాయందు జేసిన ప్రసంగమునందు నిరంకుశ హృదయమును విశదము చేసెను. బహిష్కరణవాదులను నిందించుట యును, యూరపియను సంఘమున కభయము నొనంగుటయును, సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యవాదులను బెడరించుటయును, సైమనుకమిషను ప్రయోజనమును ఇర్వినుప్రభువు వ్యక్తము చేసెను. ఇర్వినుప్రభువు యూరపియను సంఘ సమక్షమున జేసిన ప్రసంగము రాయలు కమిషనువలనను గలుగనున్న ఫలమును సూచించుచున్నది. సైమనుకమిషను ప్రవర్తనము, ఇర్వినుప్రభువద్యుని ప్రసంగము భారతీయులకు జ్ఞానోపదేశమును జేయుటకు దగియున్నవి. భారతహృదయమునావరించిన పారతంత్ర్యవ్యామోహమును బోగొట్టుట కిట్టి స్వల్పకారణములు సాధనములు గాజాలవు. ప్రజా నాయకులు పారతంత్ర్యవ్యామోహమును విస్మరించు

టకు విశేషమైన దుఃఖానుభవ మవసరమని సహకారహృదయము విశేషముచేయుచున్నది. ఆత్మగౌరవమును, ఆత్మవిశ్వాసమును లేని ప్రజలకు మోక్షోపాయము సాధ్యముగోడు. భారతీయుల కెప్పు డీభాగ్యము గలుగునో దురూహముగ నున్నది. నిరంకుశ వర్గముయొక్క చర్యలు భారతజాతీయైక్యమునకు వినియోగపడుచున్న విధమును సకలపక్ష సమావేశము విశేషముచేయుచున్నది.

* * * *

సకలపక్ష సమావేశము

కలకత్తాయందు డిసెంబరు ఘాసాంతమునందు సమావేశమైన సకలపక్ష సమావేశము భారతస్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు నవ యుగారంభమును విశేషము చేయుచున్నది. డాక్టరు అన్నాగిరి యాధిపత్యము క్రింద నన్ని పక్షములవారును గూడి భారత రాజ్యాంగవిధానమును నిర్ణయించుట భావి భాగ్యోదయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది. భారతవర్షము వివిధ మతములకు, జాతులకు, కులములకు, భాషలకు, సాంప్రదాయాచారములకు నిలయము. భారతవర్షమును మహమ్మదీయులు పాలించినను, క్రైస్తవులు పాలించినను, మరెవరు పాలించినను హిందూదేశమున హిందువులు రెండు వంతులు గలరు. హిందువుల పూర్వాచారపరాయణత్వము హిందూసంస్కారమును చిరకాలము రక్షించినది. చిరకాల సంరక్షితమైన హిందూసంస్కారము ప్రత్యేకత్వమువలనను హిందూసంఘమునకును, మౌనవ సంఘమునకును నిరర్థకముగ నున్నది. హిందూసంఘము భావమునందువలె కార్యమునందును విశ్వజనీనత్వమును బూనవలసిన యవసరము వర్త

మానకాలమునం దేర్పడినది. హిందువులు, సిక్కులు, మహమ్మదీయులు, పార్సీలు, క్రైస్తవులు, నిమ్నజాతులు, బ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మణేతరులు, యూరపియనులు వారివారి ప్రయోజనములకై పెనుగులాడునపుడు హిందూదేశము గాను మాత్రావశిష్టముగ నుండును. ఇతరు లేలాభములను గోరినను హిందువులు మాత్రము హిందూదేశలాభములనుగోరవలసియుండురు.

హిందూ ధర్మమును చిరకాలము గాపాడిన బ్రాహ్మణులు ముఖ్యముగ స్వప్రయోజనములను విసర్జించి మాతృదేశ ప్రయోజనములను సంరక్షించుట యవసరంబుగ నున్నది. హిందూదేశమును సంరక్షింపవలసిన భారము హిందువులమీద ముఖ్యముగ నున్నది. సర్వపక్షసమావేశమునందు హిందువులు భారతభాగ్యసంరక్షణమునకు సంపూర్ణ త్యాగమును జేయవలసిన యవసరమును గ్రహింపవలసియుండురు. మహమ్మదీయుల లక్ష్యము బాహ్యమునందుగల మహమ్మదీయ ప్రపంచమునందు లగ్నమగుచున్నటులు హిందూదేశమునందు లగ్నముగాకున్నది. క్రైస్తవుల లక్ష్యము విదేశీయులమీద నాధారపడియున్నది. హిందూదేశమునగల సంఘములన్నియును బాగుపడుట హిందూదేశక్షేమమునకు సాధనము. ఏసంఘము వెనుకబడినను హిందూదేశము వెనుకబడుచున్నది. సకలసంఘములకును, మతములకును తల్లియైన భారతమాతకు దాస్యవిమోచన మైనపుడన్ని సంఘములునుదాస్యవిమోచనమును బొంది వికసింప గలవు. సకలపక్షసమావేశము సం దన్ని పక్షములవారును, మతముల వారును తాత్కాలికమును, మతాధిమానమును పరి

త్యజించి యథార్థమైన మాతృదేశాభిమానమును బూని దేశశాస్త్రంత్యప్రాప్తికై పాటుపడవలసి యుందురు.

సకలపక్ష సమావేశారంభమునందు నేనుగుప్తగారు, అస్సారిగారు, మోతిలాలుగారు చేసిన ప్రసంగము లీమార్గమునె యవలంబించినవి. ఆలీసోదరులు చేయుచున్న హడావడి మాత్రము సంభ్రమమును గలుగ జేయుచున్నది. మహమ్మదీయమతము పేరట నేమేమియొ ప్రగల్భములను గొట్టుచున్నారు. కత్తులు, యుద్ధములు మాటిమాటికి ఎగిరిపోవుచున్నవి. గాంధీ మహాత్ముడు పదేసించిన హిందూమహమ్మదీయ సంయోగము, అహింసాతత్త్వము మూలబడినవి. మహమ్మదీయ ప్రాధవము, దౌర్జన్యము సర్వత్ర ప్రత్యక్షమగుచున్నవి. ఆలీసోదరుల ప్రగల్భములు హిందువులకే కాక మహమ్మదీయులకును సనహ్యమును గలుగజేయుచున్నవి. హిందూదేశసాధ్యమును దేశలక్ష్యముతో జూచుట ధర్మముకాని మహమ్మదీయ ప్రపంచలక్ష్యముతో జూచుట సమంజసముగాదు. ఆలీసోదరు లెంత పెద్ద దుందుభులను మ్రోగించినను హిందువులు మాత్రము ప్రశాంతమనస్కులై హిందూదేశమును, ప్రపంచశాంతిని నుద్ధరించుట ధర్మము. ప్రజ్ఞావంతులైన మోతిలాలునై హు అస్సారిగారల యాజమాన్యము క్రింద కాంగ్రెసు మహాసభయును, సకలపక్ష సమావేశమును స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుటకు కాళికాదేవి ప్రసన్నురాలగునని నమ్ముచున్నాము. భారతీయులందరును లబ్ధావకాశములను సద్వినియోగము చేయుదురుగాత!

* * * *

పండిత మోతిలాలు నై హు గారు

శ్రీయుత మోతిలాలునై హుగారికి కలకత్తా నగరరాజము సమర్పించిన సున్యాగత మపూర్వముగ నున్నది. ఏ సప్తమాట్టునకుగాని, రాజప్రతినిధికి గాని, నాయకునకు గాని ఇట్టియ పూర్వమైన స్వాగతంబును కలకత్తానగర మొసంగియుండలేదు. ముప్పదినాలుగు శ్వేత హాయములుగట్టిని రథము, జాతీయపతాకములు, జాతీయరక్షకభబలు, స్వాగతతోరణములు, స్వాగత జయఘోషములు, అపార ప్రజానిపహములు, పుష్పవర్షములు, ప్రజలకు మోతిలాలు గారిపట్ల గల షరమ భక్తివిశ్వాసములకు నిదర్శనములు. మోతిలాలుగారికి ప్రజలు చూపిన భక్తి ప్రజా హృదయమునం దుప్పొంగుచున్న స్వాతంత్ర్యోత్సాహమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. నై హురిపోర్టు మోతిలాలు గారి ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. మోతిలాలు గారి బుద్ధిగుళిత నై హురిపోర్టునందును, వారి వాదప్రతివాదములందును విశదమగుచున్నది. వివిధ రాజకీయ పక్షములను, హిందువులను, మహమ్మదీయులను నేకముచేయగల రాజ్యాంగవిధానము మోతిలాలుగారి ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. కలకత్తా కాంగ్రెసునకు నివేదికను సిద్ధముచేసిన పండిత మోతిలాలు నై హు గారధ్యక్షులుగ నుండుటయును శుభచిహ్నముగ నున్నది. ఒకవైపున నిరంకుశవర్గము, సైమనుకమిషను, స్వప్రయోజన పరాయణులు దేశమును సంక్షోభమయము చేయుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. ఒకవైపున సర్వపక్ష సమావేశము శాంతిని, సంయోగమును సమకూర్చుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నది. సర్వపక్ష సమావేశమునకు

సూత్రధారుడైన పండిత మొత్తములు నైపుణ్య
గారి ప్రయత్నములను సఫలము చేయుటకు
స్వాభిమానమును విడిచి సకలపక్షముల వారు
ను త్రికరణశుద్ధిగ పాటుపడుటకు భగవంతు
డనుగ్రహించుటకు దేశమంతయును వేడుట
సహజము. అపూర్వమైన సర్వపక్ష సమావేశ
మునకును, కలకత్తా కాంగ్రెసునకును సమా
ల్యులము పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించుగాత!

* * * *

రాజా రామా రాయణంగారు

శ్రీపానుగల్లు రాజా రామా రాయణం
గారి ఆకస్మికమరణము వారి కుటుంబమునకే
కాక, ఆంధ్ర దేశమునకును, చెన్న రాష్ట్రమున
కును అవార మైన నన్యమునుగలుగ జేసినది. సామా
న్యకుటుంబమునందు జనించినను రామా రాయ
ణంగారు స్వయంసహాయమువలన మహాన్నత
స్థితి సధిష్ఠింప గలిగిరి. విద్యోపార్జనముచేసి ఎమ్.
ఏ. పరిక్షయందు తీర్థులై సంస్కృతాంధ్రాంగ్ల
ములందు మంచి పాండిత్యమును గడించిరి.
లక్షల రూప్యముల వసతుల నార్జించి సుస్థిర
ముగ రాజాబిరుదము నార్జించిరి. ఆరేండ్లు
ప్రధానమంత్రిత్వమును వహించి చెన్న రాష్ట్ర
రాజ్యాంగముల స్వహస్తగతముచేకొన గలి
గిరి. మంత్రివదవి లేకపోయినను మంత్రులను,
నిరంకుశవర్గమును వశపరచుకొని రాజ్యాంగ
ములను వశపరచుకొనగలిగిరి. రామా రాయ
ణంగారి ఆంధ్రభాషాభిమానము, ఆంధ్రదేశా
భిమానము, స్వపక్షాభిమానము, స్వాతంత్ర్య
ప్రియత్వము వారి శత్రువులకును, మిత్రులకును
వారిమీద గౌరవమును గలుగజేసినవి. వారి
నాశ్రయించి నమ్మినవారికి వారు బ్రాహ్మణ

బ్రాహ్మణేతరభేదము లేక ఉపకారమును
జేయుచుండిరి. నిరంకుశవర్గమునకును రామా
రాయణంగారు పట్టుకొమ్మయై రక్షకులుగ
నుండిరి. రాజ్యాంగశాంతిమనందును, నుద్యో
గుండును వారికి గల వివేచనశక్తిని వారు
స్వవిషయమునందును, స్వపక్ష ప్రయోజనము

కీ. శే. సర్ పానుగంటి రామా రాయణంగారు,
కె. సి. ఐ. యి., యం. యల్. సి.,

నందును వలె దేశ ప్రయోజనమునందును
వినియోగించగలిగి ప్రజాగౌరవమునకు పాత్రు
లైరి. ఆయుర్దేవ వైద్య విషయమునను, దేశ
భాషలవిషయమునను, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ
విషయమునను, ధర్మాదాయ దేవాదాయ విష
యమునను వారు చూపిన పట్టుదల వాద ప్రతి
వాదములకు గారణమైనను వారి గాఢాభిమాన
మునకును, దూరదృష్టికిని నిదర్శనముగనున్నది.
పరమేశ్వరుడు వారి యాత్మకును వారి కుటుం
బమునకును శాంతిని ప్రసాదించుగాత!